

של הגאון רבינו ניסים זצ"ל א שאלת, זה כמה שנים נתחברו מטובי העיר לדבר מצוה לפרנס ולבקר חולי עניי ישראל.

וכל בני החבורה עשו ביניהם שטר שחתמו בה פנהוג בכל חבורת מצוה מזכרון פל הסכמות והתנאים שהסכימו ושהתנו בנדר החבורה הנזכרת שעשו ובראש השטר כתוב בלשון הזה.

הסכמנו אנחנו החתומים למטה ונשבענו בשם ה' אלהי ישראל בנקיטת חפץ על דעת המקום ועל דעת הרבים בלא שום פתח היתר ותרטה לקיים כל התנאים הכתובים למטה בלא שום הערמה בעולם, ואחר כן כתבו בשטר הנזכר כמה הסכמות וכמה תנאים בענין הממונים על החבורה והגבאים ובקור החולים וענינים אחרים.

ויש מן הסכמות שכתוב עליהן הסכמנו וקבלנו ע"ע בלח השבועה הנזכרת לעשות כן וכך. ויש שכתב סתם הסכמנו לעשות כן ולא הזכירו השבועה.

ואח"כ נמצא כתוב שם הסכמה אחת בזה הלשון. וכן הסכמנו שכל איש ממנו שידור נדר בבית הכנסת שבעירנו שיהא החצי מזה הנדר להקדש זה והחצי למקום שירצה האיש הנודר זולתי שמן למאור שאין להקדש זה כלום בנדר ההוא, ושימן האיש הנודר החצי של זה ההקדש תוך חדש ימים ליד הברורים ויהיה פח בידי הברורים להאריכו עד שיזדמנו לו מעות לפי ראות עיניהם.

עד כאן: ולאחר זמן נעשית בעיר חבורה לת"ת וזה שנים עמד בבהכ"נ של העיר הזאת אחד מן החתומים בשטר חבורת הקדש החולים הנזכרת ונדר נדר סוף מה לחבורת ת"ת ולא זכר תנאו הראשון ושום תנאי בשעת הנדר ומת, וצוה לבנו.

בשעת מיתתו לפי דבריו שימן מנכסיו כל מה שנדר לגבאי חבורת ת"ת כאשר נדר. לא באר דבריו אם בעת שנדר לת"ת היה זכור ההסכמה שחתם עליה בשטר האחר אם לאו.

ועכשיו גבאי הקדש חולים הממונים על החבורה הנזכרת תובעים לבן הנזכר מחצית הנדר אף על פי שבאר להקדש ת"ת מפני שכתב קדם מה שנדר והתנה שיהא מחצית כל הנדר שידור בבית הכנסת להקדש ההוא כמו שכתוב בהסכמה הנזכרת.

ועוד שכתב. ונשבעו כמו שכתוב בשטר החבורה לקיים כל התנאים וזה בנדאי אחד מהם: וגבאי חבורת ת"ת תובעים לבן הנודר הנזכר כל סוף הנדר כמו שנדר אביו מפמה טענות האחת שאין במשמע לשון ההסכמה הכתובה בשטר חבורת החולים נדר שיפרש הנודר לאיזו מצוה, כי זה בנדאי לא עלה על דעת שום אדם שישבע שלא קיים נדר שיעשה, ואפילו נשבע שבועה כזאת לא תחול לעבור על כל יחל והוי פנשבע לבטל את המצוה בפירושו: ועוד דמשמעו הלשון לא משמע אלא נדר סתם ר"ל כמי שנדר למצוה סתם או לצדקה או להקדש סתם ולא פירש לאיזו מצוה ולאיזו צדקה ולאיזה הקדש שאע"פ שסתם בני אדם עכשיו קורין הקדש לכל עניי ישראל בין בריאים בין חולים ובסתם נדרים הלך אחר לשון בני אדם, הם פירשו והתנו שיהיה סתם שלהם פירשו לעניי חולים בלבד, אבל מה שידרו ויבארו בפ"י למצוה א' מפונש שאין במשמעות לפרנסה ע"ז לא התנו ומ"ש בסוף ההסכמה זולתי שמן למאור דמשמע לכאורה שהסכמתם היתה על נדר מפונש, אינו כן מפני שגם בנדר שמן למאור יוכל לפרש הנודר שדעתו היתה

שמן למאור גרות החולים הצריכים לגר כל הלילה: ועוד דאפילו תימא שמשמעות הלשון לכל נדר אפילו לנדר מפונש אין זה בכלל דין (נדרים ג' דף כ"ג) הרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' שיצטרף לקיום הנדר שיהא זכור תנאו שהתנה עליו פלו או מקצתו כדאימא התם, מפני שדין זה לא נאמר אלא בנדרים שאדם אוסר על עצמו בלבד דומיא דשאר נדרים שהנזכרו שם אבל בנדרים ממון ר"ל כמו שאומר ונודר ממון זה לעניים או לת"ת לא נאמרו הדברים וכן נראה מתוך דברי רבותינו בעלי תוספות שהביא הרשב"א ז"ל בחדושי נדרים שלו דשבועות של ממון אינן בטלות ועוד שזה הנדר הוא כעין חיוב ממון והוי כמי שנתחייב לחברו ונשבע לו או נדר, מאחר שיש ממננים גבאים להקדש חבורת ת"ת וכל הנודר לחבורה ההיא הוי כמתחייב לחברו ונשבע לו שאינה בטלה בשום תנאי שהקדים וכמו שכתבו המפרשים, ולפיכך איפא למימר דשבועות ונדרים כאלו אינן בטלות: ועוד דאפילו תימא דנדון שלפנינו בכלל דין זה הוא איפא למימר שזנכר מן התנאי בשעת נדרו ובטליה לתנאיה וקיימיה לנדריה והראיה שעבר זמן רב בין נדרו למותו שצנה לבנו שיתן כל הנדר לת"ת כמו שנדר ובנדאי בין כל אותן הימים שהוא חי ראה או שמע או זכר הסכמת חבורת הקדש החולים שהיה אחד מהם והיה נותן או מצנה שינתן מחצית להקדש חולים או שישאל הוראה על זה לולא שידע ונזכר ההסכמה אעפ"כ נדר הפל לת"ת ועקריה לתנאיה.

ואפילו תימא דנשבע לקיים תנאו הראשון לאו אדעתיה או שכח השבועה לבד גבאי חבורת חולים חוזרים וטוענים שיתן המחצית להקדש שבידם מפני שכן התנה, שלשון ההסכמה בנדאי אפילו על נדר מפונש היתה והראיה שמן למאור שהוא נדר מפונש דלא משמע לחולים פלל ואעפ"כ הנזכרו להוציא מן הפלל, א"כ מזה שיצא מן הפלל למדנו דעתם על הפלל פלו ששל נדר מפונש התנו: ועוד שבשטר חבורת החולים פתוב שפל לשון הנמצא מסופק באגרת הזאת שיהיה מובן לשני פנים שידונו הברורים לזכות ההקדש עד כאן, ולכך אנו דנין אותו: ועוד שזה הנדון בנדאי בכלל דין אותה משנה דהרוצה שלא יתקיימו נדריו וכו' הוא בכלל נדרים שאדם אוסר על עצמו, דהגע עצמך פל נדרים פן הם שאדם אוסר חפץ זה שיהא פקרפן או פכל דבר הנדור.

וא"כ פל דינין שאמה דן על האוסר או הנודר פקרפן יש לה לדון על הנודר קרפן עצמו וה"ה לכל הנודר פל הקדש בין לעניים בין לבדק הבית וכשם שיכול לישאל על נדרו בזה פן בזה פל זמן שלא בא לידי גבאי, ולא דמי לשבועות ממון מפני שאדם נשבע על דעת חברו הזוכה באותו ממון וזהו שלא הביא הרשב"א בשם התוס' אלא שבועות ולא הזכיר נדרים: ועוד דבנדאי נודר זה לא היה זכור בשעת נדרו התנאי פלל לא פלו ולא מקצתו שאילו היה זוכרו פלל הנה מפרש על דעתו הראשון דסתם בני אדם לא משוי בפשייהו הדרינא לבטל דבריהם הראשונים: ועוד שזו מצנה וזו מצנה מאי חזא ההוא גברא דהאי מצנה חביבה לבטל הא מפני הא.

ועוד שכבר נשבע לקיים התנאים הנזכרים בשטר חבורת הקדש החולים וא"כ בשבועה יש עליו לעשות שיהא מחצית נדרו להקדש חולים ושיתנהו ובנדאי אילו נזכר לו התנאי היה מפרש על דעתו הראשונה ושלא יעבור על שבועתו.

ואפילו תימא שְהִיָּה זֹכֵר הַתְּנַאי וּבִטְלִיָּה בְּנֻדְאֵי לֹא הָיָה נִזְכָּר מִן הַשְּׁבוּעָה כְּלָל שְׂאִין אָדָם חוּטָא חֻטָא חֻמּוֹר לַעֲשׂוֹת מְצָנָה דְּוּמְיָא דְחֻזְקָה אִין אָדָם חוּטָא וְלֹא לֹו וְאִילוּ הָיָה זֹכֵר הַשְּׁבוּעָה כְּלָל הָיָה אוֹמֵר בְּשַׁעַת נְדָרוֹ עַל דַּעְתּוֹ הָרֵאשׁוֹנָה.

וְעַכְשָׁיו שְׁנֵדֵר בְּהַעֲלָם שְׁבוּעָתוֹ הָיָה פְּנֻדְרֵי שְׁגָגוֹת וְרֵאוּי שְׁפָדִין אוֹתוֹ כְּמִי שְׁהַתְּנָה וְלֹא זָכַר כְּלָל הַתְּנַאי בְּשַׁעַת נְדָרוֹ שְׁהַתְּנָה כְּלָל עַל הַדְּבָר הַהוּא דְתַנְאֹו קִיָּים כְּדִקְיָמָא לֹן כַּמ"ד וּבְלִבָּד שְׂלֵא יְהֵא זְכוּר (נְדָרִים שָׁם).

ואפילו הרשב"א לא אמר שלא יהיה זכור כְּלָל אֶלָּא אַע"פ שְׁזָכוֹר שְׁהַתְּנָה עַל הַיִּין וְלֹא זָכַר שְׁהַתְּנָה עַל הַפֶּת כְּלָל וְנֵדֵר עַל הַפֶּת לֹא הָיָה זְכוּר קְרִינָא בִּיהַ"נ דְּכֻנְתִּיהַ. וְיֵמָה שְׁצֻנָה לְבָנוּ שְׂיִתֵּן הַפֶּת לַת"ת לֹא יָדַע תְּנָאוֹ וְלֹא זָכַר אוֹ לֹא זָכַר מִשְׁבוּעָתוֹ אוֹ גַּם כִּי יָדַע לֹא יָדַע לְהַזְהִיר דְּלֹאוּ כ"ע דִּינָא גְּמִירֵי: וְעוֹד דְּאִיכָּא לְמִימַר שְׂאִין זֶה תְּנַאי כְּלָל וְאִינוּ בְּתוֹרַת תְּנַאי שְׂיִוְכַל לְעַקְרוֹ וְא"צ לְנוּ לִישָׂא וְלִיתֵּן עָלָיו אִי עַקְרִיָּה לְתַנְאִיָּה אִי לֹא שְׂאִין זֶה אֶלָּא נְדָר שְׁנֵדֵר לַאלֹהִי יִשְׂרָאֵל כְּשִׂדּוֹר שׁוּם נְדָר יְהֵא נֹדֵר וְיִתֵּן הַמַּחְצִית לְהַקְדֵּשׁ זֶה וְנִאֲמִירָה לְגְבוּתָה כְּמִסִּירָה לְהַדְּיוּט וְא"כ הָיָה כְּמִי שְׂאֵמֵר זֶכֶה מְעַכְשָׁיו לְגַבְּאֵי הַקְּדָשׁ חוֹלִים מַחְצִית אוֹתָהּ מְנָה שְׂיִדּוֹר לַת"ת (הוּא דְּאִיכָּא לְמִימַר) וְכֵן נִרְאָה בְּנֻדְאֵי דְקָנָה רֵאשׁוֹן, וְיֵמָה שְׂאֵמֵר הַרוּצָה שְׂלֵא יִתְקַיְּמוּ נְדָרָיו יַעֲמֹד בַּר"ה וְיִתְנָה וְיֵאמֵר אֲמָרוּ, לֹא שְׂיִדּוֹר וְיִקְדִים וְיִשְׁבַּע עַכְשָׁיו וְלֹא כָּל כְּמִינָיָה לְעַקְרוֹ נְדָרוֹ הָרֵאשׁוֹן: וְהָיָה הַיּוֹרֵשׁ טוֹעֵן וְאוֹמֵר מַחְצִית הַנְּדָר אֲנִי נוֹתֵן לַת"ת וְהַמַּחְצִית הָאֲחֵר יִשְׂאָר בְּיַדִּי מִן הַסֶּפֶק שְׂאֲחֵר שְׂלֵא נֹדַע אִם אָבִי הָיָה זְכוּר תְּנָאוֹ אוֹ נְדָרוֹ הָרֵאשׁוֹן בְּשַׁעַת נְדָרוֹ הַשְּׁנִי וְיִהְיֶה הַפֶּת לַת"ת אוֹ אִם הָיָה שְׁכוּחַ וְהָיָה הַמַּחְצִית לְחוֹלִים א"כ יְהֵא בְּיַדִּי מְנוּחָ.

וגבאי החבורות אינם יכולין לכתוב הרשאה זה לזה מפני שאין פֶּת בְּיָדָם לְפִי לְשׁוֹן שְׂטָרֵי הַחֲבוּרוֹת לַתַּת אוֹ לַעֲשׂוֹת פְּשָׁרָה וּמַחֲלָה מִשׁוּם חוֹב וְזָכוּת שְׂיִתְחַיֵּיב אָדָם לְאַחַת מֵהֵנָּה רַק לְהֶאָרִיכוּ זְמַן מַה לְפִי רֵאוֹת עֵינֵיהֶם, וּבְנֵי הָעִיר וְגַם בְּנֵי הַחֲבוּרָה שְׂמָא אִין רְשׁוּת בְּיָדָם לְשַׁנּוֹת מְקוּפָה שֶׁל הַקְּדָשׁ חוֹלִים לְקוּפָה שֶׁל הַקְּדָשׁ ת"ת, וְעוֹד שְׁהַקְּדָשׁ הַחֲבוּרוֹת נַעֲשֶׂה בְּפִירוּשׁ גַּם לְעַנְיֵי עוֹלָם כְּמוֹ לְעַנְיֵי הָעִיר וְהָיָה דְּוּמְיָא דְבַה"נ שֶׁל רַבִּים שְׂאִין לְבָנֵי הָעִיר רְשׁוּת לְמַכְרָה: תוֹרְנוּ רַבִּינוּ הַדִּין עִם מִי: (א) תְּשׁוּבָה הַדִּין עִם חֲבוּרַת ת"ת מִשׁוּם דְּלִיכָא לְמִימַר שְׂיִהֵא תְּנַאי הָרֵאשׁוֹן נְדָר גְּמוּר כְּמִזְפָּה וְנוֹתֵן מְעַכְשָׁיו לְגַבְּאֵי הַקְּדָשׁ חוֹלִים מַחְצִית אוֹתָהּ מְנָה שְׂיִדּוֹר לַת"ת וְנִימָא דְזָנְיָה בְּהַהַקְּדָשׁ חוֹלִים מִשׁוּם דְּאֲמִירָה לְגְבוּתָה כְּמִסִּירָה לְהַדְּיוּט וְכְמוֹ שְׂבָא בְּסוּף דְּבָרֵיהּ.

שָׂאֵם עַל דְּרָף זֶה אַתָּה מְפָרֵשׁ דְּבָרָיו לֹא אֲמַר וְלֹא פְּלוּם שְׁהָאוּמַר הַרְיָנִי מְזַפָּה מְנָה לְהַקְּדָשׁ אִם יֵשׁ לוֹ מְנָה בְּעֵין זָכָה בּוֹ הַקְּדָשׁ וְאִי לֹאוּ לֹא זָכָה בּוֹ, שְׂאֵע"פ שְׂאֲמִירָה לְגְבוּתָה כְּמִסִּירָה לְהַדְּיוּט כָּל הָאוּמַר מְנָה מְנָה דְּוּקָא קְאָמַר וְאִם אִין לוֹ מְנָה בְּעֵין לֹא זָכָה בּוֹ הַקְּדָשׁ, וְרֵאָיָה לְדָבָר דְּהָא דְּבָרֵי שְׂכִיב מְרַע כְּכַתוּבִים וְכַמְסוּרִים דְּמִי וְנִאֲמִירָתוֹ אֶפְיָלוּ לְהַדְּיוּט כְּמִסִּירָה הִיא וְאֶפ"ה אֲמָרִי בַּפ"ק דְּגִטִּין (דָּף י"ג) דַּש"מ שְׂאֵמֵר תְּנוּ מְנָה לְפְלוּנֵי מְנָכְסֵי מְנָה זֶה נוֹתְנִין מְנָה סְתָם אִין נוֹתְנִין חִיִּישִׁין שְׂמָא מְנָה קְבוּר קְאָמַר, אֶלְמָא שְׁהָאוּמַר תְּנוּ מְנָה בְּעֵין קְאָמַר וְלֹא שְׁוָה דָּאֵם אִיתָא דְּשְׁוָה קְאָמַר מְנָה סְתָם אֲמָאִי אִין נוֹתְנִין מִשׁוּם חֲשִׁישָׂא דְּמְנָה קְבוּר מ"מ הָרִי צְנָה לִיתֵּן לוֹ שְׁוָה מְנָה אֶלָּא ע"כ מְנָה דְּוּקָא קְאָמַר וּמִש"ה חִיִּישִׁין שְׂמָא מְנָה קְבוּר קְאָמַר, וְאֵע"ג דְּפֶסְקִינָן הַלְכְּתָא הַתָּם דְּלְמְנָה קְבוּר לֹא חִיִּישִׁין ה"מ הִיכָא

דאינא מנה שאינו קבור דאע"ג דלא אמר זה אמרינו דממגולה קאמר ולא מקבור הא
בדלית ליה מנה בעינו לא יתבינו ליה ולא מידי ע"פ שדברי שכיב מרע נקנין באמירה
דמנה דוקא קאמר ולא קבור.

אף פאן הריני מקדיש מנה להקדש פלוני אם אתה מפרש דבריו שהוא רוצה לזכות
מעכשיו לאותה הקדש מנה לא זכה הקדש אלא במנה שיש לו באותה שעה בעין הא אינו
בעין לא זכה בו כלל ומצי הדר ביה כל היכא דבעי דהנה ליה פההוא עובדא דאמרינו
ברי' פ'ק ד' וה' (דף ל"ו) פההוא גברא דתקע ליה חברה וכו' א"ל ההוא גברא הואיל
ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ניתביה לעניים הדר אמר להו ניתביה ניהלאי דאיזיל ואיברי
ביה נפשי א"ל רב יוסף פבר זכו בו עניים ואף ע"ג דליכא עניי הכא דליזכו ביה אנו
יד עניים אנו דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אין צריכין פרוזבול ר"ג וב"ד אביהם
של יתומים, פלומר ונהה ליה כמעמד שלשתן דקני ואפילו להדיוט.

ושמענו מנה דטעמא משום מעמד שלשתן הא לאו הכי פיון שלא היה אותו סלע
ברשותו מצי הדר ביה ואפילו לכשיבא לרשותו לא היה מחוייב ליתנו לעניים לפי שנה
היה בדעתו להקדישו מעכשיו ולא היה ברשותו כדי שיהיה הקדש חל עליו.

אף בגדון זה אם אתה מפרש דבריו שהוא מקדיש עכשיו לחבורת חולים אם המנה אינו
ברשותו לא אמר פלוס ואם היה ברשותו ולכך נתפנין היה לו להעמיד במוקצה כל
הדינרים טבועים שלו שהיו אז בעין שמה יחול הקדש עליהן.

הא אין עליה לומר בענין זה כלל (ב): ומיהו דרפן וקיומן של הקדשות שמקדישין בני
אדם עכשיו שהם נודרים ומקדישין מנה או מאתים לצדקה או לת"ת אינו אלא מטעם
כפייה זו צדקה שהוא חל על אחד מב' דרכים אם נדר או בעין נדבה שאמירתה כמסירה.

וכן האומר אתן סלע לצדקה חייב ליתנה פדיו נודר ואומר הרי עלי שהוא חייב להשלים
נדרו לא שזכה הקדש עדיין באותו ממון שנדר, (ג) ולפיכך כל מי שפירש ואמר הריני
מזכה ונותן מעכשיו להקדש פלוני כה וכה שגלהבפירוש שהוא רוצה לזכות מעכשיו אם
אמר מנכסי זכה הקדש פדיו ש"מ האומר תנו מנה ולא אמר מנכסי אם יש לו בעין אותו
סך שזכה נותן אין לו בעין לא אמר ולא פלוס פיון שפירש ואמר מעכשיו אבל האומר
אתן מנה לצדקה חייב להשלים נדרו אפילו אין לו באותה שעה ומפני שדעתן של בני
אדם הוא עכשיו בכך שיהיו תופסים על דבר זה סתם נדרים והקדשות שלהם.

ובגדון שלפנינו בן חבורה זה שהתנה ואמר שמחצית מה שידור יהא לחבורת חולים אם
במקדיש מעכשיו אתה תופסו לא אמר פלוס א"כ היה לו אותו מנה בעין הא לאו הכי
לא יכמו שנתפרש למעלה, וכיון שכן אין צד לקיום תנאו אלא על דבר שנתפנין לומר
אתן ולפי דבר זה אם יש מצנה בגדריו הרי הוא חל ומתחייב בגדרו ואם לאו לא אמר
ולא פלוס.

מעשה אם מתנה זה נתפנין שפשידור מנה לת"ת יתן מקצת אותו מנה להקדש חולים,
איזו מצנה יש בגדרו שיחול כי מי הודיעו מתן שכרן של מצות שתהא מצנת צדקה גדולה
מת"ת, הא אין עליה לומר אלא שנתפנין שפשידור מנה לת"ת יתן פנגדו מנה להקדש
חולים, נמצא שלפי דבר זה הקדש ת"ת זכה בגדרו אלא שהיה מחוייב לידור פנגדו

להקדש חולים ולא נדר: שְׁמָא תאמר לא כּי אֵלָא הַקְדָּשׁ ת"ת לא זְכָה אֵלָא בְּמַחְצִית נְדָרוּ שְׁהַדְבָרִים מְרַאֲיִן שֶׁהַנּוֹדֵר בְּשַׁעַת נְדָרוֹ לֹא הָיָה זְכוּר בְּתַנְאוּ הִרְאָשׁוֹן, וְהָיָה פְּהֵיָא דְאִמְרִינֵן בְּפִרְקָא ד' דְּנִדְרִים הָרוּצָה שְׁלֵא יִתְקַיְיְמוּ נְדָרֵיו כָּל הַשָּׁנָה אִמְרַן כָּל נְדָרִים שְׁאֵנִי עֲתִיד לִידְוֹר הָרִי הֵם בְּטָלִים וְאִסְיָקְנָא וּבְלִבְד שְׁלֵא יְהֵא זְכוּר בְּשַׁעַת הַנְּדָר דְּכִינֵן שְׁלֵא הָיָה זְכוּר הָיוּ נְדָרֵי שְׁגָגוֹת, אַף כָּאֵן כִּינֵן שֶׁהַתְּנָה זֶה מִתְחַלָּה שִׁיְהִיָּה מַחְצִית נְדָרוֹ לְהַקְדָּשׁ חוֹלִים וּבְשַׁעַת שְׁנִדְרָא לֹא הָיָה זְכוּר מֵאוֹתוֹ תְּנַאי נְתַבְטַל מְקַצַּת נְדָר זֶה שְׁל ת"ת וּבְאוֹתוֹ מְקַצַּת חַל נְדָר שְׁל הַקְדָּשׁ אוֹלֵי מִפְּח נְדָרוֹ וְתַנְאוּ רֵאשׁוֹן.

הָא לִיתָא דְמֵאֵן אָמַר לָךְ שְׁמָנָה זֶה שְׁזָכָה לַת"ת שֶׁהוּא הַפָּךְ מִתְּנָאוּ רֵאשׁוֹן דְּלֵמָּא בְּמָנָה זֶה שְׁנִדְרָא לֹא בְּטַל תְּנָאוּ שְׁהָרִי אֶפִּילוּ לְדְבָרֵיו הִרְאָשׁוֹנִים הָיָה יָכוֹל לְהַקְדִּישׁ מָנָה לַת"ת וְתַנְאוּ הִרְאָשׁוֹן לֹא נְתַבְטַל מִחֲמַת מַה שְׁנִדְרָא אֵלָא מִחֲמַת מַה שְׁלֵא נְדָר מָנָה אַחַר לְחִבּוּרַת חוֹלִים: וְעוֹד שְׁאֶפְלִי אַתָּה אִמְרַן שְׁנִדְרָא זֶה הוּא הַפָּךְ מִתְּנָאוּ הִרְאָשׁוֹן וְאֶפִּילוּ בַּעַת שְׁנִדְרָא אֶפִּילוּ הָכִי לֹא נְתַבְטַל נְדָרוֹ (ד) שְׁפָכְרָא פְּתִיבּוּ בְּעַלֵי הַתּוֹס' ו"ל שְׁאוֹתָהּ מִשְׁנָה דְּהָרוּצָה שְׁלֵא יִתְקַיְיְמוּ נְדָרֵיו לֹא נִאֲמָרָה אֵלָא בְּנְדָרִים שְׁבִינֵן לְבִין עֲצָמוֹ לְפִי שְׁעַל דַּעַת עֲצָמוֹ הוּא נוֹדֵר אֲבָל בְּשִׁבּוּעוֹת שְׁבִין אָדָם לְחִבְרֵיו לֹא לְפִי שְׁכָל הַנְּשַׁבֵּעַ לְחִבְרֵיו עַל דַּעַת חִבְרֵיו הוּא נְשַׁבֵּעַ וְלֹא עַל דַּעַת עֲצָמוֹ וְכַדְמוּכַח סוּגִיָּא דְסוּף שְׁבִיבּוּעוֹת בְּתָרָא וּבְפִרְקָא ד' דְּנִדְרִים וְאִין דַּעַת חִבְרֵיו שְׁתַּבְטַל מַה שֶׁהוּא שׁוּמַע מִחֲמַת תְּנָאוּ הִרְאָשׁוֹן שְׁאִינֵן יוֹדַע מַה הוּא.

וכי תימא ה"מ בְּנְשַׁבֵּעַ לְחִבְרֵיו אֲבָל כָּאֵן נְדָר הוּא שְׁנִדְרָא עַל דַּעַת עֲצָמוֹ וּמִחֲמַת תְּנָאוּ הִרְאָשׁוֹן נְתַבְטַל (ה) לִיתָא. דְּכִינֵן שְׁיֵשׁ בְּעִיר חִבּוּרַת ת"ת כָּל אֶחָד מִבְּנֵי הַחִבּוּרָה הָרִי הוּא כְּבַעַל דְּבָר בְּנְדָרוֹ שְׁל זֶה.

וּרְאִיָּה לְדְבָר מִדְּאִמְרִינֵן בְּפ' חֲזַקַת הַבְּתִים (דף מג) הָאוֹמֵר תְּנֵן מָנָה לְעַנְיֵי בְּנֵי עִירֵי אִין דְּנִין בְּדִינֵי אוֹתָהּ הָעִיר וְאִסְיָקְנָא דַּע"ג דְּקִיץ לְהוּ נוֹגְעִים בְּדְבָר הֵן וְאִין כְּשָׂרִים לְדוֹן דְּנִיחָא לְהוּ דְּכִינֵן דְּרִנּוּחַ רְנוּחַ, וְכ"ש בְּנִדּוֹן זֶה דְּבִנֵי חִבּוּרָה זֶה הָרִי הֵן כְּבַעַל דְּבָר בְּנִדְרָא שְׁנִדְרָא זֶה לְחִבּוּרָה.

וְאִין לִוְמֵר שְׁמִפְּח תְּנַאי הִרְאָשׁוֹן נְדָרוֹ נְתַבְטַל וּלְפִיכָּךְ אִין סְפַק שֶׁהַקְדָּשׁ ת"ת זְכָה בְּנִדְרוֹ אֲבָל לְעַנְיֵן הַקְדָּשׁ חוֹלִים אִינִי רוּאָה שְׁנוּכַל לְחַיִּיב יוֹרֵשׁ זֶה לְתַת לְהַקְדָּשׁ חוֹלִים כְּנִגְדַּד מַה שְׁנִדְרָא אֲבִיו לַת"ת דְּשְׁמָא לְעַקּוֹר מְקַצַּת נְדָרֵיו שְׁיִדּוֹר לְאַחַר מְכָאֵן נְתַפְנוּן וְשִׁיחוּל בְּאוֹתוֹ מְקַצַּת שְׁיִתְבְּטַל עַל הַקְדָּשׁ חִבּוּרַת חוֹלִים וְכִינֵן שְׁאִין בְּדְבָרֵיו כְּלוּם כְּמוֹ שְׁנִתְפָּרֵשׁ לְמַעְלָה כִּינֵן שְׁלֵא נְתַבְטַל מְקַצַּת נְדָרוֹ שְׁל ת"ת לֹא חַל עַל אוֹתוֹ מְקַצַּת הַקְדָּשׁ חוֹלִים, וְאִין לְנוּ הוֹכַחָה בְּרוּרָה שְׁיִרְצָה אֲבִיו לִוְמֵר שְׁאֵם יְדוֹר מָנָה לַת"ת שְׁיִדּוֹר כְּנִגְדָּדוֹ לְהַקְדָּשׁ חוֹלִים כְּדִי שְׁנַחֲיִיב אֶת הַיּוֹרֵשׁ בְּכָךְ.

וְלֹא עוֹד אֵלָא אֶפִּילוּ אָמַר כָּךְ אִין חַיִּיבוּ בְּרוּרָה שְׁהָרִי לֹא אָמַר אֶתְּנֵן כָּךְ וְכָךְ אֵלָא אֲדוֹר כָּךְ וְכָךְ וְכִינֵן שְׁלֵא נְדָר אֶפְשָׁר שְׁלֵא זְכָה. וּלְפִיכָּךְ נ"ל בְּנִדּוֹן זֶה שְׁכּוֹפִין אֶת הַיּוֹרֵשׁ לְפָרוּעַ מַה שְׁנִדְרָא לַת"ת, אֲבָל לְחִבּוּרַת חוֹלִים כִּינֵן שֶׁהַדְבָר סְפַק הוּא אִין מוֹצִיאִין מִיְדוֹ שְׁלֵא תֵאמַר כִּינֵן שְׁסַפְקוּזָה אִינֵן בֵּין אָדָם לְחִבְרֵיו אֵלָא בֵּין יוֹרֵשׁ זֶה לְהַקְדָּשׁ שְׁל עַנְיִים הָיָה לִיָּה סְפַקָא דְּאוֹרִיָּתָא וּלְחֻן מְרָא, שְׁאִין הַדְבָר כֵּן (ו) אֵלָא כָּל סְפַק שְׁבִין אָדָם לְעַנְיִים הֵנִי כְּסַפְקָא שְׁבִין אָדָם לְחִבְרֵיו וְקוֹלָא לְנִתְבָּע וְרְאִיָּה לְדְבָר מִדְּאִמְרִינֵן בְּסוּף פִּרְקָא הַזֵּרוּעַ (דף קל"ד) רְמִי לִיָּה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן תְּנֵן סְפַק פְּטוֹר אֵלֵמָּא סְפַקָא לְקוֹלָא וְרַמִּינָהּ חוֹרֵי הַנְּמָלִים

שבתוך הקמה כו' ומשנינו אמר רבא הכא פרה בכתובת פטורה קנימא קמה בכתובת חיוב קנימת אמר ליה אביי הרי עיסה דכתובת פטורה קנימא ותנו גר שנתגייר והיתה לו עיסה נעשית וכו' א"ל ספק איסורא לחומרא ספק ממונא לקולא.

אלמא ספק ממונא שבין אדם לעניים קולא לנתבע והינו דגרסינו בפ"ד דיומא תנו התם הנחתומים לא חייבו עליהם להפריש אלא תרומה גדולה בלבד ואמרין בשלמא מעשר ראשון ומעשר עני המוציא מחבירו עליו הראיה.

אלמא בספק עניים אמרין המוציא מחבירו עליו הראיה וקולא לנתבע: עוד אהיה דן לפניך שאפילו נתברר שזה נתפונן לומר שכל מה שידור בנדר אחר תנו פנגדו להקדש חולים, יורש זה אינו מחויב בכך לפי שנדר הקדש חולים אינו חל עד שידור אותו נדר אחר ובאותה שעה בלבד הוא חל ולא בשעת דבריו הראשונים, ולפיכך כל שבשעת נדרו שני אינו זוכר מנדרו הראשון לא חל נדרו דהוי פההיא שמעתא דכפרות דפרק שבועות שמים בתרא (דף פח) דהאומר שבועה שלא אוכל זו אם אוכל זו ואכל את הראשונה בשוגג והשניה במזיד פטור.

והספיקו הראשונים ז"ל דלאו דוקא פטור אלא אפילו מותר לו לאכול את השניה שפיון שחלות איסורא בשעת אכילת כפר של תנאי היה ובשוגג נאכל לא חל איסור על השניה כלל.

אף כן חלות נדרו של חבורת חולים בשעת נדרו של ת"ת הוא וכיון שאפשר שוגג היה מתנאו הראשון שכן הדברים מראין ואין ספק שטוענים ליורש בכך נמצא שלא חל נדרו ותנאו הראשון של חבורת חולים כלל.

ולפי שהדברים הללו באותה הלכה רחבים ועמוקים מני ים איני מאריך בזה וכ"ש שאין שונין ואין מפרשין לחכם אבל הדבר נכון וברור דוק ותשפח. ומ"מ בנדרו של ת"ת אין ספק מן הטעמים שנתפרשו למעלה.

וכ"ש שיוורש זה אומר שאביו צוהו בשעת מיתתו שיתן מנכסיו כל מה שנדר לגבאי ת"ת כאשר נדר. ואין ספק שזה לא נתבטל כלל מחמת תנאו הראשון, שלא התנה אלא על נדר שידור בבית הכנסת והרי זה כחוזר ונודר ומצוה את בנו בשעת מיתתו ונאמן יורש על עצמו בכך יותר ממאה איש: ב (א) עוד שאלת בעיר הזאת יש ממון הקדשות קרקעות שהקדישו הבעלים שינתנו כל הפירות לעניי העיר הן מעות או עסק שהוקדש שיחלק לעניים ויש מהם שהוקדשו שיתחלקו הפירות לבד וישאר הקרן קיים בידי הגבאי, ועכשו נתעוררו קצת ממנהיגי הקהל הממונים על גביית המסים והוצאות העיר ותובעין לגבאי ההקדשות שיפרעו מאותם נכסים מס והוצאות כמו משאר נכסי יחידי הקהל, והגבאים טוענין שהקדשות כולן פטורים מפל הוצאות העיר ומכל מס.

סוף דבר נסתפקו בענין זה. יש שאומרים שבנדאי הממון הזה אע"פ שהוא מוקדש חייב כשאר ממונות יחידי הקהל מפני שכל המסים והוצאות נגבין לפי ממון הקהל שכן נהגו אם שיהיה מדינא או ממנהג או שכן הוא דעת אדוננו המלך יר"ה על המס, ואפילו כשתמצא לומר שיגבה לפי נפשות יגבה בשביל נפשות עניי העיר שהם בעליו ואע"ג דלא קניין להו ואע"פ שממון תלמידי חכמים פטור מפל מסים ותשחורת וכל הוצאת

העיר לפי סברת הרמב"ם ז"ל ומקצתם לדברי הפל משום טעמא דאתמר בגמרא ב"ב (דף ח) דרבנן לא צריכי נטירותא ה"מ רבנן ואפשר לומר ה"ה הקדש ת"ת או לספר תורה ועטרה לו או לשמן המאור אבל הקדש עניינים לא, ויש מי שאמר בנדאי זה הממון פטור מפני שזה הממון מוקדש לשמים ולא צריף נטירותא ואינו פשאר ממון שביד עניינים שהוא חייב משום דלא קנין להו אינו פשלהם אלא הוא מוקדש למצוה.

ועוד שאינו נראה שיהא דעת אדוננו המלך בבקשת המס לעניינים ולא לשום ממון מוקדש לשם שמים. עוד שפבר הנהיגו רובהקהלות בהספמותיהם שיהיה כל ממון של הקדש פטור וכן ג"כ בעיר הזאת בכל הספמות הידועות הקדומות פשהיו חוקים והספמות והנהגות בענייני גביית המסים וההוצאות מזמן לזמן ידוע היו עושים חוק והספמה שיהא ממון של הקדש פטור, ובענין זה מנהג מבטל הלכה כ"ש אם הוא מסכים להלכה וכדאמרינו רשאים בני העיר להתנות על קצתן וכו'.

אלא א"ת שזה אינו מנהג דאדרבה אחר שהוצרכו לעשות הספמה לפטור ההקדש וההספמה היה עם שאר ההספמות נעשו לזמן ידוע שעבר גלו בדעתם שלא רצו לקבוע לדורות מנהג שיהא א פטור, או שמא מפני שאר ההספמות נקבע הזמן וההקדש לעולם פטור או מדינא או ממנהג.

אלא א"כ יברר אדוננו המלך דעתו אם מבקש מס מאותו ממון המוקדש שא"כ הוא נראה שאין לנו להציל מהמס ממון ההקדש בממון שלנו. וכן נסתפקו אם תמצא לומר דפטור ואם ממון ההקדש הזה שהקדיש ראובן אלף דינרין או איזה סף ידוע מנכסיו ובזמן שהקדישו היו חייבין הקהל חובות שלנו או שנתחייבו אם נפטר אותו ממון מאותו החובות אם עדיי החיוב על כל לטרא ממנו כמו שהנה קודם שהוקדש, ולא דמי לשור שנגח ואחר כך הקדישו בעליו דגזרת הפתוב הוא אבל הכא חייב במה שהיה חייב בהיותו חולין.

ואת"ל שאין חיוב חובות הקהל עליו עדיין אני שואל אם נשאר אותו חיוב אצל שאר נכסי המקדיש או יטעון ויאמר אני אפרע מפל מה שבידי חלק המגיע בכל אלף לפי חוקי הקהל שהולכים אחרי זמן פרעון כאילו עכשויו הוטל אותו חיוב ואתם תגבו מן ההקדש חלק המגיע לאותו ממון ואם הוא פטור מה לי כי כן מנהג המקום שעל הממון תובעין חייבי הקהל פמי שפרע חוב לחבירו או כתובה או נדוניה שפורע בחייבי הקהל מי שהממון שלו לא מי שהוציאו מרשותו.

או נאמר שזה המנהג שהולכין אחר מי שהממון בידו ה"מ בין אדם לחבירו אבל מי שהכניסו ברשות שמים ומוציאו מרשותו המוציאם או יורשים יפרעו בעד אותו ממון מפני שעליהם חל אותו חיוב נכסיהון ערבין ליה והוא בעל חוב.

ואת"ל שממון ההקדש ראוי להיות נקי מפל חובות הקהל ושעבוד החובות נשאר אצל נכסי המקדיש מפני שהוא הקדיש סף ידוע ואם לא יפרע בחובות הקהל לא יהיו דבריו קניימין שלא יהא פל הסף שפדר להקדש.

איכא למימר ה"מ במי שנדר סף ידוע אבל מי שצוה והקדיש חלק בנכסיו שליש או רביע להקדש והשאר ליורשיו או לפלוני לא נשאר החיוב אצל המקדיש ויורשיו או לא. הדין עם מי: לשון יצחק דלאטאש אחד ממדפיסי הספר מקדם ברומי.

לא מהיותי גדול בעיני נכנסתי בעובי הקורה להשיב על השאלה אשר לפנינו אשר מצאנוה בהעתק בלי תשובה, רק להפיק רצון הקורא בספר הזה. וגם מאחר שעלה בגורלי להדפיסו תחלה אין ראוי שיבא חסר, אף לא היתה פונתי להתחבר פריע עם מרן הגאון רבינו נסים ז"ל ושאדמה למלאות חסרוניו, כי לא כן חשבתיה וחלילה לי מרשע כי ידעתי לא הגעתי לרועי צאן כ"ש להיות שקול עם נאמני ארץ לשבת עמהם בכף אחת.

אף שערתי בנפשי כי לחוות דעי על השאלה לא ימשך מנה אלא תועלת לעורר נפש המעיינים. שאם, יזכוני מן השמים ויורוני לכונן הדין על האמת והיושר פבר הגענו אל מחוז החפץ והשגנו מבוקשנו, ואם ב"מ וח"ו אטעה יראו החכמים הרבנים שבדור הזה טעותי ויישרו ההדורה ויתקנו עונותי, יורוני ונאני אחריש, על כן פתבתי דברי התנצלותי אלה טרם בוא תשובת השאלה אשר חברתי.

ואחת היא לבד. ושאר כל התשובות הם מהגאון כאשר מצאנו בספר ר.

ההעתק שהיה יחיד בעולמו ואין שני להקימו: ב תשובה סעיפי השאלה הזאת שנים. האחד בלהבא אם ממון מוקדש לעניי העיר חייב לפרוע המס כשאר ממון בני העיר.

והב' בלשעבר אם המקדיש לעניים חלק מנכסיו בהיות בני העיר חייבים אז למלך שפבר הטיל המס או שלוו משאר אנשים לפרוע המסים מזמן עבר וחלף ואפילו מפמה ימים חייב לפרוע חלקו מהחובות ההם ממה שנשאר בידו משאר נכסיו שלא הקדיש שפולן ערבים על השעבוד שנשתעבד עם שאר בני העיר: ועל שניהם אשיב, ותחלה אומר שאם באנו לדון כפי מנהג המדינה והעיר שאלה זו אינה צריכה לפני (א) שפנדאי בענין המסים הולכים אחר המנהג ואפי' היה שלא כדיון וכ פסק הגאון ר"נ ז"ל עצמו בתשובת שאלה עשירית.

אבל אם באנו לדון כדינא דגמרא על הסעיף הראשון אומר שאין לפטור נכסי הקדש עניים מהמס מדין הפקר (ב) דהפקר לעניים לאו שמייה הפקר לפטור מן המעשר. והכי איתא במסכת פאה פרק נשטי (משנה א) ב"ש אומרים הפקר לעניים הפקר וב"ה אומרים אינו הפקר עד שיפקר אף לעשירים כשמטטה.

ומלבד הפלל הגדול שבדינו שהלכה כב"ה עוד יש ראיה מהא דאיתא במציעא פרק אלו מציאות (דף ל') במעשה דר' ישמעאל בר' יוסי דהנה קאזיל באורחא פגע ביה ההוא גברא הנה דרי פתא דאופי, פירש"י היה נושא משאוי של עצים.

אותבינהו וקא מיתפח פירש"י עומד לפוש, א"ל דלי לי, פירש"י הטעיניני, א"ל כמה שוין א"ל פלגא דזוזא יתב ליה פלגא דזוזא ואפקריה, פירשו התוספות שלא יפשו בו בני אדם בלא תגזול, הדר זכה בהו.

הדר יתיב ליה פלגא דזוזא ואפקריה, חזייה דהנה קא בעי למחדר למזכה בהו א"ל לכ"ע אפקרינהו ולך לא אפקרינהו, ומקשה ומי הנה הפקר כי האי גוונא והתנן ב"ש אומרים הפקר לעניים וכו'.

והיא ההיא משנה דבפאה שהבאתי, ומשני אלא רבי ישמעאל ברבי יוסי לכ"ע אפקרינהו ובמלתא בעלמא הוא דאוקמיה ע"כ. הרי שהסתם תלמוד סובר כן שהלכה הוא שאין הפקר לעניים הפקר.

גם אין לפטרם מדין הקדש ודנימא דמה הקדש פטור ממעשרות כן הקדש עניים. דהא לימא דאע"ג דאשכחן דנקסי יתומים פהקדש כדאימא בפרק הניזקין (דף נב) דשנינו הכי אמר רב חנילאי בר אידי אמר שמואל נכסי יתומים הרי הן פהקדש ולא מיקנו אלא בכסףא.

ופשיטא (ג) ודאי דהקדש עניים דינו לפחות פדין נכסי יתומים. וראיה מהא דאמרין פרק ד' וה' בכבא קמא (דף לו) בההוא גברא דאמר הואיל ופלגא דזוזא הוא לא בעינא ניתביה לעניים הדר א"ל ניתביה נהלי איזיל ואברי ביה נפשאי אמר ליה רב יוסף פבר זכו בו עניים ואע"ג דליכא עניים הךא אנו יד עניים אנו דאמר רב יהודה אמר שמואל יתומים אינם צריכים פרוזבול וכן תני רמי בר חמא דיתומים אינם צריכים פרוזבול ר"ג וב"ד אביהם של יתומים וכו'.

והשתא הוינו אנו בה קאי בעניים ומייתי ראיה מייתומים, אלא לאו ש"מ דין הקדש עניים פיתומים וכל היכא דנקסי יתומים פהקדש הכי נמי הקדש עניים פהקדש. וכן תמצא שפסק הרי"ק בספר תשובותיו בשאלה קצ"ד, (ד) ומשום הא איכא למאן דמתיר להלוות הקדש עניים אפילו ברבית קצוצה דשווי להו הקדש גמור מ"מ ודאי (ה) דלאו הקדש גמור לא נכסי יתומים ולא הקדש עניים הוה הקדש גמור, דליכא למימר בהו כדאמרין גבי פהנים דזכו משלחן גבוה ומשום הכי הוי הקדש גמור מה שבא ליד פהנים דהנזמן נזמן לגבוה ואינהו זכו משלחן גבוה אבל הךא הנזמן נזמן להדיוט ממש ואין הפרש בו לנכסי הדיוט, דלא מסתבר שיהא חמור הקדש עניים בזמן הזה מלקט שכחה ופאה דהוי ממון של עניים שנתן להם מן התורה ונשתעבד בהם האדם ונתחייב דלא מציינו בשום מקום דלהוי הקדש: ועוד ראיה דאינם הקדש דנאכלים בכל מקום ובטומאה שלא נזהרים בדברים אלו רק במעשר ראשון ושני ובתרומות ובכורים אבל לא במעשר עני.

וכן פתיב ואכלו בשעריה. ועוד ראיה דמתירים לבעל הבית כשאין עניים בלא פדיון כדאימא בפרק הירוע (דף קלד) לוי זרע בכישר, פירש"י שם מקום, ולא הוה עניים למשקל לקט אתא לקמיה דרב ששת א"ל לעני ולגר מעזוב אנתם ולא לעורבים ולא לעטלפים.

וכן (ו) אמרינו התם (דף קלא) זה הפלל כל דבר שהוא בקנושה, ופירש"י שאסור לזרים, כגון תרומה ותרומת מעשר וכו' עד וכל דבר שאינו בקנושה כגון הירוע ולחיים וקיבה ובדאי שדין לקט שכחה ופאה כמתנות פהונה דהו חולין כמו שראינו שם בסוגיא ההיא דמדמי להו אהדדי.

ואע"ג דפטיירי פאה ולקט ושכחה ממעשר היינו משום דדרשינו מקרא דגזרת הפתוב הוא כמושדרשו בספרי ובא הלוי פי אין לו חלק ונחלה עמה יצא זה שיש ללוי חלק בה שאם הוא עני נוטל פאה.

והביאה רש"י והתוס' פרק מקום שנהגו (דף ח) במעשה דבן בוהינן ופשיטא נדאי דלא חמירא צדקה (ז) דלא נתחייב בה אם לא מדין נדר כדאמרינו בפרק קמא דר"ה (דף ו) בפיה זו צדקה דלא שייך בה דין הקדש גמור וממש.

וכן אמרינו בהדיא בפ"ק דערכין (דף ו) דגרסינו הכי תניא פנותיה דרבא נדר צדקה ואין הקדש צדקה וכו' עד ה"ק צדקה כהקדש שהיא בכל תאחר ואינה כהקדש דאילו הקדש אסור לאשתמושי ביה ואילו צדקה שרי לאשתמושי ביה ע"כ.

וכן דן הגאון עצמו לעיל (סימן א') דכל ספק שבין אדם לעניים הו"ל כספק שבין אדם לחבירו וכן פסק בעל הטורים בטור ח"מ סימן צ"ה בסוף וז"ל, (ח) ומה שמקדישים בזמן הזה לבהכ"נ וכו' דינו כשאר נכסי הדיוט, ואמר עוד בסי' רי"א בשם אביו ז"ל והאידידא כל הקדש יש לו דין חולין שאין הקדש עתה לבדק הבית ואינו אלא לצדקה, וכתב עוד ביור"ד סימן קס"א וכן הדין במעות של הקדש שהוקדשו לעניים או לת"ת או לצורך בה"כ.

אבל אסור (ט) להלוותם ברבית דאורייתא אע"ג דהקדש גמור כגון שהוקדש (י) לבד"ה מותר להלוותו אפי' ברבית דאורייתא. הרי לה מבואר דלאו דין הקדש איכא בהקדש עניים.

דיקא נמי דאמרו כהקדש ולא הקדש ממש דכמה יש לחלק ביניהם, ואין סברא שהמתיר להלוות הקדש עניים ברבית דאורייתא שייסבור שיהיה הקדש גמור (יא) אלא טעמא הוא משום דהוי ממון שאין לו בעלים ואין לו תובעים כדאיתא בריש הירוע (דף קל) מבואר בסוגיא שם ודיק ותשפח פי אין רצוני להאריה, ופשיטא דלא אסרה תורה אלא רבית הכפאה מיד לנה למלנה והגבאי דהני שליח אין שליחות לדבר עבירה.

ועוד דאין שליחות בלא בעל משלח וליכא מאן דמשלח ואפילו במקומא דקניין להו לעניים שרי דלא באה הרבית ליד מלנה דלא זכה בו עני אלא מאחר שפא לידו וגם אין לפטור מהמס מהאי טעמא דאין להקדש עניים בעלים, דתרי (יב) מיני מסים איכא חד כרגא דרמי אקרקהמא וחד טסקא דרמי אקרקה ואממונא בכרגא נדאי פשיטא דמלכא לא איקפד ליה דלא איגרע חק המלך מהגלגולת מפני הקדש עניים והמקדיש חוב גלגלתו נשאר והעני ג"כ חב בגלגולת ולא יתמעט הגלגולת מפני זה, אבל בטסקא השעבוד נשאר על הממון וכן דן הגאון עצמו בתשובה עשירית ע"ש.

והראיה מבוארת מהא דאמרינו בחזקת הכתים (דף נה) והני דהירי דזבין ארעא לעסקי זבינייהו זביני וה"מ לטסקא אבל לכרגא לא מאי טעמא כרגא אקרקה דגברי מנח, וא"כ אפילו אין לממון בעלים נתחייב הממון ואין לפטרו.

אבל אדרבא יש להביא ראיה שחייבים במס מפמה טעמים. (יג) חזא שפבר התבאר דדמו נכסי הקדש עניים לנכסי יתומים ונכסי יתומים חייבים במס כמו שמצינו בהשותפין

דב"ב (דף ח) ובהמקביל דמציעא (דף קח) אומר רב יהודה הכל לאיגלי גפא אפילו מיתמי אבל רבנן לא צריכי נטירותא.

וכן עוד שם ואמר רב אסי אומר רבי יוחנן הכל לפסי העיר ואפילו מיתמי אבל רבנן לא צריכי נטירותא א"ר פפא לשורא ולפנשאה ולטורזינא, פירש"י לתקון החומה ולפנש ההולך סביבות העיר לשמרה ולידע מה היא צריכה ולשומר עלי ויין של בני העיר, אפי מיתמי.

כלל דמלתא כל מילתא דאית להו הנאה מיניה אפי מיתמי. וכתב האשרי ובתוספות שם וז"ל וכתב הר"ר יוסף כל מילתא דאית להו נטירותא ליתמי כגון מיני פורעניות אבל ארנוניות לא רמינן איתמי.

ויראה לי (יד) דכל מיני מסים מידי דנטירותא ניהו כי הם השומרים אותנו בין העמים כי מה תועלת יש לאומות בנו לשמרנו ולהושיב אותנו ביניהם אלא בשביל הנאה שזאותין מאת ישראל לגבות מהן מסים וארנוניות, וא"כ נאמר דה"ה לנכסי הקדש עניים דאית להו הנאה בשמירה וסייבים.

וגם (טו) ראה דבמסים וארנוניות אזלינן אחר דעת המלך משום דינא דמלכותא כדאיתא בחז"ה (דף נד) דקאמר התם באגי מטמרי, הו דאינהו גופייהו לא הו יתבי טסקא למלכא מלכא אומר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא.

פירושו לא תקשי לי מהתם דלאו משום דינא אלא משום שפן דעת המלך אזלינן אחר דעת המלך. ואם פן בהיות דעת המלך שפלה הנה מהקרנע וכל מאן דאכיל ארעא ליהב טסקא מה איקפד לן אם הוקדש לעניים: (טז) ועוד טעמא אחריןא אלימתא.

דר"ת התיר לשנותה לכל צרכי צבור וכן הורה לתת לשומרי העיר מהקנפה וכ"כ הרמב"ם ז"ל בהלכות מתנות עניים פ"ט ואעפ"י שלא התנו. וכן דעת האשרי כמו שהביא בעל הטורים ביורה דעה רנ"ו וכן דעת ר"י בתוס' בפ"ק דערכין (דף ו') וז"ל ואומר ר"י דהתם רשאים לשנותה שלא לדבר מצוה רק שיהא צרכי צבור.

הרי שהמסים הן כמו צרכי צבור וא"כ יכולין הצבור לתת מדמי הקדש עניים לגובה המס אפילו להציל ממונם כל שפן וק"ו שיפרעו המגיע להם כפי הנכסים שהוקדשו: אמנם בודאי לפי האמת למאן דנחית לעומקא דדינא יש לדון (יז) דנכסי הקדש עניים פטורים מן המס ולא מטעמא שיהיה ממון פטור בגופו דודאי מגופו חייב דדין הדיוט להם ובעו נטירותא כשאר ממון ולא עדיף מגופן של נכסי יתומים, אבל פטורים משום דמה יכולין לטעון בעלי פיסים שאם לא יפרע ממון הקדש עניים והם יפרעו בעד הממון ההוא שנמצא הממון ההוא ניצול בממונם ואין ראוי להציל ממון אחד בממון אחר.

נשיב להם ונאמר דלאו מילתא היא מה שאמרו, שאין פן האמת שיצילו ממון זולתם בממונן אלא הם מצילים ממונם בממונם ובאור זה שהעשיר מצווה לפרנס העני די מחסורו כדאיתא בכתובות פ' מציאת האשה (דף סז) (יח) די מחסורו אשר יחסר לו מחסורו זה הבית אשר יחסר זה מטה ושלחן וכו' וכל הסוגיא.

לראיה שמצויותם אנוחנו לתת לעני כל מחסורו אפילו סוס לרפוב וכן פשיטא דהיכא דאמיד כופין העשיר לתת צדקה פדאיתא ב"ב פ"ק (דף ח) דקאמר לא קשיא הא דאמיד הא דלא אמיד. אע"ג שבתוספות שם בשם ר"ת קאמרי דלא פייפינו אלא בדברים משום דמצוה שמתן שכרה בצדה היא דכתיב פי בגלל הדבר הזה, הא איתא דקא סבר דכופין והוי ממון שיוצא בדיינים (יט) ואם יקום אחד מבני העיר ויקדיש לעניים ממון ויסתפקו מהם העניים לא נתחייבו עשירים עוד לתת צדקה ולפרנס העניים במה שמסתפקים מההקדש שהוא אפילו במקום דקיץ להו לעניים פלומר שנהגו לתת פה וכה בשבוע לעניים אם יבא להם מחוץ נמנעים העשירים מלתת עוד הדבר הקבוע וראיה מפרק ח"ה בבבא בתרא (דף מג) אהא דקאמר האומר תנו מנה לעני עירי אין דניו בדייני אותה העיר ואין מביאים ראיה וכו' ומקשה לסתלקו בי תרי ולדייני ומתרגז ואיב"א לעולם דקיץ להו וניחא להו דכיין דרנוח רנוח, פירשב"ם ואפ"ה ניחא להו לדיינים שינתן המנה לעניים דכיין דרנוח שיש להם מעות רנוח, פלומר הרי יש להם מעות ולמה יתנו פלום כ"ז שאינם צריכים.

הרי לה מבואר שממון זה תועלת לעשירים שנפטרים מלתת צדקה וא"כ הוא מן הראוי ומן הינושר ומדינא שלפחות יקיימו הממון שהוא פשיפרעו המס בעבור הממון דלמלא לא איקפד ובלבד שיבא לידו הסף אשר הטיל דלמה נגרום שיקלה הקרן שאינו עושה רינח ומה יעשה הוא לעניים בפרעון המס ואם באת לכוף שיפרעו הנכסים ההם מס יפרעו מהרינח ונמצאו חסרים העניים מזה וחסרונם עליה ועל דינה קאהדרי עניים ויגלגל הדבר עליה מ"מ והכל אחד.

ואין לומר דאפה רוצה לזכות ולתת לעניים דאין זה אלא ונהרא ואדרבא אסור שבמתנה שאפה גותן מחדש אפה מלבינו מחדש ומה שיהנה מהמקדש כבר אין הלבנה כל פה דמי שנהנה משלו ואין צניעות גדול מזה והצנע לכת עם אלהיה אמר רחמנא דליבא בעי.

וראיה זו גדולה אצלי דאפילו אם ישאל המלך בפירוש מס על הנכסים ההם חייבים לפרוע בעבורם העשירים שאין נזקין מפני זה כאשר אמרנו: (כ) ומה שהבאנו ראיה לעיל שמוטר לשנותה לצרכי צבור כבר חולקים בדבר והוי פלוגתא דרבננותא ולחומרא דספק פאה פאה ועוד המוציא מחבירו עליו הראיה.

ועוד דעד כאן לא קא מיירי המתירים לשנות אלא במותר ודליבא עניים אבל היכא דאיבא עניים דפרנסתם עליהם נדאי ליבא מאן דיתיר לסגף העניים ולהרויח העשירים שלא יתנו המס העשירים ויתפרנסו העניים בדונח דלית דין ולית דין שיידון פן ונהלא המקדיש לעניים אמדינו דעתיה דאומדנא דמוכח הוא דעל מנת פן הקדיש לזכות לעניים ולא להרויח לעשירים: (כא) ועוד ראיה דמאחר שממון זה לא נתן לשאת ולתן ולהרויח אין ראוי שיפרע מס, וכן ז תמצא במרדכי ב"ב פ"ק דדן שם ופסק דקרקעות אין חייבים לפרוע מס ונ"ל שם, תדע שהרי היבא שבני העיר עניים ואינם נושאים ונותנים בממון ובפרקמטיא אע"פ שיש להם קרקעות אין השר לוקח מהם מס אם לא כה"ג שתהא הקרקע עצמה משועבד למס, הרי מבואר מפאן שגם אין דעת המלך שיפרעו העניים דאדרבה יתנו אינון לעניים כדאשפחן באיפרא הורמיז אימיה דשבור מלא שדרה

ארנקא דדינרי לקמיה דרב יוסף אמרה להוי למצוה רבה בב"ב פ"ק קמ"א (דף ח) ופירשו מצוה רבה פדיון שבויים.

ואי יתבי מפסידיהו כ"ש דלא ישאלו מס עלליהו: ועוד טעמא אחרניא דהממון המוקדש לצדקה פשיהיה הקרו קנים והפירות לעניים הוי ממון דכולי עלמא וגם העשירים ופאים בהם דאם הם עתה עשירים אפשר שבניהם אחריהם יתענו פדאיתא פ"ק שואל במס' שבת (דף קנ"א) שאם לא בא הוא בא בנו ואם לא בנו בא בן בנו שואמר כי בגלל הדבר הזה ותנא דבי ר' ישמעאל גלגל הוא שחוזר בעולם, ואמרינו התם אמר לה ר' חייא לדביתהו כי אתא עניא אקדים ליה רפתא כי היכי דלקדמי לבנייכי אמרה ליה מילט קא ליטית להו אמר לה קרא פתיב כי בגלל הדבר הזה וכו'.

הרי דלא איקפד לבעלי פיסים לפרוע המס ולהעמיד קרו הקדש העניים ולקנימו דנהנים מזה דאם לא הם בניהם או בני בניהם נהנים מזה וכל עמל האדם מניחו לפאים אחריו: ויש ראיה לפטור נכסי הקדש עניים משום דאשפחון במרדכי בהגהות דפ"ק דב"ב דדמו נכסי הקדש עניים למעשר עני וכן מדמי להו בגמרא בכמה דוכתי ואשפחון בתוספתא דמס' פאה מעשר עני אין פורעים ממנו מלוח ואין משלמין ממנו התגמולים ואין פודין בו את השבויים ואין נותנין בו דבר של צדקה אבל משלחין לדבר של גמילות חסדים וצרי להודיעו שהוא מעשר עני ונותנים לחבר עיר בטובת הנאה וכו'.

הרי שמעשר עני אע"פ שאינו קדש אינו כחול להשתמש ממנו כחול גמור וכדין הדיוט גמור וכן נמי בהקדש עניים ולא לחנם קראו להו הקדש אלא דמשום שהוקצו למצוה באסרו לשאר מילי ואין ראוי לחייבם במס.

ודברים של טעם הם: מפל אלה הטעמים נקטינו דהקדש עניים פטור ממס בלהבא. וכן עמא דבר בכל מקום ולא שמעתי ולא ראיתי מקום שיפרעו נכסי הקדש עניים מס כמו שאינם פורעים נכסי בית הפנסות וספר תורה דהכל אחד.

אמנם בלשעבר במה שפ"ק נתייב הממון אם הממון נתייב פ"ק למלך שעבר זמן ולא פרע בעל הממון ואח"כ הקדישו בנדאי פטור בעל הממון, וטעמא כמו שדן הגאון עצמו בתשובה עשירית דשעבוד המס רמי אממונא ולא אקרקפתא וכמו שהבאתי למעלה.

וממה שהתבאר לעיל ומהתשובה ההיא שתמצאה לקמן יתבאר לה אם תדוק מינה. (כב) אבל אם לוי הקהל ונשתעבד כל אחד למלוח נכרי או ישראל הוי כזקפן עליו במלוח ונשתעבד והשעבוד רמי אקרקפתא ומשום האי שעבודא נתייב גבר וגבינו מיניה ואפילו מן גלימא דעל כתפיה ושאר נכסיו משועבדים ותייב לפרוע מהם אפי' הקדיש חלק מנכסיו דלא שאני.

ונה מדינא אמנם לא נהג בן בשום מקום אבל פוטרין אותו האיש המקדיש אפילו מהחובות שהיה חייב הקהל קודם זה מפני הטעמים שאמרנו שפורעים בעד הממון שהוא מפני שהמקדיש לעניים הוי כאילו נתנו ליד הקהל והוי, פנכסי הקהל, ונכסי העניים ונכסי הקהל הכל אחד.

וגם עוד להחזיק ידי עושי מצוה. ואין עוד להאריך כי למבינים די וזהו הנראה לעניות דעתי באשר הורוני מן השמים.

עד פֿאן מאַחד מהמדפיסים. מֿפֿאן וַאִילֿף מהגאון רבינו נסים זצ"ל: ג עוד שאלת מעשה
בֿא לפֿנינו בֿאשֶׁה אחת שֶׁהִלֿף בעֶלְהָ זֶה פֿמה שְׁנִים בְּעִיר פֿלוֹנִית וְהִמִּיר שָׁם וְנִשְׁתַּנָּה שְׁמוֹ
לְשֵׁם אַחֵר וַיֵּשׁ פֿאן עֲדִים מִפִּירִין אוֹתוֹ וַיִּשְׁמוּ וְשֵׁם הָאֵחֵר.

וְזֶה פֿמה שְׁנִים בֿא הִנֵּה יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר מִן הָאָרֶץ וְהַגִּיד מִסֵּל"ת שְׁמֵת פֿלוֹנִי הַמוֹמֵר שְׁהִיָּה
שְׁמוֹ כִּף בְּעוֹדוֹ יְהוּדֵי בְּעַת הַדְּבָר. וּבִאֵה הָאִשָּׁה לִב"ד וְשָׂאֵלָה מֵהֶם שְׁיִתְּרוֹהָ לִינְשָׂא וְלֹא
אָבוּ מִפְּנֵי שְׁנִסְתַּפְּקוּ קִצְתָּם שְׁמֵא אֵין רֵאוּי לְהֶאֱמִין יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר אִפִּי' מְסִיחַ לְפִי תְּנוּמוֹ
דְּגֵרַע מִנְּכָרֵי אִפִּי' לְדַעַת הָרַב אֶלְפִּסִּי ז"ל וְהַרְמַב"ם ז"ל שְׁפִתְבוּ דְּפִסּוּל לְעֵדוּת בְּעִבְרֵיהָ
דְּאוֹרֵייתָא נֶאֱמַן לְהַשְׂיֵא אִשָּׁה בְּמִסִּיחַ לְפִי תְּנוּמוֹ דְּלֹא גֵרַע מִנְּכָרֵי אִיכָא לְאַפְלוּגֵי בֵּין מוֹמֵר
לְע"ז וְלְכֹל הַתּוֹרָה לְפִסּוּל בְּעִבְרֵיהָ אַחַת, אוּ לֹא.

תּוֹדִיעֵנוּ בְּזֶה דַּעְתָּהּ. וְעַתָּה כֹּאשֶׁר רָאִתָּה הָאִשָּׁה כִּי לֹא הִתִּירוּהָ שְׁפָרָה שְׁלִיחַ נְכָרֵי אֶחָד
לְלַכְתּוֹ בְּמִקּוֹם הַנִּזְכָּר וְנִתְּנָה כְּתֹב נוֹצְרֵי בְּיָדוֹ שְׁיִבְיָאנוּ לִיד הָאִישׁ הַמוֹמֵר וְלֹא גָלְתָה לוֹ
שְׁמֵת וְהִפְתָּב הַהוּא סְתוּם וְחִתוּם כְּמִנְהֵג וְדְבָרֵי הַכְּתֹב שְׁרֵאוּבֵן קְרוּבָה מוֹדִיעַ בְּכֹתֵב הַהוּא
כִּי הָאִשָּׁה מִתְּחַנֵּנָת לוֹ שְׁיִתְּרָה בְּגִט כְּדֵי שְׁתַּנְּשָׂא וְהִיא הַתְּנִיחַ עִם הַנְּכָרֵי הַשְּׁלִיחַ וְכִף
אֶמְרָה לוֹ אֲנִי אֶתֵּן לָךְ כִּף וְכִף בְּשִׁכְרִית כִּף וְכִף לָךְ בְּעִיר פֿלוֹנִית תְּבִיא כְּתֹב לְפֿלוֹנִי
הַמוֹמֵר וְתִבִּיא לִי כְּתֹב עֵדוּת מִגִּזְבֵּר הַחֲצָר אֲשֶׁר יַעֲיֵד עֲלֶיךָ כִּי הִגַּעַת לְשֵׁם וְאַפְרַע לָךְ
שְׁכִירוּתָהּ וְהַשְּׁלִיחַ הִלֿף לוֹ עִם הַכְּתֹב שָׁם וְכִי לֹא יוֹכֵל לְהַשִּׁיב מַעֲנָה מִמִּי שְׁנִשְׁתַּלַּח לוֹ כִּי
מֵת הוּא וְהַנְּכָרֵי הַשְּׁלִיחַ בְּשׁוּבוֹ לְשׁוּלְחָיו פִּתַּח פִּיו וְסַח מַעֲצָמוֹ וְכִף אָמַר הִלְכְּתִי לְמִקּוֹם
פֿלוֹנִי וְהִנֵּה מֵת הָאִישׁ הַפֿלוֹנִי אֲשֶׁר שְׁלַחְתֶּם אוֹתִי אֵלָיו תַּחֲלֶה הִלְכְּתִי בְּחֲצַר מִקּוֹם הַנִּזְכָּר
יַעַן כִּי הִנֵּה רַץ וְשָׂאֵלְתִי בֵּית דִּירְתוֹ וְאָמְרוּ לִי שְׁמֵת וְהָרָאוּ לִי בֵּיתוֹ וְהִיִּיתִי בְּבֵיתוֹ וּמִצָּאֵתִי
אֶלְמָנְתוֹ שְׁנִשְׂאֵת לְנְכָרֵי אַחֵר וְאֶמְרָה לִי שְׁמֵת הָאִישׁ הַפֿלוֹנִי בְּעֶלְהָ הָרֵאשׁוֹן וְנִתְּמֵתִי הַכְּתֹב
שְׁנִתְּתֶם לִי וְצִנְתָּה לְקִרוֹתוֹ וְאַחֵר הַשִּׁיבָה לִי וְאֶמְרָה כְּבָר מֵת הָאִישׁ הַהוּא וְאִינִי מְבִינָה אֶת
דְּבָרֵי הַכְּתֹב הַא לָךְ אוֹתוֹ וְלָךְ לָךְ כִּי אֵין לִי עֶסֶק עִמָּךְ.

וְתַכְּף הִלְכְּתִי לְגִזְבֵּר הָעִיר אֲשֶׁר אֶמְרַתֶּם וְהַגְּדִתִי לוֹ כִּי אֲנִי שְׁלִיחַ לְפֿלוֹנִי שְׁשִׁלַּחְנִי רֵאוּבֵן
וְאֶמְרָה לִי אֶלְמָנְתוֹ הַנִּשְׂאָה לְאַחֵר כִּי הוּא מֵת וְלֹא רָצְתָה לְהַשִּׁיב לִי מַעֲנָה בְּבִקְשָׁה מִמָּךְ
עֲשֵׂה לִי כְּתֹב עֵדוּת שְׁהַגַּעְתִּי הִנֵּה.

עֲנֵה הַגִּזְבֵּר לְהַתְּנַצְלוּתָהּ אֶדְרוֹשׁ וְאַחֲקוֹר בְּדְבָר אִם מֵת הָאִישׁ הַהוּא וְאַקְבֵּל עֵדוּת וְשִׁלַּח
בְּעַד אֲנָשִׁים וְשָׂאֵל בְּמִיתַת הַמוֹמֵר פֿלוֹנִי בְּפִנֵּי הַנְּכָרֵי הַשְּׁלִיחַ וְהַעֲיֵדוּ לוֹ שְׁמֵת בְּמִקּוֹם
פֿלוֹנִי וּמִקְצָתָם אָמְרוּ שְׁהִיוּ בְּקִבוּרְתוֹ וּקְבֹרוּהוּ.

כֹּה הָיוּ דְבָרֵי הַשְּׁלִיחַ מַעֲצָמוֹ בְּשׁוּבוֹ. עַד הִנֵּה סְפוּר הַמְּאֹרַע בְּאִשָּׁה הַזֹּאת וְהִיא רָצְתָה
לְהַנְּשָׂא.

יְבֵא נָא דְבָרְךָ אִם יִתִּירוּהָ לְהַנְּשָׂא אִם לֹאוּ בְּבִקְשָׁה מִמָּךְ תִּכְתֹּב דַּעְתָּה רֵאשׁוּנָה מִשִּׁיחַת
הַמוֹמֵר לְפִי תְּנוּמוֹ לְדַעַת הָרִי"ף וְהַר"ם ז"ל וְיֵמָה יִרְאֶה אֵלֶיךָ בְּנְכָרֵי מִסֵּל"ת אִם צָרִיךְ לוֹמַר
וּקְבֹרְתִיו כְּעוֹבְדָא דְּפִנוּדְקִית וְנְכָרֵי וַיִּשְׂרָאֵל שְׁהִיוּ מְהִלְכִין וְזוּלְתָם אוּ לֹא כְּמוֹ שְׁנִרְאָה
מַעֲבֹדָא דְּבִי הַנְּאִי וְכִי חֲסָא.

אע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בעובדא דנכרי וישאל מהלכים והוא שיאמר וקברתיו
כבר הקדים וכתב אע"פ שאין הנכרי מכירו, שגראה דעתו באמת דדוקא בשאינו מכירו
צריך לומר וקברתיו אבל במכירו לא, אע"פ שיש לתמונה מאי שנא הא מהא.

ואת"ל שאין צ"ל וקברתיו עדיין מספקא לה אם צריך לומר ראיתיו שמת פלומר אחר
שמת, או לא. וכי נימא שפשהוא מסיח לפי תומו ואומר איש פלוני מת אנו מבינין מתוך
דבריו שראהו מת, היכא דסח לפי תומו איש פלוני מת ופרט דבריו ששמע במקום פלוני
או מנכרי פלוני שמת מהו.

וכן מספקא לה אם נאמן נכרי מסיח לפי תומו בפנינו ששמע מפי נכרי מסיח לפי תומו
לפי דבריו אי שרינו בכה"ג אתתא לינשא כדעבדינו בעד מפי עד ובאשה מפי אשה ומפי
עבד ושפחה או נאמר דגרע נכרי בזה.

ונראה דאי לא בעינינו בנכרי מסיח שיאמר וקברתיו ולא ראיתיו שמת דפשיטא דנכרי
מפי נכרי מהימן דקא מסיח ששמע שמת. עוד איבעיא לן אי נכרי שבא לפנינו אמר
מסל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכונן להעיד כל זמן שלא יקדים דברים
אחרים, דומיא דמאן איכא בי חסא או חבל על פלוני ודומיהם או בפונדקית דהתחילה
לבכות.

ואפילו תימא דבנכרי בעלמא שאמר לפני ישראל במסל"ת מת פלוני דמסתמא: ואפילו
לכשיאמר ששמע מנכרי או מאנשי המקום פלוני מת דמשיאין אשתו, אפתי מספקא לן
בנכרי הנה השליח אחר שנשתלח לאיש שהוא ולא הביא מענה ממנו על מכתב הנשלח
לו אם נקרא זה מסל"ת או איכא למימר שמה ליפות שליחותו והתנצלותו קאמר דומיא
דנכרי שאמר פירות אלו וכו' שמכונן להשביח מקחו גם אם לא ימכרו יותר ביןקר
בעבור זה או י"ל מאחר שדמי שכירותו יתנו לו עם כתב העדות שהביא מה לו לשקר,
ולא דמי לשל ערלה ושל עניקה דהתם סבר שיותירו לו בדמיהם על זה.

וגם תודיענו אם מי שמעידאו נכרי מסל"ת שמת פלוני בעת הדבר אי הוי כמלחמה ואם
צריך לומר וקברתיו, או לא ע"כ דבריה: תשובה זו האשה חזרתה על כל צדדיה ועדיין
לא מצאתי לה צד היתר לפי שאין לסמוך על מה שהעיד אותו ישראל מומר מסל"ת
שמת פלוני המומר שהיה שמו כן בעת הדבר.

משום (א) דעד המעיד שמת פלוני בשעת הדבר לא מהימן עד דאמר מת וקברתיו: לפי
דעת הרב אלפסי ז"ל שכתב דהוה בעיא דאיבעיא בפרק האשה (נ"ד קטו) עד אחד
במלחמה מהו דאע"ג דלא איפשיטא בדוכתה איפשיטא לה מההוא עובדא דדגלת דבפרק
האשה בתרא (נ"ד קכ"א) דבמים עד אחד מהימן אף במלחמה כן, וסובר הרב ז"ל דכיון
דלא איפשיטא לן אלא מההוא עובדא דוקא פי ההוא עובדא דליכא למימר דאמר' בדדמי
דהא אסקוהו אגשרא דשביסתנא וכדאיתא התם ודכונתיה נמי בעד אחד במלחמה דוקא
באומר מת וקברתיו וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפרק בתרא מהל' גירושין עד אחד אומר
שמת במלחמה או במפולת או שטבע בים הגדול ומת וכיוצא בדברים אלו שרובן למיתה
אם אמר קברתיו נאמן ותנשא על פיו וכו' דסבירא להו ז"ל דכי היכי דבאשה עצמה

חַיִּישֵׁינוּ דְאָמְרָה בְּדַמֵּי כֹל הֵיכָא דְאִיכָא לְמִיחַשׁ כְּדַאִיתָא בְּרִישׁ פְּרָק הָאֲשֶׁה שְׁלוּם (דָּרָף קִיד) הֵכִי נְמִי בְּעַד אֶחָד.

וְכִינּוּ דְחֻזִּינוּ דְבְּעַד אֶחָד חַיִּישֵׁינוּ דְאָמַר בְּדַמֵּי כְּדַחֲיִישֵׁינוּ בְּאֲשֶׁה גּוּפָה עַד אֶחָד שְׁמַעִיד מַת פְּלוּנִי בְּדָבָר לָא מְהִימָן דְּחַיִּישֵׁינוּ דְלָמָּא בְּדַמֵּי כְּדַחֲיִישֵׁינוּ בְּאֲשֶׁה גּוּפָה וְכַדְאָמְרִינוּ הָתֵם בְּרִישׁ פְּרָק הָאֲשֶׁה שְׁלוּם דְּבָר אָמְרִי לֵה הֵרִי הִיא כְּמַלְחָמָה וְאָמְרִי לֵה אִינוּ כְּמַלְחָמָה אָמְרִי לֵה הֵרִי הִיא כְּמַלְחָמָה דְאָמְרִי בְּדַמֵּי וְאָמְרִי לֵה אִינוּ כְּמַלְחָמָה דְסַמְכָה דְאָמְרִי אִינְשֵׁי שָׁב שְׁנִין הֵנָּה מוֹתָנָא וְאִינְשֵׁי בְּלָא זְמַנְיָה לָא אֲזִיל.

וְכִינּוּ דְלָא אֲפִשִׁיטָא בְּגַמְרָא נְקֻטִינוּ לְחוּמְרָא (ב) שְׁכּוּ דְרָף הֵגְאוּנִים בְּכָל מְקוּם לְפִסְוֹן בְּשֵׁנֵי לְשׁוֹנוֹת לְהַחְמִיר בְּשָׁל תּוֹרָה וְאֲפִילוּ הֵיכָא דְלְשׁוֹן אַחְרוֹן לְקוּלָּא הוּא. וְכֵן פְּסֻק בְּזֵה הֶרְמֵב"ם ז"ל בְּפֶרֶק אַחְרוֹן מֵהַלְכוֹת גִּירוּשֵׁין שְׁפַתְב הִיָּה דְבָר בְּעוֹלָם וּבָאָה וְאָמְרָה מַת בְּעָלֵי אֵינָה נְאֻמָּת וכו'.

וְכִינּוּ דְלִגְבֵי אֲשֶׁה עֲצָמָה נְקֻטִינוּ דְּדָבָר הֵרִי הוּא כְּמַלְחָמָה הֵכִי נְמִי לִגְבֵי עַד אֶחָד הִלְכָף עַד דְאָמַר וּקְבַרְתִּיו לָא מְהִימָן: וְאֵל יִקְשֶׁה עֲלֵיךְ שְׂאֵם בְּאִנּוּ לְהַשׁוֹת עַד אֶחָד לְאֲשֶׁה עֲצָמָה א"כ אֲפִילוּ עַד אֶחָד בְּמַלְחָמָה אֲפִילוּ אֹמַר מַת וּקְבַרְתִּיו לָא יְהֵא נְאֻמָּן שְׁכָף הַדִּין בְּאֲשֶׁה עֲצָמָה בְּמַלְחָמָה לְפִי דַעַת הֶרֶב ז"ל שְׁכָף כְּתַב בְּפֶרֶק הַנּוֹכַח שְׁהָאֲשֶׁה הָאוּמְרָת מַת בְּעָלָה בְּמַלְחָמָה אֵינָה נְאֻמָּת וְאֲפִי אֹמְרָת מַת וּקְבַרְתִּיו שְׁזוּ אֵינָה קוּשִׁיא שְׁפִשְׁאֲנוּ מְשׁוּיִם עַד אֶחָד לְאֲשֶׁה עֲצָמָה אִין אָנוּ מְשׁוּיִן אוֹתָהּ אֵלָּא לְעַנְיָן דְּכִי הֵיכִי דְחַיִּישֵׁינוּ בְּאֲשֶׁה עֲצָמָה דְטַעֲנָה בְּדַמֵּי ה"נ חַיִּישֵׁינוּ לְעַד לְפִי דַעַת הֵגְאוּנִים ז"ל, וְנ"מ לְגַדּוֹן זֵה שֶׁל דְּבָר, אֲבָל לָא שְׁנִינָה אוֹתוֹן לְגַמְרִי דְבְּאֲשֶׁה עֲצָמָה חַיִּישֵׁינוּ בְּמַלְחָמָה דְמַשְׁקֵרָא לְפִי דַעַת הֶרְמֵב"ם ז"ל וּבְעַד אֶחָד לָא חַיִּישֵׁינוּ אֵלָּא דְאָמַר בְּדַמֵּי וּמ"מ פִּינוּ דְאֶסְקִינוּ בְּגַמְרָא דְבְּאֲשֶׁה עֲצָמָה דְבָר הֵרִי הוּא כְּמַלְחָמָה הַדְּבָר בְּרוּר לְפִי שִׁיטַת הֵגְאוּנִים ז"ל דַּעַד אֶחָד בְּדָבָר לָא מְהִימָן עַד דְאָמַר מַת וּקְבַרְתִּיו.

וּלְפִיכָף בְּגַדּוֹן שְׁלִפְנֵינוּ אִין לְהַתִּיר אֲשֶׁה זֹו מְפַנֵּי דְבָרֵינוּ שֶׁל אוֹתוֹ מוּמַר שְׁהִיָּה מַסְל"ת פִּינוּ שְׁלָא אָמַר מַת וּקְבַרְתִּיו. וְכ"ש לְפִי דְבָרֵי רַבִּינוּ חֲנַנְאֵל ז"ל שְׁפַתְב דְּבַעֲיִין דַּעַד אֶחָד בְּמַלְחָמָה לָא אֲפִשִׁיטָא שְׁלִפֵי דְבָרֵינוּ אֲפִילוּ בְּאוּמַר מַת וּקְבַרְתִּיו לָא מְהִימָן: (ג) וּכְבָר דַּעַתִּי שְׁיֵשׁ חוֹלְקִים עַל דְּבָרֵי הֶרֶב אֶלְפָּסִי ז"ל וְסוּבְרִין דַּעַד אֶחָד בְּמַלְחָמָה אַע"פ שְׁלָא אָמַר קְבַרְתִּיו נְאֻמָּן.

וְטַעֲמֵיהּ מְשׁוּם דְּבַעֲיִין בְּעַד אֶחָד בְּמַלְחָמָה לִיתָא מְשׁוּם דְּחַיִּישֵׁינוּ דַּעַד אָמַר בְּדַמֵּי אֵלָּא מְשׁוּם דְּמַסְפָּקָא לָן אִי טַעֲמָא דַּעַד אֶחָד מְשׁוּם דְּמַלְתָּא דַּעֲבִידָא לְאִיגְלוּנֵי הוּא לָא מְשַׁקֵּר הֵכָא נְמִי לָא מְשַׁקֵּר אוּ דְלָמָּא מְשׁוּם דְּהִיא דִּיִּיקָא וּמִינְסָבָא אֲבָל לָא יֵאמַר עַד אֶחָד לְעוֹלָם בְּדַמֵּי מְשׁוּם הֵכִי מַסְפָּקָא לָן.

הִילְכָף פִּינוּ דְחֻזִּינוּ בְּעוּבָדָא דְדַגְלָתָהּ דַּעַד אֶחָד נְאֻמָּן אֵלָּמָּא טַעֲמָא דַּעַד אֶחָד לָאוּ מְשׁוּם דְּהִיא גּוּפָא דִּיִּיקָא דְהָא בְּמִים לָא דִּיִּיקִינוּ דְמִים כְּמַלְחָמָה דְמוּ. אֵלָּא ע"כ טַעֲמָא דַּעַד אֶחָד מְשׁוּם דְּמְהִימָן הוּא וְכִינּוּ דְמְהִימָן אֲפִי בְּשִׂאֲנוּ אוּמַר קְבַרְתִּיו סְגִי דְלָא חַיִּישֵׁינוּ דְאָמַר בְּדַמֵּי.

זהו טעמם של בעלי סכרא זו, ובודאי שדברים נכונים הם וקרובים אל הדעת. אבל מאחר שהרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל הסכימו דכל במלקמה ודכונתה תישינון אפי' לעד אחד דאמר בדדמי מי יקל את ראשו להקל באיסור אשת איש פנגדם וכ"ש שר"ח ז"ל מחמיר בדבר יותר דלדידיה אפילו באומר קברתי לא סגי וכמו שפתי הילפף בנדון זה אין לסמוך על דבריו של אותו מומר שהגיד מסל"ת שמת פלוני המומר שהיה שמו פה בעודו יהודי בעת הדבר דכיון דאפילו בעד אחד גמור בעינו דאמר וקברתי כ"ש בנכרי מסל"ת ומ"מ הווי זהירין בדבר (ד) דלאו דבעינו דאמר וקברתי ממש אלא כל שאמר דברים שהם ברורים שאין לספק בהן דאמר בדדמי סגי פגון דאמר אני נגעתי בו לאחר שמת או שניתו ממקום למקום וכיוצא באלו הדברים וכדאמרין בפ' האשה שלום (דף קטו) פגון דאמה אסקינהו קמן דחזינהו לאלתר וכו' וכבר יצא בכינצא בזה להיתר במעשה שאינע בענין המר והנמקה אשר קרה לקהל טריג"ה והותרה אשה להנשא בעדות פיוצא בזה על ידי חברינו אבל מ"מ צריף דקדוק גדול בעדות זו פדי שלא יהא בו שום צד דאיפא למימר דאמר בדדמי, ולפיכך אתם היודעים איף היו דברי אותו מומר מסל"ת דאמר שמת אותו פלוני המומר התישבו בדבר פי לכם המשפט: וכן לענין דברי השליח אשר אטר בשובו פי היה במקום פלוני ואמרו לו' שמת וכן אמרה לו אלמנתו וששמע שהעידו אנשים בפני הגזבר שמת פלוני המומר במקום פלוני ומקצתם אמרו שהיו בקבורתו וקברוהו בכל זה אני חושש הרבה ואיני מוצא צד היתר.

פי אין ספק פי כל מה שהעידו אותם אנשים בפני הגזבר נתפוננו להעיד שהרי הגזבר שלח בעדם פדי לקבל עדות מהדבר כמו שאתם רואים מדברי השליח שהגזבר אמר לו אני אדרוש ואחקור ואקבל עדות ושלח בעד האנשים ושאלם וכו', ולפיכך אע"פ שאמרו שהיו: בקבורתו וקברוהו לא סמכינן עליהו פיון שהיו מכוננים להעיד וכדתנן (ה) ובעפ"ם אם היה.

מתפנין אין עדותו ונאסקינן בגמרא דלא שפא נתפנין להתיר ולא שפא אין מתפנין להתיר אין עדותו עדות. וכן דברי אלמנתו שאמרה שמת האיש הפלוני בעלה הראשון אינן מספיקים אצלי כלל חדא דכיון שאמרה אלו דבשעת הדבר מת, אלמנתו לא עדיפא מעד אחד בדבר דלא מהימן עד דאמר וקברתי.

ועוד פי מן הנראה כשאמרה לשליח זה שמת האיש הפלוני בעלה הראשון שזה השליח שאל אותה עליו וכך נראים הדברים מתוך דברי השליח שהוא אומר הלכתי לביתו ומצאתי אלמנתו שנשאת לנכרי אחד ואמרה לי שמת פלוני בעלה הראשון, והדבר רחוק בעיני שהתחילה הנכרית היא לומר לאיש אשר לא הכירה מעולם שבעלה הראשון מת אם לא שהוא שאלה עליו פי כן היה ענין, שליחותו וכל כה"ג לא הוי מסל"ת דכל ששואלים לאיש אחד על פלוני היכן הוא והוא.

משיב מת אין זה מסל"ת וכדאמרין בסוף יבמות (דף קכא) בהא דאמרו לה איה חבירנו דאלמא דכל ששואלין והוא משיב אעפ"י שהוא אומר מת וקברתי אינו נאמן דהיא דפונדקית דהתם הכי קאמרה אפילו הכי מתמהינו והא קאמרו לה איה חבירנו.

ואפילו שפא בלשון השאלה ומצאתי אלמנתו שנשאת לאחר ואמרה לי שמת האיש הפלוני בעלה הראשון, שנראה מתוך הלשון שהשליח לא אמה לה דבר אלא שהיא

התחילה מעצמה, מפני שהדבר רחוק בעיני אני תולה זה לקצור בלשון או שהשליח מרגיש בדבר וכינון לומר הדברים בענין שיועיל בדיני ישראל או אולי גלה איש אָנּוּ בזה ומכל אלו הצדדים איני רואה לאשה זו צד היתר עדיין: ולענין מה שבקשת לעמוד על דעתי בסניח מומר לפי תנמו לדעת הרב אלפסי והר"ם ז"ל שפיתבו דפסול לעדות בעבירות דאורייתא (ו) נאמן להשיא אשה במסל"ת דלא גרע מנכרי אי איפא לאיפלוגי דבין מומר לע"ז ולכל התורה לפסול בעבירה אחת או לא: דע שלפי דעתי אין לחלק בזה כלל לפי שאם היינו חוששין לומר שמומר זה מתוך שהואפקי שהאשה נטרת בענין זה הוא אומר כן שיהא נראה לנו שיהיה מסל"ת והוא אינו כן אלא מתפונן להעיד ומטעם זה נאמר דמומר גרע מנכרי א"כ אף בפסול לעדות בעבירה אחת נחוש לכך שפנין שהוא פסול לעדות נחוש שמא נתפונן להעיד הוא ואין עדותו עדות וכינון שלמדנו הרב אלפסי ז"ל שאין אנו חוששין לכך אלא אנו תופסים דבריו כפשוטן שהוא מסל"ת אף במומר לכל התורה יש לנו לומר כן שאנו מאמינים ששניהם מסיחים לפ"ת.

ואף לרשב"א ז"ל ראיתי בתשובה מעשה אחד שבא לפניו מישראל מומר מסל"ת שמת פלוני והזנקה שם סברת הרב אלפסי זכרוננו לברכה כי לפי שהוא תופס בפשיטות דברי הרב אלפסי ז"ל אין חלוק בין פסול לעבירה אחת לישראל מומר.

ומכל מקום יש שחלקו על הרב אלפסי ז"ל: (ז) ולענין מה שכתבת מה נראה לי בנכרי מסיח לפי תנמו אם צריך לומר וקברתיו בעובדא דפונדקית ונכרי וישראל מהלכין וזולתם או לא כמו שנראה בעובדא דבי הנאי ובי חסא וכו'.

כבר עמדת על עקרי הדברים בזה שאין ספק כל שהנכרי מכירה אין צריך לומר אלא מת בלבד והיינו עובדא דבי הנאי ובי חסא כמו ששנינו ואפילו ששמע מהנשים שמת דיו.

ואפילו לר"ם שכתב בכיוצא בזה בפרק אחרון דהלכות גירושין כל שהוא מכירו אינו צריך לומר אלא מת בלבד אבל בשאינו מכירו הוא שסבור הרב ז"ל דלא סגי עד דאמר קברתיו מפני שהמעשים שבאו לגמרא כיוצא בזה בכלן יש בהן קברתיו כדאמרי חבל על שני בני אדם שהיו מהלכין באנטוכיא שמתו וקברתים, וחבל על יהודי שהיה עמי בדרה שמת וקברתיו, ואמרינו נמי פונדקית נכרית היתה ומסיחה לפי תנמה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו, כלומר כל שאינו מכיר אותו איש שאומר עליו שמת אלא אמר יהודי אחד שהיה עמי וכיוצא בו לא סגי עד דאמר קברתיו.

ואע"ג דאיפא למימר בכל הגי דמעשה שהיה כן היה לאו דבעינן קברתיו. סובר הרב ז"ל דאי איתא לא אפשר דלא הנה משתמיט שום אמורא או עובדא ולימא בחד מינייהו מת בלחוד, אלא שמע מינה בזה דבמכירו סגי במת בלחוד ובאינו מכירו בעינן מת וקברתיו.

זהו דעתו של הר"ם ז"ל. וטעמא דמילתא שיותר אדם בקי במי שהוא מכירו מבמי שאינו מכירו הלכך במכירו כל שאמר מת בלחוד סגי אע"ג דלא אמר קברתיו ולא חיישינן דאמר בדדמי אבל כשאינו מכירו חיישינן דאמר בדדמי לפי שאין הדברים ברורים במי שאינו מכירו עד דאמר קברתיו.

ויבקר חלקו מן האחרונים בזה על הרב ז"ל אבל דברי הר"ם נכונים בפשטן של שמועות
אבל במכירו מ"מ במת סגי ואין צריך שיאמר ראיתיו שמת אלא כל שאומר מת די.
וכהנהו עובדי דבי הוואי ובי חסא.

ונכרי ששמע מפי נכרי הדברים נראין דכיון דכל שהוא אומר מסל"ת ששמע מפי נכרי
אחד מסל"ת שפלוני מת הרי הוא פאשה ששמעה מפי אשה: ולענין מה שאמרת אי נכרי
שפא לפנינו ואמר מסל"ת איש פלוני מת לבד אם נאמר שהוא מכונן להעיד כל זמן שלא
יקדים דברים אחרים דומיא דמאן איפא בי חסא או חבל על פלוני ודומיהו.

אין ספק בזה שכל מי שמתכונן להעיד אומר אותו דבר לבדו לפי שאין פונתו בדרך
ספור דברים. (ח) ומי שהוא אומר מסיח לפי תומו אינו אומר אותו דבר בעצמו אלא
בקשר ענין לפניו או לאחריו וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר דברים אלא פרוצה
להודיע אותו דבר לבדו ואינו נאמן, וכולהו עובדי דגמרא הכי איתנהו והכי מוכחי.

(ט) ודברי שלים זה אינו אצלי דברי מסיח לפי תומו כלל כיון דשינה האי שלית בהאי
מלתא וכדאמרין בפירק כל הגט (נ"ד פ"ח) דלמלתא דשייכי בה עבדי לאחזוקי שקרייהו
ואפילו מסיח לפי תומו אינו נאמן, ונכרי זה גם כן אע"פ שאין שכירותו תלוי בדבריו
עביד הוא להחזיק ולומר שהוא נאמן לשולחיו ועשה שליחותו ביותר ממה שמוטל עליו
(י) עוד אמרתי אגלה אנהו שאפילו הנה כאן נכרי מסיח לפי תומו בכל דיניו שאומר
איש פלוני מומר שהנה שמו כה שהנה דר במקום פלוני מת במקום פלוני אין מתירין
את אשתו עד שידע שבעלה של זאת הנה דר באותו מקום הא לאו הכי כיון דשיירות
מצויותחיישין דלמא איפא גברא אחרניא דשמיה הכי.

והא דאסקינו בפירק האשה שלום (נ"ד קטו) דלא חיישינו לתרי יצחק ריש גלותא ה"מ
משום דהנחזק חד יצחק ריש גלותא בקורטבא ואמרין כאן נמצא וכאן הנה. ואין לי
להאריה שלא בזה נשאלתי: עוד שאלת שאעמידה על דעתי זיעה בתמי טבריא בשבת
אם מותרת אם לא, כי שם נסתפק בה משום דאתמר בגמרא וזיעה במקומה עומדת:
(יא) תשובה דע שהרב אלפסי ז"ל ל כן הוא דעתו שהזיעה לחלוטין נאסרה ואפילו בתמי
טבריא, וז"ש בפ' חבית גבי מתניתין דתנו הרוחץ במי מערה או במי טבריא ואמרין
בגמרא דהרוחץ דיעבד אין לכתחלה לא וכתב הרב ז"ל ואי קשיא לה הא דגרסינן: בפ'
שמונה שרצים ת"ר רוחצין במי גדר במי חמתן ובמי טבריא וגרס נמי בפ' פירה ראו
שאין הדבר עומד והתירו להם חמי טבריא וזיעה במקומה עומדת דש"מ דמותר לרחוץ
במי טבריא: לכתחלה והכא אמרין דיעבד אין לכתחלה לא.

לא קשיא דהכא דאמרין דיעבד אין לכתחלה לא לאו אמרי טבריא קאי אלא אמרי מערה
ולא תני מי טבריא אלא לגויי מי מערה דמה מי טבריא חמין אף מי מערה חמין ומי
טבריא מותר לרחוץ בהו אפילו לכתחלה ומי מערה דיעבד אין לכתחלה לא ומי מערה
מאי טעמא לא שרו לכתחלה משום דמערה מטללא פדאמרין בפ' שור שנגח את הפרה
(נ"ד ק) מערה מרבע אחד ומטללא היילכף גפיש הבלא דינדה ואתניא לידי זיעה ומשום הכי
לא שרו לכתחלה.

אלה דברי הרי"ף ו"ל, אלמא דסבירא ליה דמי מערה דמתניתין חמי טבריא אינון ואפילו הכי אסור לרחוץ בהן מפני שהמערה מזיעה דסבירא ליה ו"ל שהזיעה נאסרה אפילו בחמי טבריא וכן דעת הרמב"ם ו"ל שכן כתב בפ' ד' מהלכות שבת ואסור לרחוץ במים חמים שבמערות מפני שמערה יש לה הבל ויבא לידי זיעה.

וכבר חלקו על זה גדולי האחרונים ו"ל שפינון שהרחיצה בחמי טבריא מותרת אי אפישר שתהא הזיעה בה אסורה שהרי לא נאסרה זיעה אלא משום גזרה דרחיצה וכיון שהרחיצה מותרת בחמי טבריא כ"ש הזיעה, וזהו שאמר בפרק פירה (דף מ) ראו שאין הדבר עומד והתירו להן חמי טבריא ומשמע לגמרי התירו וכן דעת הרב רבי יונה והרמב"ן והרשב"א ו"ל.

ואין ספק דסוגיא דפרק פירה הכי מוכחא וכיון שבשאל סופרים: הוא וקליש איסוריה דגזירות טובא הווי וכדאיתא בפרק פירה בדברי האחרונים ראוי להקל ולהורות הלכה למעשה: צפת אשר בגליל העליון תבנה ותכונן בב"א: ה שאלת בארץ הזאת רגילין הישמעאלים לקחת הענבים ומשימים עליהם עפר לכן ידוע שעה אחת או יותר מעט קודם דריכתם כדי שיצויל היין היצא מהם מהרה ויעמוד במתיקותו ואחר פן דורכים אותם ומבשלין אותו היין בשול יפה עד שתעכה ונעשה כעין דבש וקוראים אותו דב"ס והוא כמו ארו"ב שעושים בארצנו רק שזה לכן וערב וישר ממנו פי העפר מיפה אותו הרבה, ונהגנו בו איסור מיום באנו לארץ על פי החכמים, שהיו הגה ו"ל ובימיהם הגיה בדמשק נכבד אחד ובעל הוראה בעינו והתיר בכח הראיות, שאכתוב בקוצר ונחלקו עליו החכמים הר' שלמה עמנואל והר' פרץ והר' שם טוב ו"ל, ובימיהם לא הגיה פוצה פה ומצפצף עליו היתר.

ועתה בעונותינו אשר נתבקשו בישיבה של) מעלה קמו המתחכמים ורצו להתירו והם נעזרים בראיות החכם הנזכר והוסיפו הם מה, שאכתוב, ומאשר הדור פרוץ להקל ויסמכו על משענת קנה הרצוץ בכל דבר לקולא, בקשתי ב לדעת הספמת הראוים לסמוך עליהם.

זה תורף דבריה: וכתובת לשון הר' יעקב מדמשק הוא זה. ומצאנו כתוב בשם רבינו האי גאון ו"ל שהדבש) השנוי במשנת אין מעמידין.

ואלו מותרים באכילה חלב שחלבו נכרי וישראל) רואהו והדבש ודבדבניות שזה הדבש הוא הדב"ס שנעשה מיין מדשני להו בהדדי תרונניהו דבש ודבדבניות ומה דבדבניות מן היין אף הדבש דבש ענבים ע"כ.

ואנו מצאנו ראיות, הרבה בתלמוד לדבריו ואין לתפוש עלינו על שאנו מביאים ראיה מטורה על המאכלות שהרי רבותינו ע"ה דנין ומדמין דבר לדבר כמו ששנינו בפ' כל הגט (לא) המניח פירות להיות מפריש עליהם תרומה ומעשרות מעות להיות מפריש עליהם מעשר שני מפריש עליהם בחזקת שהם קניימים ואם אבדו הרי זה חושש עליהן מעת לעת.

ואמרין בגמרא חלוקים עליו חבריו על רבי אליעזר דתנו מקנה שנמדד ונמצא חסר כל טהרות שנעשו על גביו למפרע טמאות. הרי נתברר שדנים ומדמים מענין לענין.

ומצינו דברים רבים הולכים אחר הפנונה והמחשבה בהרבה מקומות בתלמוד בפ"ק דסופה (דף יט) מחצלת של קנים גדולה עשאה לשכיבה וכו', והרי אין בין זו לזו רק המחשבה, וכן טבעת אדם מקבלת טומאה וטבעת בהמה אינה מקבלת טומאה, ואין ביניהם הפרש רק המחשבה וכן כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה ורבים בענין טומאה פאלה המחשבה בהם עיקר.

וכן מוכרי פסות מוכר פדרפן ובלבד שלא יתפוננו וכו'. וכן בהנאה הבאה לאדם ב"ד עשו עיקר היכא דקא מכניז, ונכרי שהדליק את האור באגם והאי נכרי דחריף רישא הפל הולך אחר הפנונה בכל עניינים אלו עיקר הנכרים שעושים הדב"ס מענבים אין פונתם לזין רק לדב"ס ומחשבתם מסלקת כל איסור ולעולם זה לא נקרא זין רק דב"ס שמו וקיימא לו פרבא דאמר בפ' השוכר (טו) בתר שמים אזלינן בפלוגתא דידיה עם אביי בחמרא חדתא וענבי וסלא דחמרא וסלא דשכרא וכו' פדאימא התם.

ועוד פי התלמוד לא הנצרך להסיר רק מה שיעלה על לב שיהיה בו איסור ודבש דבורים מה חשש איסור יש בו אבל בשביל שמבשלים אותו להוציא השענה אין זה בישול כי הפנונה להוציא השענה לבד והוי ליה פהאי נכרי דחריף רישא דשרי למיכל מריש אונגיה, והמשנה לא דברה רק בזה הדבש שצריך בשול גדול והינו דאמרינן בגמרא למאי נחוש לה אי משום בשולי נכרים נאכל פמות שהוא חי הוא ובנדאי לא אמר על דבש דבורים אלא על דבש ענבים וכחא דהיתרא עדיף ולא די לנו במה שאסרה תורה רק שצבוא להוסיף עליהן.

אלו הן דברי הר' יעקב ז"ל. ועתה הוסיפו עליהן המתחכמים היום שמצאו סעד לדבריו שהרי בכל הקרבנות כתב הר"ם ז"ל שמחשבה פוסלת בהם ובחלה שהיא פמותה מחשבה מועלת שהרי עיסת הכלבים פטורה מן החלה ואפילו היא מסולת נקיה.

ועוד בדבר חמור מזה מחשבת העכו"ם עיקר שהרי מחשבת אחשורוש שהיה מתפנין להנאתו באסתר ופטר אסתר מליהרג קודם שתשמע אליו ואע"ג דעניינא הנה בפרהסיא פדמפנין פרק בן סורר ומורה (דף עד), ע"כ דברי המתירין (א) וזה אשר פתבת לחלוק עליהן.

דברי הגאון רבינו האי ז"ל אשר כתבו בשמו לא נמצאו בשום חבור שחבר הוא ולא בחבור זולתו מן הגאונים והמפרשים וע"כ אין לסמוך עליהן וכדאמרינן ביבמות אטו מר בריה דרבנא חתים עליהו, ועוד פי הדברים מורים שאינם דברי גאון ולא דברי רב שהם תלו טעם ההיתר מפני סמיכות הדבש לדבדבניות ורצו לומר ששתייהן מענבים בשביל סמיכות.

ואלה הדברים אין עיקר בהם שהרי המשנה ההיא הרבה עניינים שזנין בה ולא ראי זה כראי זה והרי כבשין וטרית סמוכין לדבדבניות ולא מפני זה נאמר שהוא מענבים וחלב הסמוך לדבש על פרסו דבש וחלב שני עניינים ניהו.

ותו דבדבש דייק עלה בגמרא למאי נחוש לה אי משום איצרוכי ואי משום בשולי נכרים ואם על הדבש הנעשה מענבים היכי חייש לאיצרוכי ולבשולי נכרים ולא חשש פלל לספק זין נסו והנה ליה למימר אי משום זין נסו הנעשה בינד עכו"ם אין מנסכין פיוצא

בזה או אין תורת יין עליו דנדאי אי איפא למיחש לאיסורא בכל הנעשה מגפן היין בינד עפוי"ם הקא נמי איפא למיחש והיאף לא ינפיר חשש זה (ב) והלא להוליה ענבים לגת אסרו ומשום לה לה אמרינו נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב פדאיתא בפ' רבי ישמעאל (נ"ד) ועוד לא מצינו בכל התלמוד זכר לדבש רק דבש דבורים או דבש תמרים ואיף ינפירנו בידיעה והדבש לא נדע מה הוא.

ובכל הראיות שהאריף להביא בענין טומאה דמחשבה מועלת בה והוא הדין והוא הטעם בענין זה דגלה אחר מחשבת העובד ע"ז ואינה לעשות יין. תמהני בהם דהא קי"ל כרב דאמר פ' ר' ישמעאל (נ"ד) (ג) תינוק בן יומו עושה יי"נדאתמר התם ההוא עפוי"ם דסליק לדקלא לאייתויי לולבא בהדי דקא נחית נגע בחמרא שלא בכונה שריגיה רב לזבני אמרי ליה רב פהנא ורב אסי והא מר הוא דאמר תינוק בן יומו עושה יין נסוף אימר דאמרי אנא בשתיגה בהנאה מי אמרי.

הרי בפירוש שאין צריף לכנין בנגיעתו פיון דנגע אפילו בלא פונה נאסר בשתיגה ומפורש מזה שאין מחשבת עובד ע"ז חשובה אצל היין כל עיקר (ד) ואפ"י חשב ליגע בדבר אחר ונגע פניו אין במחשבתו ממש וכיין שנגע נאסר היין בשתיגה פדתנו עובד ע"ז שהושיט ידו תוף חבית של יין וכסבור שהיא של שמן זה הנה מעשה ואמרו ימכר.

וכיין דמפורש אצל היין שאין מחשבה מועלת בו כלל מה ענין למחשבות הטומאה וזולתם (ה) ודרף התלמוד ללמוד סתום מן המפורש פשהגדון דומה לראיה אבל מפורש אין צריף ללמדו מזולתו.

וא"כ חזרנו לכל צדדין ולא מצאנו להיתר טעם, דהא (ו) קי"ל יין משהתחיל לימשף נעשה יי"נ ופירש"י ז"ל לאו דוקא נמשף מן הגיגית אלא משנעשה משקה מקצתו אע"פ שהוא מערב עם הענבים נקרא מתחיל לימשף ומשנה אחרונה מוכחא בפירוש דחזרו לומר אין דורכין עם הנכרי בגת משום דרב הונא וקי"ל כנותיה אלמא משעת דריכה נעשה יין ומיד יאסר אפילו יינו של ישראל בנגיעת עובד ע"ז כ"ש וכ"ש הנעשה הפל ביזו והנה שלו ודריכתו ובשולו ביז עו"ז איף תתירנו מחשבה שהיה לעשות דב"ס והלא אלונתית שנעשית מיינו של עובד ע"ז אסורה פדתנאי בתוספתא בהדא אלונתית של עו"ז אסורה מפני שתחלתה יין.

והשם הזה שקורין דב"ס אפילו הנה כדברי המתיר שחשב דבטר שמייה אולינו אינו נקרא בשם הזה רק לאחר גמר עשייתו וכבר נאסר משעת גמר דריכתו והו"ל כאלונתית דאין שמה מתירה מפני שתחלתה יין וכבר נאסרה.

ועוד אחרת פי ההיא דרבא דסליק אדעתיה דמתיר זה דס"ל בטר שמה אולינו פבודו במקומו מונח דאפ"י ורבא לאו בעקרא דהא מלתא פליגי דהא אפ"י נמי אית ליה בטר שמה אולינו ורבא אית ליה בטר טעמא אולינו כמו שפורש בשלהי ההיא שמעתתא דהשוכר בברייתא חמרא לגו חלא אפ"י אמר במשהו רבא אמר בנותן טעם.

אפ"י אמר במשהו ריחיה חלא וטעמיה חמרא חלא בטר שמייה אולינו והנה ליה מין פמינו במשהו. רבא אמר בנותן טעם ריחיה חלא וטעמיה חמרא חמרא בטר טעמיה אולינו והנה ליה מין בשאינו מינו ומין בשאינו מינו בנותן טעם.

הרי מפורש שאין מחלוקתם אי אזלינו בטר שמייה או לא: תשובה אין ספק שהדברים שפלו ברינו האי ו"ל משופשים וחס ליה למרו ו"ל דלימא הכי, שאין הדברים נראין לטעות בהן אפילו קטני התלמידים שלא נתפתחו עיניהם בהלכה.

דקא אמרינו בפרק אין מעמידין (נ"ד כט) א"ר אילעא זין מבושל שקה (ז) תחלתו זין ביד עו"פ אסור פשיטא משום דאיבשיל פקע ליה איסוריה א"ר אשי קא אתא לאשמועינן וכו'. ואם בדברי המתיר הזה מאי קא מקשה פשיטא אדרבה לקשי אמאי אסור כל שקה תחלתו זין אם דרפו על מנת לבשלו מותר דבטר מחשבתו אזלינו וכיון דסופו אינו נעשה י"נ אף תחלתו פן.

וכי תימא האי שקה תחלתו זין מיירי שדרפו לעשות ממנו זין ולאחר זמן נמלה ובשלו. קא בורכא דסתם זין מבושל תכף לדריכתו מבשלין אותו ובשעת דריכה מכוננין עליו לבשלו והכי פסק ותני זין מבושל שקה תחלתו זין ביד עובד ע"ז אסור אדרבה רובו מותר וסתמו אא"כ נתפנין לזין ונמלה עליו.

ומה שהקשה אי דבש דמתניתין דבש דבורים קאמר היכי אמרי בגמרא למאי נזחוש לה אי משום בשולי נכרי נאכל כמות שהוא חי הוא. בלא"ה קיה מותר לפי שאין מתפנין לבשלו אלא כפונתו להוציא השענה לבד והו"ל פועבד ע"ז דחריק רישא שרי למיכל מריש אונגיה.

אינה קושיא דעובד ע"ז דחריק רישא אינו מתפנין לבשול כלל אבל זה לבשול מתפנין ואע"פ שאינו רוצה לאותו בשול אלא בשביל הוצאת השענה מ"מ פנתו היא שיתבשל הדבש וכיון שפנתו לבשול אין הפרש בין שמכנין בו בשביל עצמו או בשביל דבר אחר. ועוד שאף לדבש עצמו מתפנין לאותו בשול שע"י הבשול הוא מתלבן יותר. ועוד לטעמיה דהאי מתיר היכי לימא אי משום בשולי נכרי לאו לבשול קא מכנין אי אמר הכי הנה משמע קא אי בשולי נכרי לבשולי קא מכנין אסור וקא ליתא דאפי' מכנין לבשולישרי דנאכל כמות שהוא חי הנה.

אלא דבש דמתניתין דבש דבורים הוא. וכל המפקפק בזה אינו אלא טועה וא"צ להאריך כדי לבטל דברים בטלים הללו שאפי' התינוקות יודעים שפנין שנמשך לגת או לבור נעשה זין נסך במגעו של כותי ואין רתיחתו ובשולו מוציא אותו מאיסורו.

וכל מה שפכתת לדחות דבר זה פדין וכהלכה פתבת. סוף דבר ישמעקע הדבר ולא יאמר. לבד ראה זה מצאתי בדברי דצריק תקון וראיתו לבאר לה אע"פ שאינו ענין לנדון שלפנינו. פתבת, והיא דרבא דסליק אדעתיה דמתיר זה דסבירא ליה בטר שמא אזלינו כבודו במקומו מונח דאפי' ורבא לאו בעיקרא דקא מלתא פליגי דקא אביי אית ליה נמי בטר שמא אזלינו ורבא אית ליה בטר טעמא אזלינו כמו שמפורש בשלהי ההיא שמעמא דהשוכר חמרא לגו חלא אביי אמר וכו' הרי מפורש שאין מחלוקתו אי אזלינו בטר שמייה או לא, ע"כ לשונה.

מפקי ליה לבבא דחנותא ושתי רב אחא מדפתי מייתי ליה לביתיה ושתי ומרנויהו משום חתנות סבירא להו אלא רב אחא הרחקה עביד טפי.

אלמא כל שאיסורן משום חתנות אינו אסור אלא פשוטהו בענגן שקרוב לבא לידי חתנות שהרי השקר הזה פשה בפינים הנה נאסר פשיצא לחוץ הותר, אף הדב"ס הנעשה בארצכם פינון שאין איסורו אלא משום חתנות אפטר שפשוטעשה דב"ס הותר אע"פ שפשה ממתלתו יין נאסר.

ואע"פ שזה ההיתר של שכר אין למדין ממנו לכל הנאסרים משום חתנות ואפילו הכי אמרינן התם בפרק אין מעמידין איבו מנפית ואכיל בי מצרי דמתא אמר להו רבא ואיתימא רב נחמן לא תשתעו מיניה דאיבו דאכיל נהמא דארמאי, פבר כתבו המפרשים דשאני פת דאלים חתנות דידיה מפני שהכל צריכין לו ועוד שהוא מעשה נשים מה שאין כן בשקר.

ואפילו לדברי מי שאומר שטעם הקולא של שכר מפני שהראשונים לא אסרוהו אלא האחרונים הוא שנהגו בו חשש חתנות לפיכך הקילו בו, מ"מ הרי אתה רואה שהדברים הנאסרים משום חתנות אינן נאסרין לחלוטין שיהיו פאילו גוף האיסור הוא, ונהרי אתה רואה בגמרא שפשוטו ונתנו אפילו גבי פת לחלק בין עיר לשדה אלמא מה שנאסר משום בשולי נכרים לאו בכל ענגן נאסר אלא הפל לפי האסור והכל לפי שחתנותו קרוב.

ועל זה סמך הרא"ה ז"ל בנכרי שפא לבשל לחולה בשבת שמותר לבריא במוצאי שבת וליכא משום בשולי נכרי ומשום חתנות דבכל פהאי גוונא היכרא איכא. עוד התיר (יא) בנכרי שפשל לעצמו דברים המותרים בין בחול בין בשבת שאע"פ שהתבטל אסור משום בשולי נכרים אבל הפלים מותר להשתמש בהם אחר הדחה דלגבי געולי הפלים לא מסתבר למימר דגזרו ואסרו בהא משום געולי נכרים דבהא נדאי ליכא משום חתנות.

ואף אני אומר שאפטר לדון להלכה שדב"ס שפארצכם יהא מותר שאין עליו תורת יין ותחלת דריכתו לכך נתפוננו וליכא למימר פינון שנאסר פשה יין היאך פקע איסורו. שפבר הוכחתי שאין אומר כן בדברים שהם נאסרים משום חתנות בלבד.

ונה ההיתר השכל מקבלו והסברא נוחה הימנו. אבל למעשה אני אוסר (יב) לפי שראיתי קצת מן הגדולים שחלקו על הרא"ה ז"ל ואסרו פליטת פלים הבלועים מבשולי נכרים אע"פ שהם דברים מותרים והצריכו הפלים הגעלה ואם של חרס ישברו.

והרב בעל התרומה מזה הדעת ולפיכך ראוי להנהיג איסור בדב"ס. ושלום לכם: ו עוד שאלת באה הנה עיר צפת קטנה אחת שנשאת לבעל רחוק מהנה כמו שלשה ימים ובעלה הנה מארץ מרחק והנים אשתו, ועמדה הקטנה הזאת לפני שלשה שנעשו ב"ד לדבר זה ומאנה בבעלה בפניהם והב"ד לא הפירו בעלה מעולם ובדקו אם היא קטנה וכתבו לה גט מאון והלכה לה, ולפני עמדה ולפני אחרים מאשר לא הפירו בעלה לא רצו להזקק למיאונה פדגרסינו בפרק מצות חליצה (דף קו) אמר רב הונא אמר רב סתורה חולצין אע"פ שאין מפירין לפיכך אין כותבין אלא אם כן מפירין ורבא דידיה אמר אין חולצין אא"כ מפירין ואין ממאנין אא"כ מפירין.

הרי מפורש שכל ב"ד שלא יפירו היבם ובעל הקטנה אין נזקקין לחליצה ולמאון. ונסתפקתי מי אמרינו אין ממאנין א"כ מפירין אי דוקא לכתחלה אבל דיעבד כשר אע"פ שאינם מפירין או אפילו דיעבד פסולין: א תשובה אע"פ שאמר בסתם אין ממאנין אלא אם פן מפירין, משמע שאין הקפדה אלא בהפרת האשה הממאנת וכשמפירין האשה ואע"פ שאין מפירין בבעל ממאנין דמאי איכפת לן בבעל הא אפילו אין זה בעלה אין בקד פלוג פלוג שיהי יכולה למאן בבעל אפילו שלא בפניו ומה לה לשקר תמאן בבעל עכשוו בכל מקום שהוא אלא ההקפדה בהפרת האשה במאון דדלמא מסקא שמה בשם אותה קטנה שנתקדשה.

וכי תימא בהאי גופא מאי איכפת לן י"ל בהא חששי טובא איכא דשמא יש קטנה בעיר שהשיאוה אמה ואחיה ותגדל ותגדל קדושיה בהדה ורמאי אחד פתה קטנה שאין אנו מפירין והחליף שמה בקטנה הראשונה ואם יהיה ביד הקטנה השנית גט מאון ילף הרמאי ויפתה הקטנה הראשונה אחר שגדלה אצל הראשון שתנשא לו ויתן לה אותו גט מאון ותאמר פבר מאנתי בבעלי קודם שגדלתי אצלו.

א"נ דלמא מתה לה ההיא קטנה ומדינא בעל גרית לה ומפקי האי גיטא דכבר מיאנה לה וקרובים ירתי לה: כל אלו החששות הם בשאין מפירין הקטנה אבל כשמפירין אותה אע"פ שאין מפירין הבעל מאי איכפת לן הא קי"ל ב"ב"ש ביבמות (דף קז) (ב) דממאנת בפניו ושלא בפניו, הילכך כיון שאמרה הריני ממאנת בפלוגי בעלי אין פאן בית מיחוש.

ואע"פ שהר"ם ז"ל פתב ב"ב"א מהלכותיו (ג) צריכין שיהיו מפירין אותה ואת בעלה שמיאנה בו יש להעמידה כגון שבאה לב"ד ואמרה הריני ממאנת באיש זה שאין לכתוב שמיאנה בבעלה סתם אלא א"כ מפירין אבל אמרה הריני ממאנת בראובן למאי ניוחוש ליה ואפשר ג"כ כי הרב ז"ל (ד) החמיר בבעלה לכתחלה אבל דיעבד כיון שהפירו האשה פשר: עוד שאלת לבאר לה ענין חיישינו לב"ד טועין בהיא דאמר רבא תשובה בזה איני צריף לחדש דבר רק שאכתוב החדושים שלנו בזה ויישוב הגרסאות כ על אופניהן ומתוה פה יתבררו ספקותיה.

גרסת רש"י ז"ל ביבמות פרק מצות חליצה (דף קל) פה. אמר רבא חולצים אע"פ שאין מפירין וממאנין אע"פ שאין מפירין לפיכך אין כותבין גט חליצה וגט מאון אלא א"כ מפירין חוששין לב"ד טועין.

ורבא דדיקה אמר אין חולצין אלא א"כ מפירים וכו' לפיכך כותבין אע"פ שאין מפירין ולא חיישינו לב"ד טועין. ופירש"י ז"ל אין עדים כותבין דחוששין לב"ד טועין דאם כותבין לה העדים ראינו שחלצה בב"ד פלוגי אע"פ שלא יכתבו בה ואשתמודענהו חיישינו שמא הב"ד הבאים אחריהם טועין ולא ידקדקו אחר העדים ויתירוה על פי גט זה דקסבר רב הונא דבי דינא פתר עדים לא דייקי, אבל כשלא יכתבו לה אע"פ שתביא עדים לב"ד שבפניהם חלצה ליכא למיחש למידי שפיון שהעדים בעצמן מעידים בפני ב"ד לעולם אין הב"ד מתירין אותם לינשא עד שיחקרו וידקדקו עם העדים אם הפירוה אם לא אי נמי דכיון שהיא באם ואין גט בידה חוששין שמא לא נגמרה להם ולא הפירוה וליפיקה לא התירוה בגט.

וְרָבָא דִּידְיָה אָמַר אֵין חוֹלְצִין אֱלָא א"כ מְפִירִין וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא טְעוּ ב"ד וְחָלְצוּ אַע"פ שְׁלֵא: הַפִּירוּ לְפִי שְׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לַב"ד טוּעִין. וְאִם תִּקְשָׁה הֲכָא אֲמַרִּינָן בְּדִרְבָּא אֵין חוֹשְׁשִׁין לַב"ד.

טוּעִין וּבְפֶרֶק יֵשׁ נוֹחֲלִין (דָּף קלח) יִלְפִינָן מְהָא דִּרְבָּא חוֹשְׁשִׁין לַב"ד טוּעִין לֹא תִקְשִׁי לָךְ דְּהָכִי קָאֵי אֶלְפִיכָךְ כּוֹתְבִין פְּלוּמֵר פִּינֵן שְׁאֵין ב"ד חוֹלְצִין עַד שְׁיַפִּירוּ לְפִיכָךְ אַף הָעֵדִים יְכוּלִין לְסַמְךָ עַל זֶה מִן הַסְתָּם וְלִכְתּוּב אַע"פ שְׁלֵא נִתְבָּרַר לָהֶם אִם נִגְמְרָה עֵדוּת לְדִינְיָנָם אִם לֹא לְפִי שְׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לַב"ד טוּעִין.

וְהָתָם קָאֵי אֲאֵין חוֹלְצִין אֱלָא א"כ מְפִירִין אֶלְמָא חוֹשְׁשִׁין לַב"ד טוּעִין פְּלוּמֵר מְפִינֵי מְהָ אָסֵר רָבָא לְחַלּוֹץ עַד שְׁיַפִּירוּ וּפְלִיג אֲדַרְבּ הוּנָא דְשָׂרֵי מְשׁוּם דְקִסְבֵּר רָבָא דְבִי דִינָא בְּתַר בִּי דִינָא לֹא דִינִיקִי וְאִם ב"ד רֵאשׁוֹן נִזְקֵקִין לָהֶן אַע"פ שְׁלֵא הִתִּירוּהָ יְבָאוּ ב"ד אֲחֵרוֹן לְטַעוֹת אֲחֵר הֵרָאשׁוּנִים וְלוֹמֵר דְלֹא חָלְצוּ אֱלָא א"כ הַפִּירוּ וְיִסְמְכוּ.

עֲלִיהֶם וְיִתִּירוּהָ. וְזֵהוּ שְׁפַתְבּ הֶרֶב אֶלְפִסִּי ז"ל פְּאֵן בְּדִרְבָּא אֵין חוֹשְׁשִׁין וְכַתְּבֵן שְׁם חוֹשְׁשִׁין וְרַב הוּנָא דְפְלִיג עֲלֵיהָ דִּרְבָּא סְבַר דְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יְטַעוּ הָאֲחֵרוּנִים בְּכָךְ דְכִינֵן שְׁחוֹלְצִין אֲפִילוּ שְׁאֵין מְפִירִין הַכֹּל יוֹדְעִין וְלֹא יְטַעוּ בְּכָךְ לוֹמֵר שְׁהַפִּירוּ, אֲבָל אֵי פְתָבוּ לָהּ הָעֵדִים בְּכִי הָא חִיִּישִׁינָן שְׁמָא יְטַעוּ הַב"ד וְלֹא דִינִיקִי אֲפִילוּ בְּתַר עֵדִים בְּדַכְתְּבִינָן לְעֵיל: וְיֵשׁ סְפָרִים דְגָרְסִי אֵיפְכָא וְגָרְסִין בְּדַרְבּ הוּנָא אֵין חוֹשְׁשִׁין לַב"ד טוּעִין.

וְהָכִי פִירוּשׁוֹ חוֹלְצִין אַע"פ שְׁאֵין מְפִירִין וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא יְטַעוּ ב"ד שְׁלֵאֲחֵרִיהֶם לוֹמֵר הוּאִיל וְחָלְצוּ הַפִּירוּ. וְה"ה שְׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לְעֵדִים טוּעִין שְׁיִכְתְּבוּ לָהּ פְלוּם אֱלָא דְלֹא גָרְסִין לְפִיכָךְ דְלֹא הִזְפִּירוּ עֵדִים מְשׁוּם דְעֵדִים אִם לֹא פְתָבִי וְאִשְׁתְּמוּדְעִינָהוּ הָתָם לֹא פְלוּם הוּא וְאֵי פְתָבִי וְאִשְׁתְּמוּדְעִינָהוּ לִיכָא לְמִיחַשׁ לְשַׁקְרָא דְלְשַׁקְרָא מְמַשׁ לֹא חִיִּישִׁינָן דְאִינָהוּ לֹא פְתָבִי הָכִי אֱלָא א"כ קִיָּם לָהּ בְּמַלְתָּא דְקַמְאֵי אִשְׁתְּמוּדְעִנָהוּ.

וְרָבָא דִּידְיָה אָמַר אֵין חוֹלְצִין אֱלָא א"כ מְפִירִין חוֹשְׁשִׁין לַב"ד טוּעִין, פְּלוּמֵר שְׁמָא יְטַעוּ הַב"ד הַבְּאִים אֲחֵרִיהֶם וְיִסְמְכוּ עַל הֵרָאשׁוּנִים וּמְשׁוּם דְבִי דִינָא בְּתַר בִּי דִינָא לֹא דִינִיקִי אֲבָל בְּתַר עֵדִים דִינִיקִי פְדָאֵר בִּישׁ נוֹחֲלִין.

זֵהוּ מַה שְׁכַתְּבוּ הֵרָאשׁוּנִים בְּחִדּוּשֵׁיהֶן וְלֹא חִדּוּשֵׁי בְּזֵה דְבַר פִּי מְדַעְתִּי בְּכָךְ מִתְבָּרְרוֹת כָּל סְפָקוֹתֵיהּ. הַנְּשָׂאֵר דִּי צָחֵק אֶלְטְבִי בְקַשׁ מְמַנִּי לְחַוּוֹת דְעֵי בְשֵׁאלוֹתֵיהּ וְכַתְּבִיתִי בְהֶם אֲשֶׁר עִם לְבָבִי וְעוֹד נוֹסַף עֲלֵיהֶם שְׁאֵלָה אַחַת בְּאִשָּׁה שְׁמַת בְּעֵלָהּ וְלֹא יְכוּלְתִי לְהִשִּׁיב עֲלֵיהָ כִּי נֶאֱבַד הַקּוּנְטֵרס וְלֹא נִשְׁתַּיֵּיר מִמֶּנּוּ אֱלָא עֲלָהּ אַחַד.

הַכּוֹתֵב מְשַׁתְּחֶנָּה לְאַרְץ קַדְשָׁנּוּ מִמְקוֹמוֹ, עֵינָיו וְלָבוּ שְׁם לִילוֹ וַיּוֹמוּ, מִתְפַּלֵּל אֵל ה' לְהִשִּׁיב אֶת שְׁבוּתָם לְמַעַן שְׁמוֹ, וְלְהִרְאוֹת כְּבוֹדוֹ בְּמַעוֹן קַדְשׁוֹ וְהַדּוּמוֹ. אֲנִכִּי הִצְעִיר גְּסִים בַּר' רֵאוּבֵן בַּר' גְּסִים זֶלֶה"ה גִּירוּנְדִי.

לֵה"ר אַבְרָהָם בַּר' נַחֲמִיָּה נ"ר לְפוֹקֵלְקִידָא: כָּתֵב מוֹרְנוֹ תְּמַהֲתִי שְׁבָכֵל הָאֲרֵץ הַזֹּאת אֵין מְפָרִישִׁין בְּכוֹר בְּהֵמָה, וְאוֹמְרִים בְּשֵׁם הַגָּאוֹן הַרְמַב"ם ז"ל, וְשֵׁאלְתִי לְגִדּוּלֵי הָאֲרֵץ וְלֹא הִשִּׁיבוּ לִי טַעַם נָכוֹן.

והנה רש"י צוה לקברו בטרוי"ש גם רבינו תם וכל גדולי צרפת הקדמונים פן הספיקו, וראינו בתלמוד כמה אמוראי שהיו מפרישין בכור ורואים מומין פדאמרין בבכורות (דף ג) רב מרי בר רחל דהווי ליה חיותא הנה מקנה אונדיניהו לנכרי.

גם במסכת תמורה (דף כא) פליגי תנאי בכור מחוצה לארץ אם נקרב אבל מ"מ קדוש להאכילו במומו דוקא. וכן בבכורות פירק מעשר בהמה (צג) לכולי עלמא קדוש ולשם משמע דאע"ג דבטלו מעשר בהמה לא בטלו בכור פדאיתא התם.

ונסתפקת אולי סמך הרמב"ם ז"ל על האי דאמרין נהוג עלמא פתלתא סבי רבי אלעאי פראשית הגז משום דילפינן נתינה נתינה וה"ה למתנות פדאיתא בהדיא פראשית הגז (דף קלז) ושם אף הבכור בכלל זה.

עד כאן דברי הרב נר"ו: ואני אומר כי כל מה שהקשה בבודף בכאן יפה הקשה והספיקה דעתה לדעת הראשונים ע"ה שהקשו על הרמב"ם ז"ל במה שכתב (א) שאין בכור בהמה נוהג אלא בארץ והא רבא חזי בנכרי פדאמרין בפירק אין צדין (דף כז) שהוא גברא דאייתי בנכרא קמי דרבא אפניא דמעלי יומא טבא וכו' פדאיתא התם, ובפירק אלו טרפות (דף מד) נמי אמרין דרב חסדא שרי בנכרא ולא זבין מיניה אבל נראה שעיקר סמיכתו של הרמב"ם ז"ל הוא על ההיא סוגיא בתמורה (דף כא) דתנו התם בפירק ואלו קדשים ובאין מחו"ל לארץ חוץ מן הבכור והמעשר ואם באו תמימים יקרבו ורמינהו בן אנטגנוס העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו א"ר חסדא הא ר' עקיבא הא ר' ישמעאל מאי היא דתניא רבי עקיבא אומר יכול יעלה אדם בכורות מחוצה לארץ בארץ בזמן שביית המקדש קיים ויקריבנו ת"ל ואכלת לפני ה' אלהיך מקיש בכור למעשר מה מעשר אינו אלא מן הארץ אף בכור אינו בא אלא מן הארץ.

ע"כ סוגיא דתמורה. ונראה שסבר הרמב"ם ז"ל דלר' עקיבא אינו קדוש פלל דלא מסקינן התם ולא בשום דוקתא עלה דההיא פאן ליקרב פאן ליקדש וכיון דקי"ל רבי עקיבא מחבירו נקטינן דאין בכור בחוצה לארץ קדוש פלל דדוקא גבי מעשר בהמה מסקינן התם בבכורות פאן ליקרב פאן ליקדש אבל בבכור לא מסקינן הכי בשום דוקתא.

ועוד אי איתא דבכור בהמה טהורה נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ ואפילו לרבי עקיבא ליקדש פדמסקינן בפירק מעשר בהמה (דף נג) הנה ליה לתנא למיתני הכי פדתנא מעשר בהמה נוהג בין בארץ בין בחו"ל ומדלא תני הכי אלמא לרבי עקיבא אינו נוהג פלל.

והנה סברתו ז"ל אפתי לא מכרעא דההיא דר' עקיבא לא מיירי אלא ליקרב ואע"ג דבגמרא לא אסקנה יגיד עליו רעו דבפ' מעשר בהמה איתנאי פרייתא פל פי האי גוונא גבי מעשר ואפילו הכי אסיק תלמודא התם פאן ליקרב פאן ליקדש הילכף ילמוד סתום מן המפורש בכור ממעשר.

והאי דלא תנא נוהג בין בארץ בין בחוצה לארץ אפטר דפשיטא ליה (ב) דכיון דבפטר רחם תלא רחמנא חובת הגוף הוא הילכף לא אצטריף פדלא אצטריף בבכור אדם בשלמא במעשר אצטריף דלא תימא דיניה פמעשר דגן ועוד דלא דחינן פולהו סוגיות דמוכחא בהדיא דבכור נוהג בחוצה לארץ.

וכן דעת הרמב"ד ז"ל והשיג על הרמב"ם ז"ל בהשגותיו בלשון הזה. א"א טעות היא זו ואפ"ל לר"ע דאית ליה האי סברא לא אמר אלא ליקרב אבל קדושת בכור יש בו ואינו נגזז ונעבד ואינו נאכל אלא במומו.

וכן הסכים הרמב"ן ז"ל בהלכות בכורות ש"ל וקאריה שם מן הראיות שפתיבת: ומאי דאסתפקא ליה למר (ג) אם סמך הרב ז"ל על הא דאמרינו נהוג עלמא פרבי אלעאי בראשית הגז וה"ה למתנות משום דילפינו נתינה נתינה שנאמר שיהא בכור בכלל זה, אינו נראה לי כ"ל דבכור לא פתיבא ביה נתינה אלא בין תם בין בעל מום שנותנו לכהן צ"ל מובשרם יהיה לה פדאיתא התם בבכורות בפרק עד כמה (דף פח) ועוד דא"כ למה ליה לר' עקיבא לאקושי בכור למעשר ליקשו לתרומה והוי עדיף טפי אי סבירא ליה דאינו קדוש כ"ל דתרומה ג"כ לא קדישא כ"ל בכור אי סבירא ליה הכי ואילו במעשר הוא גופא מודי דקדיש אלא שאינו קרב: ח שאלת ראוהו שמת והניח בנים גדולים וקטנים ומנה אפטרופוס על הקטנים, והקרובים והאפטרופוס רוצים לשדף אהד מן הנערים הקטנים עם בת זוגו ואותם שהם מתחננים רוצים שיהיה חלקו של אותו קטן מיוחד מעכשו.

אם האפטרופוס רשאי ליחד לו חלקו ולחלוק בנכסי אביו בלא ב"ד, אם לא תשובה (א) לא מצינו לאפטרופוס שיהיה רשאי לחלוק בנכסי קטנים אלא ברשות ב"ד וכדאמר בפ' האיש מקדש (דף מ"ב) אמר רב נחמן אמר שמואל יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהו ב"ד מעמידין להן אפטרופא ובוררין להם חלק יפה.

אלמא אין האפטרופוס רשאי לחלוק בלא ב"ד. וכי תימא אין ב"ד צריכין אלא למנות אפטרופא אבל פינון שנתמנה רשאי לחלוק בנכסיהו שיזו פיזו.

ליתא כ"ל דא"כ למה הנצרך לומר רב נחמן יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהו ב"ד מעמידין להם אפטרופא הרי אלו הקטנים ודאי אפטרופוס יש להם או סמכו אצל בעל בית שדינו כאפטרופוס פדאיתא בפרק הנזקין (דף נב) שאם לא פן מי מאכילם ומלבישם ואי אפטרופא סתמא רשאי לחלוק בלא ב"ד, אותו שמאכיל ומלביש יחלוק בנכסיהו, אלא ודאי אין האפטרופא רשאי לחלק בלא ב"ד.

ועוד דאמרי בגמ' רב נחמן דידיה אמר הגדילו אין יכולין למחות א"כ מה פח ב"ד יפה, אלמא משום פח ב"ד אתינן לה. וכי תימא פינון שנתמנה על פי ב"ד פח בית דין קרינן ליה.

ליתא דהא אמרי בגמרא הא דטעו הא דלא טעו ולא קאמר הא דטעה אלמא ב"ד עושים החלוקה ולא האפטרופא לבדו ולפיכך אין טעות החלוקה חוזר אלא בטעות שתות פדין שום הדייגין אבל פחות משתות לא, וכן כתב הרמב"ם ז"ל בפרק י' מהלכות גתלות ואילו היה טעות אפטרופוס לבדו היה חוזר אפילו בדינר משום דייחיד הוא וקיימא לן שלית פאלמנה מה אלמנה יחידה אף שלית יחיד לאפוקי ב"ד דרבים גינהו פדאיתא בכתובות פרק אלמנה (דף ק).

ועוד אתו לה ראיה ברורה שאין האפטרופא רשאי לחלוק בנכסי יתומים בלא ב"ד דהא חלוקת יתומים בנכסי אביהו לחוב על מנת לזפות מקריא פדאמרינו בפ' האיש מקדש

(דף מב) מנין ליתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן שב"ד מעמידין להם אפטרופוס לחוב ולזכות, לחוב אמאי, אלא לחוב על מנת לזכות וכו' ואפטרופוס שנתמנה סתם אין רשאי לחוב על מנת לזכות פדאמרין בפרק הגזקין (דף נב) ואין אפטרופוסים רשאים לדון לחוב ולזכות בנכסי יתומים, לזכות אמאי לא, אלא לחוב על מנת לזכות.

וכיון שכן היא רשאי לחלוק בנכסי יתומים אלא נדאי ב"ד הוא שחולקין הנכסים אלא שמעמידין אפטרופוס לקטנים כדי להפך בזכותם: זהו הדרך המחוור הנראה בעיני (ב) אלא שראיתי לרש"י ז"ל בפרק אלמנה שפירש הוא הא דטעו הא דלא טעו האפטרופוסים, וכן פירש בוררין להם חלק יפה כל אפטרופוס לתינוק שלו ונקיט לה בלשון רבים (ג) לפי שהוא סבר שמעמידים אפטרופא לכל קטן וקטן.

וכן פירש במסכת גיטין בפרק השולח (דף לד) מה פת ב"ד יפה פת ב"ד שמנו להם אפטרופא, נראה מדבריו שהאפטרופוסים עצמן רשאים לחלוק בלא ב"ד. ומ"מ צריך אתה לומר דדוקא בנתמנה בפרט לכה אבל אפטרופא סתם אין רשאים כמו שהוכחתי בראיות ברורות.

הילכך בנדון שלפנינו ב"ד מעמידין אפטרופוס לכל אחד מן הקטנים לפי שעה ובוררין הב"ד עם האפטרופא לאותו קטן שרוצה לשדך חלקו ואח"כ מעמידים הנכסים בידי האפטרופא: עוד שאלת האפטרופא שנתמנה בצוואת המת אם צריך לעשות שטר משמוש הנקרא בלשון המדינה אוינטריא"ו נכסי המת: תשובה שטר משמוש זה לא מצינו בכל התלמוד אלא מיהו הרב בעל העטור ז"ל פת בהא דאמרין בפ' הגזקין (דף נב) וא"צ לחשב עמהן באחרונה דדוקא באחרונה אין מחשבין עמהן אבל לכתחלה צריכין ב"ד לחשב עמהן ולכתוב חשבון המטלטלין והקרקות וחובות וכל דבר שיתנו בידם דאע"ג דאמרין דאין נשבעין ה"מ בטענת שמא אבל בטענת ברי משבעין להו והילכך צריך שיידעו מה שיקבלו ומה שיחזירו.

וכתב הראב"ד ז"ל דכותבין שני שטרות אחד לאפטרופוס ואחד לקרובים אות באות והוא הנקרא שטר משמוש. וכל אלו הדברים הם לומר שהב"ד כשהם ממנים אפטרופוס בנכסי יתומים ראוי להם שיעשו כה לתועלתם של יתומים אבל האפטרופוס עצמו אינו מוטל עליו לעשות כה בין שמינוהו ב"ד בין שמינוהו אבי יתומים ואין צריך לפנים.

ברצלו"ני: י שאלת ראובן הנה דר בגירונ"א והנה חייב בחובות הקהל והנה לו פת אחת מלאה מתה לאה אשתו ונשא אשה בקשטניו"ן ונתנו לו נדוניא גדולה בקשטניו"ן וקבע דירתו שם וקהל גירונ"א היו פוסקין אותו והנה פורע עמהם בחובות הקהל דבר קצוב בפשרה או בפסק.

השיא בתו ליהודה מפרפניאן ונעשו הנשואין בגירונ"א וחתם שם יהודה הכתובה ולא פרע לו ראובן שם הנדוניא אע"פ שכתב לו התקבלתי אבל שמעון ולוי אתי ראובן נשתעבדו עם ראובן ביחד בשטר מתנה לבת ראובן על מנת שאין לבעלה רשות בהן.

לימים ראובן פרע שטר המתנה מקשטניו"ן ששלחם לה מאותן מעות שקבל בנדוניא שם מת ראובן וקהל גירונ"א תובעין ליהודה שפרע בחובותיהן בשביל הנדוניא שקבל אחר שעשה הנשואין בגירונ"א ושם חתם הכתובה וקיים התקבלתי.

ויהודה טוען כי ראובן פשגדר ונתן לו הגדונוניא הנה דר בקשטניו"ן והיו לו מעות הרבה שם שלא היו חייבין בחובות קהל גירונ"א ומאותן נתן לו ואיך יעלה על דעת אדם שמי שפשגדר אשה בגירונ"א ישאל לחמיו אם הוא חייב דבר לקהל לירירי"ה כי ראובן לא הנה דר בגירונ"א פשעשו הנשואין והקהל טוענין אעפ"כ מאחר שהוא הנה פורע עמנו אינה דבר לא היינו מקבלין עליו אבל הוא מן המעות החייבים נתן לו.

ויהודה טוען עוד אם יש לי חייב על זה תשאלו לשמעון ויללוי אחיו שפשעבדו לה בשטר מתנה והם הוציאו מקופתכם והם דרים בעירכם איך תניחו אותם ותדונו אותי שאיני מקהלכם.

הדין עם מי ואם יהודה מוכרח לקבל ב"ד קהל גירונ"א או אם יכול לשאול להם ב"ד אחר. ע"כ דבריה: (א) תשובה בכינצא בזה אני משיב שולחי דבר פפי הנהגת הקהלות מצורף עם דין הגמרא לפיכך אני אומר שאע"פ שלדין הגמרא (ב) מי שנושה בחבירו מנה והלנה אין לו אלא מנה במעות או בעסק ונתנו לראובן ואותן מעות ועסק ליתנהו בעיניהו אין למלנה על ראובן פלוס לפי שדעתי נוטה דכל פהאי גונא לא מיקרי מזיק שעבדו של חבירו, אפילו הכי להנהגת הקהלות אינו כן שפבר נהגו כל הקהלות בגביית המסין (ג) שמי שמעותיו מחוייבין בחובות הקהל ונתנם לאחר נכנס הזוכה תחת הבעלים ראשונים.

וכל מנהגי בני העיר יש ללכת אחריהם כמו שמבואר במקומות רבים בתלמוד אפילו יהיה המנהג חולק עם דין הגמרא כ"ש שזה המנהג מסכים לדין. והטעם (ד) בזה שחייב המסים לא רמי אקרקהפתא דגברי כשאר חובות שמה שאנו פוטרין הזוכה במטלטלין דליתנהו בעיניהו משעבוד הראשון הוא מפני שהחייב מוטל על הראשון, ומיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה אבל זה השני לא חל השעבוד עליו ונכסי הראשון אינו בעין שיהיו ערבין לשעבודו ולפיכך אין לו על השני פלוס אבל חייב המסים מוטל על הממון וכל שזכה השני בממון מחוייב נכנס תחת הראשון.

נמצינו למדין לפי דרף זה שראובן שיש לו ממון מחוייב וממון פטור אין לקהל תביעה עליו (ה) לומר חמיה הנה חייב לנו בחובות הקהל וכל נכסיו היו משועבדים בין נכסים הפטורים בין המחוייבים עד שיפרע מה שחייב ולפיכך אתה שקבלת מעות ממנו ואפילו קבלת מעות פטורין נכנסת בשעבודו שזה אינו מדין הגמרא שמי שזכה במעות או בדברים אחרים וליתנהו בעיניהו אין למלנה עליו פלוס ואם מהנהגת הקהלות אינה ענין לכאן לפי שהנהגה הנה למי שלקח ממון מחוייב מטעם חייב הממון אבל זה שלקח ממון פטור אין לחייבו מטעם שעבוד כמו שהיינו מחייבים אותו אם לקח קרקע אלא מטעם חייב הממון שאין הממון שלקח חייב מצד עצמו ותורת שעבוד אינו חל עליו כמו שהוא לדין הגמרא: זהו דעתי אם ידוע שלקח ממון פטור.

אבל אם נתן לו ממון סתם ואין הדבר ידוע אם הוא מן המחוייב או מן הפטור בזה יש לחלק. (ו) כיצד אם ידוע הוא שראובן עירב פבר ממונו זה עם זה הפטור עם המחוייב נראה שיש חייב על המקבל לפי חשבון, כיצד אם היו לראובן שני אלפים ממון פטור וג' אלפים מחוייב ועירבו זה בזה ולאחר זמן נתן גדונוניא לחתנו פוטרין ב' חלקים ומחוייבין לו ג'.

והראיה מדתנן במעשר שני (פרק ב' משנה ה') מעות חולי ומעות מעשר שנתפזרו מה שליקט ליקט למעשר שני עד שישלם ואם בלל וחפן לפי חשבון זה הכלל המתלקטים למעשר שני והנבלל לפי חשבון.

ומהאי טעמא נמי אמרינן בירושלמי תני (ז) שלשה שהטילו לפיס ונגנבו כף הם חולקים. פ"א לפי חשבון הממון ע דרך הנזפר פרק מי שהיה נשוי.

והתני באלין (ח) אבנים ונגנבו מחצה לזה ומחצה לזה ופריק אבנים גדולות הן ואי אפשר לבלול אבל סלעים דקות הן, אלמא בכל הדברים הנבלל לפי חשבון זה החלק הנקיטל מהן אנו דנין עליו כפי חשבון הכלל שנטל ממנו וזה הדין פתבו המפרשים ז"ל בפרק הבית והעליה.

אף כן מאחר שחייב המסין מוטל על הממון כמו שכתבתי דנין הממון לפי חשבון עש וכל זה בידיע שראובן בללו ועירבן זה בזה או ששניהם מודים, אבל אם ראובן היה מתעסק בכל אחד מן הממונות הנזכרים ביחוד ואחר כך נתן נדוניא ואין ידוע מאיזה ממון נתן, יד הזוכה על העליונה, ואפילו אם הממון המחוייב גדול מן הפטור פיון שהפטור מספיק לנדוניא שקבל שכל ספק שנולד בדברים שאין נבלל אין תולין אותו אחר החלק הרב ולא לפי חשבון אלא הדבר שקול כמחצה על מחצה וכאן שהזוכה מוחזק על המוציא ממנו להביא הראיה, וראיה לדבר שכל ספק שנולד בדבר שאינו נבלל אין הולכין בו לפי חשבון אלא תולין בחלק המועט כמו שתולין במרובה מן הירושלמי שהזכרתי למעלה דקאמר והתני באלין אבנים ונגנבו מחצה לזה ומחצה לזה פירוש אע"פ שיש לאחד מאה אבנים ולחבירו חמשים, ומפרש הטעם מפני שהן גסות ואי אפשר לבלול אלמא פיון שאינו נבלל אין הולכין בו לפי חשבון אלא מחצה לזה ומחצה לזה כדיון כל הספקות שהם במקום שיד שניהם שנה דהוי מחצה לזה ומחצה לזה, הכי מתוקם דאי הווי ברשותא דחד מינייהו הוי אידך מוציא מחבירו עליו הראיה כדאמר בכה"ג בגמרא בשלמות ושבירות הילכף בנדון שלפנינו דהממון הוי ברשות הזוכה המוציאין ממנו עליהן הוא להביא ראיה שיכול הוא לתלות ולומר מן הממון הפטור נתן לי.

וכן הדין כל שאינו ידוע אם בללם וערבתם זה בזה אם לאו שיכול זה לומר אימא לא נתערבו ומתפטור לקחתי ועליהן להביא ראיה כדיון כל מוציא מחבירו (ט) וכי תימא שעבוד המסין שאני שהמשועבד אינו נקרא מוחזק כמו בשאר שעבודים ואדרבה שעבוד מלך יותר מוחזק ממנו וכדאמרינן בפ' חזקת הבתים (דף נד) א"כ בטלת ירושת בנו הבכור.

אינה ענין דה"מ כשהשעבוד נדאי אבל בספק לא ואין צריך לפנים יא ולענין מה שבא בשאלה אם יהודה מוכרח לקבל ב"ד קהל גירונ"א או אם יכול לשאול להם ב"ד אחר. (א) אין ספק שבני העיר יכולין להתקין ביניהם חוקים ונהגות והם קניימין עליהן.

ומיהו דוקא לאותן שנקראים בני עירם אבל לבני עיר אחרת לא גם כן יהיה להם תביעה עליו דאיזה פח יש להם להסיע על קיצתו פיון שאינו מבני קהלים. אבל בנדון זה צריך לעיין אם זה שנשא שם אשה נדון כבני עירם אם לאו לפי שאנו רואין שכל שיעשה מעשה מוכיח שהוא רוצה לקבוע שם דירה באותה העיר נקרא לאלתר מבני העיר אע"פ

שלא שָׁקָה עֲדִינָן לְשֵׁם קְדֻתָּנוּ (ב"ב דף ח) אם קָנָה שֵׁם בֵּית־דִּירָה הָרִי הוּא פְּאֲנָשִׁי הָעִיר לְאַלְתֵּר אַף פֶּאֶן אֶפְשָׁר לֹמַר שֶׁהִנְשׂוּאִין מוֹכִיחִין שֶׁהוּא רוֹצֵה לְהַתְיַשְׁבַּע שֵׁם וְהָרִי הוּא פְּאֲנָשִׁי הָעִיר מִיָּד.

(ב) לִיתָא שְׁכָל מִי שְׁקוֹנָה בֵּית דִּירָה בְּעִיר אַחֲרַת מַעֲשִׂיו מוֹכִיחִין שְׁרוּצָה לְדוֹר שֵׁם שְׂאִין רֹב בְּנֵי אָדָם קוֹנִין בֵּית דִּירָה אֲלָא בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהֵם חֲפָצִים לְדוֹר אֲבָל הַרְבֵּה נוֹשְׂאִים נְשִׂים בְּמִקְוֹמוֹת שְׂאִין דַּעְתָּם לְדוֹר בָּהֶם מְפָנִי פְּמָה סְבוֹת וְאִין הִנְשׂוּאִין מוֹכִיחִין כָּלֵל.

וְהִינּוּ דְגָרְסִינוּ בְּתוֹסְפֹתָא דְכְתוּבֹת (דף קנה) גְּבִי שְׁלֵשׁ אַרְצוֹת לְנִשְׂוֹאִין וְכו' בַּד"א בְּזִמְן שְׁהִיָּה מִיְהוּדָה וְאִירֵס אִשָּׁה מִיְהוּדָה מְגָלִיל וְאִירֵס אִשָּׁה מְגָלִיל אֲבָל אִם הִיָּה מִיְהוּדָה וְאִירֵס אִשָּׁה מְגָלִיל כּוֹפִין אוֹתָהּ לְצִאת שְׁעַל מְנַת פֶּן נִשְׂאָה, אֲלֵמָּא אִין הִנְשׂוּאִין מוֹכִיחִין קְבִיעוֹת הַמְּקוֹם.

וּלְפִיכָף אִם יְהוּדָה זֶה אִינוּ מְבַנֵּי עִירָם יְכוּל לְשֹׂאוֹל לָהֶם ב"ד אַחַר, וְכ"ש אִם יְהוּדָה הִיָּה דָר בְּכַרְךָ וְנִשְׂאָה אִשָּׁה בְּעִיר דְּהוּי מִמֶּשׁ פִּיְהוּדָה וְגָלִיל דְּעַל מְנַת פֶּן נִשְׂאָה וְכַדְאָמְרִינוּ בְּתוֹסְפֹתָא לְעַנְיָן יְהוּדָה וְגָלִיל: יב שְׂאֵלְתָּ זֶה לְשׁוֹנָה, אִשָּׁה שְׂמַת בְּעֵלָה וְיֵשׁ לָהּ וְלָד שֶׁהִצְרִיכָהּ רַז"ל לְהַשְׁהוֹת כ"ד חֲדָשׁ פְּדֹאִיתָא בְּפֶרֶק הַחֹלֶץ (דף מב) וְנִתְנָה בְּנָה לְמַנְיָקָה בְּחַיֵּי בְּעֵלָה מִי יְכוּלָה לְהַנְשֵׂא לְאַחַר שְׁלֵשָׁה חֲדָשִׁים שְׁנִתְּנוּ חֲכָמִים לְהַבְחִינָת הַזֶּרַע, כִּי מְצֹאֵתִי בְּנִימוּקֵי הַר"ם מְקוּצֵי שְׂפֹתַי תְּשׁוּבַת הַגָּאוֹן שְׂאִין קָרִי מִיְנִקַּת חֲבִירוֹ אִם נִתְּנָה בְּנָה לְמִיְנִקַּת ג' חֲדָשִׁים קוֹדָם מִיַּתַּת בְּעֵלָה וְהִיא לֹא הִנְיָקָה כָּלֵל בְּתוֹךְ הַג' חֲדָשִׁים ע"כ.

וְגַם הוּא הִבִּיא בְּשֵׁם רַב אַחֲאִי זֶה לְשׁוֹנוֹ גְּבִי מְעוֹפְרַת חֲבִירוֹ אוֹ מִיְנִקַּת חֲבִירוֹ וְהִיכָא דְעֵבֵר וְנָסִיב אוֹ קִדָּשׁ מִפְּקִינָן לָהּ בְּגִט ע"כ לְשׁוֹנָה: וּבִקְשָׁת לְהַעֲמִידָהּ עַל דַּעֲתִי וְעַל מִי רָאוּי לְסַמְּוֹהַּ הַלְכָה לְמַעֲשֵׂהָ אִתְּשׁוּבָה אַע"פ שְׂאִינִי יוֹדַע סְמָהּ בְּגִמְרָא לְדַבְרֵי הַגָּאוֹן ו"ל מ"מ דְּבָרִים בְּרוּרִים הֵם בְּטַעֲמָן וְכ"ש שֶׁהֵם דְּבָרֵי קְבֵלָה וְכַנ"ל בְּטַעֲמוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן ו"ל שְׂכִינּוֹן שֶׁתְּקַנְהָ זֶה שֶׁתְּקַנּוּ חֲכָמִים שְׁלֵא יִשָּׂא אָדָם מִיְנִקַּת חֲבִירוֹ מְפָנִי תְּקַנְתָּ הַנִּלְדָּה הִיכָא שְׂאִין לְנִלְדָּה תְּקַנְהָ אִין לְאַסְוֹר הָאִשָּׁה מִלְּהַנְשֵׂא יְדוּעָה הוּא בְּדַרְכֵיהֶן שֶׁל נְשִׂים שְׁפוֹסְקוֹת קֶצֶת זְמַן מִהִנְיָק נְפֹסֵק חֲלָבָן וְאִין רָאוּיוֹת עוֹד לְהִנְיָק, וְהַזְמַן הַזֶּה שְׂקָצַב הַגָּאוֹן ו"ל אֶפְשָׁר שְׁהֵלֵךְ בּוֹ אַחַר רֹב נְשִׂים שִׁישׁ שְׁנַפְסֵק חֲלָבָן בְּהַפְסֵק חֲדָשׁ וְיֵשׁ בְּהַפְסֵק שְׁשָׁה שְׁבוּעוֹת וְיֵשׁ בְּהַפְסֵק שְׁנַיִ חֲדָשִׁים אֲבָל אַחַר ג' חֲדָשִׁים סָבַר הַגָּאוֹן ו"ל שְׁרוּבֹן נְפֹסֵק חֲלָבָן וְלֹא יִשָּׂאֵר לְאִשָּׁה חֲלָב אַחַר הַפְסֵק ג' חֲדָשִׁים אֲלָא לְאַחַת מִנֵּי אֶלְף וְלָמָּה שֶׁהוּא מִיעוּטָא דְּמִיעוּטָא לֹא חִיִּישִׁינוּ וְלֹא עֲבָדִינוּ תְּקַנְתָּא.

וְאֶפְשָׁר ג"כ שְׁנַסְמָהּ קֶצֶת לְקַצְבַּת הַג' חֲדָשִׁים לְהָא דְאָמְרִינוּ בְּפֶרֶק אַע"פ (דף ס) לְעַנְיָן מְעוֹפְרַת שֶׁחֲלָב נֶעְכָּר לְאַחַר ג' חֲדָשִׁים וְכִינּוֹן שְׁזוֹ פְּסָקָה ג' חֲדָשִׁים בְּחַיֵּי בְּעֵלָה אִינְהָ רָאוּיָה לְהִנְיָק בְּנָה בְּשַׁעָה שְׂמַת בְּעֵלָה אִינְהָ קְרוּיָה מִיְנִקַּת חֲבִירוֹ וְאִין לְנִלְדָּה תוֹעֵלַת בְּעִיגוּנָה.

זֶהוּ דַּעֲתִי בְּתוֹשׁבַת הַגָּאוֹן ו"ל. וְכִינּוֹן שֶׁהָאִסוּר הַזֶּה אִינוֹ אֲלָא מִדְּבַרֵיהֶם רָאוּי לְסַמְּוֹהַּ עַל, זֶה הַתְּשׁוּבָה הַלְכָה לְמַעֲשֵׂהָ וְהוּי זְהִיר בְּדַבְרֵיוֹ דְּדוֹקָא בְּשִׁנְתָּהּ בְּנָה לְמַנְיָקָה ג' חֲדָשִׁים בְּחַיֵּי בְּעֵלָה שְׂאֵם לֹא עֲבָרוּ הַג' חֲדָשִׁים בְּחַיֵּי בְּעֵלָה אַע"פ שֶׁאַחַר מִיַּתַּת בְּעֵלָה הַשְּׁלִימָה הַשְּׁלֵשָׁה.

חדשים ולא הניקה בהם אין זה בכלל היתר הגאון לפי שזו בשעת מימת בעלה היתה קרויה מינקת חברו לפי הזמן שקצב הגאון ז"ל וכינון שפן אסורה עד תשלום כ"ד חדש. ודבר זה אין צריף לפנים ולא הוצרכתי לכתבו אלא מפני הלשון שפא בשאלתה אשה שמת בעלה ונתנה בנה למניקה בחיי בעלה אם מותרת לינשא אחר שלשה חדשים הזמן שנתנו חכמים להבחנת הזרע כי מצאתי בגנימוקי הר"ם מקוצי ז"ל וכו'.

ונראה מדברייה שאמה סובר מדברי הגאון ז"ל שכל שנתנה בנה בחיי בעלה למניקה מותרת לינשא אחר שלשה חדשים וזה אינו אלא דוקא שפסקה מהניק את בנה בחיי בעלה ולא הניקה כלל תוך זמן זה שדעת הגאון שזו אינה ראויה להניק ואינה נקראת מינקת חברו: ומה שפכתה עוד והוא גם הוא הביא בשם רב אחאי גאון זכרוננו לטובה זה לשונו גבי מעונפת חברו או מינקת חברו והיא דעבר ונסיב או קדש מפקינן בגט מינייה הודיעני כמה נסמוך למעשה.

על זה לא ידעתי למה נתפוננת אם דעתה שדברי רב אחאי חולקין על תשובת הגאון ובקשת שאודיעה על מי נסמוך איני רואה שום מחלוקת בין שניהגאונים ז"ל כלל, שפתשובת הגאון הנה לומר דבענין זה מותרת לינשא ודברי רב אחאי הם היכא שישא באיסור וזה פשוט.

ואם נתפוננת לומר אם ראוי לסמוך בזה על דברי רב אחאי, דע שדברי רב אחאי מפונרשין בגמרא בריש פרק החולץ (דף לו) היכא דעבר ונשא חכמים אומרים יוציא אמר רבא לדברי חכמים יוציא בגט אמר מר זוטרא דיקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפריש ש"מ, הרי מפונרש דהיכא דעבר ונשא מפקינן לה בגט מינייה אבל היכא דקדש בלחוד אי אמרינן יוציא בגט אי לא דבר זה דקדקו עליו בתוספות והעלו דאפילו קדש בלחוד יוציא בגט כדברי הגאון ז"ל: יג שאלתם אשה מרדה על בעלה ומנעתו מתשמיש המטה בלא שום טענה בעולם אלא שאומרת מאיס עלי ואיני יכולה לשכב עמו מדעתי גם איני יכולה להתניח עמו בחדר אם נכוף לבעל להוציאה מיד לפי שאינה פשוטה שתבעל לשנוא לה ותצא בלא פתובה כלל ותטול בלאותיה בין מנכסים שהכניסה לבעלה ונתחייב באחריותם בין מנכסים שלא נתחייב באחריותם כמו שכתב הרב מורה צדק בהלכות נשים לפי סוגית הגמרא.

או אם נתרה אותה פעם ושתיים ויכריזו עליה ארבע שפחות ומשהינן לה תריסר ירחי שתא אגיטה או לא נשקה אותה פתקנת הגאונים, וגם בנדון שלפנינו לא שייך דין כפיה בזה שהרי הבעל רוצה לגרשה.

וראינו להרשב"א ז"ל שכתב בתשובה זה לשונו. אבל האומרת מאיס עלי מבקשים ממנה שתהא נותנת דעתה עליו ותתפייס לו ואם לא רצתה מפני שלבה אונסה שלא תתפייס לו אין מכריחין אותה לעמוד אצלו לשמשו ואין מכריזין עליה כלל אלא ממתניין לה י"ב חודש אם חזרה בה תוך י"ב חודש מוטב ואם לאו לאחר י"ב חודש הפסידה כל פתובה וכל נדונייתה וכ"ש מה שנתן לה והוסיף לה מדעתו בכתובה ואם רצה מוציא אותה בגט אחר י"ב חודש ויוצאה בלא כלום אבל אם יש עדין בידה או ביז הבעל מהבגדים והמכשיתין שהכניסה לו בנדונייתה וקדמה היא ותפסה אותן אין מוציא מידה.

זהו מי שגִּרְשָׁה אַחַר י"ב חֲדָשׁ וְאִם גִּרְשָׁה תּוֹךְ י"ב חֲדָשׁ נוֹתֵן כָּל כְּתוּבָתָהּ אֲבָל מִמֶּנּוּ שֶׁהוֹסִיף לָהּ אֵינָה נוֹטֶלֶת וְשֵׁלָא הוֹסִיף לָהּ עַל מְנַת שְׁתַּטְּוֹל וְתַצָּא. ע"כ לְשׁוֹן הַתְּשׁוּבָה וּבִקְשָׁתָם שְׂאֵעֲמִידְכֶם עַל דַּעֲתֵי הַלְכָה לְמַעֲשֵׂה: תְּשׁוּבָה אִם בָּאתִי לְכַתּוֹב כָּל פְּרָטֵי הַלְכוֹת מוֹרְדָת יֵאָרֶיךָ הָעֲנִינִי.

אֲבָל אֲמַרְתִּי אֲגִלָּה אֲזַנְכֶם בְּמָה נִחְלְקוּ הָרַאשׁוּנִים הֵווּ יוֹדְעִים שְׂדַעַת הַר"ם ו"ל בְּמָה שְׂאֹמֵר דְּאוֹמְרַת מְאִיס עָלֵי כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא הוּא נִתְּלָה בְּמֵאֵי דְאֲמַרִּינוּ בְּגִמְרָא אֲבָל אֲמָרָה מְאִיס עָלֵי לֹא כְּפִינוּ לָהּ.

וְדַעַת הַרְבּ ו"ל לֹמֵר לֹא כְּפִינוּ לָהּ שְׂתַעֲמוּד תַּחֲתֵיו עַד שְׂתַכְלָה כְּתוּבָתָהּ כְּמוֹ שְׂאֵנוּ אוֹמְרִים בְּמוֹרְדָת אֲלֵא כּוֹפִין אוֹתוֹ לְגַרְשׁ לְאַלְתֵּר. וְכֵן פְּרָשׁוּהָ ג"כ קִצַּת מְרַבּוֹתֵינוּ הַצְּרָפְתִּים בְּתוֹסְפוֹתֵיהֶם.

(א) וְדָבָר זֶה לֹא הִסְפִּימוּ עָלָיו גְּדוּלֵי הָאֲחֵרוֹנִים אֲבָל דְּחוּהוּ בְּרֵאיוֹת בְּדוֹרוֹת וְכֵן רַבִּינוּ תָּם ו"ל דְּחוּהוּ בְּתוֹסְפוֹת וְהִסְכְּמָתָם הִיא דְלַעוֹלָם אֵין כּוֹפִין הַבַּעַל לְהוֹצִיא וְרֵאיוֹתֵיהֶן לֹא הוֹצֵרְכֵתִי לְכַתּוֹב אֲלֵיכֶם כִּי תִמְצָאוּ בְּאַרְנוֹכָה בְּחִדוּשֵׁי הַרְמַב"ן ו"ל וְהַרְשָׁב"א ו"ל בְּהַלְכוֹת מוֹרְדָת.

בְּזֶה נִתְּלָה הַחְלוּק שְׁבִין הַרְמַב"ן ו"ל שְׂכַתְב כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיאָהּ וְדָבָרֵי הַרְשָׁב"א ו"ל שְׂכַתְב וְאִם רְצָה מוֹצִיא אוֹתָהּ בְּגִט דְּמִשְׁמַע רְצָה דְּנֻקָּא אֲבָל לֹא רְצָה אֵין כּוֹפִין. וְלַעֲנִין מַעֲשֵׂה רֵאוּי לְסִמּוּךְ עַל הַסְכְּמַת הָאֲחֵרוֹנִים בְּזֶה שְׂהִיא לְהַחֲמִיר בְּשָׁל תוֹרָה, וַיֵּשׁ בֵּין דְּבָרֵי הַר"ם ו"ל וְדָבָרֵי הַרְשָׁב"א ו"ל חְלוּק אַחֵר.

שְׂהַרְמַב"ם ו"ל כְּתַב (ב) שְׂהֵאוֹמְרַת מְאִיס עָלֵי נוֹטֶלֶת בְּלֵאוֹתֵיהָ הַקִּיָּיִמִין וְלֹא חִלַּק בֵּין תְּפָסָה וְלֹא תְּפָסָה, וְהַרְשָׁב"א ו"ל כְּתַב וְקִדְמָה הִיא וְתְּפָסָה אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָה. מִשְׁמַע הָא לֹא תְּפָסָה הַפְּסִידָה (ג) וְאֲכַתּוֹב לְכֶם עַל מַה נִּסְמָךְ כָּל אֶחָד מֵהֶם ו"ל לְפִי דַעַתוֹ.

הַרְמַב"ם ו"ל פִּירֵשׁ זֶה שְׂאֲמָרוּ בְּפָרְק אַע"פ (דָּף ס"ג) כְּלַתִּיָּה דְרַב זְבִיד אִימְרָדָא הֵנָּה תְּפָסָא חַד שְׂיֵרָא פִי' מְעִיל דְּמִסְקִינוּ עָלָהּ בְּגִמְרָא הַשְׂתָּא דְלֹא אֲתַמֵּר הַלְכָתָא לֹא הִכִּי וְלֹא הִכִּי דְתַפְסָא לֹא אֲפִקִינוּ מִיָּדָה דְלֹא תְּפָסָא לֹא יְהִיבִינוּ לָהּ בְּמוֹרְדָת כְּפִשְׂטָא.

וְכֵן מוֹכִיחִין דְּבָרֵי הַר"ם ו"ל שְׂכַתְב זֶה הַחְלוּקִיָּבִין תְּפָסָה לְלֹא תְּפָסָה בְּחַבּוּרוֹ בְּדִינֵי מוֹרְדָת וְסַבּוּר הַרְבּ ו"ל (ד) דְּדוֹקָא בְּמוֹרְדָת יֵשׁ חְלוּק בֵּין תְּפָסָה לְלֹא תְּפָסָה וּבְלֹא תְּפָסָה הַפְּסִידָה אֲבָל הָאוֹמְרַת מְאִיס עָלֵי אִפִּי' לֹא תְּפָסָה לֹא הַפְּסִידָה וְטַעֲמוֹ שְׁל דְּבָר לְפִי שְׂהַמוֹרְדָת אֵינָה מְבַטֶּלֶת מִיָּד תְּנָאֵי אִישׁוֹת שְׂבִינוּ לְבִינָה אֲבָל כָּל הַפְּסִידָה הוּא שְׂבָעָה דִּינָרִים כָּל שְׂבַת וְשְׂבַת מְעִיקָר הַתְּקָנָה וּלְפִיכֻף בִּינוּ שְׂקִנְסוּיָה שְׂתַפְסִיד שְׂבָעָה דִּינָרִים בְּכָל שְׂבַת דִּין הוּא שְׂיָהָא זֶה הַהִפְסָד מוֹטֵל עַל כָּל גְּכָסִיָּה.

עוֹד שְׂדַעַת קִצַּת הַמְּפָרְשִׁים הוּא שְׂהַהִפְסָד הַזֶּה מוֹטֵל אִפִּי' עַל גְּכָסִי מְלוּג שְׂלָהּ וְכֵאֵילוּ הַבַּעַל מְרוּיִח עַל כָּל גְּכָסִיָּה ד' ז' דִּינָרִים בְּכָל שְׂבַת וְשְׂבַת וּלְפִיכֻף דִּין הוּא שְׂנָאֵמֵר בְּבִלְאוֹתֵיהָ הַקִּיָּיִמִים שְׂאִם לֹא תְּפָסָה אוֹתָם, הַפְּסִידָתוֹ.

אֲבָל הָאוֹמְרַת מְאִיס עָלֵי אֵין עֲנִינָה כֵּן שְׂאִין הַבַּעַל מְרוּיִח עָלֵיהָ דְּבָר קְצוּב כְּדֵי שְׂנָאֵמֵר שְׂיָהָא רִינוּח הַבַּעַל וְהַפְּסָד הָאֲשֵׁה מוֹטֵל עַל כָּל גְּכָסִיָּה אֲלֵא הָרִי הִיא מְבַטֶּלֶת תְּנָאֵי אִישׁוֹת

מיד והפסידה כל מה שיש לה על הבעל, אבל מה שהוא שלה כגון בלאותיה לא הפסידה דהויה לה פההיא דאמרין סוף פירק אלמנה ניוזנית (ק"א) זנתה לא הפסידה בלאותיה הקיימים דאם היא זנתה פליה מי ונו.

ולפיכך כתב הר"ם ו"ל שתטול בלאותיה ולא חלק בין תפסה ללא תפסה. (ה) אבל הרשב"א ו"ל הולך בדרך האחרונים ו"ל שפירש זו של פלתייה דרב וביד באומרת מאיס עלי ולפיכך יש חלוקה בין תפסה ללא תפסה שאילו, מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אפילו תפסה הפסידה ואף בזו נראין דברי האחרונים עיקר: הנה פירשתי לכם במה נחלקו הספרות והלכה למעשה ראוי לסמוך על הסכמת, האחרונים על הדרך שכתב הרשב"א בתשובתו.

עוד אגלה אונכם במה שבא בשאלתכם זה לשונכם. או אם נתרה אותה פעם ושתיים ויכריזו עליה ד' שבתות וכו'.

ורואה אני דבריכם שנתחלף לכם דין מורדת לדין האומרת מאיס עלי כי מעולם (ו) לא הונכרה הכרזה באומרת מאיס עלי ובגמרא לא הזכירוה אלא גבי מורדת, והטעם בזה לפי שזו האומרת בעינא ליה כיון שאינו מאוס עליה אפשר שתתבנייש ותחזור למוטב אבל אומרת מאיס עלי אין מכריזין עליה שמן הסתם אפי' בכמה הכרזות לא תחזור בה דלמא יסותא לית סברא: ודעו עוד שהאומרת מאיס עלי שדנין אותה ע"פ המשפטים האלה דוקא באומרת מאיס עלי ואיני רוצה בו ולא בכתובתו, אבל האומרת מאיס עלי ורוצה אני להתגרש וליטול כתובה חוששין שפא עיניה נתנה באחר וחסר דינה לדין המורדת.

וכן פירש"י ו"ל שם בכתובות (נ"ד סג) גבי היכי דמיא מורדת דאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה אבל אמרה מאיס עלי לא כפינו לה, וכתב רש"י ו"ל שם היכי דמיא מורדת דכופין ופוחתין לה מכתובתה דאמרה בעינא ומצערנא ליה שיש לכופה על ידי פחיתת כתובתה אבל אמרה מאיס עלי לא הוא ולא כתובתו בעינא לא כפינו לה, ע"כ.

הא באומרת רוצה אני להתגרש וליטול כתובה כופין אותה על ידי פחיתת כתובתה כדין המורדת. וכן דעת הרשב"א ו"ל בתשובה הילכך בנדון שלפניכם אם היא אומרת מאיס עלי ואיני חפצה לא בו ולא בכתובתו תדונו אותה כדין האומרת מאיס עלי ואם רוצה להתגרש וליטול כתובה תנו לה דין מורדת ודיני המורדת לא הוצרכתי לכתוב לכם שכבר כתבן הרשב"א ו"ל באותה תשובה שהזכרתם לכו אחריו: אנרמנט": יד שאלת שמעון שנשא אשה וכתב שטר ליורשיה וזה לשונו שאם שפא ח"ו תפטר אשתו זו הנזכרת בחיי בעלה ולא ישאר לה ממנו ולד של קיימא זכר או נקבה שייחיה שלשים יום שאחזיר לה או לבאי פחה ממון הדוניא סף פלוני, ואחר כך מתה אשתו של שמעון הנזכרת ונשאר אחריה בן חמש שנים שתייה אחריה ט"ו יום, ויורש השטר טוען שיש לו לשמעון להחזיר סף ממון השויר, ושמעון טוען שכבר נשאר לו ולד של קיימא ואין לו עליו פלום.

הדין עם מי: תשובה (א) נ"ל ברור שהדין עם הנתבע שהרי נשאר לו ממנה ולד של קיימא שחיה שלשים יום כי אין הכרח בלשון שירצה לומר שייחיה שלשים יום אחר

מיתת אשתו(ב) דאע"ג דבפ' אלו נדרים (נף פא) מוכח שהאוסר על עצמו דבר פלוני אם יעשה כן זמן האיסור אינו מתחיל אלא לאחר שיעשה אותו דבר והראיה מדאמרין התם היכי קאמר אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארסח למה לה הפרה לא תרסח ולא ליפסרון פירות העולם עליה.

והקשה שם הרשב"א ז"ל מ"מ הרי היא אסורה באכילת פירות מעתה וכדרב יהודה דאמר בריש פרק ואלו מותרין (נף י"ד) (ג) קונם עיני היום בשונה אם אישן למחר אל יישן היום שפא יישן למחר דבתנאיה לא מודהר הכא נמי לא תאכל היום שפא תרסח למחר ונמצאת עוברת באכילת הפירות למפרע.

ותירץ ל דכל האומר קונם פירות עלי אם אעשה כן אינו אוסר על עצמו אכילת הפירות אלא מזמן שיעבור תנאו ואילך אלא א"כ אסרם על עצמו בפירוש מעתה ואולי יעלה על הדעת ללמוד נדון שלפנינו משם שפמו שאנו אומרים שאין זמן האיסור מתחיל אלא אחר שיחול אותו יום שהתנה עליו דנדאי האמרת קונם פירות עלי שלשים יום אם ארסח אין השלשים נמנין אלא אחר חלות היום שרסח שפמו שאנו אומרים באיסור עולמי שאינו מתחיל אלא אחר חלות היום כן הדין בעצמו לאיסור זמני משלשים יום ואולי יבוא אדם לדמות שפמו שאותו זמן משלשים יום אינו מתחיל אלא לאחר חלות היום שהיא הרחיצה כן זה הזמן משלשים של ולד זה לא זהא מתחיל אלא לאחר חלות היום שהוא מיתת האשה.

ואין הנדון דומה לראיה שאף על פי שאותו דין מוכרע מאותה סוגיא ועוד יש לו עליו ראיות ברורות ופשוטות מדתנן בפרק מי שאחזו (נף עו) הרי זה גיטיף אם לא באתי מפאן עד שנים עשר חדש ומת בתוך שנים עשר חדש אינו גט ואמרין נמי התם אם מת פלאחר מיתה דמי (ה) אפי' הכי אין להוכיח משם אלא שכל שתלה דבריו על דבר תנאי קודם ודבר הנמשך אין הנמשך חל ולא מתחיל עד שיחול הקודם אבל אלו השלשים יום אינם בדבר הנמשך כי הנמשך הוא להחזיר מממון הנדונאי סף פלוני ואלו השלשים יום הם בתנאי הקודם שהתנה על הדבר הנקרא תנאי מדובק שהתנה שאם תפטר אשתו ולא ישאר ממנה ולד שיחיה שלשים יום.

(ו) ולפיכך כל שנשאר ממנה ולד של קיימא שחיה שלשים יום אע"פ שלא חיה אחריה ל' יום הרי לא נתקיים תנאו ואין ליורשי האשה זכות בשויר כלל שאפ' היה הלשון מסופק הו"ל בעל נדאי ויורשי האשה ספק ואין ספק מוציא מידי נדאי וכאותה שאמרו ביבמות פ' החולץ (נף לז).

ולפיכך הדין עם הנתבע טו שאלת בחור אהד שמו בלשונם אבונגדא"ה דיבלאני"ש נשא אשה בת אחי אביו שמו אנראוב"ן דיבלאני"ש היו שניהם מאישטלרי"ק ובעת נשאה היה צעיר הגוף עדיין לא בא באנשים והיא גבהה קומתה, אם לסבת זה אם לסבת אמות הילדים ואם לשתי הסבות יחד נפלה מריבה בין שניהם ורב זמנם היו במסתיר פנים מיום נשאו זה לזה ולפעמים קרוביהם היו משלימים בין שניהם ושבו לכסלה ולשלומים למוקש כפי המדומה מיד הבחורה בסבת המריבה, והבחור זה ימים ללראותו למריבותיה והיותו חושש פן אזהביה פתוהו ויכלו לו לגרשה נשבע לבלתי יגרש אותה זולתי

בְּהִסְכַּמַּת שְׁלִישֵׁה אֶחָד מֵהֶם אַנְבוּגוּדָא"ה אִיצ"ק אֲשֶׁר הוּא הַיּוֹם בְּאַרְצֵי מְרַחֲקִים וְעוֹד אֶסְר
עֲצָמוּ בְּכָל פְּיֻרוֹת שְׁבַעֲוֹלָם חוּץ מִפֶּת וּמֵיָם אִם יִגְרַשׁ שְׁלֵא בְּרִשׁוֹת הַנְּזַפְרִים.

וְעוֹד נֶשֶׁב לַעֲשׂוֹת כְּכֹה פַעַם אַחֲרַת וְתִלְהָ שְׁבֻעָתוֹ וְאִסּוּרוֹ בְּאַחֲרִים אוֹ בְּקוֹדְמִים כְּפִי אֲשֶׁר
תִּרְאֶה רַבֵּינוּ בְּשִׁטְר קִבְּלַת הַעֲדוּיֹת שְׂיִישׁ בְּיָדוֹ מִזֶּה עַד שְׁאַחַד מִן הָעֲדִים שְׁהִיָּה בְּמַעֲמַד
הַשְּׁבֻעָה וְהָאִסּוּר הִיָּה מַעֲיֵד שְׁאָמַר בְּאִסּוּרוֹ שְׁכָל פַּעַם וּפַעַם שְׂיִישְׁאֵל וְיֹוֹתֵר מִהָאִסּוּר
שְׂיִחֻל עָלָיו פַּעַם אַחֲרַת, וְכֵן לַעֲוֹלָם.

אָבֵל הַבְּחֹר מִכְּחִישׁוֹ מִזֶּה, לְכִי הָאָמֹר בְּעַת פְּתוּהוּ לְגַרְשׁ וְנִתְּפַתָּה הַסִּיתוּהוּ וְנִיסַת
קִירְקָשׁוּ בְּזוּזֵי וְנִתְּרָצָה. וְאוֹתָן שְׁתִּלְּהָ לֹו נְדָרוֹ בְּהֶם כְּכָר נִתְּנֵנוּ לֹו רִשׁוֹת זוּלְתֵי אַנְבוּגוּדָא"ה
אִיצ"ק לְכִי שְׁהוּא רְחוּק רְחוּק מִי יִמְצָאָנוּ.

כָּא לִישְׁאֵל עַל שְׁבֻעוֹתָיו וְנִדְרָיו וְרוּצָה לְגַרְשׁ. עַל זֶה יוֹשְׁבֵי עַל מִדִּין יִשְׁבּוּ לְמִשְׁפָּט וְרַבּוּ
הַסְּפָקוֹת.

מֵהֶם חוֹשְׁשִׁין לְהִתִּיר הַשְּׁבֻעָה לְכִי שְׁהִיָּתָה לְפָנֵי רַבִּים וְעַל דַּעַת רַבִּים דְּקִי"ל דְּנִדְרָ שְׁהַנְּדָר
עַל דַּעַת רַבִּים אִין לֹו הַפְּרָה אֵלָא לְדָבָר מְצוּה וְהָכָא מֵאֵי מְצוּה אִיכָא אֲדָרְבֵּהּ הַשְּׁבֻעָה
הִיָּתָה לְדָבָר מְצוּה שְׁלֵא לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי חֻכְמִים שְׁדָרְשׁוּ מִדְּבָרֵי הַקְּבִלָּה שְׁשִׁנְאוּי הַמְּשַׁלַּח
מִדְּכִתִּיב (מִלְּאֲכִי ב') כִּי שְׁנָא שְׁלַח לְכִי שְׁזוֹ אֲשֶׁתּוֹ רֵאשׁוּנָה הִיא שְׁמִזְבַּח מוֹרִיד עָלָיו,
דְּמַעוֹת וְכִדְאִיתָא בְּשִׁילְהִי גִיטִין (דָּף צֵא), וְכָל הַנְּשַׁבַּע לְדָבָר מְצוּה אִין לֹו הַפְּרָה
וְכִדְאִמְרִינֵן בְּפִרְק הַשּׁוֹלַח (דָּף לֵה) וְצָרִיף לְפָרוּט אֶת הַנְּדָר וְאָמַר רַב פְּפָא מִשׁוּם אִסּוּרָא,
וְאִפְּלִי וְנִשְׁבַּע ק שְׁלֵא לַעֲבֹר עַל דְּבָרֵי חֻכְמִים אִין לֹו הַפְּרָה וְכִדְמוּכַח בְּיִרוּשְׁלָמֵי מֵהִיָּהוּ
בַר נִשׁ דְּנִדְרָ דְּלֵא מְרוּנְחָא.

אִלוּ הֵן הַחֲשׁוֹת שְׁחֲשִׁשׁוּ בְּעִנְיֵן הִיתֵר הַשְּׁבֻעוֹת וְלַעֲנִין הָאִסּוּרִין אִין מְקוּם לְהִתִּירָם
שִׁשׁ. עַד שְׂיִחֻלוֹ וְהוּא אַחַר נְתִינַת הַגָּט: וְהִנֵּה קְרוּבֵי הַבְּחֹר רוּצִין גְּלוּי דַּעַת הַחֻכְמִים
שְׂיִתִּירוּהוּ לְאַחַר נְתִינַת הַגָּט שְׁאֵלְמָלָא כֵּן לֹא הִיָּה מְגַרְשׁ וְשְׂיִישְׁאֵר אֶסּוּר בְּפִירוֹת הָעוֹלָם.

וְלִפְיִכָּף יִישׁ לְחֻוֹשׁ שְׁמָא לְאַחַר נְתִינַת הַגָּט לֹא יִמְצָאוּ פְּתַח אוֹ חֲרָטָה יִסְפִּיקוּ לְהִתִּירָם
וְנִמְצָא זֶה אוֹמֵר אִילוּ הִיָּיתִי יוֹדַע שְׁכֵּן אִפְּלִי וְנִתְּנִין לִי כָּל מְמוֹן שְׁבַעֲוֹלָם לֹא הִיָּיתִי מְגַרְשֵׁה
וְנִמְצָא גִט בְּטֵל וְכִדְאִמְרִינֵן בְּגִטִין (דָּף מֵה) גִּבִּי הַמוֹצִיא אֲשֶׁתּוֹ מִשׁוּם שֵׁם רַע, אֵלָא א"כ
נִאמַר בְּזוֹ שְׂיִוִּדְעוּהוּ קוֹדֵם נְתִינַת הַגָּט הוּי גּוֹמֵר וּמְגַרְשׁ אִפְּלִי לֹא יִתִּירוּהוּ וְאִם יִגְרַשׁ
אִיְהוּ דְּאַפְסִיד אֲנַפְשֵׁיָה עוֹד חוֹשְׁשִׁין בְּעִנְיֵנֵי פְּתַחוּ וְחֲרָטָתוֹ שְׁלִפֵי הַנְּרָאָה אִין לֹו חֲרָטָה
דְּמַעֲיָקְרָא שְׁהִרֵי אָנוּ אוֹמְרִים לֹו מֵאֵן אִימְרָה דְּאִימְרַת מֵאֵן אִיפִיִּסְה דְּאִיפִיסַת אִיבְרָא הוּוּ
זוּזָא דְּקִרְקָשׁוּ לָהּ א"כ אִין סְפַק שְׁרָצָה בְּנִדְרוֹ וּמְכָאֵן וְאִילָף הוּא שְׁרָצָה בְּהִיתָרוֹ וְזוֹ אִינָה
חֲרָטָה וְכִדְמוּכַח מֵהִיָּה דְּבַעֲיֵנֵן נְדוּר אוֹ חֲלוּף שְׁמָא מֵה שְׁנִשְׁבַּע וְנִדְרָ עֲשֵׂה כֵּן כְּדִי שְׁלֵא
יַעֲלָה עַל דַּעַתָּה שְׂיִוְכַל לְגַרְשֵׁה וּמִתּוּף כֵּף תִּתְּפִיִּיס אֵלָיו שְׁרוּצָה אֲשֶׁה בְּקַב וְכו'.

וְכִשְׁרָאָה שְׁלֵא הוֹעִיל כְּלוּם וְהִפִּיסָה וְלֹא אִפִּיִּיסָה יוֹתֵר מִשְׁבַּע שְׁנִים נַחַם כִּי נִשְׁבַּע וְנִדְרָ
וְנִתְּחַרַט חֲרָטָה מַעֲיָקְרָא וְעַכְשָׁו רוּצָה לְגַרְשׁ כְּדִי לְקַיִּים מְצוּת פְּרִיָּה וּרְבִיָּה עִם אַחֲרַת בַּת
מְזוּלָו שְׁתִּקְנוּ לֹו מִן הַשְּׂמִים: טז עוֹד שְׁאֵלְתָּ הַנְּשַׁבַּע שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת דְּבָר פְּלוּנֵי שְׁל רִשׁוֹת
אֵלָא בְּרִשׁוֹת אוֹ בְּהִסְכַּמַּת פְּלוּנֵי וּפְלוּנֵי וּפְלוּנֵי אִם נִאמַר שְׂיִיָּה דִּינוֹ כְּמוֹ שְׁנִשְׁבַּע עַל דַּעַת
רַבִּים וְכָל שְׁלֵא יִסְפִּימוּ הֵם בְּדָבָר הַהוּא אִין חֻכְם יְכוּל לְהִתִּירוֹ אֵלָא לְדָבָר מְצוּה כְּדִין

גָּדַר שֶׁהוֹדָר עַל דַּעַת רַבִּים, אוֹ אִם נֹאמֵר שֶׁמֵּאֲחֵר שְׁלֵא אָמַר בְּעַת שֶׁהוּא נִשְׁבַּע עַל דַּעְתָּם הָרִי לֹא כָּלֵם בְּעֵינֵקֶר קָשֶׁר שְׁבוּעָתוֹ וְלֹא תִּלְהֵ הִיתְרָה בְּהֵם כָּל זְמַן שְׁלֵא יִרְצֶה לִישָׁאֵל וְכֵן נָמִי אִם תִּמְצָא לֹמַר עַל דַּעַת רַבִּים אִם נִתְּנוּ לוֹ רִשׁוּת שְׁנַיִם מֵהֵם וְנִשְׁאַר אֶחָד שְׁלֵא נִתְּן לוֹ רִשׁוּת אִם יָכוֹל לִישָׁאֵל מֵאֲחֵר שְׁלֵא נִשְׁאַרוּ רַבִּים שִׁיְהִי צָרִיכִים לְהִסְכִּים בְּהִיתְרוֹ וְנִיָּא מִן סוּף דִּינָא כְּתִחַלְתָּ דִּינָא כְּשֵׁם שְׁאֵם נִשְׁבַּע עַל דַּעַת אֶחָד יָכוֹל לְהִשָּׂאֵל כְּהִי שְׁלֵא נִשְׁאַר אֶלָּא אֶחָד מֵהִשְׁלֵשָׁה שִׁיְכוֹל לְהִשָּׂאֵל וּמָה שְׁכַתְּבִתִּי לְמַעַלְהָ שְׁשׁוּבָעַת הַבְּחֹר הִיתְהָ עַל דַּעַת רַבִּים הוּא אִם נֹאמֵר שֶׁהָאֹמֵר שְׁלֵא יַעֲשֶׂה כְּהִי אֶלָּא בְּרִשׁוּת פְּלוּנִי וּפְלוּנִי וּפְלוּנִי שִׁיְהִיָּה זֶה כְּשֶׁנִּשְׁבַּע עַל דַּעַת רַבִּים לֹא כְּשֶׁנִּשְׁבַּע שׁ בְּפִירוּשׁ עַל דַּעַת רַבִּים וּכְמוֹ שִׁיְרָאָה מִקְּבֵלַת הַעֲדוּת: יז עוֹד שְׁאֵלְתָּ מִי שְׁנִשְׁבַּע אוֹ אֶסֶר עַל עֲצֻמוֹ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה דְבָר פְּלוּנִי אֶלָּא בְּרִשׁוּת אָדָם יְדוּעָה אִם נֹאמֵר שֶׁהוּא כְּמוֹ הַמְּוֹדָר הַנֶּאֱמָר מִתְּבִירוֹ שְׁאִין מִתִּירִין לוֹ אֶלָּא בְּפִנּוּי לְפִי גְרַסְתָּ הִירוּשְׁלָמִי שֶׁהִטְעַם מִפְּנֵי הַבוּשָׁה וּכְמוֹ שְׁאִין מִתִּירִין אֶלָּא מִדַּעְתּוֹ הִיכָא דְנֻדְאֵי לְהַנְאָתוֹ הוּא הִכִּי נָמִי כְּשֶׁאָמַר שְׁלֵא בְּרִשׁוּת פְּלוּנִי נְחוּשׁ שְׁמָא לְהַנְאָתוֹ הוּא אֲחֵר שְׁפָרַט שְׁמוֹ.

אוֹ אִם נֹאמֵר אֲחֵר שְׁאִין הַגָּדַר אוֹ הַשְׁבוּעָה מִדְּבָר שְׁבִינּוֹ לְאוֹתוֹ פְּלוּנִי אַע"פ שְׁאָמַר אֶלָּא בְּרִשׁוּת פְּלוּנִי אִין לְחוּשׁ שְׁמָא לְהַנְאָתוֹ הוּא לְפִי שְׁמַעוּלָם לֹא נִתְּפוּנִי זֶה אֶלָּא לִישְׁתַּל רִשׁוּת מִמְּנֹו לְתוּעֵלְתוֹ שֶׁל הַנּוֹדָר: תְּשׁוּבָה תִּחַלְהֵ צָרִיף לְבָאָר שְׁאִין שְׁבוּעָה זֹו לְקִיָּים אֵת הַמְצָנָה וְשְׁלֵא לְעַבְוֹר עָלֶיהָ, דְּמֵאִי דְאָמְרִינּוּ (א) (גִּיטִין דָּף צ"א) כָּל הַמְּגַרְשׁ אִשְׁתּוֹ רֵאשׁוּנָה מִזְּבַח מוֹרִיד עָלָיו דְּמַעוֹת ה"מ בְּרוּצָה לְעַמּוּד תַּחְתּוֹ וְהוּא מְשַׁלְחָה בַּעַל כְּרַחֵם כְּמוֹ שְׁאָמַר הַפְּתוּב (מְלָאכִי ב') עַל פִּי ה' הַעִיד בֵּינָהּ וּבֵין אִשְׁתּוֹ נְעוּרֶיהָ אֲשֶׁר אִתָּהּ בְּגִדְתָּהּ בָּהּ וְהִיא חִבְרָתָהּ וְאִשְׁתּוֹ בְּרִיתָהּ אֶבֶל בְּגִדוֹן שְׁלִפְנֵינוּ שְׁהִיא אִינָה רוּצָה לְעַמּוּד בְּקִשְׁנָה לְמַתְקָה וְלִשְׁוֹן צָרִף צוּרֶף אִין גְּדוּד מַעֲתָה אִין לְחוּשׁ כָּלֵל בְּגִדוֹן זֶה אִף לְפִי דְבָרֵי הַעֵד שֶׁהַעִיד וְכֵן לְעוֹלָם כָּל שְׁהוֹמַר כְּמַגְנִין אוֹתוֹן פְּעָמִים שֶׁהַזְכִּיר קוֹנָם פִּירוֹת וְכו' א' וְכֵן בְּכָל פַּעַם ב', וּפַעַם ג', וְכֵן לְעוֹלָם ד', כְּמוֹ שְׁעָשִׂינוּ בְּגִדוֹן זֶה כְּמוֹ שְׁאֶכְתֹּב בְּסוּמָהּ אֵלֶיךָ.

(י"ד) וּמָה שְׁחִשְׁשׁוּ עוֹד בְּעֵנֵינִי פִתְחוּ וְחִרְטְתוּ דְאִין חִרְטָה דְּמַעֲיָקְרָא וּכְמוֹ שְׁבָא בְּשִׁאֵלְתָּהּ, כְּבָר בְּדַקְנוּהוּ וְיִרְדְּנוּ לְסוּף דַּעְתּוֹ כְּמָה פְּעָמִים וְהַעִיד עַל עֲצֻמוֹ שְׁאִילוֹ יִדַע שְׁלֵא תִתְּפִיִּיס לֹא הִיָּה נוֹדָר וְשֶׁהוּא חִרְטָה דְּמַעֲיָקְרָא וּמַעֲתָה נִסְתַּלְקוּ סְפִיקוֹת וְסְפִיקֵי סְפִיקוֹת מִגְּדוּן זֶה: (טו) עֲתָה אוֹדִיעֶךָ הַסְּדָר שְׁנֵהֲגֵנוּ בְּעֵנֵינוּ גְּלִינוּ אֵת אֲזִנּוֹ שְׁדַעְתָּנוּ שִׁיְמַצָּא פִתְחָ לְאִיסוּרֵיוֹ וְעַכ"ז הַחֲרַמְנוּ עָלָיו אַע"פ שְׁלֵא הֵינּוּ צָרִיכִין וְאִם הוּא רוּצָה לִישָׁאֵל עַל שְׁבוּעָתוֹ וְשִׁיְשָׂאֵר אַח"כּ בְּאִיסוּרוֹ אִם נִמְלָךְ שְׁלֵא לְהִתִּירוֹ אוֹ שְׁמָא יְבֵא לַב"ד וַיֹּאמֵר לֹא הִיָּה הִיתְרָה לְגִדְרוֹ (טז) וְאִם יִגְמֹר וַיִּגְרַשׁ עִם כָּל אֵלוֹ הַחֲשָׁשׁוֹת.

וְגַמֵּר וְנִשְׁאֵל וְגִרַשׁ. אֲחֵר כֵּן הִתְרַנוּהוּ מֵהָאִיסוּרִין פְּעָמִים רַבּוֹת כְּמוֹ שְׁשַׁעְרָנוּ שְׁאָמַר וְכֵן בְּכָל פַּעַם וּפַעַם וּפַעַם וּפַעַם וְכו', מַעֲתָה אִין שׁוּם חֲשִׁשׁ בְּעֵנֵינוּ שְׁאֶפְּלוֹ יְבֵאוּ עֲדִים וְיַעֲדוּ שֶׁהוּא אָמַר אֶלְף פְּעָמִים וְכֵן בְּכָל פַּעַם וּפַעַם אוֹ שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ יוֹדֵה בְּכָהּ פִּינּוֹן שְׁבִשְׁעָה שְׁנִשְׁאֵל לֹא הִיָּה סְבוּר שִׁיְהִיָּה נִמְשָׁךְ אִיסוּר פִּירוֹת מִזֶּה אִין חֲשִׁשׁ בְּעֵנֵינוּ דְהו"ל כְּאֹמֵר שְׁבוּעָה שְׁלֵא אוֹכַל זֹו אִם אוֹכַל זֹו וְאֶכַּל אֵת הָרֵאשׁוּנָה בְּשׁוּגַג וּשְׁנִיָּה בְּמִזִּיד דְּפִטוּר וּמִתְרָ יח שְׁאֵלְתָּ רֵאוּבֵן הַלְוָה לְשִׁמְעוֹן מַעוֹת וְנִתְּן שְׁמַעוֹן מְשִׁכּוֹנוֹת לְרֵאוּבֵן וְשׁוֹת הַמְשִׁכּוֹנוֹת יוֹתֵר מִפְּדֵי הַסֶּף מֵהַהֲלוּנָה וּבָאוּ זָרִים בְּבֵיתוֹ שְׁל רֵאוּבֵן וְשָׁלְלוּ כָּל בֵּיתוֹ וּבְתוֹךְ הַשָּׁלֵל

בזו אוֹתם המִשְׁכּוֹנוֹת שֶׁל שְׁמֵעוֹן וְאִין לֹאֵל יֵד רְאוּבֵן לְהַצִּילֵם וְלֹא נֶאֱבְדוּ בְּפִשְׁעֵתוֹ גַּם אֲשֶׁר לוֹ בְּזוּז, אִם יֵשׁ לְשִׁמְעוֹן תְּבִיעָה לְפָרוּעַ אֵלָיו מֵה שְׁשׁוֹת הַמִּשְׁכּוֹנוֹת עַל סֵף הַהַלְנוּאָה וְאִם אִין לְשִׁמְעוֹן תְּבִיעָה עַל רְאוּבֵן כְּאֲשֶׁר לֹא נֶאֱבְדוּ בְּפִשְׁעֵתוֹ אִם יוּכַל רְאוּבֵן לְתַבְּנֹעַ מַעוֹת הַהַלְנוּאָה לְשִׁמְעוֹן כִּי הוּא טוֹעֵן כִּי גַם עַל אַמוּנָתוֹ הִלְנָהוּ וְגַם אִם לֹא הִלְנָהוּ עַל אַמוּנָתוֹ כִּי בְּאוּלֵי כְּאֲשֶׁר הָיוּ הַמִּשְׁכּוֹנוֹת בְּיַד רְאוּבֵן אִם יִחַלֶּה פְּנֵי שְׁמֵעוֹן לְהַפְקִידֵם אֵלָיו אוֹ יוֹם אוֹ יוֹמִים יֵאָבֶה רְאוּבֵן שְׁמוֹעַ לוֹ אִם יוּכַל לְטַעוֹת כִּי הַמִּשְׁכּוֹנוֹת יֵאָבְדוּ לְשִׁמְעוֹן וְיִתְחַיֵּב לוֹ מַעוֹת הַהַלְנוּאָה.

הַדִּין עִם מִי: יֵט עוֹד שְׁאֵלֶת רְאוּבֵן הַשְּׂאִיל לְשִׁמְעוֹן סֵפֶר אֶחָד וְשִׁמְעוֹן הַנִּיחַ בְּיָדוֹ סֵפֶר אַחֵר לְהִיּוֹת בְּיָדוֹ מִשְׁכּוֹן אוֹ זַכָּרוֹן כְּאֲשֶׁר נוֹהֲגִים תְּמִיד לַעֲשׂוֹת כֵּן, וּבָאוּ זָרִים בְּבֵיתָם שֶׁל רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְשָׁלְלוּ אוֹתָם הַסֵּפְרִים עִם כָּל אֲשֶׁר לָהֶם, לְיָמִים הַחֲזִירוּ לְרְאוּבֵן הַסֵּפֶר הַהוּא אֲשֶׁר הוּא מִשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ וְשִׁמְעוֹן תּוֹבֵעַ אוֹתוֹ שֶׁיַּחְזִיר אֵלָיו סֵפֶרוֹ וְאִם אוּלַי יִמָּצֵא הוּא ג"כ סֵפֶרוֹ יַחְזִירָנוּ לוֹ כִּי לֹא בְּפִשְׁעֵתוֹ נֶאֱבַד הַסֵּפֶר, וְרְאוּבֵן טוֹעֵן כִּי כְּאֲשֶׁר יַחְזִיר אֵלָיו שְׁמֵעוֹן סֵפֶרוֹ יַחְזִיר אֵלָיו הוּא ג"כ הַסֵּפֶר הַזֶּה.

הַדִּין עִם מִי: כ עוֹד שְׁאֵלֶת רְאוּבֵן דָּר בְּעִיר לַאֲרִידָא"ה וְהַשְּׂאִיל לְקַהֵל בְּרַצְלוֹנ"ה כּוֹס שֶׁל כֶּסֶף כִּי הֵם צָרִיכִים מַעוֹת וְלֹא יִמָּצְאוּ אִישׁ שֶׁיִּלְוֵם כִּי אִם עַל מִשְׁכּוֹנוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְחָלוּ פְּנֵי רְאוּבֵן לְהַשְּׂאִיל לָהֶם הַכּוֹס וְכֵן עָשָׂה וְנִתְּנוּ אֵלָיו מִשְׁכּוֹן נֶגֶד הַכּוֹס בְּגַד צָמֵר שְׁנֵה הַכּוֹס אוֹ יוֹתֵר וְזָרִים שָׁלְלוּ בֵּיתוֹ שֶׁל רְאוּבֵן וְשָׁלְלוּ הַבְּגָד הַהוּא בְּתוֹךְ הַשְּׁלָל וְקַהֵל בְּרַצְלוֹנ"ה תּוֹבֵעִין אֵלָיו הַבְּגָד הַהוּא וְהֵם יַחְזִירוּ אֵלָיו כּוֹסוֹ, וְרְאוּבֵן טוֹעֵן שֶׁכִּיּוֹן שֶׁלֹּא בְּפִשְׁעֵתוֹ נֶאֱבַד כִּי גַם אֲשֶׁר לוֹ בְּזוּז שְׁאֵלֵיהֶם נֶאֱבְדוּ וְגַם תּוֹבֵעַ מֵהֶם כּוֹסוֹ אֲשֶׁר הוּא בְּיָדָם.

הַדִּין עִם מִי: תְּשׁוּבָה (א) בְּשִׁאֵלָה הֶרְאִישׁוּנָה וּבִשְׁלִישִׁית הַדִּין עִם רְאוּבֵן וּתְשׁוּבָתוֹ שְׁנֵה דְקִי"ל הִלְנָהוּ עַל ג מִשְׁכּוֹן שׁוֹמֵר שְׂכָר כְּסֵתָם מִתְּנִי' בִּפ' הַשׁוֹכֵר אֶת הָאֲנָשִׁים (דָּף פֶּא) וְכִיּוֹן שְׁכָן (ב) לֹא מִיִּחְיִיב מִלְּנָה שֶׁהַמִּשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ אֵלָא בְּגִבְנָה וְאֶבְדָּה בֵּין מִשְׁכּוֹנוֹ בְּשַׁעַת הַלְנוּאָתוֹ בֵּין מִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַלְנוּאָתוֹ וְכֵן דַּעַת הָרַב אֶלְפָּסִי ז"ל בִּפ' הַשׁוֹכֵר אֶת הָאוֹמְרִים וְאֵע"פ שֶׁיֵּשׁ מִן הַגְּאוֹנִים ז"ל שֶׁחִלְקוּ עָלָיו בְּמִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַלְנוּאָתוֹ מִדְּאֻמְרֵי' בְּשַׁבּוּעוֹת (דָּף מֵד) בְּסוֹף פ' שְׁבוּעַת הַדִּיּוּבִין אֵלָא בְּמִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַלְנוּאָתוֹ דְּכֻלֵּי עֲלָמָא אִית לְהוּ דֵר' יִצְחָק וְסִבְרָא לְהוּ דְּמִיִּחְיִיב מִלְּנָה אֶפְיָלוּ בְּאֲוֹנָסִים מִשׁוּם דְּקִנֵּי מִשְׁכּוֹן וְכֵר' יִצְחָק לֹא נִחְלְקוּ אֵלָא בְּמִשְׁכּוֹנוֹ שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַלְנוּאָתוֹ אֲבָל בְּשַׁעַת הַלְנוּאָתוֹ דְּבָרֵי הַגְּאוֹנִים פֶּה אֶחָד דְּהוּי שׁוֹמֵר שְׂכָר, דֹּאֵע"ג דְּבִפְרָק הַשּׁוֹלַח (דָּף לִז) מִשְׁמַע דְּהָא דֵר' יִצְחָק לֹא שְׁנָא בְּשַׁעַת הַלְנוּאָתוֹ וְלֹא שְׁנָא שֶׁלֹּא בְּשַׁעַת הַלְנוּאָתוֹ מ"מ כ"ע מוֹדוֹ דְּבְשַׁעַת הַלְנוּאָתוֹ לֹא מִיִּחְיִיב טְפִי מִשׁוֹמֵר שְׂכָר דְּמִתְּנִיתִין הִיא בְּהַדְיָא הִלְנָהוּ עַל הַמִּשְׁכּוֹן שׁוֹמֵר שְׂכָר הִילְכָף לֹא מִיִּחְיִיב אֵלָא בְּגִבְנָה וְאֶבְדָּה אֲבָל בְּאֲוֹנָסִים פְּטוֹר.

(ג) הִילְכָף בְּנִדוֹן שְׁלִפְנֵינוּ שֶׁהַמִּשְׁכּוֹן שְׁבִיַד הַמְּלָנָה נֶאֱבַד בְּאֲוֹנָס חִיִּיב הַלְנָה לְפָרוּעַ מַעוֹתָיו וְהַמְּלָנָה פְּטוֹר מִלְּשִׁלְּמָם. וְכִי תִימָא וְה"מ בְּיָדוֹעַ שְׁנֶאֱבַד בְּאֲוֹנָס אֲבָל (ד) כְּשֶׁאִין יָדוּעַ מְצִי אֲמַר לִיה לְנָה לְמִלְּנָה אֲנָא לֹא יִדְעָנָא דְּנֶאֱנָס מִשְׁכּוֹנֵי דְּלָמָא אֶפְתִּי גִבְנָה א"נ אֶתָּה מְכַרְתָּ וְלִקְחָתָ דְּמִי וְכָל כְּפָה דְּלֹא מִהֲדַרְתָּ לִי מִשְׁכּוֹנֵי לִית לָךְ גִּבְבָּאֵי וְלֹא מִיָּדֵי וְכִיּוֹן שְׁכָן הָנָה לִיה כְּלָנָה טוֹעֵן וְאוֹמֵר לֹא יִדְעָנָא דְּאִית לָךְ גִּבְבָּאֵי מִיָּדֵי דְּכִיּוֹן דְּאִי יִדְעָנָא דְּאִיתָּהּ מִשְׁכּוֹן בְּיַד מְלָנָה לֹא כְּיִפְיִין לְלָנָה לְפָרוּעַ חוּבוֹ עַד דְּמִהֲדַר לִיה מִשְׁכּוֹנָהּ כִּי לֹא יִדְעִינוּ נְמִי לִית לָן

למכפניה ללנה דדלמא משכוניה ביד ביד מלנה הוא הא ליתא מדתניא בפרק האומנים (דף פב) ובפרק שבועות הדיינים המלנה את חברו על משכון ואבד המשכון ישבע ויטול מעותיו (ה) אלמא דמלנה נאמן בשבועה פדין השומרים דכיון דמשתבע פייפינו ללנה לפרוע חובו (ו) ואע"ג דלא קי"ל כר' אליעזר בהא ה"מ במאי דמשוי למלנה שומר חנם משום דסתם מתניתין דלא פותיה כדאסיקנו בפ' האומנים אלא מחנורתא מתניתין דלא כר' אליעזר: אבל מ"מ מדר' אליעזר נשמע לדידן דהיכא דנאנס המשכון ישבע המלנה ויטול מעותיו.

וראיה לדבר עוד דלדידן מלנה נמי נאמן כשטוען אבד המשכון באונס דאי לא תימא הכי הא דתנן בפ' שבועות הדיינים (דף מז) סלע הלוייתיה עליו שקל הנה שנה והלה אומר לא כי אלא סלע הלוייתני עליו ושלשה דינרים הנה שנה חייב, אמאי חייב הא לא מודה מקצת הוא דכיון דאי נדאי איתיה למשכון ביד המלנה לא מחייבנו ללנה עד דמהדר ליה משכוניה השתא דלא ידע לנה אי נאבד אי לא הנה ליה פאומר חמשין לית לה וחסמשין לא ידענא דפטור ואע"ג דאוקים ליה בבא מציעא בפרק המפקיד (דף לה) כגון שיש עדים שנגנבה אי נמי במאמינו לאו משום האי פרכא מוקמי לה בהכי אלא כי היכי דלא תקשה לרב הונא דאמר התם ומשביעין אותו שבועה שאינה ברשותו, אלא נדאי עיקרא דמלתא כדאמרן דכי היכי דלרבי אליעזר דסבירא ליה הלנהו על המשכון סבירא ליה דנאמן מלנה בשבועה דאבד ויטול את מעותיו הכי נמי לדידן דקי"ל שומר שקר נאמן בשבועה דנאנס ויטול מעותיו ומשום הכי פי אומר לנה לא כי אלא סלע הלוייתני עליו ושלשה דינרים הנה שנה חייב פדין מודה מקצת גמור דבאבדת המשכון מלנה נאמן.

הילכך בנדון ראשון שבשאלות הללו שנאנסו משכונותיו של שמעון ברשות ראובן בלסטים מזויין ובזוי דבזוי אין ספק שאין לשמעון תביעה על ראובן לפרוע מה ששנה המשכונות יותר על סף ההלואה אלא אדרבה חייב שמעון לפרוע לראובן כל מה שהלוו אליו משלם: ובנדון השלישי שבשאלות הללו ה"ה והיא התשובה שראובן זה באותו בגד צמר שבידו א במשכון אינו מחוייב בשמירתו יותר מחיובו של ש"ש, ולא מיבעיא בנדון זה שראובן זה לא שאל בגד זה מקהל ברצלונה אלא הניחיהו למשכון בידו כמו שפא בשאלה דבכי האי גונא פשיטא דלא הוי ראובן אלא ש"ש וכי נאנסו המשכונות מידו פטור והשואל ממונו חייבים להחזיר לו כוסו אלא אפי' היכא שראובן הנה שואל ג"כ מאותו בגד צמר כיון שנאנס מידו פטור דבכה"ג אין תורת שואל עליו שהרי תניא בפרק השוכר את האומנים (דף א) (ח) ת"ר שמור לי ואשמור לך השאילני ואשאילך שמור לי ואשאילך השאילני ואשמור לך פלם נעשים ש"ש זה לזה, וטעמא דמלתא דלא מיחייב שואל אלא (ט) שיכא דכל הנאה שלו.

הילכך בנדון שלפנינו ראובן זה פטור והשואלים ממונו חייבים להחזיר לו כוסו: ובנדון השני ג"כ אפשר לומר שהדין עם ראובן לפי. ששמעון הנה שואל גמור ומיחייב באונסים דליכא למימר דלא להוי שואל מפני שהוא הניח ספר ג"כ בידו של ראובן הנה ליה פהיהא דאמרינו בפרק האומנים השאילני ואשאילך דהוי ש"ש זה לזה דהתם היינו טעמא משום דאין כל הנאה שלו שהרי המשאיל ג"כ צריף לאותו כלי שהוא שואל נמצא שגם המשאיל נהנה באותה השאלה שהוא משאיל שמחמת אותה שאלה באה לו אותה

שהוא שואל אבל בנדון זה ראובן לא היה צריך לאותו ספר של שמעון שהרי בא בשאלתה שלמשפון או לזכרון הניחו שמעון בידו לא שהיה ראובן שואל ממנו וכיון שכן נמצא הנאה לשמעון וחיוב שמעון באונסים פדין השואל, שאע"פ שאפשר שראובן נעשה ש"ש על אותו ספר שהניח ביד שמעון למשכון או לזכרון משום דדמי לאנן שהיא ש"ש בהיא הנאה דתפיס ליה אאגריה, ואולי יעלה על לב לומר כיון שהיא נעשה ש"ש נמצא שאף הוא הנאה יש לו ואין כל הנאה של שמעון, הא ליתא שאפילו אם נדמה אותו לאנן ונאמר שהיא נעשה, שומר שר משום דתפיס ליה פדי שיהא בטוח ממה שהשאל איהו לשמעון והוי כמשפך בשמירתו מ"מ באותו ספר שהשאל לשמעון כל הנאה של שמעון כיון דראובן אינו צריך לאותו משכון אלא להבטחת ספרו, שאם תאמר שאפילו בכה"ג לא מקרי הנאה שלו א"כ כי תניא בברייתא השאלני ואשאלך ש"ש הנה ליה למינגט רבותא טפי השאלני ואניח לך משכון אלא ודאי בכה"ג כל הנאה שלו מקרי וכיון שכן שמעון חייב באונסין, וכ"ש דנדאי לא דמי לאנן (יא) שאם נאמר שכל התופס דבר למשכון נעשה עליו ש"ש וכהיא דאנן א"כ גבי הלוחו על משכון דאמרין ש"ש למה הנצרכו לטעמא דמצנה קא עביד ומשום פרוטה דרב יוסף נימא דכיון תפיס ליה אמעות שהלוחו נעשה ש"ש כאנן, אלא ודאי כי אמרינן: הכי גבי אנן היינו טעמא משום שהרויח בדבר אבל זה שלא הרויח לא: וכן דעת הראב"ד ז"ל.

ולפיכך יש לומר ששמעון זה חייב באונסים שהרי כל הנאה שלו. (יב) וכי תימא הני מילי בשאר אונסין אבל בזה האונס המר ונמקה אפשר לפטור בו שמעון מפני שהוא מפת מדינה שהרי גם בביתו של ראובן נכנסו השוללים כמו שבא בשאלה וכיון שכן איכא לדמויי להיא דאמרין בסוף בבא קמא דף קיח) (יג) הגוזל שדה מחבירו ונטלוהו מסיקין אם מפת מדינה הוא אומר לו הרי שלך לפניך והכא נמי מצי אמר ליה שמעון ראובן אי גבך הוא הנה מיתניס כמי כדאתניס ברשונתאי הא לאו מלתא היא דהתם היינו טעמא משום דמצי אמר ליה הרי שלך לפניך דקרקע אינה נגזלת אבל שואל חייב בכולהו: אונסים אפילו באותם אונסים שהיו באין בבית המשאל כמו שבאו בביתו דהא תלמוד ערוך במתה פדרפה שואל חיוב אע"ג דאי הנה בבית משאל היתה מתה ג"כ דמלאך המנות קטלה מה לי הכא מה לי התם וכדאמרן בפרק המפקיד (דף לו).

הילכך בנדון זה אע"ג דאיכא למימר דאי הנה אותו ספר בבית ראובן היה נאנס ג"כ אפילו הכי שמעון חייב אלא שאני רואה בכאן טעם אחר לפטור שמעון (יד) לפי שראובן פשהשאל לו ספרו מצנה עבד וכדאמרין בפרק אלו מציאות (דף כט) מאי אריא ספר תורה אפילו כל מילי נמי, ואסיקנא ספר תורה איצטריכא ליה מהו דתימא ניחא ליה לאיניש דלתעביד מצנה בממוניה קא משמע לן.

וכיון דמצנה קא עביד נמצא שאין כל הנאה של שואל שא המשאל בהנה משום פרוטה דרב יוסף. הילכך פי היכי דהמלוח על המשכון קרינן ליה ש"ש משום דמצנה קא עביד כדאיתא פרק האנמין (דף פא) ושומר אבדה נמי הוי ש"ש מהאי טעמא גופיה כדאיתא בפ' הכונס צאן לדיר (דף נו) הכא נמי המשאל נהנה: בדבר משום פרוטה דרב יוסף ונהנה ליה פהשאלני ואשאלך דהכא נמי אין כל הנאה של שואל הילכך חזר שואל זה להיות ש"ש.

ולפיקה נראה לי ששמעון פטור כיון שגאנס הספר מידו וראובן חייב להחזיר לו אותו ספר שהנני שמעון בידו למשכון: סירור"א: כא פתבת ראובן נשא רחל והכניסה לו סף גדוניה וראובן זה ייחד סף ממון לאחריות פתובה אשתו ביד שלישי על מנת שיתעסקו בממון שהוא ראובן ואחי אשתו אמנם עיקר הממון יעמוד ביד שלישי עד זמן ידוע ועל פי תנאים אשר התנו ביניהם לימים חלה ראובן וגדל מאד הפאב עד אשר הרופאים הבקיאים אמרו כי אבדה תקנתו בלתי רחמי ה', וראובן הנזכר לא היו לו בנים ולו שני אחים אחד גדול ואחד קטן ורחלה הנזכרת בראותה כי הכביד החולי על בעלה נדדה הנאה מיבמה בלא שום מריבה שהיתה עמהם כי אם לעקור היבום במרמה, אחר כך נפטר ראובן וחי לרבנו ולכל ישראל שבק, ובקשת שאעמידה על דעתי אם רחל זאת לא תרצה להתניבם לאחד מיבמיה אם היא נקראת מורדת להפסידה פתובתה, ואם נקראת מורדת אם תפסיד פתובתה והתוספת של מנה מאתים או אפילו נכסי צאן בחל כגון אותו ממון האחריות המיוחד ביד השלישי הנזכר: כב עוד שאלת אם אותו ממון האחריות יש לו דין בלאותיה הקיימים הואיל ומסתמא שיש ממון הגדוניה הוא או דלמא אמרינו הגוף אזידו לעלמא והני.

אחריני ניהו גם כי לא גלו אנני השלישי לאמר לממון הזה ממון הגדוניה הוא וכיון שכן מי אמרינו כיון שהיבם מזמן עצמו לקחתה והיא אינה רוצה שיתחייב השלישי לתת הממון ביד היבם קרן ופירות: (א) תשובה מחלוקת ישנה בין הראשונים אם פותבים אגרת מרד על שומרת יבם אם לאו והרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל וגדולי האחרונים ז"ל הסכימו דלא קי"ל כשמואל דאמר בפ' אע"פ (דף ס"ד) אין פותבין והיא אליבא דמשנה אחרונה אתמר וחרו לומר במשנה הראשונה כדאימא בפרק החולץ (דף לט) וכן ראוי להורות ולדון הלכה למעשה, וכיון שכן זו ששנינו ביבמות בפרק ב"ש (קיא) הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אות' עד שיחלוץ לה, לאחר מיתת בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה (ד) אף לענין שתהא דינה כמורדת תניא דכל לאחר מיתת בעלה או בחיי בעלה ונתפוננה לכך כותבין עליה אגרת מרד וכן פאב הרב אלפסי ז"ל בהלכותיו והפסידה פתובתה אלא שמבקשין אותו שיחלוץ לה שלא לעגנה ובדודן שלפנינו אין ספק שהדבר מוכיח מתוכו שנתפוננה לכך וכיון שכן דינה כמורדת והפסידה פתובתה עיקר ותוספת ונכסי צאן ברזל שאינו קיימים.

ולענין בלאותיה הקיימים אם תפסה אותן לא הפסידתן (ה) לפי שזאת דינה כמורדת האומרת מאיס עלי ולא כמורדת האומרת בעינא ליה ומצערנא ליה שאילו היא פן הנה נראה מן הגמרא שאפילו בלאותיה הקיימים הפסידה אבל זאת שנדרה והנאה ממנו הרי היא אומרת שהוא מאוס עניה וכיון שכן לא הפסידה בלאותיה הקיימים אם תפסה אותם: ולענין (ו) ממון האחריות נראה לי שאפילו הוא ממון הגדוניה איך לו דין בלאותיה הקיימים פלל (ז) דבלאות שנו לפי שהם מוחזקין לאשה שאם תבא לגבות פתובתה שגבה מהם (ח) ואין הבעל יכול לדחותם לשאר נכסים דקי"ל פרב יהודה דאמר בפרק אלמנה (דף סז) המכנסת שום לבעלה היא אומרת פלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נוטת הדין עמה משום שבח בית אביה, ולא עוד אלא שאין הבעל יכול למכרו לדעת

מקצת המפרשים ז"ל, נמצא שהם בחזקת שניהם וגופן קנוי לאשה כמו לבעל ולא מתורת שעבוד בלבד (ט) ולפיכך נסתפקו בהם בגמרא אם הפסידתן לפי שאין בדין האומרת מאיס עלי אלא שתפסיד שעבוד שישי לה על נכסי הבעל אבל שיזכה הבעל בנכסים שגופן קנוי לאשה לא איפשטא בגמרא וכיון שכן הבו דלא לוסוף עלה, ונאקא בנכסים שהו בחזקתה צ"כ כמו בלאותיה אמרינן דאי תפסה אין מפקין מינה (י) אבל ממון האחריות אפילו נודע שהיה ממון הגדונית אינו בדין זה שאין לו עליו אלא שעבוד בלבד והבעל דוחה אותה ממנו כמו שרוצה ואין פאן שבח בית אביה.

וכ"ש בנדון דלפנינו שאין מוכיח בעסק האחריות שהיה ממון הגדונית שאיני מסופק שאפילו תפסה יוציאנו מינה ולפיכך ראוי לבית דין אשר שם שידעו הנדר וכחו ואם אין בו פתח או שאינו רוצה למצוא בו, פתח הפסידה כתובתה ותוספת ונכסי צאן ברזל כדין האומרת מאיס עלי ומחזירים ממון האחריות ליבם ומבקשים ממנו לחלוץ אבל לא כופין וזה שתמצא לרמב"ם ז"ל כגון שמרדה בו אין לסמוך בזה למעשה שהוא ז"ל לטעמיה אזיל דבאומרת לבעלה מאיסעלי כופין אותה להוציא וכבר חלקו עליו.

גדולי הדורות בראיות ברורות זהו מה: שגראה לי בשאלותיה ואני באפי בקצרה להיות שלוחה נחוי: ברצלו"ה כג שאלת ראובן נתן לחנוה בנו כל נכסיו בעת שהשיאו אשה וחנוה נדר לאביו ראובן ממון ידוע ביניהן מאותו ממון שהיה לו לקבל מהגדונית שגדר לו שמעון חמיו לתת לו עם בתו ואחר שנתקיים שטר המתנה בהליכתו בקשה אשת חנוה מחמיה ראובן שיעשה שטר מחילה פללית לבנו חנוה מכל תביעות שהיו לו עליו הן מחמת פקדון או מחמת שום דבר אחר שבעולם וכן עשה והזכיר בשטר המחילה שהוא מוחל לו כל שטר שעשה בנו חנוה שיהיה כנגד.

המתנה והמחילה הנזכרת או שיעשונו מיום הזה ואילך ונעשית: המחילה הנזכרת בכל לשון של זכות ליפות כח חנוה ואשתו. כל זה עשה ראובן על סמך מה שגדר לו בנו לתת לו מגדוניתו בלא עפוב והשמטה.

ויקר מקרהו שלא רצה שמעון להכניס הגדונית עד עבור ימים ושנים ובינתיים ראובן בקש מבנו שיעשה לו שטר מאותו סך ממון שגדר לו מחמת מתנתו מאותו נכסים הנזכרים, וכן עשה והזכיר בשט"ח הנזכר שהוא נתחייב לו באותו ממון מחמת מתנת אותם הנכסים הנזכרים ואין בשט"ח הנזכר שום זכר מן המחילה הנזכרת לא בדרך בטול ולא בדרך אחרת, אט"כ נתחדש בשטה"ח הנזכר והזכיר בו הטעם הכתוב בשטר הראשון שמחמת מתנת אותן נכסים נתחייב בו והחזיר ראובן לבנו שטר החוב הראשון ונשבע חנוה שלא יערער כנגד מה שגדר או נתחייב לאביו ומכל הכתוב בשטר החוב החדש, ומוסף על זה מישכן חנוה הנזכר בשטר החוב הנזכר לראובן אביו כל הבתים שנתן לו אביו ראובן הנזכר שהוא דר ומשתמש בהם היום בבכיתא ובקנין ובכל הצריה כדין וכהלכה.

ועתה בא ראובן לתבוע תנוה בנו הסך שנתחייב לו כנזכר למעלה וחנוה טוען כנגד אביו הנזכר ואומר שאינו חייב לפרוע החוב הנזכר לפי שהטעם והענין שנתחייב בו לאביו בפעם האחת והשנית נמחל דרר כלל כנזכר למעלה וראובן טוען ואומר שאין בכך כלום

לפי שאחר המחילה נעשה שטר החוב בדעת שלמה ובשבועת התורה שלא יערער עליו ואיך ימחול החוב הפרטי שנעשה אחר כן מחמת המחילה, כ הפללית שקדמתו בזמן. ע"כ.

ובקשת שאעמידך על דעתי הדין עם מי: (א) תשובה נראה לי שהדין עם ראובן. דהא קי"ל דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דכל הגי תנאי דסבירא להו אדם מקנה בשטר מוקמינו להו בקדושין ויבמות.

וכי תימא המקנה שאני משום דצריך קנין אלימתא בשטר וקנין ודכותייהו היילף לא קניל במה שלא בא לעולם אבל מחילה דבדבורא בעלמא סגי וכדמוכח בפ"ק דקדושין א מ) דאמרינו שטרא למה לי לימא ליה באפי תרי זיל, היילף אפילו בדבר שלא בא לעולם נמי קניל הרי תרומה דבדבורא בעלמא קנילא ואפילו הכי בדבר שבא לעולם לא, קנילא למ"ד אין אדם מקנה כדאיתא בפרק האומר בקדושין (דף נט), וכי תימא תרומה, שאני אע"ג דבדבורא בעלמא קנילא מ"מ אקנויי גופא הוא היילף פי ליתא בעולם לא: קנילא (ב) אבל מחילה דאפקועי שעבודא בעלמא הוא קנילא.

ליתא דא"כ בפרק גט פשוט (דף קעא) דשקלינו וטרינו טובא בתקנתא דתברי דשטרא מאונחרי ואסקינו בטר דאמר להו רב ספרא לספרי פי כתביתו תברא אי ידעיתו זמנא דשטרא כתובו ואי לא כתובו: סתמא דכל אימת דנפיק לירענייה, ולהך תקנתא אית ליה למלנה לאיזודהורי דלא לזנוף ליה שטר מההוא סף אלא ליטפי או ליבציר ואי עבד איהו דאפסיד אנפשיה ואי איתא דאדם מוחל דבר שלא בא לעולם למה להו למיעל בהאי דוחקא דלא מרע לנה לשטרא אלא בספק ליתקון דכל היכא דאיכא למישש דלמא אחריה מלנה לשטרא בטר זמניה דתברא, ומפיק ליה תברא הכי שהוא מוחל שטר של סף פלוני שהוא חייב לו וכל שעבוד של, שטר שיתחייב לו מיום זה ואילך מזה הסף ואי הדר מוזנוף ליה לזנדהר שלא ילנו או תו סף דלפום תקנתא דגמרא נמי אית ליה לאזדהורי כמו בהך תקנתא ואי איתא הכיטפי מתקנתא דגמרא דלתקנתא דגמרא אי מיייתי ראיה מלנה אימת עבדיה לתברא גבי ההוא שטרא מאונחרא דהא פיון דלא מרע ליה אלא מספקא דהשתא איירי ליה ההוא ספקא גבי ונמצא לנה מפסיד אלא דרבנן לא חשו להא מלתא משום דאי הדר מלנה ותבע חופיה זמנא אחרינא בזמן קרוב עד שלא שכחו סהדי דתברא סתמא אימת עבדיה מלנה ה"נ יעידו עדי' ההלואה שאחרוהו וכתבוהו ואי שחי מלנה פדי שישתפח הדבר מעדי ההלואה כף ישתפח הדבר מעדי השובר: וכי תימא זמנין דהני דכירי והני לא דכירי מלתא דחיקתא היא ואין חכמים חוששין לדברים שאינן מצויין אע"פ שאפשר שיבא הדבר לתקלתו של לנה ואי איתא דיכול אדם למחול דבר שלא בא לעולם לתקון דלמחול ליה חוב שיש לו עליו מסף פלוני וכן כל שעבודו של שטר שיהא לו עליו מאותו סף בעצמו ובזה יהיה יותר נשמר הלנה מפל רמאות המלנה אלא שמע מנה דאינו יכול למחול דאי לא תימא הכי לתקון הכי דמרע ליה ודאי ולא ליתקון תברא דלא מרע ליה אלא מספק ואפשר שיתברר הדבר ואכיל מלנה וחד: וכי תימא בתקנתא דגמרא נמי סגי משום דאי עביד הכי מלנה אנו נמי קנישינו דלמא שטר מאונחרי הוא היילף לא גבי, ליתא (ג) דלמאונחרי לא קנישינו אדרבה דחקינו נפשין פי היכא דלא נימא מאונחרי הוא וכדמוכח בפ"ק דע"ז (דף יא) בההוא שטרא דהו פתיבין

ביה שית שנין יתירא: ועוד דאי סלקא דעתא בכי הא דלא ידעי זמנא משטרא חיישינן למאןחר למה לי למכתב תברא סתמא לכתוב דלא ידעו זמנא דשטרא ובהכי בלחוד סגי אלא שמע מינה למאןחר לא חיישינן הילכך בתקנתא דגמרא איכא צד דאיכא למיחש לרמאי אלא דלא חששו משום שאין חוששין לדברים שאין מצויין ואי סלקא דעתך אדם מוחל לתקון הכי דליכא למיחש כלל, ואם תדחוק ותאמר דאפילו מייתי ראיה מלנה אימת עבדיה לתברא סתמא לא גבי מידי בשטרא דזמניה בטר הכי משום דאמרין ודאי שהוא שטרא מאןחרא הנה דאי לא היכי אונפיה ההוא סך בעצמו ושיצטרך קודם שיוכל לגבות חובו לאייתויי ראיה אימת מיתעביד תברא הילכך בכי האי גונא חיישינן לשטרא מאןחרא אע"ג דבעלמא לא חיישינן לא משמע הכי דמדקאמרין סתמא משמע דמספיקא בלחוד מרע ליה מ"מ אי ס"ד יכול למחול הרי תקנה זו יותר ברורה ומוציאה מכל ספק וחששא.

וכי תימא אי תקון הכי יכול למהדר ביה וכדאמרין במוכר פירות (ד) דקל דעד שלא באו לעולם יכול לחזור בו לתקון (ה) במעכשיו אינו יכול לחזור בו, וכן פתב הרמב"ן ז"ל בפ' האומר בקדושין וכן נראין הדברים אע"פ שאין דברי רש"י ז"ל מכונן בזה בבבא מציעא אלא ש"מ אינו יכו למחול הילכך בנדון שלפנינו פינו שבתחלה לא נתחייב לו דבר שתחול מחילה עליו שהרי כתוב בלשון השאלה שחננו הנזכר נדר ולפי הנראה זה היה בדבורא בעלמא והאמינו ראובן בכך ואח"כ נתחייב מחמת מתנת הנכסים ולפי שרצה לעמוד בדבורו נתחייב נמצא שענשו הוא שמתחיל החיוב אין המחילה הקודמת מפקיעתו כלל זהו מה שנגראה לי בדין זה: טורטושא: כד שאלת מה שאמרו רבותינו ז"ל עד אחד נאמן באיסורין אם פונתם לומר שעד אחד נאמן באיסורי תורה כמו באיסורי דרבנן: תשובה דבר זה פשוט הוא שהרי אמרו בריש גיטין (דף ב) עד אחד נאמן באיסורין אע"ג דאיסור אישות תורה הוא וכן נמי בריש פרק האשה רבה (דף פח) ביבמות אמרינן דעד אחד נאמן באיסורין גבי הקדש טבל וקונמות אע"פ שפולן איסורי תורה הם: כה עוד שאלת אם כל בן ישראל נאפילו בעל עבירות הוא נאמן: (א) תשובה לאותו דבר שאין חשוד בו אין ספק שהוא נאמן אלא א"כ הוא מומר לע"ג או לחלל שבתות בפרהסיא שהוא כמומר לכל התורה פולה וכדאיתא פר"ק דחולין (דף ה) אבל להעיד חשוד באותו דבר שהוא בו חשוד לאחרים כמו: (ב) מי שהוא חשוד לאכול גבלות לתיאבון שיעיד לאחרים שבשר זה של שחוטתה הוא בדבר זה נחלקו רשב"ג אומר נאמן על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו ר"מ אומר החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו (ג) וקי"ל פרשב"ג וכדאמרין בפרק בתרא דיומא הלכה פרבי מאיר דאמר החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו או דלמא הלכה פרשב"ג דאמר נאמן על של חבירו ולא על של עצמו ופשיט ליה הלכה פרשב"ג דנאמן על של חבירו ולא על של עצמו, הילכך ישראל חשוד בעבירה מן העבירות מעיד לאחרים לאותו דבר כל זמן שאינו נוגע בשום הנאה לעצמו באותו עדות (ד) וכל זה בחשוד בעבירה מן העבירות לתיאבון אבל המומר להכעיס וכן המינים והאפיקורסים פסולין להעיד: ומה שאמרת שיש מי שאומר דכי אמרינן עד אחד נאמן באיסורין רוצה לומר באיסורי דרבנן, דברי הבאי הם ואינו ראויין להשיב עליהם.

(ה) אבל לענין אם פוטי מסיח לפי תומו נאמן באיסורים דרבנן פגון סתם יינו, דע שאפשר לדון בזה להקל כדאמרין בפרק הגזל ומאכיל ל קיד) אמר רב אשי אין מסל"ת

כְּשֶׁר אֵלֶּא לַעֲדוֹת אִשָּׁה בְּלִבָּד וּמְקַשִּׁינָן הָא אִיכָא נַחִיל שֶׁל דְּבוּרִים אָמַר לִיה קִנְיָן דְּרַבְּנָן הוּא וְאִקְשִׁינָן תּוּ וּבְדִאֲוִרֵינָא לָא רַב יְהוּדָה אָמַר שְׂמוּאֵל מַעֲשֵׂה בְּאֲדָם אֶחָד וְכוּ' וּמְתַרְצִין בְּתַרוּמָה דְּרַבְּנָן אֲבָל פְּסוּלֵי עֲדוֹת מְסִיחִין לְפִי תַנְּמִין בְּאִיסוּרֵי דְּרַבְּנָן נְאֻמִּים (ו) וּמִזּוּ יֵשׁ לְלַמּוֹד לְכוּתֵי מַסְל"ת בְּיִין נְסֻף שְׂיֵהָא נְאֻמָּן.

אֲבָל אֲנִי לֹא רְצִיתִי לַעֲשׂוֹת מַעֲשֵׂה בְּכִינּוּצָא בְּזַה מִפְּנֵי שְׂלֵא רְאִיתִי אוֹתוֹ מִפְּנֵי רֵשׁ לְאַחַד מִגְּדוּלֵי הֶרְאִשׁוּנִים ו"ל. וּמִפְּל מְקוּם מִי שְׂיִרְצָה לַעֲשׂוֹת לֹא אֶמְחָה בְּיָדוֹ: כּו עוֹד שְׂאַלְתָּ פְּלִים שְׂל עַץ הַצְּרִיכִים נְגוּב אִם יִסְפִּיק לָהֶם נְגוּב בְּלֵי הַתְּרַת נְסָרִים דַּע פִּי הֶרְשָׁב"א ו"ל אוֹמֵר שְׂצָרִיף הַתְּרַת נְסָרִים וְלַמַּד אוֹתָהּ מֵאוֹתָהּ שְׂשִׁנִּינוּ בְּסוּף ע"ז (דף עה) וְאִי אֵית בִּיה קִיטְרֵי שְׂרֵי לְהוּ וּבְאַמְת שְׂיֵשׁ לְדוּן אַחַר רְאִיָּה זֶה בְּגִדוֹן שְׂלַפְנִינּוּ.

וְאֲדוּנֵי מוּרֵי ו"ל לֹא הִיָּה מְצָרִיף הַתְּרַת נְסָרִים וְכָל פִּינּוּצָא בְּזַה רְאָה מַה מְנַהֵג הַמְּדִינָה וְלִף אַחֲרֵיו: כּו עוֹד שְׂאַלְתָּ אֶלְמָנָה אַחַת שְׂאַסְרָה אִיֶּסֶר עַל נְפִשָּׁה שְׂלֵא תִנְשָׂא לְשׁוּם אָדָם בְּלִתֵּי רְשׁוֹת וּרְצוֹן רְאוּבֵן קְרוּבָה, וְזֶה לְשׁוֹן הָאִיֶּסֶר וְהַגְּדָר אִיף וּמַה שְׂחַתְמוּ הָעֲדִים (א) בְּפִנְיָנוּ אֲנִי עֲדִים חַתוּמֵי מַטָּה אֶסְרָה אִיֶּסֶר עַל נְפִשָּׁה הָאֶלְמָנָה פְּלוּנִית בֵּת ר' פְּלוּנֵי הַדְּרָה בְּמְקוּם פְּלוּנֵי עַל דַּעַת רַבִּים וְעַל דַּעַת רְאוּבֵן הַגְּזַפֵּר בְּלֹא שׁוּם הָעֲרָמָה וּבְלֹא שׁוּם פְּתַח הָיִתָּר וְחֲרֻטָּה בְּעוֹלָם כָּל כְּסָף אוֹ שְׁנֵה כְּסָף שְׂיִנְתָּן לָהּ בְּתוֹרַת קְדוּשִׁין שְׂיֵהִיָּה עֲלֶיהָ אִסוּר בְּהִנְאָה כְּהַקְדָּשׁ כְּקוֹנָם כְּקָרְבָן עוֹלָה כְּעֲרָלָה וְכִלְאֵי הַפָּרִם שְׂלֵא יִהְיֶה רְשׁוֹת בְּיָדָה לִיהָנוֹת מֵהֶם כְּלוּם אֵלֶּא א"כ קְבֵלָה בְּרְצוֹן רְאוּבֵן הַגְּזַפֵּר כָּל זְמַן שְׂיֵהִיָּה רְאוּבֵן הַגְּזַפֵּר בְּחַיִּים שְׂאֵז תִּהְיֶה מְקוֹדֶשֶׁת בְּרְצוֹנוֹ וּבְדַעַתוֹ, וְהִיָּה זֶה בְּכָף וְכָף יָמִים לְחַדָּשׁ פְּלוּנֵי לְשָׁנָה פְּלוּנִית לְפָרֻט הַיְצִירָה.

וְלִהְיוֹת לְרְאִיָּה לְבַחֲוֵרָה הַגְּזַפֵּרַת פְּלוּנִית חַתְּמָנוּ שְׂמִינּוּ פָּה. זֶהוּ תוֹפְס הָאִיֶּסֶר: וּכְשִׁזְאֵת הָאִשָּׁה הַסְּפִימָה בְּדַעַתָּה לַעֲשׂוֹת הָאִיֶּסֶר וְהַגְּדָר הִיָּתָה פּוֹנְתָה לְטוֹבָה כִּי הִיא בַּחֲוֵרָה בֵּת שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְהִיא יְתוּמָה כִּי אֵין לָהּ אָב וְאִם וְלֹא אָח וְכִדֵּי שְׂלֵא יוֹצִיאוּ אֲנָשִׁים רַקִּים בְּנֵי בְּלִיעַל לַעֲג עֲלֶיהָ הַסְּפִימָה עַל זֶה הָאִיֶּסֶר וְעוֹד שְׂהִיָּתָה חוֹלְנִית בְּאוֹתָהּ שְׂעָה וּבַעֲוֹנוֹת בְּזַה הַזְּמַן נְחַסְרוּ הַקְּרוּבִים וְהַעֲסָק וְאֵין לָהּ כָּל כָּף וְאִם הִיא תִתֵּן שׁוּם דְּבָר בְּעוֹלָם לְשׁוּם אָדָם לֹא תִמְצָא חַתוּן טוֹב וְחָשׁוּב וְזֹאת הָאֶלְמָנָה הִיָּתָה לָהּ אַחֲוֹת אַחַת נְשׁוּאָה עִם בֶּן טוֹבִים מְשִׁכִּיל וּבַעַל מְדוּת וּמִתָּה אַחֲוִתָּה וְנִשְׂאָרוּ מִמֶּנָּה שְׂתֵי בָנוֹת קְטַנּוֹת וּבְשַׁעַת פְּטִירְתָּה חִלְתָּה אֵת פְּנֵי בַעֲלָהּ בַּעֲבוּר בְּנוֹתֶיהָ וּבַעֲבוּר שְׂזֹאת הָאֶלְמָנָה תִנְשָׂא לְכַבּוּדָּה שְׂהִיא הִיָּתָה יוֹדַעַת מַעֲלַת בַּעֲלָהּ, שְׂיֵשָׂא זֹאת לְאִשָּׁה.

וְעַתָּה מִפְּנֵי שְׂמַצְנָה לְקִיּוּם דְּבָרֵי הַמַּת הוּא חֲפִץ בְּזִיווּג עַל מְנַת שְׂלֵא תִתֵּן דְּבָר מְשָׁלָה לְשׁוּם אָדָם כִּי יֵשׁ לָהּ מַעֲט: תְּשׁוּבָה (ב) דַּע כִּי בְּגִדוֹן זֶה יֵשׁ לְהַקְל וּלְהַחֲמִיר מִפְּנֵי שְׂהוּא נְדָר שְׂהוֹדֵר עַל דַּעַת רַבִּים וְקִי"ל דְּאֵין לוֹ הַפְּרָה כְּדִאִיתָא בְּגִיטִין בְּפָרְק הַשּׁוֹלֵחַ (דף לה) שְׂמָא תֵאמַר הָא קִי"ל הֵתָם דְּלַדְבַר מַצְנָה יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה אַע"פ שְׂהוֹדֵר עַל דַּעַת רַבִּים וְהָכֵא לְדַבַּר מַצְנָה הוּא מְנָא לָף דְּדַבַּר מַצְנָה הוּא זֶה (ג) הָא אֶתְתָּא לָא מִיִּפְקָדָא אֶפְרִיָּה וּרְבִיָּה.

(ד) וְעוֹד שְׂאַפִּילוּ יְהִיָּה דְּבַר מַצְנָה כְּבָר פִּירֵשׁ ר"ת ו"ל דְּכִי אֶמְרִינָן לְדַבַּר מַצְנָה יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה ה"מ דּוּקָא כְּגוֹן הַהוּא מַעֲשֵׂה דְאֶתְמַר בְּגִמְרָא מֵהָהוּא מְקַרֵי דְרַדְקֵי דְהִנְה פְּשַׁע בְּיַבּוּקֵי וְאֶדְרוּהוּ וְהַתִּירוּהוּ לְאַתֵּר מְכָאן מְשׁוּם דְּלֹא אִיִּשְׁתַּכַּח דְּדִיִּיק כְּנוֹתִיָּה.

ואמר ר"ת ז"ל דדוקא דבר מצוה כהא מפני שהוכיח סופו על תחלתו שיהיה פעין טעות בגופו של נדר אבל במצוה אחרת לא אלו הן הצדדין שאפשר לדון בנדון זה להחמיר: אבל יש לדון להקל לפי שאין ספק שנה דבר מצוה הוא והראיה מדתני בפרק האיש מקדש (דף מב) האשה מתקדשת בה ובשלושה ואקשינן בגמרא השתא בשלושה מתקדשת בה מבעיא אמר רב יוסף מצוה בה יותר מבשלושה פי הא דרב ספרא חריף רישא רבא מלח שיבוטא אלמא (ה) פשהאשה מתקדשת דבר מצוה הוא ולדבר מצוה אפילו הוחר על דעת רבים יש לו הפרה.

ולפיכך בנדון זה (ו) אם ראובן זה מעגן ומענה את האשה עד שתמצונו ברצי כסף הוא עושה שלא פהוגן ואם היא לא תמצא בן זוג הגון כנה שיהא רוח המקום נוחה הימנו אם תתן לראובן מה שהוא רוצה.

דבר מצוה הוא זה: שמה תאמר כפר אמר ר"ת ז"ל שלא בכל המצוות אמרו אלא דוקא פי הא וכמו שפתבנו למעלה. דע שאפשר לומר שאפילו לדברי ר"ת ז"ל הוי דבר מצוה בנדון שלפנינו לפי שגם זה הפתח של דבר מצוה בגופו של נדר הוא לפי שזאת כשנדרה נדרה על דעת שלא יפתוה בני אדם שאינם מהוגנין ושלא יוציאו לעג עליה ושיהא זיווגה עולה יפה ועתה אנו רואין שבסבת נדרה תהא נמנעת מלינשא לכן זוג הגון לה: ואע"פ שעדין אפשר לחלק ולומר דנדון זה לא הוי ממש פי ההוא מקרי דרדקי מפל מקום יש עדין צדדין של קולא שהרי ר"ת עצמו דחדש אותה החומרא (ז) ואמר דוקא פי הא הוא אומר דכי אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה דוקא בפורט ואומר על דעת פלוני ופלוני אבל על דעת רבים סתם יש לו הפרה.

ועוד שרש"י ז"ל. אומר דכי אמרינן על דעת רבים אין לו הפרה דוקא על דעת רבים ובפני רבים ואין רבים פחות משלשה וכדמוכח בפרק השולח דף לד) וכן דעת רבינו האי ז"ל שאין נדר על דעת רבים נדר עד שיהא על דעת רבים ובפני רבים אבל אם אינם שם אין על דעת רבים פלום ולפיכך יש לדון בנדון זה שיהא לו הפרה: (ח) אבל מפני שעניני נדרים ואיסורים הוא דבר חמור מאד זאת עצתי שתתיישבו בדבר (ט) ושישלוחו חכמי העיר וחשוביה בעד אותו ראובן וידברו על לבו שייספים באותו זיווג ולא יהיה לו הדבר לפוקה ולמכשול עון ואם לא יתרצה ראובן לדבריהם מה שאין ראוי לבעל ברית, יראו אם תתן האשה הזאת אליו הסף שהוא רוצה אם יהיה אפשר שיעשה אותו זיווג ואם לא יהא אפשר יעינו עוד אם תמצא זיווג אחר הגון כגון זה שיהא פוח המקום נוחה הימנו בכל הצדדים והענינים שראוי לפשרים לדקדק ולעיין בהם בעניני הזיווג, ואם ימצאו שאם תצטרך לתת אותו סף לראובן שהזיווג הזה המדובר לא יבא אל הפועל ושלא תמצא ג"כ מזומן לפי ראות עיניהם נאה פמוהו, בכענין זה דעתי מסכמת שתשא אל על נדרה בפני ראובן גם אם ימחה בדבר ואם לא ירצה לבוא שיודיעו אותו משום דאמרינן המודר הנאה מחבירו אין מתירין לו אלא בפניו ואחרי כן לרנוקא דמלתא מתקדש זאת האשה בשטר, לפי שקרוב אני לומר שאיך חל איסור פללעל קדושי שטר דהא אמרינן בפרק המביא תניין (דף כ) לענין גיטין (י) כתבו על איסורי הנאה כשר ושטר של קדושין מגיטין ילפינו לה וכדאיתא פ"ק דקדושין (דף ה) מדכתוב ויצאה והיתה דאיתקש הניה ליציאה וכיון דשטר של גט אינו נפסל משום איסורי הנאה כד נראין

הדברים בשטר של קדושין וכ"ש שאין פקפוק בדבר בניהון זה לאחר שתהא נשאלת על נדרה כי גם בקדושי כסף קרוב אני להתיר אלא מפני שעניניהם של נדרים חמורים מאד חזרתי על הדרך שהוא יותר מרנוח: כח עוד נשאלתני בענין אותן נשים שמתו בעליהן וכו' והבאת כמה ראיות על הדין שהוא ובזה לא הספיקה דעתי עדין ומפני שהענין חמור מאד אני רוצה לומר בו לא היתר ולא איסור עד (א) שאתיישב בדבר כי מיראי הוראה אני ולא רציתי לאחר עוד שלוחה שלא להרבות בהוצאה אבל אתיישב בדבר ואשלח לה דעתי בעז"ה אם אמצא איש הולך לשם: כט נשאלת ראובן לנה משמעון אלף וזו ומשכן לו בכה מחצית הבתים שיש לו ויקבל השכירות בנכיינתא פנהוג ומצד אחד עשה מתנה מהשכירות לשמעון או לבנו פנהוג, ולפי שראובן הנה צריך להביתם לדור בכה נתחסד שמעון אצלו להשכירם לו לסך מאתיים וזו לשנה ואז שמעון לא רצו לבטוח ביה ורצה שישתעבד בחצר הנזכר באלף דינרים לחמש שנים ק' ק' לשנה, וכל זה הנה תוף יום או יומים ובעסוקים בענין המשכונא וזה השעבוד יוצא בשם יכין בן שמעון ואין לו לשמעון בן או בת אלא זה והוא סמוך על שולחנו ואע"פ שיש לו ליכין אשה ובנים אינו מקפיד עם אביו ועושים הוצאה אחת ואוכלים על שלחן אחד לגמרי ואין שום אחד מהם בורר חלקו ושמעון אז מחל לראובן שכירות החמש שנים לפי שכבר נשתעבד בכה לבנו ועתה הוברר הדבר בעדים פשרים שאותם אלף דינרין הנזכרים סך שעבוד הנזכר לא ליום ראובן ולא נשתמש בכה מעולם ולא הנה אלא מחמת השכירות ויש לו מעשה ב"ד מזה וטוען ראובן שנה רבית גמורה הבאה מיד לנה למלנה היא פחכירי נרשאי דאסקינן דאסירי דכתבו הכי פלוני לנה מפלוני מנה ומשכן לו שדה זו והדר חכרה מיניה, ולמדנו רבינו אם כה"ג הוי רבית יוצאת בדיינים דבאה מיד לנה למלנה או אי לא הוי רבית משום שנשתעבד ליכין בנו: עוד ילמדנו רבינו שמעון ויכין הנזכרים מתו פולם ונשאר שאול בן יכין שהוא יורש את פולם וגבה האלף דינרין הנזכרים אע"פ שהיה קודם זמנם מעט ואחר כך הגיע זמן המשכונא לפדות אם יוכרח לקבל האלף דינרין הנזכרים בחשבון ואם נקרא זה יוצאה בדיינים פי שיש שכתבו בן: עוד ילמדנו רבינו מה שפסלו שטר שיש בו רבית אם דוקא פשהרבית בשטר עצמו או אפי' הרבית בשטר אחר כגון שלנה פלוני מנה ולא כתב בו רבית ובשטר אחר כתב לפי שפלוני הלוגי מנה אני מתחייב ליתן לו רבית כך דינרים בשבוע ומה בין זה לזה ואם עדי שטר ראשון ידעו בזה ג"כ ונעשית ההלואה על דעת כך מהו אם נפסל השטר הראשון בעבור כך.

וזה דומה לניהון שלפנינו: עוד ילמדנו רבינו, עדי רבית העוברים באותם הלאוין כגון שלא הנה אפשר זולתם למה לא יהיו פסולים ואדרבה יותר הנה בדין לפוסלם בעדות שהם חוטאים ולא להם.

ואם יש שום צד לדון ולהחמיר אשר לא הפרתי, כגון זה פתח פיה לאלם הוא וזה חסדך להודיע הכל בארנפה בראיות ברורות וזה המחלוקת איה יתברר אילו היית דן ביניהם ויקוב הדין את ההר: תשובה ראיתי בשטר מעשה ב"ד שנעשה מקבלת עדות מאותו חייב של אלף דינרין על מה נעשה שכתוב בסופו פלשון הזה, וכבר ידעו עדי שטר המשכונא בזה לפישמדעתם נעשה הכל ועל מנת כן נעשית המשכונא הנזכרת.

וכינן שפן אין ספק בדבר שזו רבית גמורה ויוצאה בדינינו. ולא לדברי רש"י ז"ל בלבד שכתב בהיא (ב"מ דף סח) דחכירי נרשאי דכתבין הכי (א) משפן ליה פלוני ארעיה לפלגיא נהדר סברה מיניה, וכתב ז"ל בפירושו דרבית קצוצה היא, אלא אף לדברי החולקין עליו ואומרים דאבק רבית הוא בנידון שלפנינו הכל מודים שהוא רבית גמורה שעד כאן לא נחלקו במשפן סתם ואחר כך בעל משפונא חוכר או שוכר אותה לה.

(ב) שרש"י ז"ל, סובר שפיון שחוזר הבעל וחוכר ממנו נראין הדברים ואיגלאי מלתא שמתחלה לדעת פן נתפוננו וכינן שפן הוי ליה רבית קצוצה, והמפרשים ז"ל נחלקו עליו בזו לפי שמצינו בכינצא בה שהדברים מראין שלדעת רבית נתפוננו ואעפ"כ פיון שלא פירשו אינו אלא אבק רבית, וראיה לדבר מדתני רב ספרא ברבית דבי רבי חייא יש דברים שהם מותרים ואסור לעשותם מפני הערמת רבית, כיצד אמר לו הלויני מנה אמר נו מנה אין לי חטים במנה יש לי שאני נותן לך נתן לו חטין במנה וחזר ולקחון בעשרים וארבע סלע מותר ואסור לעשות פן מפני הערמת רבית והא הכא הדברים מראין שמתחלה על דעת פן נעשה שיקבלם בהלואה בשלשים דינרין ויחזור וימכרם לו כדינר זהב ונהרי זו פמין רבית גמורה ואעפ"כ פיון שלא פירשו מותר.

זהו מחלוקתן של הראשונים ז"ל בסתם. (ג) אבל בנידון שלפנינו שהעידו עדים שעל מנת פן נעשית המשפונא הרי זו רבית גמורה שהרי התנה שמעון שימתן לו ראובן מאתים דינר בכל שנה ודמי משפונתו לבסוף שפא תשיב ותאמר ליתא (ד) דלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מן הלנה למלנה אבל כאן אע"פ שהתנו פן מתחלה אין כאן רבית הבאה מן הלנה למלנה שהרי שמעון אינו נוטל אלא אותו סך מהלנה והמאתים דינרים שהלנה נותן בכל שנה לבנו הוא נותנם והוי ליה כהוא דאמרין בפירק אינהו גשף (דף סט) אבא מר בריה דרב פפא (ה) הנה שקיל אגני דקירא מקיראי ואמר ליה לאבוה אוזפינהו זוזי ואמר להו רב פפא כל כה"ג ניכול לא אסרה תורה אלא רבית הבאה מן הלנה למלנה.

ואע"פ שעכשיו שאול ירש את הכל המאתים דינרין שבכל שנה לא מפח שמעון הוא יורש אותם אלא מפח יכין ואין כאן רבית הבאה מן הלנה למלנה. אין זר תשובה דהתם היינו טעמא דשרי משום דהנהו אינשי הוו יתבי הנהו אגני דקירא לבנו דרב פפא דלא מדעתיה דרב פפא (ו) אבל הכא פיון ששמעון התנה שימתן ראובן לבנו אותו סך בכל שנה פיון שמתמת שמעון נותן אותם הרי הוא כאילו נתנם לשמעון ולא מבעיא (ז) הכא שאותו יכין פן שמעון סמוך על שולחנו של שמעון אלא אפילו לא הים סמוך על שולחנו כגון שמתמת המלנה הוא נותן אותם הרי הוא כאילו נתנם למלנה.

וראיה לדבר מדאמרין בפ"ק דקדושין (דף ז) תן מנה לפלוני ואמתקדש אני לך מקודשת מדין ערב אלמא פיון שמתמת האשה נתנם הרי הוא כנותן אותם לידה ממש הכא נמי דכיון שמתמת המלנה נתן אותם הרי היא רבית גמורה מעתה איני צריף להשיב על השאלה השנית שהיא הזאיל וכבר גבה היורש אותן אלף דינרין ובא ליפרע מקרן המשפונא אם מנפין ממנו אותו סך שקבל, שהדבר ברור מפיון שהכרענו שהיא רבית גמורה שמוציאים מידו אפי' קבל ואין צריף לומר שמנפין.

אבל אילו היה אבק רבית כמו שנראה שעל זה באה השאלה אם מנפין מדאמרין בגמרא ולא מחשבין משטרא לשטרא ואע"פ שנגחלקו המפרשים ז"ל אם מנפין משטרי חוב או לא, בשטר משכונא הכל מודין שאין מנפין.

ולא אאריה בזה מפני שאינו ענין לאותו שלפנינו שכבר פתבתי למעלה שהיא רבית גמורה: ולענין מה שפא בשאלה השלישית מה שפסלו שטר שיש בו רבית אם דוקא פשהרבית בשטר עצמו או אפילו הרבית בשטר אחר.

לא ידעתי למה נתפוננת לפי שאיני מוצא שפסלו חכמים שטר שיש בו רבית אדרבה לפי מה שנראה מפשט הברייתא הכשירו אותו מדתניא בפרק איזהו נשך (דף עב) שטר שיש בו רבית קונסים אותו ואינו גובהלא את הקרן ולא את הרבית דברי רבי מאיר ונחכמים אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית (ח) וקי"ל פרבנו, ופירש רש"י פגון שיהרבית מפורש בשטר ואפילו הכי גובה את הקרן אלמא שטר שיש בו רבית כשר.

וטעמא דמלתא דאע"ג דתנו (דף עה) אלו עוברין בלא תעשה המלנה והלנה והערב והעדים וקי"ל דכל עד דארבעים בכתפיה פסול הכא כשר משום דלא תשימון עליו נשך למלנה דוקא הוא דמשמע להו לאינשי ולא לעדים (ט) ואע"פ שיש שחלקו עליו ואמרו דהיא דוקא פשאין הרבית מפורש בשטר הא אילו היה מפורש בו פסול מכל מקום אינו ענין למה ששאלת דהוא דוקא פשהרבית בשטר עצמו דכיון שהעדים עוברין בלאו דלא תשימון עליו נשך הווי עדים פסולים והשטר הנעשה בעדים פסולין פסול א אבל הכא שיהרבית בשטר אחר על אותו ענין שפא בשאלתה השטר כשר שהרי קמאי לא עברי אלאו דשימה כלל שהרי הם לא שמו עליו נשך אלא עדים האחרונים ודבר זה ברור ופשוט: (יא) ולענין מה שפא בשאלתה הרביעית איני משיב עליו מפני שלא ירדתי בו לסוף דעתה ולא ידעתי על מה באה השאלה.

שאם תבקש לדעת פסולים מפני פסול השטר שהוא בעצמו פשודעין הרבית שהוא מבותר בשטר הוי פלוגתא דרש"י והחולקין עליו כאשר בארתי למעלה. ואם המכונן ממה דלעת אם הם פסולין לכל עדות אחר בזה יצטרף גם שתודיעני אם פוננת בעדיות שהעיד קודם שנתפרסם פסולו שהיה חתום בשטר של רבית גמורה ומבותרת ואי שניך ביה דינא דעד זומם פסול למפרע.

ואי בעיא לה אי דוקא אמרינן הכי בעד זומם משום דפסלנותו בעיקר גופו של עדות או נימא דהוא הדין בכל פסלות עבירה וכל עד דארבעים בכתפיהם, או שמא פוננת בעדיות שהעיד אחר פרסומו אם לא שב בתשובה דדלמא לא חגיל פסלנותם אלא באותו שטר להפסיד המלנה שלא יהא חוטא נשכר ולא העד הואיל ולא הוי עד דחמס דהיינו שיהא מטי ליה הנאה ותועלת של ממון או דלמא הואיל והני חוטאים בינדים מוכיחות אע"פ שלא להם נגד התזקה דאין אדם חוטא ולא לו.

ואיך שתכונן הדברים צריכים יישוב ואריכות ולא היה לי פנאי לעת כזאת וכ"ש שכבר נפטרתי ממנה במה שפתבתי למעלה לענין הנדון שלפנינו שכללו של דבה בנידון זה שמנפין אותו אלה דינרים מדמי המשכונא ומגבין לו את השאר: ל נשאלתי בענין קול קדושין שהוציא אנשלמ"ה אברם צרפתי פי יצא הקול מאתו שקדש ביל"ה בת רבי משה

דשדי"ץ הָדָר באלבלי"ט דסינקא"ה עָרַב שַׁבַּת נַחְמוּ שֶׁל שְׁנַת מָאָה וּתְשַׁע לַפְּרָט הַיְצִיָּרָה, וְעַל זֶה עָמְדוּ ב"ד בְּעִיר לַאִירֶד"ה וּבְעִיר אַלְבִּלִי"ט דְּסִינְקָא"ה וּבְעִיר אַלְקוּלִיע"ה דְּסִינְקָא"ה לַחֲקוֹר וְלְדַרְוֵשׁ עַל עֲנִינֵי הַקּוֹל הַגְּזֵפָר אִם יֵשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ.

וְרֵאִיתִי מִתּוֹךְ הַשְּׁטָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל יְדֵי בְּתֵי דִינָיִם הַגְּזֵפָרִים עַל דְּבַר הַחֲקִירָה הַגְּזֵפָרֶת שֶׁהוֹחֲזָק הַפֶּל בְּבֵתֵי דִינָיִן שֶׁבְּמִקּוֹמוֹת הַגְּזֵפָרִים הָיָה בְּחֻדֵּשׁ נִיסָן זֶה שֶׁעֲבַר שֶׁהוּא שֶׁל שְׁנַת מָאָה וְעֶשְׂרֵי אֶחָד שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בִּיל"ה הַגְּזֵפָרֶת בְּאֶדְרָר שֶׁעֲבַר שֶׁהוּא שֶׁל שְׁנַת מָאָה וְעֶשְׂרֵי לְנִיצ"ק קְלוֹנִי".

וּמָה שֶׁנִּמְצָא מִתּוֹךְ הַשְּׁטָרוֹת הַגְּזֵפָרִים שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּבֵתֵי דִינָיִן הַגְּזֵפָרִים שֶׁרְאוּי לְשִׂאת וּלְתַת עֲלֵיו אַע"פ שֶׁהִדְבָּר פְּשוֹט הוּא מָה שֶׁרֵאִיתִי בְּשֵׁטֶר מַעֲשֵׂה ב"ד שֶׁנַּעֲשָׂה בְּעִיר לַאִירֶד"ה שֶׁנִּמְצָא פְּתוּב בְּמַעֲשֵׂה ב"ד הַגְּזֵפָר שֶׁהֵם חֲקָרוּ וְדָרְשׁוּ לְאַנְשֵׁלֶמ"ה הַגְּזֵפָר בְּעֲנִינֵי הַקְּדוּשִׁין אִם קָדַשׁ הוּא אֶת בִּיל"ה הַגְּזֵפָרֶת, וְהַשִּׁיב לָהֶם שֶׁקְּדוּשָׁה בְּיוֹם עָרַב שַׁבַּת נַחְמוּ הַגְּזֵפָר בְּפָנֵי עֲדִים שְׁלֵא הָיָה מִפִּיר אוֹתָם וְשֶׁהִלְכוּ לָהֶם.

וְעוֹד אָמַר לָהֶם בְּאוֹתָהּ הָעִיר הִיא עִיר לַאִירֶד"ה הַעִידוּ אוֹתָם עַדִי קְדוּשִׁין שֶׁהֵם הָיוּ בְּנִתְיַבֵּת הַקְּדוּשִׁין הַגְּזֵפָרִים וְשֶׁהַעִידוּ אֵלָיו הַדְּבָרִים בְּפָנֵי אַנְקְרוּיֶד"ה אַב"ה וּבְפָנֵי אַנְיּוֹם טוֹב בְּרַבֵּי חַיִּים אֶלְשִׁי"ךְ.

וְהַב"ד הַגְּזֵפָרִים שֶׁלְּחֹו בְּעַד אַנְיּוֹם טוֹב הַגְּזֵפָר וְשֶׁאֵלּוּ לוֹ אִם שָׁמַע שֶׁאַנְשֵׁלֶמ"ה הַגְּזֵפָר קָדַשׁ אֶת הַבְּחוּרָה בִּיל"ה בֵּת רַבִּי מִשֵּׁה הַגְּזֵפָרֶת. וְעָנָה וְאָמַר כִּי פֶעַם אַחַת הָיָה בְּרַחֲבָה אַחַת מִהָעִיר הַגְּזֵפָר עִם אַנְשֵׁלֶמ"ה הַגְּזֵפָר וְהָיָה שֶׁם יְהוּדִי אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם לְפִי דַעְתּוֹ, וְאַנְשֵׁלֶמ"ה הַגְּזֵפָר אָמַר לָהֶם אַתֶּם יוֹדְעִים וְשֶׁאֵנִי קְדוּשָׁתִי הַבְּחוּרָה בִּיל"ה בֵּת רַבִּי מִשֵּׁה הַגְּזֵפָר בַּלְבִּלִי"ט.

וְהַעֲד אַנְיּוֹם טוֹב הַגְּזֵפָר וְשֶׁאֵנִי זוֹכֵר מָה עָנּוּ אוֹתָם הָאֲנָשִׁים וְשֶׁלֵּא הָיָה מִפִּיר אוֹתָם עוֹד שֶׁלְּחֹו הַבֵּית דִּין הַגְּזֵפָרִים בְּעַד אַנְקְרוּיֶד"ה הַגְּזֵפָר וְשֶׁאֵלּוּ לוֹ אִם שָׁמַע מֵעוֹלָם שֶׁקְּדַשׁ אַנְשֵׁלֶמ"ה הַגְּזֵפָר אֶת הַבְּחוּרָה בְּיָלָה בֵּת ר' מִשֵּׁה הַגְּזֵפָר בְּאַלְבִּלִיט, וְעָנָה וְאָמַר כִּי פֶעַם אַחַת הָיָה עִם אַנְשֵׁלֶמ"ה הַגְּזֵפָר וְהָיָה שֶׁם יְהוּדִי אֶחָד אוֹ שְׁנַיִם לְפִי דַעְתּוֹ וְאַנְשֵׁלֶמ"ה הַגְּזֵפָר קָרָא לְאַנְקְרוּיֶד"ה הַגְּזֵפָר שֶׁיִּשְׁמַע דְּבָרֵי אוֹתָם הָאֲנָשִׁים כְּדִי שִׁיְהִיָּה לוֹ לְרֵאָיָה וּלְזַכּוֹת, וְהִיְהוּדִי אוֹ הִיְהוּדִים אָמְרוּ שֶׁהֵם הָיוּ בַּלְבִּלִי"ט כְּשֶׁקְּדַשׁ אַנְשֵׁלֶמ"ה הַגְּזֵפָר לְבְּחוּרָה בִּיל"ה הַגְּזֵפָרֶת בַּלְבִּלִי"ט.

עוֹד שֶׁאֵלּוּ לוֹ בְּאִיזָה זְמַן הָיָה הָעֲנִינֵי הַגְּזֵפָר וְעָנָה וְאָמַר שֶׁהָיָה שְׁמוֹנָה יָמִים אוֹ ט"ו יוֹם אַחַר שַׁבַּת נַחְמוּ הַגְּזֵפָר. עוֹד שֶׁאֵלּוּ לוֹ אִם הָיָה מִפִּיר הָאֲנָשִׁים הַגְּזֵפָרִים וְעָנָה וְאָמַר שֶׁאֵנִי מִפִּיר אוֹתָם.

עוֹד רֵאִיתִי בְּשֵׁטֶר מַעֲשֵׂה ב"ד שֶׁנַּעֲשָׂה בַּלְבִּלִי"ט דְּסִינְקָא"ה שֶׁהַעִידוּ שֶׁם שְׁנַיִם עֲדִים שְׁלֵא זָנָה יָדָם מִתּוֹךְ יָדָה שֶׁל הַבְּחוּרָה בִּיל"ה הַגְּזֵפָרֶת כָּל אוֹתוֹ יוֹם שֶׁל עָרַב שַׁבַּת נַחְמוּ שֶׁל שְׁנַת מָאָה וְתְשַׁע מְאוֹר הַבְּקָר וְעַד הַלְיָלָה וְרָאוּ שְׁלֵא נִתְקַדְּשָׁה לֹא לְאַנְשֵׁלֶמ"ה אַבְרָם הַגְּזֵפָר וְלֹא לְאִישׁ אַחֵר.

עוד ראיתי בפטר מעשה ב"ד שנעשה באלקוליע"ה דסינקא"ה ששאלו את ביל"ה הנזכרת אם נתקדשה מעולם לאנשלמ"ה אכרם הנזכר על ידו או על יד שלוחו. ואמרה לאו ושאינה מפרת אותו ושלא ראתה אותו מימיה.

ונתבקשתי לכתוב דעתי אם הבחורה. ביל"ה הנזכרת מותרת לנצק הנזכר או אם ראוי לחוש לקול קדושין זה שהוציא אנשלמ"ה הנזכר: תשובה (א) הדבר פשוט וברור שהיא מותרת לו ולא פל ממיניה של מוציא קול זה לאסרה שאע"פ שהוא אומר שקדשה בפני עדים והלכו להם פשיטא שאע"פ שהוא אסור בקרובותיה היא מותרת לכל אדם ובקרביו.

זו היא ששנינו בפירק האומר דקדושין (דף סח) האומר לאשה קדשתיך והיא אומרת לא קדשתיך הוא אסור בקרובותיה והיא מותרת בקרביו. ואוקימנא בגמרא כגון דאמר לה קדשתיך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים.

וכן אין לחוש על מה שהעידו אביו"ם טוב ואנקרויד"ה הנזכרים בפני ב"ד שבעיר לאירד"ה במה ששמעו מפי אותם האנשים שהיה טוען אנשלמ"ה אכרם הנזכר שהיו עדי הקדושין כי עדות אביו"ם טוב אין ספק שאין לחוש לו כלל שפבר ענה ואמר שאינו יודע מה ענו האנשים ההם.

וכן מה שהעיד אנקרויד"ה ששמע מאחד או משנים שאמרו בפניהם נתקדשה אין לחוש לו דלא הוי ליה אלא עדות עד אחד מפי עד אחד וגרסינן בסוף פרק המגרש (פט) אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב (ב) לא שישמעו קול הברה אלא פדי שיהו אומרים פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים.

ונראה מדברי הרמב"ם ז"ל שהוא מפרש אותה דוקא כגון שראו מחמת אירוסין ושמעו קול הברה ושמעו מפלוני שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים ולפי זה אין ספק שאין עדות אנקרויד"ה המכר מספק את ביל"ה הנזכרת באיסור כלל שהרי און פאן שנים שמעידים בכגון גרות דולקות ומטות מן צעות.

ואין פאן אלא עדות של אנקרויד"ה הנזכר מפי אותו עד. (ג) ואפילו למה שפירשו רבותינו בעלי התוספות ז"ל דהך מימרא בפרייתא דרבי אבא אמר רב הונא לא קיימא כלל אדרבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן אלא מר אמר חדא ומר אמר חדא בגרות דולקות ומטות מן צעות סגי וכדברה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, אי נמי בשיהו אומרים פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני, וכדברי אבא אמר רב הונא, אפילו הכי אין לחוש לנגידון זה כלל שפבר פירשו הם דדוקא כגון דאיכא קמן תרי סהדי דכל חד מינייהו מסהיד מפומא דסהדא אחריןא והינינו לשניה דרב הונא דקאמר אלא שיהו אומרים פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים פלוני פלוני דאיכא קמן ראוברן ושמעון, ראוברן מעיד ששמע מיהודה ושמעון מעיד ששמע מלוי והלכו להם יהודה ולוי למדינת הים דהשתא איכא תרי סהדי.

דמסהדי קמן אלא שכל אחד מהם עד מפי עד. וכן כתב הרשב"א ז"ל והינינו דגרסינן בירושלמי רב אמר לא התירו בה אלא עד מפי עד בלבד.

(ד) ולפי זה ג"כ אין ספק כלל בנידון זה דליכא הכא תרי סהדי דמסהדי קטן אלא חד עד מפי עד בלבד דהיינו עדותו של אנקרוידא"ה שהעיד מפי אותו עד, ולא עוד אלא אפילו נחמיר ונאמר דכי אמרינו בגמרא פלוני מהיכן שמע מפלוני ופלוני מפלוני דאע"ג דליכא אלא חד סהדא דמסהיד קמן סגי אפילו הכי אין בנידון זה צד מיוחד, שאפילו באנו לחוש לחומרא זו הני מילי דדוקא בעד אחד שמעיד לפנינו ששמע מפי שנים (ה).

אבל אחד שמעיד מפי עד אחד שפלונית נתקדשה בפניו מידי חששא אית ביה, וכי יפה פחו של עד שני זה מפחו של ראשון וקאמרינו אפילו בא ראשון לפנינו והעיד שנתקדשה אשה זאת בפניו אין בדבריו פלוגיה ליה מקדש בעד אחד ואין חוששין לקדושיו כדאימתא בפרק האומר בקדושין (דף סח), וכיון שאין הראשון יכול לאסור אותה היאך תהא נאסרת מפחו של שני הרי זאת אומרת לו מעידך לא אסרוני ואמתה אסרתני, וכ"ש שפבר הספימו הראשונים ז"ל דדוקא בדאיכא תרי סהדי דמסהדי קמן וליכא למיחש לדברי אוסר כלל.

ולפיכך בנידון שפנינו אין ספק שאין אשה זאת עומדת בספק קול של קדושין כלל מחמת עדותו של אנקרוידא"ה אפילו: ולא (ו) עוד אלא אפילו היו בכל זה תרי סהדי דמסהדי קמן וכדברי אבא אמר רבי יוחנן פלוני מהיכן שמע מפלוני וכפי פירושן של ראשונים ז"ל לא הנה ראוי לחוש לקול זה משום דלא איתחזק בבי דינא עד לבתר אירוסין של ניצ"ק קלונ"י הנזכר וגרסי בסוף פרק המגרש (דף פט) וא"ר אשי כל קלא דביתר נשואין לא חיישינן ליה כו' רב הונא אמר אפילו ביתר אירוסין נמי לא חיישינן ליה והלכתא לא חיישינן ליה.

הילכך פינו דהוה קלא לא איתחזק בבי דינא עד לבתר אירוסין אפילו היו עמו כל אותן דברים שהם צריכים בקול שראוי לחוש לו לא חיישינן ליה, ובנידון זה לא הוחזק קול זה עד לאחר אירוסין שפבר עשה מעשה ב"ד באלבלי"ט דסינקה במעמד הקהל המצויים שם אנשים ונשים והעידו כולם שמעולם לא שמעו קול מוחזק לא שאי נו מוחזק ולא בשום ענין אחר בעולם שביל"ה הנזכרת תהיה מקודשת לאנשלמ"ה הנזכר עד יום רביעי בשבת שעבר עתה מקרוב שפבר שם יהודי אחד ששמו אנדו"ד צרפתי שהגיד ששמע קול בשם אנשלמ"ה הנזכר שביל"ה הנזכרת היתה מקודשת מאנשלמ"ה הנזכר וכששמעו קול זה פבר היתה ביל"ה הנזכרת מקודשת מניצק קלונ"י הנזכר במעמד כל קהל העיר ההוא וכבר עבר חז"ש ימים.

וכן עמדתו ועל כל אותן שטרי מעשה ב"ד שנעשו במקומות הנזכרים וראיתי שכל מה שהועד בענין הקול הנזכר הפל הנה אחר שנתקדשה ביל"ה הנזכרת לניצק קלונ"י הנזכר. הלכך הוי ליה קלא דלביתר אירוסין ואסיר בגמרא דלא חיישינן ליה.

וכי תימא כד אסיקנא דלא חיישינן ליה היכא שלא התחיל הקול כלל עד לבתר אירוסין (ז) אבל הכא דאתחיל מקמי אירוסין אע"ג דלא איתחזק לבי דינא עד לבתר אירוסין חיישינן ליה ובנידון זה פבר התחיל קול זה מקמי אירוסין שהרי העיד אנקרוידא"ה הנזכר ששמע כשמנה ימים או חמשה עשר אחר שבת נחמו הנזכר מפי אותו איש או אנשים שנתקדשה ביל"ה הנזכרת לאנשלמ"ה הנזכר נמצא שהתחיל קול זה לצאת קודם שנתקדשה בילה הנזכרת לניצק קלונ"י והוי ליה קלא דמקמי אירוסין ליתא דהא אמרינו

בַּפָּרֶק הַמְּגִרָשׁ (דף פט) אָמַר רַב אֶשִׁי כָּל קָלָא דְלֵא אִתְחַזַּק בְּבֵי דִינָא לֵא חֵינְשִׁינָא לִיה וּבְדַאי דְרַב אֶשִׁי לֵא אִתְא לְאַשְׁמוּעִינָא דְאִי לֵא אִתְחַזַּק לְעוֹלָם בְּכַגּוֹן פְּלוּנֵי מְהִיכָן שְׁמַע מְפֻלוּנֵי דְלֵא חֵינְשִׁינָא לִיה דְּהָא מְלִתָּא פְּכָר פְּשֻׁטוּהּ לְהִתְרָא ר' יוֹחָנָן וְרַב דְּקֶאֱמָרִי לֵא שְׁיִשְׁמְעוּ קוּל הַבְּרָה וְכוּ' אֶלָּא וְדַאי רַב אֶשִׁי הֵכִי קֶאֱמַר דְּכָל הֵיכָא דְלֵא אִתְחַזַּק בְּבֵי דִינָא מְקַמֵּי שְׁיִצְאָ שׁוּבְרוּ עִמּוּ דְהֵינּוּ הַמְּבֻטְלוּ, כַּגּוֹן נִישׁוּאִין אוּ דְבָר אַחַר אַע"פ שְׁיִצְאָ תְחַלָּה כִּינּוּ דְלֵא אִתְחַזַּק הָרִי הוּא פְּאִילוּ לֵא יִצְאָ וְכֵן כְּתַב הַרְמְבֵ"ן וְ"ל בְּחִידוּשֵׁי נְמִצָּא שְׁפַל קוּל אַע"פ שְׁהִתְחִיל לְצִאָת קָמֵי אִירוּסִין כִּינּוּ דְלֵא אִתְחַזַּק בְּבֵי דִינָא הָרִי הוּא פְּאִילוּ לֵא יִצְאָ וְלֵא חֵינְשִׁינָא לִיה: וְלִפְיֶקָהּ אִין סְפַק בְּנִדּוֹן זֶה שְׁלִפְנֵינוּ שְׁקוּל זֶה לֵא הִתְחַזַּק כְּלָל כְּמוּ שְׁפִירְשִׁתִּי לְמַעְלָה מְקַמֵּי אִירוּסִין וְהוּי קָלָא דְבַתֵּר אִירוּסִין.

וְאִין סְפַק בְּדָבָר וְלֵא בֵּית מִיחּוּשׁ שְׁבִינְלָה הַנְּזַכְרָת מְוֹתֵרָת לְנִיצָק קְלוּנֵי הַנְּזַכְרָת (ח) וְרַאוּי לְגִדּוּלֵי אוֹתָהּ הָעִיר וְלְכָל הָעֵינְיָרוֹת הַסְּמוּכוֹת וְהַמְּוֹקְפוֹת לָהּ לְהַתְעוֹרֵר בְּדָבָר זֶה וְלְהַכּוֹת בְּשֶׁבֶט מוֹסֵר הָאִישׁ אֲשֶׁר אָנָּה לְהוֹצִיא הַקּוּל הַזֶּה בְּעַקְבָּהּ וּבְמֶרְמָה כִּי הַדָּבָר גְּלוּי וְיָדוּעַ מְכַמָּה אִתְמַלְאוֹת מִתּוֹךְ הַשְּׁטָרוֹת כִּי בְּמֶרְמָה עָשָׂה, וְלֵא הָאֲרַכְתִּי בְּהֵן לְפִי שְׁאִין פּוֹסְקִין אֶת הַדִּין אֶלָּא מִתּוֹךְ הַלְכָה בְּרוּרָה, אֲבָל לְגִדּוּלֵי כָּל עִיר וְעִיר רַאוּי לְשִׁית עֲצוֹת לְגִדּוֹר פְּרָצוּתֵיהֶם לְבַל יַעֲלֶה שׁוּעַל לְפָרוֹץ פָּרִץ רַב.

בְּעֵנִין סְבֻלוֹנוֹת הַמְּוֹזְכָּר בְּשְׁטָרוֹת לֵא הַשְּׁבִתִּי לְפִי שֶׁהוּא דְבָר אֵינּוּ צָרִיךְ לְהַשִּׁיב עָלָיו מְפִנֵּי שֶׁהוּא דְבָר שְׁלֵא נִתְבָּרַר כְּלָל בְּעֵדוֹת וְלֵא בְּרַאֲיָהּ, וְגַם כִּי הִזָּה מִתְבָּרַר אִין אוֹסְרִין אֶת הָאִשָּׁה עַל פִּיהָ (ט) אֶלָּא בְּאַתְרָא דְמִיעוּטָא, מֵיהֵת מְקַדְשֵׁי וְהִדּוּר מְסַבְּלֵי בְּקִפְיָדָא גְּמוּרָה כְּלוּמַר שְׁמַקְפִּידִים לְשַׁלְּחַן סְבֻלוֹנוֹת אֶלָּא א"כ קְדָשׁוּ וְלֵא שְׁמַעְנוּ בְּאֶחָד מְמַקְוֹמוֹת אֵלוּ שְׁהִתְחַזַּק אֶפְּלוּ מִיעוּטָן בְּכָף: לֵא כְּתַבְתָּ הַגְּבִיר י"א אַנ"שְׁלֵמָה דְבַדְרֵי"ש נְשָׂא אִשָּׁה וְיִלְדָה לוֹ בֶּן אַחַר כֶּף גְּרִשָּׁה וּפְרַעָה אַנ"שְׁלֵמָה דְבַדְרֵי"ש אַחֵי אֲנִשְׁלֵמָה הַנְּזַכְרָת וְהַקְּנָתָה לוֹ כְּתוּבָתָהּ וְלֵא נְשָׁבְעָה וְנִדְרָה כְּלָל וְאַח"כ מֵתָה וְהִיוּ לוֹ לְאֲנִשְׁלֵמָה הַנְּזַכְרָת נְכָסִים שְׁיִישׁ לָהֶם אַחֲרָיוֹת וּבְרַח וְהִלָּךְ לוֹ לְמַדִּינַת הַיָּם וְשָׁמְעוּ לוֹ שְׁמַת אָף לֵא נְתַאֲמַת, וְעַתָּה בְּאִתִּי אֲנִי אֲשַׁטְרוּ"ק לוּנִי"ל בְּהַרְשָׁאת יוֹרְשֵׁי אַנְיוֹסָף הַנְּזַכְרָת לְגַבּוֹת כְּתוּבַת הַנְּזַכְרָת מִיּוֹרְשֵׁי אֲנִשְׁלֵמָה הַנְּזַכְרָת מִכַּח הַהַקְּנָאָה.

הַנְּזַכְרָת, וּבְקִשְׁתִּי מְלַפְנֵי ב"ד שְׁיִגְבוּ לִי הַכְּתוּבָה הַנּוֹ' מִנְכָּסֵי אֲנִשְׁלֵמָה הַנְּזַכְרָת. וְעַנּוּ שֶׁהוּא חוֹשְׁשִׁין בְּזָה מְכַמָּה צְדָדִים, חָדָא מְפִנֵּי שְׁהִאִשָּׁה הַנְּזַכְרָת לֵא נְשָׁבְעָה וְכִינּוּ שְׁעַכְשָׁיו שְׁמַעוּ בּוֹ שְׁמַת הָהּ לִיה מְוֹרְשָׁה זֶה בָּא לְיַפְרַע מְנָכְסֵי יְתוּמִים וְצָרִיךְ שְׁבּוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְיִשְׁבַע, וְעוֹד דְּהָא ק"ל דְּאִין נְזַקְקִין לְנָכְסֵי יְתוּמִים אֶלָּא לְשִׁטְרָ שְׁיִישׁ בּוֹ רַבִּית וְלְכַתְּוַבַת אִשָּׁה מְשׁוּם חֵינָא וְזוֹ כִּינּוּ שְׁמַתָּה כְּטַל חֵינָה: עוֹד בָּא בְּכַתְּבָהּ שְׁנַמְצָא שְׁטֵר מִתְּנָה שְׁפָשָׂה אֲנִשְׁלֵמָה הַנְּזַכְרָת לְבַנוּ הַנְּזַכְרָת מִכְּתוּבָתָהּ לֵא וְכַתְּבַתָּ שְׁהַקְּרוּבִים מְבַקְשִׁים שְׁתַּעַשְׂשָׂה הַגּוֹבִינָא כִּי הִיא תוֹעֵלַת רַב לְקַטְוֹן לְסַבָּה מַה.

וְגַם כִּי אִתָּה רּוֹצָה לְעַשׂוֹת אִיזוֹ הַנְּחָה מִהַכְּתוּבָה כְּדִי לְהוֹצִיא מִיָּדֵי כָּל סְפַק שְׁיִהוּ ב"ד נְזַקְקִין לְנָכְסֵי קְטָן זֶה גַּם שְׁאֵלָתָּ אִם מְמִינָן לְקַטְוֹן זֶה אִפְטְרוּפָא: תְּשׁוּבָה מְאֹשֵׁר כְּתַבְתָּ שֶׁהוּא ב"ד חוֹשְׁשִׁין לְעַשׂוֹת הַגּוֹבִינָא מְפִנֵּי שְׁלֵא נְשָׁבְעָה וְכִינּוּ שְׁעַכְשָׁיו בְּאִין לְעַשׂוֹת גּוֹבִינָא מְנָכְסֵי קְטָן צָרִיךְ מְוֹרְשָׁה לְיִשְׁבַע וְאִינוּ יָכוֹל לְיִשְׁבַע מְפִנֵּי שְׁאִינוּ יוֹדְעַת אִתְּמַת הַדְּבָרִים אִינוּ רּוֹאֶה בְּזָה חֲשָׁשׁ כְּלָל.

חָדָא שְׁבִשְׁעָה שְׁנַתְנָה אִשָּׁה זֹו הַרְשָׁאָה מִן כְּתוּבָתָה עֲדִין לֹא שְׁמְעוּ מִבְּעֵלָה שְׁמַת וְנִמְצָא שְׁלֹא נִתְחַיֵּיבָה עֲדִין שְׁבוּעָה כְּשֶׁנִּתְנָה הַרְשָׁאָה מִכְּתוּבָתָה כִּי הֵיכִי דְנִימָא אִין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה לְבָנָיו פֶּהִיָּא דְפֶרְק כָּל הַנְּשַׁבְּעִין (דף מז) וְדַכְּוֹתָה שְׁאִינָה יְכוּלָה לְמַסֵּר שְׁבוּעָה לְלוֹקֵחַ דְּהֵתֵם דְּוִוּקָא בְּמַת לֵוָה בְּחַיֵּי מְלָנָה וְאַח"כּ מַת מְלָנָה אוֹ מְכַר חוּבוֹ וְאַח"כּ מַת לֵוָה כְּפִי כְּפִי פְּנִדוֹן שְׁלִפְגִּינוּ שְׁאִשָּׁה זֹו נְתָנָה הַרְשָׁאָה מִכְּתוּבָתָה וְאַח"כּ שְׁמְעוּ שְׁמַת בְּעֵלָה אִין סִפְק שְׁלוֹקֵחַ זֶה גּוֹבָה חוּבוֹ וְכֵן הֵבָא מִפְּחוּ וּבְלָבַד שְׁיִשְׁבַּע שְׁאִינוּ יוֹדַע שְׁשֻׁטֵר זֶה פְּרוּע פְּעִין שְׁבוּעַת הַיּוֹרְשִׁין שְׁזוּ שְׁשֻׁנִינוּ בְּפֶרְק כָּל הַנְּשַׁבְּעִין (דף מב) כִּי הֵיתוּמִים לֹא יִפְרְעוּ אֱלָא בְּשְׁבוּעָה וְאוּקִימָנָא לָהּ הֵתֵם בְּגִמְרָא בְּמַת לֵוָה בְּחַיֵּי מְלָנָה וְנִדְוֹן זֶה הָרִי הוּא כְּמַת מְלָנָה בְּחַיֵּי לֵוָה לְפִי שְׁבִשְׁעָה שְׁנַתְנָה הַהַרְשָׁאָה מִכְּתוּבָתָה נְסַתְלָקָה לְגַמְרִי וְהָנָה לִיָּה פְּאֵלוּ מֵתָה, וּלְפִיכָף אִינִי רוֹאָה שׁוּם חֲשִׁשׁ וְלֹא פִקְפוּק כָּלל מְפָנִי שְׁמַתָּה בְּלֹא שֵׁכ שְׁבוּעָה וּבְלֹא הַדְּרָה וּבְלָבַד שְׁיִשְׁבַּע הַרוּצָה לְגַבּוֹת שְׁאִינוּ יוֹדַע שְׁהֵיָתָה כְּתוּבָה זֹו פְּרוּעָה כְּדִין שְׁבוּעַת הַיּוֹרְשִׁין, שְׁאֵע"פ שְׁשֻׁבְעָה זֹו מִן הַגְּמְרָא לֹא לְמַדְנֵיהּ מְדַבְּרִי רַש"י ז"ל לְמַדְנֵיהּ בְּפֶרְק הַכּוֹתֵב (דף פז): וּמְפָנִי שְׁבָא בְּכַתְבָּךְ שְׁנִמְצָא שְׁטֵר מִתְּנָה שְׁעֲשֵׂה אֲנִישְׁלָמָה הַנְּזַכֵּר לְבָנוּ הַנְּזַכֵּר מִבְּתִים שְׁהָיוּ לוֹ וְאַנִּי חוֹשֵׁשׁ כִּי בְּאוּלֵי נַעֲשִׂית מִתְּנָה זֹו קוֹדֵם שְׁנַתְנָה הָאִשָּׁה הַרְשָׁאָה מִכְּתוּבָתָה.

וְאוּלֵי יְבֵא בְּזֶה ב"ד וְיַחֲוֵשׁ דְּבַכִּי ה"ג נִתְחַיֵּיבָה הָאִשָּׁה שְׁבוּעָה לְפִי שְׁכָל שְׁבָא לְיִפְרַע מִנְכָסִים מְשׁוּנְעָבְדִים לֹא יִפְרַע אֱלָא בְּשְׁבוּעָה וְזוּ שְׁלֹא נִשְׁבַּעָה הַפְּסִידָה מְפָנִי שְׁאִין אָדָם. מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה שְׁנַתְחַיֵּיב.

בֵּה וְלֹא לְמַכְרָה לְאַחַר. אֲנִי רוּצָה לְבָאֵר דְּלִיתָא כָּלל דְּלֹא קָרִינֵן נִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה בְּבֵא לְיִפְרַע מְלִקוּחוֹת, דְּוִוּקָא בִּיתוּמִים הוּא דְאַמְרִינֵן הֵכִי מְפָנִי שְׁפִינוּ שְׁמַת לֵוָה אִי אֶפְשָׁר לְמַלְנָה שְׁיִפְרַע בְּלֹא שְׁבוּעָה (ב) אֲבָל הֵיכָא שְׁמְכַר לֵוָה אוֹ נָתַן נְכָסָיו לְאַחֲרִים לֹא קָרִינֵן בֵּיהּ נִתְחַיֵּיב שְׁבוּעָה שְׁהָרִי אֶפְשָׁר שְׁיִפְרַע מִנְכָסִין בְּנֵי חוּרִין, וְכ"כ הַרְמַב"ן בְּפֶרְק כָּל הַנְּשַׁבְּעִין (ב) וְלֹא.

עוֹד אֱלָא שְׁבִפְתוּבוֹת שְׁלָנוּ שְׁכַתְב בְּהוּן נְאֻמְנָת בֵּין מְמַנֵּי בֵּין מְהַבְּאִים מִפְּחִי דַעֲתֵי מִסְכְּמַת שְׁאֶפְלוּ מַת הַבְּעַל בְּחַיֵּי הָאִשָּׁה וְאַח"כּ מֵתָה הָאִשָּׁה בְּלֹא הַדְּרָה וְלֹא שְׁבוּעָה דְּהָנָה לִיָּה כְּמַת לֵוָה בְּחַיֵּי מְלָנָה אִפ"ה לֹא הַפְּסִידָה מִשׁוּם דְּלֹא מְקַלִּינוּ תְּרִי קוּלֵי קוּלָא דְאַבָּא שְׁאוּל דְאַמַר דְּאִין נְאֻמְנָת מוֹעִיל לְגַבֵּי יְתוּמִים וְקוּלָא דְרַב וְשְׁמוּאֵל דְאַמְרִי אִין אָדָם מוֹרִישׁ שְׁבוּעָה לְבָנָיו.

הַלְפָּךְ לְכַתְחַלָּה עֲבָדִינוּ כַר' אֶלְעָזָר דְאַמַר הֵתֵם בְּפֶרְק כָּל הַנְּשַׁבְּעִין (דף מב) יוֹרְשִׁין נִשְׁבְּעִין וְנוֹטְלִין וְכ"כ הַר"ז הַלּוֹי ז"ל בְּשֵׁם חֲכָמֵי נַרְבּוּנָא"ה הַגְּדוֹלִים ז"ל וְלִזְהָ הַסְּכִים הַרְשָׁב"א ז"ל בְּפֶרְק הַכּוֹתֵב.

וְדַבְּרִים הַלּוֹי תְּלוּיִים בְּדַקְדוּקֵי הַלְכוֹת וְיַדְעֲתֵי שְׁאִינֵן מְבוֹאָרִין כָּל הַצְּנוּרָה מִתּוֹךְ דְּבָרֵי אֲבָל יִתְבָּאֵרוּ לְמַבִּין עִם מָה שְׁכַתְבָּתִּי: נִמְצָא לַפ"ז שְׁאִין שׁוּם חֲשִׁשׁ בְּגוּבִינָא זֹו מִצַּד שְׁמַתָּה בְּלֹא שְׁבוּעָה וּבְלֹא הַדְּרָה וְאִין צְרִיךְ לְפָנִים: (ד) אֲבָל לְעַנְיֵן מָה שְׁחֲשִׁשׁוּ עוֹד מְפָנִי שְׁשְׁמְעוּ בּוֹ שְׁמַת וְהָיוּ לְהוּ נְזַקְקִין לְנְכָסֵי יְתוּמִים, מִצַּד שְׁמוּעָה זֹו כִּינֵן שְׁלֹא נִתְבָּרַר הַדְּבַר אִינִי חוֹשֵׁשׁ כָּלל, לְפִי שְׁאִין הַיּוֹרְשִׁין נְכָנְסִים לְנַחְלָה אֱלָא בְּעֵדוֹת בְּרוּרָה וְכַדְתָּנוּ בְּפֶרְק הָאִשָּׁה שְׁלוֹם (דף קיז) אֶמְרוּ לְהֵם ב"ה מְצִינוּ שְׁאִין הָאֲחִים נְכָנְסִים לְנַחְלָה עַל פִּיָּהּ.

הלפך אע"פ שיצא קול שמת אינו נזקקין לנכסי יתומים אלא לנכסי אביו, ואע"ג דבפרק המפקיד (דף לח) משמע דחוששין לשמועה של קול בעלמא וכדאמרין התם בששמועו שמת כ"ע לא פליגי ואמרין נמי דבשמועו בו שמת אם קדם קרוב היורד לנכסים ותלש ואכל הרי זה זריז ונשפר וכשלא שמועו בו שמת לא אמרין הכי, אינה לענין זה פלל דהתם הוא שחוששין בדבר מפני תועלת בעל הנכסים עצמו ויתבאר זה למי שיזקק באותה סוגיא, אבל לא שמפני חשש שמועה בעלמא יהו ב"ד נמנעין שלא להגבות לבעל חוב את חובו.

(ה) וכשאמרו אין נזקקין לנכסי יתומים לאו מעיקר דינא הוא אלא מתקנה והבו דלא לוסף עלה בנכסי יתומים ודאי אמרו אבל מפני חששא בעלמא של יתומים הרי לא שמענו ואל יתקשה אדם בזה.

מדאמרין בפרק המפקיד (שם) דלמא שכיבא סבתא ואין מורידין קרוב לנכסי קטן שאינה ענין לנדון זה פלל: אבל בא בכתבה ענין שצריף לחוש לו יותר, שכתבת שנמצא שטר מתנה שעשה אנשלהמה הנזכר לבנו הנזכר מפתים שהיו לו (ו) ולפי זה אם זכה אותו קטן באותן פתים הנה ליה נזקקין בנכסי יתומים בנדאי וכונן שמתה אשה זו בטל חינה והויא לה כשאר חוב דעלמא דאין ב"ד נזקקין לנכסי יתומים עד שיגדילו.

אף בזה אכתוב דעתי, על כל הצדדים לא נתברר לי מתוך פתבה אם קטן זה זכה במתנה זו כלומר שזכו אחרים בשבילו או הוא כשטרי מתנות שלפעמים האב פותח לבניו ומעפכן בידו (ז) וא"כ נראה לי שאע"פ שיש בה קנין לא זכה בה קטן זה, שאע"פ שאין דעתי מכרעת יש לי ראיות ברורות לדברי הראשונים ז"ל שאמרו שאפילו לשטרי הקנאה בעינא דלקמטי שטרא לידיה ולפיכך כל שאין השטר בא לידי המקבל או שאין העדים תופשים אותו לגמרי בעדו לא זכה בו מקבל, וכן דעת רבינו חננאל ורב אלפסי והרמב"ם ז"ל ואע"פ שיש חולקין בזה לא נתחנורו דבריהם, ולפיכך אם לא זכה קטן במתנה זו לא הוו נכסי יתומים אלא נכסי אביו כמו שביארנו ואין נמנעין מליזקק להם מפני חשש שמועה שמת לבד כאשר אמרנו, אבל אם זכה קטן במתנה זו הרי אלו נכסי יתומים בנדאי ואין ספק שפיון שמתה אשה זו בטל חינה (ח) ונהה ליה נדון זה כשאר חוב דעלמא שאין נזקקין בו לנכסי יתומים (ט) ואע"כ פבר הורה זקן הרשב"א ז"ל שכתב בתשובה שכל היכא שהבעל חוב רוצה לעשות הנחה מחובו ואפ"ל מעט נזקקין ומוכח ליה מההיא דערכין (כב) דשטר שיש בו רבית.

ואע"פ שיש לדון אחר דבריו ז"ל אם הדבר כן ואפשר בא בכתבה שהקרובים מבקשים את זה מצד תועלת הקטן אף הב"ד נראה בעיניהם שפך הוא ואתה רוצה לעשות אי זו הנחה מהפתובה דעתי מסכמת שבכיוצא בזה נזקקין ומגבין.

ומפל מקום צריכין הם להעמיד אפוטרופא לקטן לפי שעה כדאמרין בערכין בפ' שום היתומים (דף כג) ואי מזדקקין מוקמינן אפוטרופא ורשאים הם בכך ואין בדבר זה ספיקא פלל לב שאלת נערה שנתפתתה ע"י איש מריקי המון אשר נשתחד מצד אחד מקרובי הנערה שהיה מתפחד שמה תשיאנה אמה בלא רשותו והוא נתן עיניו להוציא ממון מיד אם הנערה או תשב עגונה כל ימי חייה והפחידו הנערה שהיא בת י"ד שנים ואמרו לה

שְׁתַּאסֹּר על עֲצֻמָּה כָּל קְדוּשֵׁין זולת אותן שִׁיְהִיו בְּרִצּוֹן אִמָּה וּבְזֶה הַנִּעְרָה בָּאָה לְפָנֵי הַעֲדִים וּבְהִיוֹתָהּ לְפָנֵיהֶם על דֶּרֶךְ הַתְּחַבּוּלָה כְּלָלוֹ בְּעֵנֵי הָאִסּוּר הַקְּרוֹב הַהוּא.

ולפי דברי הנערה אשר דברה תוך רגע אחר מעשה שלא שמעה מפי העדים שנשמתעבדה רק לרצון אמה וגם על זה נאנסה אלא מפני שנתביישה מפני העדים שבאו לה פתאום שלא מדעתה אמרה הן לדברי העדים.

וזה תנרף השטר שנעשה על זה: (א) בפנינו עדים ח"מ באה הבחורה לאה בת הנכבד ראובן נ"ע הדרה פאן במקום פלוני ואמרה לנו בלב שלם ובנפש חפצה פיה ולבה שנים שלא בשום אונס כלל ובבטול כל מודעי, הריני אוסרת עלי בהנאה כהקדש כקרבן פעולה כל איש שבעולם מלבד האיש אשר יבחרו לי אדונתי אמי פלונית והנכבד פלוני הדרים פאן במקום פלוני שניהם יחד כל זמן שהם בחיים אבל כל איש אחר שבעולם יהיה מי שיהיה אני אוסר עלי כהקדש כקרבן פעולה הוא וכל מיני הנאות הבאות ממנו בידי וברשותי בתורת קדושין בין על ידו בין על יד שלוחו הן כסף הן שנה כסף הן כל שאר דרכי קניות שהאשה נקנית בהם שמפונרשות וידועות אצל חכמי ישראל אפי' שאקבל אני בעצמי הקדושין הנהם מדעתי ומרצוני.

ומעכשיו אני מוסרת מודעה בפניכם מפני שאני מתיראת שמא יקומו אנשים ויתנו לי אי זה דבר שיהיה ויוציאו עלי קול שאני מקודשת או ספק מקודשת עד שמפח אותה נתינה או אותה דבה אשב עגונה לפיכך אני נודרת בפניכם בלא שום פתח היתר וחרטה בעולם שאני אוסרת עלי כהקדש כקרבן פעולה הנאת ממונו והנאת תשמישו והנאת גופו של כל איש שבעולם בלא שום שיור בעולם על דעת המקום ועל דעת רבים בכל הדברים שינתנו לי ושיאמרו עליהם או יכתבו בלשון קדושין ובתורת קדושין ויהיו מעתה כדברים בטלים שאין בהם ממש אלא אותם קדושין שיהיו נתונים לי מדעת אדונתי אמי ופלוני הנזכר כפי שנזכרו ואנו עדים קבלנו דבריה בתורת עדות ביום לחדש פלוני והפל שריר וקיים פלוני ופלוני, זה תנרף השטר: ועתה כשרוצים אמה וקרוביה להשיא את היתומה לאחד מפמה נכבדי הארץ אשר תבעויה והם שואלים רשות מהקרוב הנזכר דוחה אותם מיום אל יום ומחדש לחודש זה לה ארבעה חודשים והנערה ואמה בוכות ומתמררות על הדבר שהוא אשר עשו להולכן אדוננו תודיענו אם יש לנערה שום היתר בעולם הן ע"פ חכם בפתח וחרטה מעיקרא ואי אמרינו שזאת הנערה היתה מוטעת מפמה צדדיו, האחד שהיא לא הבינה בכל מה שכתוב בלשון השטר וזה נדאי מאחר שהנערה ואמה כפרו מיד אחר מעשה שלא שמעו שנזכר הקרוב שהוא בשטר, ועוד אחרת דמילתא דמוכחא ואומד הדעת הוא שאלו הנשים לא נתפוננו רק לשמרה ממי שאינו הגון לה וראיה דמוכחא מלשון השטר דאמר שמא יקומו אנשים ויתנו לי וכו' ולהגון לה נמי לא נתפוננה לשבת עגונה כדאמרינו (פתובות ס"ד) אשה יצרה מבפנים כו' ורוצה אשה בקב ותפלות וכו'.

אם נחוש לנדר ולאסר שלא להתירו מאחר שהוא על דעת המקום ואין לו הפרה מדאיתא שהשביע משה לישראל. כבר כתבו לנו רוב הגדולים והרמב"ן ז"ל במשפט החרם שלו שלא נאמר הנהם אלא בקיום התורה שדעת המקום לאסור ולא להתיר אבל בשאר שבועות כשם שמצוה לאסור כן מצוה להתיר.

תדע לך דְּהָא נִוְדְרַת ליתומים על דעת המקום הוא כְּכֹל שְׁבוּעָה שב"ד מְשִׁבְעִים וְאִפְי' הכי לא חָשׂוּ לְהַתִּירָה אִם לֹא דְאֶרְוֶה על דעת הרבנים וכו' והואיל וזאת על דעת רבנים הנאי וקי"ל דְּנִדְרָ שְׁהוֹדֵר על דעת רבנים אין לו הִפְרָה לְעוֹלָם לְדָבָר הֶרְשׁוּת אֲבָל לְדָבָר מְצוּה יֵשׁ לוֹ הִפְרָה כִּהְיָה מְקָרִי וְרָדְקִי דְאֶרְוֶה רב אחא וְאֶהְדְרֶיה רבינא מְשׁוּם דְלֹא אִישְׁתַּכַּח דְדִיִּיק פְּנוּתִיה.

בְּנִדּוֹן שְׁלִפְנֵינוּ מִסְתַּפְקָא מִקְלָתָא אִם הוּא לְדָבָר מְצוּה אִי לֹא דק"ל דְּאֶתְתָא לֹא מִיִּפְקָדָא אֶפְרֵיה וְרַבְיָה: אֲמַנְם מְצִאתִי בְּתֻשׁוּבַת שְׁאֵלָה לְרַב דְּן ז"ל דְּאָמַר דִּאֲע"ג דק"ל דְּאֶתְתָא לֹא מִיִּפְקָדָא אֶפְרֵיה וְרַבְיָה אֹמַר אֲנִי דְאִפְי' הִכִּי אֵית לָהּ מְצוּה אֲע"ג דְּאִינָה מְצוּנָה וְעוֹשָׂה וְכִינּוֹן דְּאֵית לָהּ נְמִי מְצוּה קְלָה נִרְאָה לְהַתִּירָה אִפִּי' עַל דְּעַת רַבִּים וְלֹא אֲמַרִּינוּ אֶפִּילוּ עַל דְּעַת רַבִּים אִין לוֹ הִפְרָה אֲלֵא לְדָבָר הֶרְשׁוּת אֲבָל לְדָבָר מְצוּה אֶפִּילוּ הִתְרָא לֹא בְּעִי.

וְרִאֵיה לְדָבָר מִפ' הַשּׁוֹלֵחַ (ל"ו) דְּאֶהְדְרֶיה רבינא לְהֵהוּא מְקָרִי וְרָדְקִי דְהוּה פֶּשַׁע בְּיַגְדִּי מְשׁוּם דְלֹא אִישְׁתַּכַּח דְדִיִּיק פְּנוּתִיה הִכָּא נְמִי מְצוּה קְלָה הִיא וְכִי מְשׁוּם דְלֹא דִיִּיק פְּנוּתִיה לִיכָּא מְקָרִי וְרָדְקִי דְאִיכָּא לְמִימַר שְׁבִשְׁתָּא מִמִּילָא נְפָקָא דְאִפִּי' לְמֵאן דְּאָמַר שְׁבִשְׁתָּא כִּינּוֹן דְּעַל עַל הוּו סְפָק סְפָקָא דְמִלְמַדִּי תִינּוּקוֹת כְּלָהוּ אִי מְקָרִי בְּשִׁבְשִׁתָּא וְאִי מְקָרִי בְּשִׁבְשִׁתָּא סְפָק אִי שְׁבִשְׁתָּא כִּינּוֹן דְּעַל עַל אוֹ לֹא וְאִפִּי' אֶהְדְרֶיה בְּדָבָר מוּעַט כְּזֶה: עכ"ל הַתְּשׁוּבָה.

וּבְאִוְתָה תְּשׁוּבָה עֲצָמָה חוֹלֵק עָלֵיו הֶרַב ר' יוֹם טוֹב אֲשֶׁבִילִי ז"ל וְזֶה לְשׁוֹנוֹ. עוֹד אֲנִי צָרִיף לְהַתְלַמֵּד בְּדָבָרֵי רַבִּינוּ נ"ע בְּמָה שְׁפָתָב אֲבָל לְדָבָר מְצוּה הִתְרָא לֹא בְּעִי דְוִדַּאי דָּבָר נְעֵלָם מִמְּנִי וְלֹא אוֹכַל הַבֵּין דָּאִם כֹּן לְתַנְיָה גַבִּי אַרְבַּעַה נְדָרִים שְׁהַתִּירוּ ז"ל אֶדְרַבָּה תְּנִינוּ כִּי נְדָרִים חֲלִין עַל דָּבָר שֶׁל מְצוּה, בְּכַרְט וְקִי"ל דְּשְׁבוּעָה חֲלָה עָלֵיהּ כְּכֹלֵל וְצָרִיף הִתְרָא וְכִי תִימָא דְכָל נִשְׁבַּע סְתָם אֲנִי סְהַדִּי דְאֶדְעָתָא דְבִטּוֹל מְצוּה לֹא נִדְרָ וְזֶה בְּכָלֵל נְדָרֵי שְׁגָגוֹת הָא לִיתָא דְהָא אִם נִשְׁבַּע שְׁלֹא לִישָׁב בְּצַל סוּפָה וְלִהְנִיחַ תְּפִילִין שֶׁל רֹאשׁ אֲנִי קִי"ל שְׁהוּא אִסּוּר כְּדִאִיתָא בְּשְׁבוּעוֹת בְּגִמְרָא דִילֵן וּבִירוּשְׁלָמִי וְעוֹד מָה שְׁאָמַר הַתְלַמוּד אֲבָל לְדָבָר מְצוּה יֵשׁ לוֹ הִפְרָה הֵנָּה לִיה לְמִימַר אֲבָל לְדָבָר מְצוּה אִין צָרִיף הַתְרָה וְאִי מְשׁוּם דְמִיִּיתִי רִאֵיה תְלַמוּדָא מִהְיָה מְקָרִי וְרָדְקִי: אֲמַרִּינוּ דְאֶהְדְרֶיה רבינא הִינּוּ דְאֶהְדְרֶיה ע"י הִפְרָה אֲלֵא שְׁקִיצָר הַתְלַמוּד.

וְכֹן פִּירְשׁוּ כָּל הַמְּפָרְשִׁים ז"ל. וְאֶפִּילוּ לְדָבָרֵי ר"ת ז"ל שְׁפִירְשׁ דְכִי אֲמַרִּינוּ לְדָבָר מְצוּה יֵשׁ לוֹ הִפְרָה: הִכִּי מְשִׁמַּע כְּשֶׁהִיָּה טְעוֹת בְּנִדְרָ קִצַּת כִּהְיָה דְמְקָרִי וְרָדְקִי דְהוּה סְבִיר דְאִיכָּא דְדִיִּיק פְּנוּתִיה מוּדָה הוּא מִיָּהָ דְהִתְרָא בְּעִי דְלֹא נִדְרָ טְעוֹת מְמַשׁ הוּי דְהָא סְתָמָא אֶדְתְּנִיה כִּי אַעֲבְרֶיה לְהֵהוּא מְקָרִי וְרָדְקִי סְתָם כְּלִי תְנָאִי.

וְיָדוּעַ הוּא כִּי זֹו אִין עָלֵיהּ מְצוּה לְהַנְשֵׂא עַד שְׁנַאֲמַר שְׁאִין שְׁבוּעָתָה חֲלָה לְבַטֵּל אֶת הַמְצוּה. וּבְזֶה וְדַאי לְמַדְנוּ רַבִּינוּ נ"י אֲשֶׁר נִמּוּקוּ עִמּוֹ ע"כ דְבָרֵי הֶרַב רַבִּי יוֹם טוֹב ז"ל הַחוֹלֵק לְדָבָרֵי הַר"ר דְּן ז"ל.

וְעַתָּה אַחַר כָּל זֶה צָרִיכִים אֲנִי לְדָבָרִיף שְׁתַּכְרִיעַ בֵּינֵיהֶם. ע"כ דְבָרִיף: תְּשׁוּבָה אֲנִי אִינִי כְּדִי לְהַכְרִיעַ בֵּין הַרְבָּנִים הָאֵלֶּה ז"ל אֲשֶׁר קָטְנָם עֲבָה מִמִּתְנִי מֵאן יְהִיב לִי מַעֲפָרְהוֹן וּמְלִינּוֹן עֵינִינוּ.

אָמַנְם בְּהִיּוֹת דְּבָרֶיךָ עָלַי חוֹבָה וְלֹא אוֹכְלוֹאֹכְל לְהַשִּׁיבְךָ רִיקָם אַכְרִיעַ דְּעֵתִי (ב) בְּאַמַּת תְּשׁוּבַת הַר"ר דָּן ו"ל אֲשֶׁר הִזְפֵּרַת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינַי וְתַמָּה אֲנִי פֶה קְדוֹשׁ שְׁמוֹחַזְקֵנִי בּוֹ שְׁהִיָּה בְּקִי בְּחֻדְרֵי תוֹרָה אִיךָ אָמַר דְּבָרִים הִלְלוּ שְׁאִין סִפְק שְׁהַדְבָר בְּרוּר דְּכִי אֲמַרִּינוּ לְדָבָר מְצֻנָה יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה לֹא בָּאוּ לוֹמַר שְׁיִהֵא הַנְּדָר מִן־מַאֲלֵיו אֲלֵא דְסָגִי לִיהַ בְּהַפְּרָה וְהַפְּרָה מִיָּהָא בְּעֵי וְלֹא אֲאָרִיךָ בְּזַה מִפְּנֵי שְׁהַדְבָר בְּרוּר וּפְשׁוּט מְאֹד וְכָל מַה שְׁתַּפְּשׁ בְּזַה הַר"ר יוֹם טוֹב אֲשַׁבְּלִי ו"ל דְּבָר בְּרוּר הוּא אַמַּת וְיִצִיב.

(ג) אָמַנְם דְּעֵתִי מִסְפַּמַּת בְּמַה שְׁפַתְבַּת הַר"ר דָּן ו"ל דֹּאֵע"ג דְּקִי"ל דְּאַתְתָּא לֹא מִיִּפְקֵדָא אַפְרִיָּה וּרְבִיָּה מ"מ מְצֻנָה קָא עֲבָדָא כְּשֵׁהִיא מִתְקַדְּשַׁת וְנִשְׂאֵת: וּרְאָיָה לְדָבָר מְדַאֲמַרִּינוּ בְּרִישׁ פְּרָק הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ (דָּף מֵא) אֲלֵא פִי אִיתְמַר דְּרַב יוֹסֵף ק אֲסִיפָא אִיתְמַר הָאִשָּׁה מִתְקַדְּשַׁת בָּהּ וּבִשְׁלוּחָהּ הַשְּׁתָא בְּשִׁלּוּחָהּ מִתְקַדְּשַׁת בָּהּ מִיִּבְעִיָּא אָמַר רַב יוֹסֵף מְצֻנָה בָּהּ יוֹתֵר מִבְּשְׁלוּחָהּ פִּי הָא דְרַב סְפָרָא מְחַרְףָּ רִישָׁא רַבָּא מְלַח שְׁיִבּוּטָא וְזוֹ רְאָיָה בְּרוּרָה שְׁהֵאִשָּׁה כְּשֵׁהִיא מִתְקַדְּשַׁת מְצֻנָה קָא עֲבָדָא וְגַם הַר"ר יוֹם טוֹב ו"ל אִינוּ חוֹלֵק עַל זֶה שֹׁאֵע"פ שְׁפַתְבַּת בְּסוּף תְּשׁוּבַתוֹ זֶה לְשׁוֹנוֹ, וְיָדוּעַ הוּא פִּי זוֹ אִין עָלִיָּה מְצֻנָה לִינְשָׁא עַד שְׁיִאֲמַר שְׁאִין שְׁבוּעָתָה חָלָה לְבַטֵּל אֵת הַמְצֻנָה ע"כ דְּבָרִיו, (ד) לֹא בָּא לוֹמַר אֲלֵא שְׁאִין מְצֻנָה זוֹ מְפֹרְשַׁת כָּל כְּפֹד שְׁלֹא תִהְיֶה שְׁבוּעָה חָלָה עָלֶיהָ שְׁהִדִּין כְּפֹד הוּא שְׁכָל שְׁהִיא מְצֻנָה מְפֹרְשַׁת מִן הַתּוֹרָה אִין שְׁבוּעָה חָלָה לְבַטֵּלָה אֲכָל מַה שְׁהוּא מְדַרְשׁ חֻמְמִים שְׁאִינוּ מְפֹרְשׁ בַּתּוֹרָה שְׁבוּעָה חָלָה עָלָיו.

וְזֶה יָמִים שְׁזַה הַדְּבָר חִזְדְּשֵׁתִי וּמְצֻאֵתִי לִי סַעַד בְּדְבָרֵי הַרְמַב"ן ו"ל וְהֵאֲרַכְתִּי בְּזַה בְּמִקּוּמוֹ בְּפְרָק שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים בְּתָרָא וְלֹא אֲאָרִיךָ כָּאֵן שְׁאִינוּ מְעִיָּקְרָה שְׁל שְׁאֵלָה אֲכָל מ"מ הַרַב יוֹם טוֹב ו"ל כְּפֹד רְצָה לוֹמַר שְׁאִין מְצֻנָת נִשׁוּאִין זוֹ שְׁל אִשָּׁה כְּדֹאִי שְׁלֹא תִהֵא שְׁבוּעָה חָלָה לְבַטֵּלָה.

וְהוּא אַמַּת וְכִמוֹ שְׁפַתְבַּתִּי. אֲכָל לֹא בָּא הַרַב ו"ל לוֹמַר שְׁלֹא תִהֵא הָאִשָּׁה עוֹשֶׂה מְצֻנָה כְּשֵׁהִיא מִתְקַדְּשַׁת וְנִשְׂאֵת: (ה) מַעֲתָה לְגִדּוֹן שְׁלִפְנֵינוּ אִם זֶה הַקְּרוּב שְׁנִדְרָה אִשָּׁה זוֹ שְׁלֹא תִנְשָׂא בְּלֹא רְשׁוּתוֹ הוֹלְךָ בְּדָרְךָ לֹא טוֹב וּמַעֲגֵן אוֹתָהּ עַד שְׁתַּרְצָנוּ בְּרַצִּי כְּסָף, אִם יֵשׁ לֵאל יָדָה וְשְׁתוּכֵל עֲדִיין לְהַנְשָׂא לְאוֹתוֹ שְׁהִיא בּוֹחֶרֶת וּקְרוּבִיָּה מִסְפִּימִים עִם הִיּוֹת שְׁהוּא עוֹשֶׂה שְׁלֹא כְּהוֹגֵן רְאוּי שְׁתַּעֲשֶׂה הָאִשָּׁה בְּדָבָר אֲשֶׁר תּוּכֵל אַחֲרֵי אֲשֶׁר נִכְנָסָה בְּקִשְׁרוֹ פִּי אִם הַדְּבָר סוֹבֵב בְּזַה שְׁיֵשׁ לֵאל יָדָה לֹא יִהְיֶה הַהִיתֵר לְדָבָר מְצֻנָה וְאִם אוּלַי הַקְּרוּב גְּדוּלוֹת מְבַקֵּשׁ אֲשֶׁר אִם יִנְתֵּן לוֹ אֵת אֲשֶׁר יִשְׁאַל לֹא תוּכֵל הִיתוּמָה לְהַשִּׁיג הַזּוּיָג הַהוּא אֲשֶׁר בּוֹחֵר בּוֹ הִיא וּקְרוּבִיָּה הִיתֵר נִדְרָה לְדָבָר מְצֻנָה הוּא.

שְׁמָא יֹאמַר אָדָם לֹא פִי אֵע"פ שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אוֹתוֹ זּוּיָג אֲפִשֶׁר שְׁתַּנְדְּנוּג לְאַחַר בְּדָמִים מוּעֵטִים וְנִמְצָא שְׁאִין הַפְּרָה זוֹ לְדָבָר מְצֻנָה. (ו) אִין הַדְּבָר כֵּן שְׁעִיקֵר מְצֻנָת נִשׁוּאִי אִשָּׁה הוּא בְּאוֹתוֹ שְׁהִיא חֲפָצָה בּוֹ וְכִדְאֲמַרִּינוּ בַר"פ הָאִישׁ מְקַדֵּשׁ וּפ' עֲשֶׂרָה יוֹחֲסִין (דָּף פֹּא) אֲסוּר לְאָדָם שְׁיִקְדֵשׁ אֵת בֵּיתוֹ כְּשֵׁהִיא קִטְנָה עַד שְׁתַּגְדִּיל וְתֹאמַר בְּפִלוּנִי אֲנִי רוּצָה.

וְעוֹד שְׁאִין מְנִיחִין אֵת הַנְּדָאִי מִחַמַּת מַה שְׁהוּא סְפֵק אֵתִי סְפֵק לֹא אֵתִי וְכִינוּן שְׁכֵן הַדְּבָר בְּרוּר שְׁהַפְּרָה זוֹ לְדָבָר מְצֻנָה. דֹּאֵע"ג דְּאֲמַרִּינוּ בְּסוּף פ' שְׁבוּעוֹת שְׁתִּים בְּתָרָא (דָּף כֹּט) ע"ד הַמְּקוּם לְמָה לִי פִי הִיכִי דְלֹא תִהְיֶה הַפְּרָה לְשְׁבוּעָתָם דְּאֵלְמָא עַל דְּעַת הַמְּקוּם אִין לוֹ הַפְּרָה (ז) כְּבָר פְּתִבוּ הַרְאִשׁוֹנִים ו"ל דְּכִי אֲמַרִּינוּ הִכִּי דְנִקָּא בַּתּוֹרָה וּבְמִצְוֹתֶיהָ וְכִמוֹ שְׁפָא

בדבריה: (ח) ועוד דכי היכי דאמרין דעל דעת המקום אין לו הפרה הכי נמי אמרינן בעל דעת רבים ואפ"י הכי אסקינן בפ' השולח (דף לו) דלדבר מצנה יש לו הפרה ואין ספק שאין ראוי להתמיר יותר בזה בנדר שהנדר על דעת המקום מנדר שהנדר על דעת רבים (ט) דטעמא מאי אמרינן דעל דעת רבים לדבר מצנה יש לו הפרה משום דאנו סהדי שלא הספימה דעת הרבים מעולם שלא תהא הפרה לנדרו לדבר מצנה אלא מספימיםהם דלדבר מצנה יהא הפרה לנדרו כ"ש דאנו סהדי בזה ובכיוצא בו בדעתו של מקום ומעתה הדבר ברור שכל נדר אע"פ שהנדר על דעת המקום ועל דעת הרבים לדבר מצנה יש לו הפרה (י): שפא יאמר אדם פבר חידש ר"ת ו"ל ואמר דלאו בכל לדבר מצנה יש הפרה אלא דדוקא כי ההוא מקרי דרדמי שהיה נראה כעין טעות בגופו של נדר ופתחו מגופו ומאותה מצנה בעצמה אבל משום מצנה אחרת אין לו הפרה דכיון שעל דעת רבים נשבע מנא לן שפא היה דעתו משעה ראשונה להתחרט משום מצנה זו.

אומר אני שאפ"י לדברי ר"ת ו"ל שחידש חומרא זו הרי גדון שלפנינו כי ההוא מקרי דרדמי ועדיף מיניה שפבר גלתה זו בדעתה בשעת נדרה שהיא נודרת פן מפני שהיא חוששת פן יוציאו עליה קול שהיא מקודשת עד שמפח אותה דבה תשב עגונה נהרי עכשו מתברר דאדרבא מחמת נדרה היא יושבת עגונה: ועוד שקרוב הדבר לומר שפיון שגלתה זו בעצמה ואמרה שמחמת עגונא היא עושה, פן כל שמתברר שהיא מתענגת בכף (יא) הנה ליה פתולה נדרו בדבר כי הוה: דאמרין בפירק פותחין (דף סה) קונם שאני נושא אשה פלונית שאביה וכו' ואמרו לו: מת דנעשה פתולה נדרו בדבר דקי"ל פרב הווא דאמר התם הכי ומוכח בקדושין דבענין זה אינו צריף שאלה לחכם, דאלמא כל מי שנודר ומגלה דעתו בשעת נדרו מחמת מה הוא נודר הוי כאילו התנהו שלא משוף נדרו אלא עד שיסתלק אותו דבר שהוא חושש בו אבל כל שנסתלק מותר מאליו הכא נמי הרי נוסף עליה מחמת נדרה חשש מרובה: מאותו דבר בעצמו שהיתה חוששת בו והיינו עיגונא.

ושפא תאמר מ"מ אותו חשש ראשון במקומו עומד ואפשר נמי דעדיף מהאי בתרא שאם לא נדרה פן אפשר שהיה יוצא עליה קול של קדושין ותהא מעוגנת על ידי מי שלא ירחם עליה ועכשיו יצאה מאותו חשש ואף על פי שקרובה מעגן אותה עכשיו לסוף יתירנה.

יש להשיב לה ולומר שלהוציאה מידי חששה הראשון היה די לה שתדור שתתלה עצמה בדעת אמה. הילכף זו שנדרה אף על דעת קרובה תלתה נדרה בדבר ובטל דבר וקרוב הנדר ליבטל מאליו.

ולא שאני אומר שיהא ראוי לעשות מעשה בזה שפפני שאנו מדמין לא נעשה מעשה ועוד שעדיין אפשר לחלק ביניהם אלא שפכתתי זה פדי להראות שהדבר ברור דלא חמיר האי עובדא מעובדא דהווא מקרי דרדמי ואפ"י לדברי ר"ת ו"ל שפכתנו למעלה (יב) וכיון דאסקינא בהווא עובדא לדבר מצנה יש לו הפרה גדון זה נמי יש לו הפרה.

ואין ספק שאם קרוב זה מעגן ומענה זאת האשה ומעכב אותה שלא תנשא להגון לה עד שתפדה עצמה במה שהוא רוצה ושאם תעשה פן לא תשיג הזווג ההוא דהפרת נדר זה לדבר מצנה הוא ויש לו הפרה: ועוד שר"ת ו"ל עצמו שחידש אותה חומרא שפכתנו

מיקל כְּשֶׁאָמַר ע"ד פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי אָבֵל ע"ד רַבִּים סָתֵם יֵשׁ לוֹ הַפְּרָה אִפִּי
שֶׁלֹא לְדַבֵּר מִצְוָה אֶלָּא א"כ נַעֲשֶׂה הַגִּדֵר בְּפָנֵי רַבִּים דְּמִסְתַּמָּא כְּשֶׁאָמַר עַל דַּעַת רַבִּים עַל
דַּעַתָּם גִּדֵר וְסִבְרָא זֶה מְוַחֲזָקֵת הִיא אֲצֵל חֲכָמֵי הַצְּרָפְתִּים ז"ל וּכְתוּבָה בְּתוֹסְפוֹתֵיהֶם
וּבְחִבּוּרֵיהֶם בְּפִשְׁיטוּת.

וְכֵן רַבִּינוּ הָאֵי גָאוֹן ז"ל מִיִּקְל וְאוֹמֵר (יג) דְּכִי אֲמַרְיִנְן עַל דַּעַת רַבִּים אֵין לוֹ הַפְּרָה דְּוָקָא
שְׂיֵהָא עַל דַּעַת רַבִּים וּבְרַבִּים אָבֵל אִם אֵינְן שְׂמֵם אֵין עַל דַּעַת רַבִּים כְּלוּם וְכֵן דַּעַת רַש"י
ז"ל וְאֵין רַבִּים פְּחוּת מִשְׁלֵשָׁה כְּדָמוּכַח בְּפֶרֶק הַשּׁוֹלֵחַ (דף מו): (יד) אֲמַנְם מְפָנֵי שְׁעֵנֵינִי
הַגִּדְרִים וְהָאִסְרִים חֲמוּרִים מְאֹד זֹאת עֲצָתִי שְׁתַּתִּישׁוּבּוּ בְּדַבֵּר (טו) וְשִׁישְׁלַחוּ חֲשׁוּבֵי הָעִיר
וְחֲכָמֵיהָ בְּעַד אוֹתוֹ קְרוֹב וַיִּדְבְּרוּ עַל לְבוֹ שְׂיִסְפִים בְּאוֹתוֹ זְוִיג אֲשֶׁר בּוֹחֲרֵת בּוֹ הִיתּוּמָה
וְאִמָּה אִם יִרְאֶה הֶגְוֵן גַּם בְּעֵינֵיהֶם וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבָר לוֹ לְפוּקָה וְאִם לֹא יִתְרַצֶּה הַקְּרוֹב הַהוּא
לְדַבְּרֵיהֶם וַיִּחְטָא בְּנִפְשׁוֹ וַיִּרְאוּ שְׂאֵם תַּתֵּן הָאִשָּׁה אֵלָיו זֹאת אֲשֶׁר יִשְׁאַל לֹא יָבֵא אֶל הַפּוֹעֵל
הַזְּוִיג הַהוּא וְשֶׁאֵין לָהּ אַחֵר בְּמִזְנוֹן הֶגְוֵן תַּבְּחֵר: בּוֹ הִיתּוּמָה כְּמוֹהוּ תִשְׁאַל עַל גִּדְרָה בְּפָנֵי
הַקְּרוֹב הַהוּא גַּם כִּי יִמְחָה בְּדַבֵּר.

וְאִם לֹא יִרְצֶה לְבֹא יוֹדִיעוּהוּ מְדַאֲמְרִינְן הַמְּנַדֵּר הַנְּאָה מְחַבְּרוּ בְּפָנֵינוּ אֵין מִתִּירִין לוֹ אֶלָּא
בְּפָנֵינוּ אֲכֵן טָרַם כָּל זֶה הַשְׁתַּדְּלוּ בְּכָל מְאֲמָצֵי כְּחֻכְם לְהִבְיֵא הַקְּרוֹב הַהוּא לְמָה שֶׁהוּא רָאוּי:
לִג בְּרִית כְּרוּתָה לָהּ שְׂאֵינָה חוֹזֶרֶת כִּי כְּבוֹדָהּ חֲדָשׁ עֲמָדִי לְתַהֲלָה לְשֵׁם וּלְתַפְאֲרַת וּזְכוּרֵנִי
אֵת אֲשֶׁר פָּצוּ שְׁפָתַי וְגַם בְּמִכְתָּב הַתּוֹתִי תוֹ לְבַלְתִּי הַשִּׁיב שְׂאֵלוֹתֶיהָ רִיקָם לְכֵן לֹא יִמְנַעוּנִי
טְרַדוֹת מִהַשְׁלִים אֵת חֻקְם וְאִם יִדְעָתִי כִּי כִּדְעָתִי יִדְעָתִי וְיִדְעָתִי וְלֹא תִדְעֵ, מְאֲשֶׁר דְּבָרָה
קִבְעָתִיו עָלַי חוֹבָה הִנֵּה בְּאֵתִי כְּתוּרָה וְכִמְצָנָה וְעֲמָדָתִי עַל שְׂאֵלוֹתֶיהָ בְּעֵנֵן הָאִשָּׁה הַעֲגוּנָה
עַל נִוּסַח מַעֲשֶׂה ב"ד אֲשֶׁר בָּא לְפָנַי.

וְזֶה טוֹפְסוֹ: (א) בְּפָנֵינוּ אָנוּ ב"ד ח"מ בָּא נִשְׁטְרוּק דוּי"ל א מְאִינֵינָא וְאָמַר לָנוּ הָרִי שְׁפָתִי
אִישְׁטִיל"א הִיִּתָּה נְשׂוּאָה לְאִנְבוּנֵי"ט קְרַשְׁקָא"ש בֵּן אַחֲוֹתוֹ שֶׁל מִיִּשְׁטְרִי אֵיִצְק וִיגִי"ר
דְּפִרְפִּינֵיאַן וְלִפְעָמִים הָיוּ קוֹרְאִין אוֹתוֹ נִיבּוּ"ט ** (נִיבּוּט בל' שְׂפִאנֵיאַל הוּא בֵּן אָח אוֹ
אַחֲוֹת, כְּמוֹ נַעֲפַע בל"א): ** דְּמִיִּשְׁטְרִי אֵיִצְק וִיגִי"ר וְרֵאִינוּ בְּכַתּוּבַת אֲשֶׁתוֹ הַגִּזְפָּרַת שְׁמוֹ
כְּתוּב וְחֲתוּם יוֹסֵף בֵּר' אֲבָרְהָם וְזֶה כְּמָה שְׁנִים נִתְקוּטֵט עִם אֲשֶׁתוֹ בְּתִי הַגִּזְפָּרַת וְעַמִּי וְכַעַס
עָמָה הַרְבֵּה וְהִלָּף לוֹ וְנִשְׂאָרָה בְּתִי עֲגוּנָה זֶה שְׁנִים רַבּוֹת וְעַכְשָׁו שְׂמַעְתִּי שְׂמַת בְּעֵלָה
אִנְבוּנֵיט הַגִּזְפָּר, בְּבִקְשָׁה מִכֶּם רַבּוּתִי חֲקְרוּ וְדַרְשׁוּ בְּדַבֵּר אִם אֲמַת הוּא שְׂמַת אִישָׁה
אִנְבוּנֵיט הַגִּזְפָּר וְתַנְשֵׂא בְּתִי הַגִּזְפָּרַת.

וְאָנוּ ב"ד חֲתוּמֵי מִטָּה הַנְּזַקְנוּ לוֹ וְחֲקַרְנוּ בְּדַבֵּר וּבָא לְפָנֵינוּ עַד אֲחַד שְׁמוֹ אֲנָבוּעַז בֵּן
מִיִּשְׁטְרִי מִשָּׁה סִשְׂאֵל"ה וּמִיִּשְׁטְרִי אֵיִצְק וּמִיִּשְׁטְרִי מִשָּׁה הַגִּזְפָּר קְרוֹבִים זֶה לְזֶה קוֹרְבָה
שְׂאֵין בָּהּ פְּסוּל.

וְהַעִיד בְּפָנֵינוּ כִּי כְּשֶׁלֶשׁ שָׁנִים הָיָה הוּא בְּמִיּוּרְק"א וּמְצָא שְׂמֵם יְהוּדִי אֲחַד עוֹמֵד בְּתוֹפִיא"ה
הַמְּקוּם אֲשֶׁר בְּמַדִּינַת קְאֵלֵאֲבֵרִי"א שְׁמוֹ נִשְׁטְרוּק דְּשִׁטִּיבִיר"י וְזֶה הַנְּכַבֵּד נִשְׁטְרוּק
ד"שִׁטִּיבִיר הַגִּזְפָּר הָיָה מִקְדָּם מִן הָאֲרִץ הַזֹּאת וְהָיָה מְפִיר מִיִּשְׁטְרִי אֵיִצְק וּמִיִּשְׁטְרִי מִשָּׁה
הַגִּזְפָּרִים וַיְחִוּסֵם וּמִשְׁפַּחוֹתֵיהֶם אֲמַנְם לֹא הָיָה מְפִיר אֲנָבוּעַז הַגִּזְפָּר וְלֹא אִנְבוּנֵיט הַגִּזְפָּר
בְּעַל הָאִשָּׁה הַגִּזְפָּרַת לֹא כְּכַוְנֵיהֶם וְלֹא בְּשִׁמוֹתֵיהֶם לְפִי שֶׁהֵם הָיוּ קִטְנִים אוֹ לֹא הָיוּ נוֹלָדִים
כְּאֲשֶׁר יֵצֵא נִשְׁטְרוּק דְּשִׁטִּיבִיר הַגִּזְפָּר מִהָאֲרִץ הַזֹּאת, וְכִּי הַעִיד לְפָנֵינוּ אֲנָבוּעַז הַגִּזְפָּר

כי פֶּאֶשֶׁר יָדַע נְשֻׁטְרוּק דִּשׁ"טִיבְרֵי הַנְּזָכָר שְׁאֲנִיבֹעֵז זֶה בֶּן מִיִּשְׁטְרֵי מְשִׁיחַ הַנְּזָכָר אָמַר אֵלָיו
נְשֻׁטְרוּק דִּשׁ"טִיבְרֵי הַנְּזָכָר הָרִי יֵשׁ לָהּ קְרוֹב אֶחָד בְּתוֹפִיא"ה מְקוֹם דִּינְרֵי שְׂאֵל אוֹתוֹ
אֲנִיבֹעֵז מִי הוּא זֶה דִּי הִשִּׁיבוּ כְּלִשׁוֹן זֹאת, נִיבּוּט דְּמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק וַיִּגִּיר דְּפֶרְפִּינֵיִיא קְרוֹבָה:
עוֹד שְׂאֵלוֹ עַל צוּרְתוֹ וְתֹארוֹ וְתֹארוֹ אוֹתוֹ נְשֻׁטְרוּק דְּשִׁטְיִבְרֵי הַנְּזָכָר בְּקוֹטְטֵן וְגוֹדֵל וְאוֹדֵם
וְלִבְנֵי וּמְרֹאֵהוּ וְתֹארוֹ בְּפִנְיֵוֹ וְשִׁעְרוֹתָיו וְכִי פִּנְיֵוֹ בּוֹהֲקֵינִיּוֹת פֶּאֶשֶׁר נּוֹדַע שְׁהִיָּה אֲנִיבּוֹנִיט
הַנְּזָכָר בַּעַל הָאִשָּׁה הַנְּזָכָרֶת.

וְעוֹד שְׂאֵלוֹ אֲנִיבֹעֵז הַנְּזָכָר עַל שְׁמוֹ וְאָמַר לוֹ שְׁקוֹרִין אוֹתוֹ חַיִּים וְלֹאֲחַר זְמַן בְּשָׁנָה זֹו שָׁב
אֲנִיבֹעֵז זֶה מְמִיִּרְקָא וְכֵן שָׁב ג"כ נֹאשְׁטְרוּק דִּשׁ"טִיבְרֵי הַנְּזָכָר וּמְצָאוּ זֶה אֵת זֶה וְהִגִּיד לוֹ
נְשֻׁטְרוּק דִּשׁ"טִיבְרֵי הַנְּזָכָר שְׁסָפֵר לוֹ עַל (שְׁהִיָּה) נִיבּוּט דְּמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק הַנְּזָכָר וְהִגִּיד לוֹ
כִּי מֵת ט"ו יָמִים קִוְדֵם רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶה שְׁעֵבֵר: אֲחַר כֵּן חִקְרֵנוּ עוֹד וְהִעִיד בְּפִנְיֵנוּ ג"כ
נֹאבְרָם וַיִּגִּיר שְׂאֵל הִיָּה לְאָבִיו מִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק הַנְּזָכָר נִיבּוּט אֲחַר שְׁהִלָּף לוֹ מִחוּ"ל מְלֵבֵד
אֲנִיבּוֹנִיט הַנְּזָכָר בַּעַל הָאִשָּׁה הַזֹּאת הַנְּזָכָר כִּי בְּנֵי אֲחִיּוֹת אֲחֵרִים שְׁהִיּוּ לוֹ שְׁמַעְנוּ מִפִּי קְרוֹב
אֶחָד שְׁהִיָּה עִמָּהֶם וְנִיצַל בְּמַחְבּוֹא אֶחָד שְׁפִנְלֵם מֵתוֹ זֶה כְּמָה פֶּה אוֹ בְּמַלְכוּת צְרַפְתַּת וְלֹא
נִשְׂאָר בְּחַיִּים רַק זֶה אֲנִיבּוֹנִיט הַנְּזָכָר בַּעַל הָאִשָּׁה הַזֹּאת הַנְּזָכָר שְׁהִלָּף לוֹ וְגַם בְּהִיּוֹתוֹ הִנֵּה
הִיָּה תְּמִיד מְתַגְדֵּל בְּבֵית דּוֹדוֹ מֵאִישְׁטְרֵי אֵיִצְק הַנְּזָכָר וְהִיּוּ מְזַפְרִים אוֹתוֹ רַבִּים נִיבּוּט
דְּמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק: עוֹד חִקְרֵנוּ וְהִעִיד בְּפִנְיֵנוּ נֹאבְרָם וַיִּגִּיר בֶּן מִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק הַנְּזָכָר שְׁזֶה
הָאִישׁ קְרוֹבוֹ שְׁנֵי בְּשָׁנֵי עִם אֲנִיבּוֹנִיט הַנְּזָכָר בַּעַל הָאִשָּׁה הַנְּזָכָרֶת שְׁמַע מִפִּי שְׁהַקְעִיסוּהוּ
תְּמִיד חֲמִיּוֹ וְאִשְׁתּוֹ הַנְּזָכָרָה עַד שְׁנַתְּמֵלֵא מְאֹד חִיָּמָה עֲלֵיהֶם וְאָמַר לוֹ פֶּאֶשֶׁר יִדְבַר אִישׁ
אֵל אֲחִיו וְאֵל רַעְהוּ כִּי הוּא יִלָּף לוֹ בְּאַרְצֵי מְרַחֲקִים כְּדִי שְׁתִּשְׂאָר אִשְׁתּוֹ עֲגוּנָה כָּל יְמֵי
חַיָּיהָ.

וְעוֹד הִעִיד בְּפִנְיֵנוּ עַד אֲחַר כְּשֶׁר כִּי קִוְדֵם נָסְעוּ מִהָאָרֶץ הַזֹּאת בְּקֶשׁ זֶה הָאִישׁ
אֲנִיבּוֹנִיטְהַנְּזָכָר בַּעַל הָאִשָּׁה הַזֹּאת הַנְּזָכָרֶת מֵאֵת קְרוֹבוֹ מֵאִישְׁטְרוֹ אֲבָרָם דִּישְׁקִשְׁלֵא"ר
לְעִשׂוֹת לוֹ כְּתָב וְאֶגְרָת יְעִיד עָלָיו וְעַל מִשְׁפַּחְתּוֹ וְעִשָּׂה לוֹ הָאֶגְרָת הַהִיא וְשֵׁם בְּאֶגְרַת שְׁמוֹ
שְׁהִיּוּ קוֹרְאִין אוֹתוֹ בְּכָאן בּוֹנִיט וְהִעִיד עָלָיו, וְכִרְאוֹת זֶה שְׁמוֹ בְּקֶרֶב הָאֶגְרָת עֲזָבָה וְהִרְחִיק
אוֹתָהּ בְּעֵבֹר שְׁמוֹ וְאָמַר כִּי דַעְתּוֹ לְלֶכֶת עַל צַד שְׁתִּשְׂאָר אִשְׁתּוֹ עֲגוּנָה כָּל יְמֵיהָ.

כָּל זֶה הוֹעֵד בְּפִנְיֵנוּ: וְעוֹד הִעִידוּ בְּפִנְיֵנוּ שֶׁהִי לְמֵאִישְׁטְרֵי אֵיִצְק הַנְּזָכָר בֵּת אֲחִיּוֹת הִיָּתָה
נְשׂוּאָה לְאִישׁ שְׁמוֹ מְשִׁיחַ דְּשׁוֹרִירֵשׁ וּמִתָּה וְהִיָּה לָהּ בֶּן קֶטָן אֶחָד הִיּוּ קוֹרִין אוֹתוֹ דּוֹרְאָן
וְאוֹתוֹ הִבֵּן הִיָּה עוֹמֵד בְּנַעֲרוֹתוֹ עִם מֵאִישְׁטְרֵי אֵיִצְק הַנְּזָכָר אֲחִי אִם אִמּוֹ לְפִי שְׁאָבִיו הִלָּף
לְפָרוּבִינְצָה מְקוֹם מוֹלְדָתוֹ וְאֲחֵרֵי עָמְדוֹ עִמּוֹ מְעַט זְמַן שְׁלַח מְשִׁיחַ אָבִי הַנַּעֲרָה הַנְּזָכָר בְּעַד
הַנַּעַר בְּנוֹ שִׁישְׁלַחוּהוּ לוֹ כִּי נְכֹסֶף אֵלָיו וְשְׁלַחוּ מֵאִישְׁטְרֵי אֵיִצְק לְאָבִיו הַנְּזָכָר פֶּאֶשֶׁר שְׂאֵל
זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אוֹ יוֹתֵר וְנוֹדַע וְהִעִידוּ כִּי הִגִּיעַ הַנַּעַר לְאָבִיו בְּמְקוֹמוֹ וְהִיָּה עוֹמֵד עִמּוֹ כְּבֵן
אֶצֶל אָבִיו.

וְכָל מַה שֶׁהִעִידוּ בְּפִנְיֵנוּ כְּתַבְנוּ וְחַתְּמָנוּ בְּכו"כ לְחֹדֶשׁ פְּלוֹנֵי שָׁנָה פְּלוֹנִית לְבְרִיאַת עוֹלָם
כְּמוֹ שְׁאֲנוּ מוֹנִין כְּאֵן בְּפִירְפִּינֵיִיאן וְהַכֵּל שְׁרִיר וְקִיָּים. עַד כְּאֵן טוֹפְסֵי הַמַּעֲשָׂה ב"ד: וְכַתְּבָתָּ
כִּי לוֹלֵא הַעֲדוֹת שְׁהִעִיד עַל קְרִיאַת שְׁמוֹ חַיִּים הִיָּה עוֹלָה עַל דַּעְתְּכֶם לְהַתִּירָה אֲחַר שְׁהִוְחָזַק
שְׂאֵל נִשְׂאָר נִיבּוּט דְּמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק וַיִּגִּיר"ר זֶה אֲחַר בְּעוֹלָם זוֹלָת זֶה וְלִשְׁנֵי מִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק

ונגיר ליכא לספוקי פי העד הראשון נשטרוק דשטיביר"י הנה מכיר מ'שטרי איצק זה וממנו דבר וגם בכל הארץ הזאת לא הוקח אחר ולכך היינו מדמין אותה למי שיצא מן העיר ומת מפשפשים בכל העיר מי הוא היצא ואם לא יצא אלא הוא משיאין את אשתו אע"פ שלא העידו על שמו פדאיתא בתוספתא וכמו שגראה בגמרא דילן (יבמות קכא) גבי עובדא דפרשא זריזא, ואיה חברנו וששים בני אדם שלא הונפרו שמותם העצמיים אחר שנודע בבירור מוצאם ומוכאם או מפנייהם מי הם אלא שנסתפקתם על העדות מקריאת שמו חיים וכן נקרא בוניט או יוסף בכתב פן יהיה אחר אע"פ שתאר אותו בשם יחוסו גיבוט דמישטרי איצק ונגיר הנזכר ואם נאמין שכנים דבריו על פרחנו הוא זה ונתלה בו ששינה שמו כאשר זמם ובחר לו בחיים ואם נאמר שזה אחר וחסים לחוד ובוניט לחוד א"כ נתחיק אותו על פרחנו במקוב בייחוסו ובמשפחתו כי לא היה מעולם לזה מאישטרי איצק גיבוט יקרא חיים.

אלו דבריה: וזהו הספק האחד שנסתפק לכם בדבר זה שלולא הספק שנסתפק לכם על שנוי קריאת השם היה בדעתכם להתיירה אע"פ שלא הועד בפניכם על שמו: תשובה (ב) יפה אמרתם שאע"פ שאמרו בתוספתא אין מעידין עד שמכירים שמו ל ושם עירו לא בא למעט אלא שאין סומכין על אומדן הדעת של אמתלאות כגון שמעיד על גופו הארוך וגוי או תארים אחרים שמצויין בהרבה בני אדם וכן נמי למעט שאין סומכין על עדות שמו בלא שם עירו דאיכא למיחש לאחר שכן שמו והוא מעיר אחרת אבל בנדאי כל שמעיד בדבר ברור שאי אפשר לספק באחר משיאין את אשתו אף ע"פ שלא הזכיר שמו ודבר ברור הוא זה דאמרינו בפרק האשה שלום (דף קכא) אל היכי דמי כגון דאמרי אנו אסקינהו קמן ונתזינהו לאלתר וקא רמי סיטני דלאו עליהו קא סמכינן אסימנין הוא דקא סמכינן.

והכי פירושא כגון דלא ידעי הנהו סהדי בהנהו אינשי מאן גינהו שלא היו מכירין אותן לא בשמן ולא בשם עירן אלא שהעידו ראינו איש מת וסימן פלוני היה בו וכל שנותנין סימן מובהק ואנו יודעים שאותן אנשים שהיו בעליהם של אלו אותן סימנין היו בהן מתירין את גשותיהן וכך פירושה של אותה שמועה דוק ותשפח אלמא אע"פ שאין העדים מכירין שמו ושם עירו כל שהם מתארים אותו בענין שאי אפשר לספק בו באחר משיאין את אשתו וכן נמי כל הך סוגיא דפרק האשה וצרתה שהלך בעלה למדינת הים עלה דמתניתין דאין מעידין אלא על פרוץ פנים עם החוטם בהכי רהטא שאין צריך לעדים שיעידו על שמו ועל שם עירו ודבר פשוט וברור הוא זה.

וכן נמי סיפא דתוספתא אבל אמרו אחד יצא מעיר פלוני מפשפשים באותה העיר אם לא יצא משם אלא זה תנשא אשתו וכמו שכתבת ואין להאריך בזה (ג) ולענין הספק שנסתפק לכם מפני העדות שהעיד על קריאת שמו חיים, אנו אומרים שפנין שיש עדות מספיק בדבר שבעלה של זאת מת אלא שנולד ספק בשמו אין לחוש לפי שקריאת שמו בענין זה הוא כסימן העשוי להשתנות שכבר הועד בפניכם שהוא אמר כשיצא מעירכם שירחיק נדוד וישנה שמו כדי שתהיה אשתו עגונה.

וגם הועד בפניכם כי כאשר ראה זה האיש באגרת שעשה לו מ'שטרי אברהם דישקשלי מעיד עליו ששם בה שמו בוניט עזבה והרחיק אותה לבעבור לא יזכר שמו וכיון הרי

סימן של שמו זהו סימן העשוי להשתנות וכל שהעדות מספיק מצד עצמו אלא שיש לו ריעותא מסימן אחר שגראה ממנו שאינו הוא ואותו סימן הוא עשוי להשתנות אין מטילין מחמתו שום ספק בדבר אלא תולין אותו בשנינוי שהוא עשוי להשתנות, ויש לי לדבר זה ראיה מדאמרין בפרק מי שמת (דף קנה) איתבייה ר' יוחנן לר' שמעון בן לקיש (ד) מעשה בבני ברק באחד שמכר בנכסי אביו ומת ובאו בני משפחה וערערו לומר קטן היה בשעת מיתה ובאו ושאלו את ר' עקיבא מהו לבדקו אמר להם אי אתם רשאים לנולו ועוד סימנים עשויין להשתנות לאחר מיתה בשלמא לדידי דאמינא ראיה פעדים פיון דלא אשכחו עדים דקא אתו אמרו ליה מהו לבדקו אלא לדידה דאמרת ראיה פקיום שטר למה להו לבדקו לקיימו שטר ייהו ולוקמו בנכסי ודחינו מי סברת נכסים בחזקת בני משפחה קיימו וקאתו לקוחות ומערערי נכסין בחזקת לקוחות קיימי וקאתו בני משפחה ומערערי ובנדאי פי אמרינו נכסים בחזקת לקוחות קיימי לא משום דלקוחות תפשי להו דהא הו עובדא דבני ברק בקרקעות הוא פדמוכח התם בפרק מי שמת (ה) ותפיסה בקרקעי לא מהניא ולא מידי דלעולם כל שנסתפק לנו בקרקעות של מי הו מעמידין אותם בחזקתן הראשונה וכדמוכח בפרק האשה שנתארמלה (דף כ) בעובדא דבר שטייא אלא ה"ק מי סברת נכסים בחזקת בני משפחה.

קיימי משום דסבירא לו ראיה פקיום שטר ובני משפחה הוא דמערערי לומר קטן היה ולא היה ערעורם כלום שמפיון שאין אנו רואין ריעותא בדבר אין לחוש לו ועל בני משפחה להביא ראיה אפילו היכא דבני משפחה תפשי להו להנהו ארעמא אלא שבאו בני משפחה ואמרו לבדקו ואמר להם רבי עקיבא דסימנין עשויין להשתנות לאחר מיתה כלומר שאפילו ימצא בדבריהם שלא ימצא לו שתי שערות או שלא ימצא בעיקרון גומות אין בדבריהם כלום שסימנין הללו עשויין להשתנות לאחר מיתה הילכף אפילו אם פשנדוק אותו נראה בסימניו שקטן היה אין זה ריעותא כלל פיון שהו עשויין להשתנות ואין לספק בדבר מחמתו.

(ו) אלא כל סימן שהוא עשוי להשתנות אינו מטיל ספק בדבר שאילו היה הדבר מסופק מחמתו כלל אין ספק שמעמידין הנכסין בחזקת בני המשפחה דאוקי ארעא בחזקת אבהתא.

נהרי הדברים ק"ו שהרי נראה משמועה זאת שאפילו שמתוף השטר לא היה מוכיח שגדול היה דהא בההיא שקלא וטריא דהתם לא מסקינן אפתי אדעתין שהיא חזקה דאמרין בסוף סוגין דהתם דאין העדים מעידין על השטר אא"כ נעשה בגדול אלא שהיינו סבורים לומר שפיון שאין הריעותא נראה אין חוששין לו.

ואפי' נאמר דבריש ההיא סוגיא נמי אהיא חזקה דסוף סוגין סמכינן אע"פ שאין הדבר נראה פן מסוגיא דהתם מ"מ ההיא חזקה אינה נדאית (ז) וראיה לדבר מדאמרין בהו סוגיא דהתם והלל משמך אמרו דיפה ערערו בני משפחה והכי פירושו בשלמא אי אמרת וסבירא לך דמודה בשטר שכתבו צריך לקיימו אתי שפיר דיפה ערערו דאע"ג דקיימא לו חזקה אין העדים חותמין על השטר אלא א"כ נעשה בגדול מ"מ אין הדבר ברור ומצו למימר דקטן הנה משום מיגו דמצו למימר דשטרך לאו כלום הוא אלא שאין הדבר ברור אצלנו לומר שגדול היה דא"כ הנה ליה מיגו במקום עדים ואפילו הכי אמרינו התם

שֶׁאֶפִּילוֹ יָבֹאוּ בְּנֵי מִשְׁפָּחָה לְבַדְקוֹ וְיִמָּצְאוּ שֶׁקָּטַן הָיָה אִין עֲרֵעוֹרָן כְּלוּם שֶׁמִּכִּינּוּן שְׁעָם כָּל סִימָן זֶה אִין אָנוּ מַעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּחֻזְקַת גְּדוּל אַע"פ שֶׁסִּימָן זֶה מֵרְאָה שֶׁקָּטַן הָיָה תּוֹלִין אוֹתוֹ בְּשֵׁנוֹי וְאֶפִּילוֹ סָפֵק אִין כָּאֵן שֶׁאִילוֹ הָיָה בְּדָבָר סָפֵק כָּלֵל מַעֲמִידִין הַנִּכְסִים בְּחֻזְקַת בְּנֵי מִשְׁפָּחָה.

(ח) וְאִם כֵּן אָמְרוּ בְּמִמּוֹן שֶׁהוּא חֲמוּר לְדָבָר זֶה שֶׁאִין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִחֻזְקָתוֹ הֵרְאִישׁוֹנָה אֵלָּא בְּרֵאֵינָה בְּרוּרָה כ"ש בְּעֵרְוָה שֶׁהִיא קְלָה לְדָבָר זֶה. הַיְלָכָה בְּגִדוֹן שֶׁלְפָנֵינוּ פִּינּוּן שֶׁהַנִּבְרָר הַדָּבָר מֵתוֹף עֲדוּתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁבְּעֵלָה שֶׁל זוֹ מֵת אֵלָּא שֶׁיֵּשׁ סִימָן אַחֵר בְּדָבָר שֶׁהוּא מֵטִיל סָפֵק בְּעֵגְנוֹ וְאוֹתוֹ סִימָן עֲשׂוּי לְהַשְׁתַּנּוֹת סוּמְכִים עַל הַנּוֹדָאי וְתוֹלִין אֵת הַסָּפֵק בְּשֵׁנוֹי הָעֲשׂוּי לְהַשְׁתַּנּוֹת, זֶהוּ מֵה שֶׁנִּרְאָה לִי בְּעֵגְנוֹ זֶה.

וְלֵעֲנִין מֵה שֶׁכַּתְּבֵת עוֹד שֶׁנִּסְתַּפְקַתְּם בְּכֵן בֵּת אַחֲוֹתוֹ הַנִּזְכָּר בְּשֵׁטֵר קְבֻלַּת עֲדוּת שֶׁמוֹ דוֹרְאֵן הֵן הִלָּךְ לוֹ שֵׁם וּפָן יִקְרָא ג"כ אֵצֶל קִצַּת בְּנֵי אָדָם נִיבּוּט דְּמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק עַל שֵׁם אַחֵי אִם אָמוּ אַע"פ שֶׁלֹּא הָיָה נִקְרָא כֵּן בְּהִיוּתוֹ שֵׁם כִּי שֵׁם אָבִיו הָיָה עָלָיו וְרִצִּית לֹמַר בְּזֶה שֶׁהַדְּבָרִים מֵרְאִין שֶׁאִין לְסָפֵק בְּזֶה הַבֵּן שֶׁמוֹ דוֹרְאֵן מֵאֲשֶׁר לֹא הָיָה נִקְרָא נִיבּוּט דְּמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק וְזֶה שֶׁמוֹ מֵרְגֵלָּא בְּפִנְיָהּ דְּרַנְבָּא דְּאִינְשֵׁי.

ע"כ דְּבָרֵיהּ: וּבְזֶה תִּמְהַנֵּי עָלֶיךָ לְפִי שֶׁאִינִי רוֹאֶה בְּשֵׁטֵר הַמַּעֲשֶׂה ב"ד שֶׁהָעִיד נִשְׁטְרוּק דְּשֵׁטִי"בִירָא שֶׁזֶה הָאִישׁ שֶׁאָמַר בּוֹ שֶׁמֵת הָיָה נִקְרָא נִיבּוּט דְּמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק אֵלָּא כְּמִסְפֵּר לוֹ הַקְּוֹרְבָה שֶׁהָיָה עִמּוֹ אָמַר אֵלָיו נִיבּוּט דְּמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק וְיִגִּיר דְּפִרְפִּינִיאַן קְרוֹבָה וְאִינִי מוֹצֵא מְקוּם בְּזֶה לְדְּבָרֵיהּ.

(ט) לְפִיכָּה רְאוּי לְחוּשׁ לְאוֹתוֹ הַבֵּן הַנִּקְרָא דוֹרְאֵן שֶׁהִרְבֵּה בְּנֵי אָדָם נִקְרְאוּ נִיבּוּט עַל שֵׁם [אַחֵי אִם] אִמָּם אֵלָּא א"כ יִתְבָּרַר אֵצֶלְכֶם כִּי זֶה דוֹרְאֵן בְּעִירְכֶם לֹא הָיָה נִקְרָא בְּשֵׁם הַיְהוּדוֹת חַיִּים. וְא"כ הוּא רְאוּי לְהִתִּיר אִשָּׁה זוֹ לְפִי שֶׁאִין לְחוּשׁ וְלֹמַר שֶׁזֶה הָאִישׁ דוֹרְאֵן שִׁינָה שֶׁמוֹ אֵלָּא תּוֹלִין אֵת הַקְּלָקְלָה בְּמִקְוֹלְקָל אוֹ שִׁיִּתְבָּרַר לְכֶם כְּפִי מֵה שֶׁתֵּאָר אוֹתוֹ נִשְׁטְרוּק דְּשֵׁטִי"בִירָא בְּמִרְאֵהוּ וְתֵאָרוּ וְעֵינָיו שֶׁאִי אֶפְשָׁר שִׁיִּהְיֶה זֶה דוֹרְאֵן וְתִסְמְכוּ עַל זֶה בְּדָבָרִים מְוַבְּהָקִים, בְּאֶחָד מִשְׁנֵי דְרָכִים הַלָּלוּ רְאוּי לְהִתִּיר אִשָּׁה זוֹ.

וּמֵאֲשֶׁר לְכֶם הַמִּשְׁפָּט שֶׁכְּטוֹ אֵת הַמַּעֲשֶׂה וּמִשְׁפָּטָה וְאִם תִּסְפִּימוּ לְהִתִּירָה לְהַנְשֵׂא הַרְיָנִי חוֹתֵם אַחֲרֵיכֶם וְאֶעֱשֶׂה סְנִיף לְדְּבָרֵיכֶם: לְבַד זֶה רְאִיתִי לְהַעִיר כִּי עֲנִין זֶה בָּא יוֹתֵר בְּרוּר בְּכַתְּבָה מִמֵּה שֶׁבָּא בְּשֵׁטֵר מַעֲשֶׂה ב"ד כִּי לְפִי הָעֲדוּת שֶׁהָעִיד בְּאַבְרָם וַיִּגִּי"ר שֶׁלֹּא הָיָה לְאָבִיו מֵאִישְׁטְרֵי אֵיִצְק הַנִּזְכָּר נִיבּוּט אַחֵר שֶׁהִלָּךְ לוֹ מִחוּץ לְאַרְץ מְלֻבֵד זֶה כִּי בְּנֵי אַחֲיוֹת אַחֲרִים שֶׁהָיוּ לוֹ מֵתוֹ וְנִהְרְגוּ עֲדִינִין הָיָה אֶפְשָׁר לְסָפֵק שֶׁאֵע"פ שֶׁאוֹתָן בְּנֵי אַחֲיוֹת מֵתוֹ אֶפְשָׁר שֶׁנִּשְׁאָרוּ מֵהֶם וְרְאוּי כָּל א' מֵהֶם לְהִקְרָא נִיבּוּט דְּמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק וְזֶה בָּא יוֹתֵר בְּרוּר בְּכַתְּבָה שֶׁאִמְרַת שֶׁלֹּא הָיוּ לְמִיִּשְׁטְרֵי אֵיִצְק כִּי אִם ג' אַחֲיוֹת וְשֶׁהָאֵחָת שֶׁהָיְתָה נִשְׁוֹאָה לְאִשְׁלָמִיאֵשׁ כִּהֵן מֵתָה הִיא וְכָל בְּנֵיהָ וְכָל אֲשֶׁר אֵתָּה בְּבִית וְכַמְדוּמָה לִי מִדְּבָרֵיהּ שֶׁלֹּא נִשְׁאָר מִמֶּנָּה זָכָר.

כְּאֲשֶׁר תִּמְתַּרְנָה לְהַנְשֵׂא רְאוּי שִׁיִּתְבָּרַר זֶה בְּשֵׁטֵר הַמַּעֲשֶׂה ב"ד וְכֵן רְאוּי שִׁיִּתְבָּרַר שֶׁלֵּבֵת אַחֲוֹת הַשְּׁלִישִׁית אִם בּוֹנֵיט זֶה שֶׁנִּשְׁאָת לְאִנְמִשָּׁה דְּשׁוֹרִירֵשׁ שֶׁלֹּא הָיָה לָהּ כִּי אִם זֶה הַבֵּן שֶׁמוֹ דוֹרְאֵן כְּדִי שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְסָפֵק פֶּן יִלְדָה בֵּן אַחֵר יִקְרָא חַיִּים וְיִהְיֶה רְאוּי לְחוּשׁ לוֹ וְכַמוֹ

שֶׁכָּבַר אֶמְרָתִי שֶׁהֲרֵבָה בְּנֵי אָדָם נִקְרְאוּם נִיבּוּט עַל שֵׁם [אָחִי אִם] אֲמַם כָּל זֶה צָרִיף לְהִתְפַּרֵּר בְּדָבָר.

וּלְפִי הַנִּרְאָה מִתּוֹךְ דְּבָרֶיהָ וְנִנְסַח הַמַּעֲשֶׂה ב"ד הַפֶּל יִתְפַּרֵּר פִּי הָאֲמַת כִּן הוּא וְכִן צָרִיף לְהִתְפַּרֵּר שְׂוֹאֵת הָאִשָּׁה אִישׁטִילָאָה שֶׁהִיא בְּחֻזְקָת אִשָּׁת אִישׁ הָיְתָה הַנְּשׂוּאָה לְנִיבּוּט דְּמִינְשֻׁטְרֵי אֵינְצֶק, וְזֶה בְּרוּר וּפְשׁוּט: לֵד עוֹד שְׂאֵלָתָּ שְׂאֵעֲמִידָה עַל דַּעֲתִי בְּדִין פִּינּוֹן שֶׁהִגִּיד שׁוֹב אֵינּוּ חוֹזֵר וּמִגִּיד בְּעֵדוּת עַל פֶּה שְׂלֵא עַל כָּתֵב יָדוֹ עַל אֵיזָה צַד נֶאֱמַר בֵּין לְאִסּוּר בֵּין לְהִתְפַּרֵּר בֵּין לְחֵיִיב וּזְכוּת אִם אַחַר שְׂבָאוֹ לִב"ד וְקִבֵּל עֲדוּתָן פְּרָאוּי בְּעֵדוּת דְּלֵא בְּעֵי חִקְרָה מְדִינָא אוֹ מִתְקַנְתָּא וְלִכְךָ לֹא עָשׂוּ חִקְרָה אִם יְכוּלִין לְחַזֵּר וְלִסְתַּוֵּר עֲדוּתָן כָּל זְמַן שְׂלֵא יֵצְאוּ מִב"ד אוֹ אֶפְיֵלוֹ יֵצְאוּ מִב"ד כָּל זְמַן שְׂלֵא נְחַקְרָה עֲדוּתָן אֵע"ג דְּלֵא בְּעֵי חִקְרָה וְאֶפְיֵלוֹ לֹא נִתְּנוּ אֲמַתְלָא לְמָה שֶׁהִעִידוּ בְּרֵאשׁוֹנָה כְּמוֹ שֶׁנִּרְאָה לְכַאוּרָה מֵהֵיא דְרָמִי בְּרַחֲמָא דְפָרְק הָאִשָּׁה שְׂנַתְאֲרַמְלָה (דָּף יח) גְּבִי אֲנוּסִין הֵיִינוּ דְתַלִּי טַעֲמָא דְכִינוּן שֶׁהִגִּיד שׁוֹב אֵינּוּ חוֹזֵר וּמִגִּיד וּמֵהֵיא דְרִישׁ לְקִישׁ עֲדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטֵר נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁנְּחַקְרָה עֲדוּתָן בִּב"ד אֲלֵמָא חֲזַרְתָּ הַהֲגָדָה בְּחִקְרָה תִּלְיָא מִיְלֵתָא וְכְמוֹ שֶׁנִּרְאָה מְבֹאָר מִן הִירוּשְׁלַמִי שֶׁהִבִּיאוּ קֶצֶת מִן הַמְּפָרְשִׁים וְהִבִּיאוּ הֶרֶב בַּעַל הָעֵיטוּר הָעֲדִים שֶׁהִעִידוּ בֵּין לְאִסּוּר בֵּין לְהִתְפַּרֵּר בֵּין לְקֶרֶב בֵּין לְרַחֵק וְכו' וְחֲזְרוּ וְאָמְרוּ מְבֹדִין אָנוּ אִם עַד שְׂלֵא נְחַקְרָה עֲדוּתָן בִּב"ד נֶאֱמָנִין וְכו' אֲלֵמָא דְבְּכָל עֲדוּת אֵין בָּהּ מִשׁוּם חוֹזֵר וּמִגִּיד כָּל זְמַן שְׂלֵא נְחַקְרָה.

וְהַקְשִׁית עַל זֶה א"כ הוּא שֶׁיְכוּלִין הֵן לְסַתֵּר דְּבָרֵיהֶם כָּל זְמַן שְׂלֵא נְחַקְרָה עֲדוּתָן בְּלֵא אֲמַתְלָא גַם אַחַר שֶׁיֵּצְאוּ מִב"ד אֶפְיֵלוֹ בְּעֵדוּת דְּלֵא בְּעֵי חִקְרָה א"כ אִם נִפְסַק הַדִּין וְנִפְרַע הַחֹב וְנֶאֱכַל הַדָּבָר אוֹ נִשְׂאֵת הָאִשָּׁה וְיִחַזְרוּ הָעֲדִים וְיִאָּמְרוּ מְבֹדִין אָנוּ הַהֶשֶׁב יֵשִׁיב הַמָּמוֹן וְתֵצֵא הָאִשָּׁה מֵאִשְׁתָּה וְזֶה מִן הַתִּימָה, אֵלוֹ הָיוּ דְבָרֶיהָ: תְּשׁוּבָה (א) דַּע שֶׁהִעִיָּקֵר בְּזֶה הוּא שֶׁמִּכִּינוּן שֶׁהִגִּיד שׁוֹב אֵינּוּ חוֹזֵר וּמִגִּיד וְכָל שֶׁנְּחַקְרָה עֲדוּתוֹ קְרוּי שֶׁהִגִּיד וְכָל שְׂלֵא נְחַקְרָה מִפְּנֵי שְׂעֲדִין אֵינוּ נִקְרָא שֶׁהִגִּיד הָרִי הוּא יְכוּל לְהַפִּיף עֲדוּתוֹ כְּמוֹ שֶׁיִּרְצֶה וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ בִירוּשְׁלַמִי שֶׁהִעִידוּ שֶׁהִעִידוּ בֵּין לְטַמָּא בֵּין לְטַהַר בֵּין לְרַחֵק בֵּין לְקֶרֶב בֵּין לְאִסּוּר בֵּין לְהִתְפַּרֵּר בֵּין לְזְכוּת בֵּין לְחֵיִיב אִם עַד שְׂלֵא נְחַקְרָה עֲדוּתָן בִּב"ד אָמְרוּ מְבֹדִין אָנוּ הָרִי אֵלוֹ נֶאֱמָנִין מִשְׂנַחֲקָה עֲדוּתָן בִּב"ד אָמְרוּ מְבֹדִין אָנוּ אֵין נֶאֱמָנִין וְאֵל תַּחֲשׁוּב שֶׁנִּשְׂתַּמְשׁוּ בְּזֶה הַלְשׁוֹן אִם עַד שְׂלֵא נְחַקְרָה וּמִשְׂנַחֲקָה בְּדִקְדוּק גְּמוּר וְתִלְמוּד מְמַנּוּ שְׂאֶפְיֵלוֹ בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת דְּלֵא בְּעֵי חִקְרָה וְדְרִישָׁה אַחַר שְׂנַחֲקָבֵל עֲדוּתָן יְכוּלִין לְחַזֵּר בָּהֶן פִּינּוֹן שְׂלֵא נְחַקְרָה עֲדוּתָן שְׂוָה בְּוֹדָי אֵינוּ שְׂכִינוּן שֶׁנְּחַמֵּר עֲדוּתוֹ וְאֵין אָנוּ צָרִיכִין עוֹד לְדַבְּרוּ הָרִי הִגִּיד שׁוֹב אֵינוּ חוֹזֵר וּמִגִּיד.

אֵלָא מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָעֲדִיּוֹת מִן הַדִּין צָרִיכִים דְרִישָׁה וְחִקְרָה תְּפִשׁוּ הַלְשׁוֹן שֶׁהוּא שְׂוָה בְּכֵלָם. (ב) וְעוֹד דְּבִדְנֵי מְמוֹנוֹת גּוֹפִיָּהוּ אֵיכָא בְּהוּ שְׂצָרִיכִים דְרִישָׁה וְחִקְרָה כְּדִין מְרוּמָה כְּדָאִיתָא בַּמַּס' סְנֵהֲדֵרִין (דָּף לֵב).

וְכִן זֶה שֶׁאָמְרוּ בְּפָרְק הָאִשָּׁה שְׂנַתְאֲרַמְלָה (דָּף יח) וּבְכֵמָה דְּוֹכְתִי (ג) עֲדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטֵר נַעֲשֶׂה כְּמִי שֶׁנְּחַקְרָה עֲדוּתָן בִּב"ד כֶּף פִּירוּשׁוֹ כְּמִי שֶׁנְּחַקְרָה עֲדוּתָן. כְּלָלוֹ שֶׁל דְּבָר כָּל שֶׁנְּחַקְרָה הָעֲדוּת אֵע"פ שְׂלֵא נְחַקְרָה כְּאוּתָן שְׂאֵינּוּ צָרִיכִין חִקְרָה שׁוֹב אֵינוּ חוֹזֵר וּמִגִּיד וְלֹא אָמְרוּ נְחַקְרָה עֲדוּתָן אֵלָא כְּדִי לְתַפּוֹס הַלְשׁוֹן שֶׁהוּא שְׂוָה בְּכֵלָן.

ונזה ברור ולעגנון מה שבא בתוך דבריה פל היכא שאינו סותר עיקר דבריו הראשונים כגון שהדברים י סתומים וסובלין ביאור אחד משני ענינים ממשמעות אחד קרוב או רחוק אם העדים יכולין לחזור ולהגיד לבאר משמעות לשון עדותן גם אחר שנתקרה עדותן בב"ד או לא רק שנקבל עדותן בסתם משמעות לשונם הקרוב: (ד) דע שכל דבר שעדים מצויין לטעות בו יכולין לברר דבריהם ואין בזה משום חוזר ומגיד וראייה לדבר מדאמרין בירושלמי עלה דשטר חוב המוקדמים פסולין מי מודיע ר' שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן הו הו עדיו והאמר ריש לקיש עדים החתומים על השטר נעשה כמי שנתקרה עדותן בב"ד תמן פשאמרו לא חתמנו כל עיקר ברם הכא אומרים על זה חתמנו ועל זה לא חתמנו וכתב עליו הרב בעל המאור ז"ל ומכאן למדין שכל טעות שהעדים מצויין לטעות בו נאמנים הן בעצמן על זה ואין בו משום חוזר ומגיד וצריה בב"ד הגדול להחמיץ הדיו, ובגמרא דילו מצינו פיוצא בזה בההוא תברא דהוה חתים עלה רב ירמיה בר אבא וכו' פדאיתא בגט פשוט (קסא), אלו דבריו ז"ל: (ה) הילכך כל שאנו יכולין לכונן דבריו של עד כדי שלא תהא עדותו מכחשת יש לנו לכונן דבריו שפשמ שיש לנו לתרץ דברי שני עדים נראין שמכחישין זה את זה כדי שתהא עדותן מכוננת ותולין זה בכל מה שאפשר כדי שלא יהא אחד מהם רשע וזו היא ששנינו בפ' היו בודקין (דף מ') אחד אומר בשני בחדש ואחד אומר בשלשה בחדש עדותן קיימת שזה יודע בעבורו של חדש וזה אינו יודע וכולה שמעתא בפ' קדפסחים (דף יב) עלה דההיא מתניתין הכי רהטא והכי מוכחא אף בעדות עד אחד, שהעיד וחזר והעיד יש לנו לכונן דבריו בכל מה שנוכל: לה שאלת דינה אשת שמעון נפלה לה בירושלם התשיעית מבית אחד שיש לה חצר בכניסתה והדיורין מהבית פתוחין לאותו חצר ואין בחלק התשיעית מאותו חצר ד' אמות גם מפל דירה ודירה הפתוחה לחצר בין בחלק התשיעית עד הנה ד' אמות והשמונה חלקים הנשארים בין לאה ובין ראובן חמשה לראובן ושלשה ללאה, והזמין ראובן בהסכמת לאה את דינה שתבא לקחת חלקה מהבית הנזכר ובא שמעון בהרשאה מערפאות מדינה אשתו ופנה שאין רצונו עתה לחלוק פי התשיעית שהוא על כל הבית לא הוברר עדיין, ועתה אינו רוצה לחלוק והקניטו ראובן ולאה לשמעון בדברים עד שקם שמעון ואמר בקונם תשמיש החצר ההוא לראובן ולאה בחלקו וכששמע ראובן דברי שמעון שהוא הולך בעקלקלות הזמינו לפני השופט ומיד צוה השופט שיבררו כל אחד ואחד מהם איש בעבורו, ונסתפקו הדיינים אי יכול שמעון למיסר תשמיש החצר מלאה וראובן הואיל ואין בו דין חלוקה ואי די בהרשאה שבאה עמו ונעשית בערפאות שאינה מועילה בדינינו, ילמדנו רבינו על הפל הדין: תשובה לעגנון מה שאמרת מי אמרינו דאין הבעל יכול לאסור נכסי אשתו משום (א) דקי"ל דקנן פירות לאו פקנן הגוף דמי וכדאיפסיק הלכתא פנותיה דריש לקיש ונראה בהדיא בפ' החולץ (דף לו) דאמר ובעל גופיה מתקנת אנושא אין לו בנכסי אשתו מחיים אלא קנן פירות.

(ב) דעתי מסכמת שהבעל יכול לאסור לאחרים קרקע של אשתו שאפילו בשוכר ובעל משכונא הדברים נראין שיכול לאסור כל זמנו וכדתניא בתוספתא בפ' ח' דמציעא השוכר שדה מחבירו וכו' עמד השוכר והקדישה הרי זו מקודשת עד שתצא מרשותה וכו' ואם בשוכר הדין פן כ"ש בבעל בנכסי אשתו שהוא יכול לאסור דק"ל דידו של בעל בנכסי אשתו עדיפא מינה פדאיתא בפ' החולץ (דף לח) ובפ' הכותב (דף סג), והיינו דאמרין

בפ' אע"פ (דף נח) בפלוגתא (ג) דהמקדיש מעשה ידי אשתו הרי זו עושה ואוכלת המותר ר' מאיר אומר הקדש ר' יוחנן אומר חולין ואמר עלה בגמרא דטעמיה דר' מאיר מתוך שיכול לכוף למעשה ידיה נעשה פאומר יקדשו ידיה לעושיהו ואע"ג דלא קי"ל פנותיה דר"מ אלא כר' יוחנן הסנדלר וכדפסיק התם בהדיא בגמרא היינו משום דלא אמרינן נעשה כאומר הא פאומר הכי בפירוש קדשי תמצא מפונש לרמב"ם ז"ל בפ"י מהלכות ערכין.

הא למדת שהבעל יכול להקדיש מעשה ידי אשתו פאומר בפירוש יקדשו ידיה לעושיהו ואע"פ שאין לו לבעל בידיה של אשתו אלא קנין פירות ולא עוד אלא שאם רצתה האשה מפקעת מעשה ידיה מבעלה דקי"ל יכולה.

אשה שתאמר לבעלה איני ניונת ואיני עושה ואפ"ה מצי מקדיש כ"ש שהוא יכול להקדיש קרקע נכסי מלוג לפירותיו וכיון דמספיק בהכי (ד) כ"ש קונמות דאלימי דתפסי אפילו מאי דלא תפיס ביה הקדש כדמוכחא סוגיין דפ' אע"פ ולפיכך הדבר ברור אצלי שהבעל יכול לאסור לאחרים קרקע של נכסי מלוג: לו וכן לענין מה שאמרת שהבעל בא בהרשאה כחובה בערפאות ואינה מועילה בדיננו.

(א) הוי יודע שכל קרקע של נכסי מלוג העושה פירות אין הבעל צריך בו להרשאה אשתו מדאמרינן בסוף פרק השולח (דף מח) אמר אביי נקטינן בעל בנכסי אשתו צריך הרשאה ואי איפא פירא בארעא מגו דמשתעי דינא אפירא משתעי דינא אארעא.

ואף על פי שאין אני צריך לזה הענין מפני האיסור שכתבתי אפילו משום פירא בלחוד יכול לאסור ראיתי להאריה בזה כדי להעמידה על עיקרי הדברים: לז ולענין מה שכתבתי בהרשאה אינה מועילה בדיננו וראיתיה תופס זה בפשיטות (א) הוי יודע שזו מחלוקת ישנה היא בין הראשונים עכ"ז זה דעת נוטה שכל שטרות העולות בערפאות של נכרים פשרים אע"פ שאין פן דרכו של הרמב"ם ז"ל כתבתי כל זה לברר מה שהנה צריך בשאלתה.

(ב) מיהו לענין עיקרה של שאלה איני רואה ממש באיסורו של שמעון בתשמשים הנהוגים להעשות בחצרות ובתים דכיון שאין בחצר ולא בדירין הפתוחין לתוכה דין חלוקה אינו יכול לאסור דהא אסקינו בראש פ' השותפין (גדרים מו) אלא אמר רב יוסף אמר זעירי מחלוקת שאין בה כדי חלוקה אבל יש בה כדי חלוקה ד"ה אסור.

ואיפסיקא הלכתא בהדיא בגמרא כר' אליעזר בן יעקב פלומר דאמר במתניתין גבי הנה אהד מהם מן דר הנאה מחבירו יכול הוא לומר בתוך שלי אני נכנס ואיני נכנס לתוך שלי, הילכך הלא נמי יכולין ראובן ולא לומר דדר לדינה ולשמעון בעלה לתוך שלינו אנו נכנסים ולא לתוך שלכם: ומה שנסתפקת אם ינה דין הדירות הפתוחות לחצר פדין החצר דדילמא פי אמרינן שאינו יד יכול לאסור דנא בחצר שאינו עשוי לתשמיש גדול אלא לעבור לנכנס לביתו שאפי' ר' אליעזר בן יעקב מודה דאסור לעשות ריחים ותנור אבל בית שהוא עשוי לתשמיש גדול לאכילה ולשכיבה ולתקן המאכל אין דינו פדין החצר ויכול לאסור או אם אמרינן האי מינס אנים שצריך הוא לנכנס לביתו כגון ללמוד בנו תורה וכו': דע שלא מן השם הוא זה אלא כפי עיקרו של דברים לדברי ר' אליעזר

כִּן יַעֲקֹב דָּקִי"ל כְּנוּתִיהָ כֹּל דְּבַר שְׂאִין הַשְּׁנוּתִפִּין יְכוּלִים לַעֲכָב זֶה עַל זֶה מַלְעָשׂוֹתוֹ בְּחֻצָּר
אֲפִילוֹ אֶסֶר אֶחָד מֵהֶן חֲלָקוֹ עַל חֲבִירוֹ אִין חֲבִירוֹ נִמְנָע מַלְעָשׂוֹת אוֹתוֹ דְּבָרִים שֶׁהִיא רִשְׁאִי
בְּהֵן קוֹנֵדִם אִיסוּרוֹ שֶׁל זֶה שְׂאִם אֶתָּה אוֹמֵר כִּן גַּם נִמְצָא שְׂלֵא אֶת שְׁלוֹ בְּלִבְד אֶסֶר עַל
חֲבִירוֹ אֲלֵא אַף שֶׁל חֲבִירוֹ אֶסֶר עַל חֲבִירוֹ שְׂפִינֵן שְׂאִין בְּחֻצָּר דִּין חֲלוּקָה לְחֲלוּקָה אִינוֹ
רִשְׁאִי וְאִם אֶתָּה אוֹמֵר שְׂלֵא יִשְׁתַּמֵּשׁ בְּדְבָרִים שְׂדִין הַשְּׁנוּתִפִּין נוֹתֵן שְׂיִשְׁתַּמֵּשׁ בְּהֵן נִמְצָא
אָדָם מִפְּקִיעַ מִחֲבִירוֹ חֲלָקוֹ בְּקַרְקַע וְאִינוֹ בְּדִין, וּמִפְּנֵי כֹּף כֹּל תִּשְׁמִישׁ שְׂדִין הַשְּׁנוּתִפִּין נוֹתֵן
שְׂיִשְׁתַּמֵּשׁ בוֹ אֲפִילוֹ אֶחָד מֵהֶם אֶסֶר חֲלָקוֹ אִין חֲבִירוֹ נִמְנָע מֵאוֹתוֹ תִּשְׁמִישׁ שְׂלֵא כֹּל הַיָּמִינוּ
לְאַבֵּד זְכוּתוֹ שֶׁל זֶה.

אֲבָל מֵה שֶׁהַשְּׁנוּתִפִּין יְכוּלִין מִן הַדִּין לַעֲכָב זֶה עַל זֶה בְּמִנְדְּרִין הַנָּאָה נִמְנָעִים מֵאוֹתוֹ דְּבַר
שְׂפִינֵן שְׂאִין דִּינוֹ שֶׁל שְׁנוּתֵף לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּאוֹתוֹ דְּבָרִים נִמְצָא נִהְיָה מִשְׁל חֲבִירוֹ וְזוֹ הִיא
שְׂשִׁנִּינוֹ וּשְׁנִיָּהֶם אִסוּרִים לְהַעֲמִיד רִיחִים וְתַנּוּר וּלְגַדֵּל תְּרִנְגוּלִין לְפִי שֶׁהֵן דְּבָרִים
שֶׁהַשְּׁנוּתִפִּין יְכוּלִין לַעֲכָב זֶה עַל זֶה כְּדַמוּכַח בְּפָרָק לֵא יַחֲפוּר (דָּף כ) וְטַעֲמָא דְמִלְתָּא לְפִי
שְׂאִין הַחֻצָּר עֲשׂוּי אֲלֵא לְכַנְיָסָה וַיִּצְיָאָה הַיְלָפָה הוֹלְכִין בְּכָל דְּבַר וְדָבָר אַחַר תִּשְׁמִישׁוֹ
שְׂכַשְׁמֵם שְׂבַחֲצָר אִין הַשְּׁנוּתִפִּין מְעַכְבִּין זֶה אֶת זֶה בְּאַכִּילָה וּשְׂכִיבָה וְכִיּוֹצָא בְּהֵן אַף אִם
אֶסֶר אֶחָד מֵהֶן חֲלָקוֹ אִין חֲבִירוֹ נִמְנָע מִלְּהַשְׁתַּמֵּשׁ אוֹתוֹ תִּשְׁמִישִׁין וְכַשְׁמֵם שְׂבַחֲצָר מְעַכְבִּין
זֶה עַל זֶה בְּהַעֲמַדַת רִיחִים וְתַנּוּר וְכִיּוֹצָא בְּהֵן מִפְּנֵי שֶׁהֵן דְּבָרִים שְׂאִינוֹ נִהְיָגִין לְהַעֲשׂוֹת
בְּחֻצָּר אִם אֶסֶר אֶחָד מֵהֶן חֲלָקוֹ חֲבִירוֹ אִסוּר בְּאוֹתוֹ תִּשְׁמִישִׁין כֹּף בְּבֵית מְעַכְבִּין זֶה אֶת
זֶה בְּתִשְׁמִישִׁין שְׂאִינוֹ נִהְיָגִין לְהַעֲשׂוֹת כִּן וְאִם אֶסֶר אֶחָד מֵהֶן חֲלָקוֹ חֲבִירוֹ אִסוּר בְּאוֹתוֹ
תִּשְׁמִישִׁין: לַח שְׂאֵלֶת רֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי נִתְחַבְּרוּ וְהִתְעוֹרְרוּ לְעַבְרוֹ הַיָּם וּלְהִתְקַרֵּב לְאַרְצָא
יִשְׂרָאֵל וּבָאוּ לְפָנֵי שָׁם וְעָבַר וּנְשַׁבְּעוּ בְּנִקִּיטַת חֲפָץ בְּיַד עַל דַּעֲתָם וּבְזֶה הַלְשׁוֹן הַעִידוּ שָׁם
וְעָבַר.

(א) בְּפָנֵינוּ עֲדִים חֲתוּמֵי מִטָּה נִשְׁבְּעוּ רֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן וְלוֹי שְׁבֻעָה חֲמוּרָה בְּנִקִּיטַת חֲפָץ
בְּיַד בְּשֵׁם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עַל דַּעַת הַמְּקוֹם וְעַל דַּעַת הָרַבִּים וְע"ד הָרַב ר' יוֹסֵף מִמְּרִשִׁילִיָּא
וְרַבֵּי חַיִּים צְרַפְתִּי אֲנָשֵׁי יְרוּשָׁלַיִם וְעַל דַּעֲתָנוּ בְּלִי שׁוּם פֶּתַח הַיָּתֵר וְחֲרָטָה בְּעוֹלָם
שְׂיִשְׁתַּדְּלוּ לְלַכֵּת וַיִּלְכוּ וַיַּעֲבְרוּ עַד שִׁיפֹר"י בְּסַפִּינָה זוֹ אֲשֶׁר בְּבַרְצִלוֹן"ה הַעֲתִידָה לְלַכֵּת
שָׁם בְּמַהֲלָה זֶה עֲכָשׁוּ בְּקָרוֹב בְּחֻדָּשׁ אוֹקְטוֹבְרִי אוֹ נוֹבִינְבְּרִי הַבָּא רֵאוּבֵן עַל דַּעַת לְקַבְּוֶעַ
דִּירָה זְמַן מָה הֵן רַב הֵן מַעֲט בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל אוֹ בְּסַבִּיבוֹתֶיהָ בְּדַמְשֶׁק אוֹ בְּאַלְכַסַּנְדְּרִיָּא שֶׁל
מִצְרַיִם אוֹ בְּשִׁיפֹר"י אוֹ בְּאֵי זֶה מְקוֹם מְעַבֵּר לַיָּם וְכו', וְעַכְשָׁו מִתְחַרְט שְׁמַעוֹן עַל שְׁבֻעָתוֹ
מִפְּנֵי שְׂרוּאָה אֲשֶׁתּוֹ מְסַרְבַת לְלַכֵּת אַחֲרָיו כִּי הִסִּיתוּהָ קְרוֹבִיָּה לְבִלְתִּי לַכֵּת אַחֲרֵי אִישָׁה
בְּשׁוּם פָּנִים וְגַם שְׂלֵא לְקַבֵּל גִּט מִמֶּנּוּ: וְקִשָּׁה מֵאֵד בְּעֵינֵי אִישָׁה לְגַרְשָׁהּ בְּעַל כְּרָחָה וְגַם כִּי
יֵשׁ קִנְס גּוֹף וּמְמוֹן לְפִי הַמְּקוֹנָבֵל מִצַּד הַמַּלְכוּת וְקִשִּׁין גִּירוּשִׁין וְכָל שְׂכֵן לְהַנִּיחָה עֲגוּנָה וְגַם
כִּי חוֹשֵׁשׁ עָלֶיהָ שְׂמָא הִיא מְעוֹבְרַת לְפִיכָה מִתְחַרְט חֲרָטָה גְּמוּרָה מְעִיקְרָא עַל שְׁבֻעָתוֹ
וּבָא לִישְׂאֵל עָלֶיהָ וְאוֹמֵר שְׂאִילוֹ הִיָּה יוֹדַע שְׂלֵא תִרְצָה אֲשֶׁתּוֹ לְלַכֵּת אֶתּוֹ לֵא הִיָּה נִשְׁבַּע
כָּלֵל.

וּבְקִשָּׁת מִפְּנֵי לְהַעֲמִידָה עַל דַּעֲתִי אִם יֵשׁ הַיָּתֵר לְשְׁבֻעָה זוֹ אִם לֹא וְאִם יֵשׁ לָהּ הַיָּתֵר אִם
צָרִיךְ שְׂיִסְפִימוּ וַיִּרְצוּ בְּזֶה הַיָּתֵר רֵאוּבֵן וְלוֹי כִּי לְהַנְאֹתָם וּלְצוּוֹת לָהֶם נִשְׁבַּע וְכִן כֹּל אֶחָד
וְאֶחָד לְחֲבִירוֹ: תְּשׁוּבָה (ב) אֲנִי מִירְאֵי הוֹרָאָה אֲנִי וְכ"ש בְּהַיָּתֵר שְׁבֻעָה חֲמוּרָה כְּזוֹ שְׂרָאוּי

לכל בעל נפש לברוח מזה כפורח מן הנחש אבל מה אעשה ולפני שני דרכים כל אחד חמור מאד, חומר השבועה וחומר עגון האשה, ולפיכך אני מוכרח לכתוב דעתי לה.

(ג) והוא שקרוב אני לומר ששבועה זו אינה צריכה היתר חכם דהנה ליה נשבע לעבור על המצוה (ד) לפי שאן האיש רשאי להניח את אשתו וללכת לו דמחוייב לה מדכתיב שארה פסותה ועונתה לא יגרע וכדאיתא בפירק אע"פ (דף סא).

וכי תימא תלך אשתו אחריו כבר חקרתי על שמעון זה ומצאתי שהוא מפירפניאן ושנשא אשתו משם וכיון שכן לא כל הימנו להוציאה משם ולהוליכה בקצות הארץ (ה) וכדתנו בפירק שני דייני גזרות (דף קי) שלש ארצות לנשואין יהודה ועבר הירדן והגליל אין מוציאין וכו'.

וכי תימא הרי שנינו הכל מעלין לירושלים וזה הרי יכול לקיים שבועתו אם ילך לירושלים, ליתא שזה על מנת פו נשבע שיוכל לדור בדמשק ובאלכסנדריאה או בשיפר"י וכיון שאינו רשאי לצאת משם אלא על מנת לעלות לירושלים לא חייילא שבועה (ו) שכל הנשבע על דעת אחת ונמצא אותו דעת בטל אף השבועה בטלה ולא חייילא פלל וכדאמרין בפירק השולח (דף מו) פיון דאמרי להו מארץ רחוקה קאתינן ולא אתו מי חייילא שבועה פלל: (ז) וכיוצא בו אמרו לענגן דברי ממונות בפירק האיש מקדש (דף נ) שהוא גברא דזבין נכסיה אדעתא למיסק לארץ ישראל סליק ולא איתדר ליה אמר רבא פל דסליק אדעתא דמיתדר הוא וזה לא איתדר, ופי' אדעתא למיסק לארעא דאודעיה הכי בהדיא אלמא פיון דפריש ואמר שעל דעת פו הוא עושה ולא נתקיימה מחשבתו אי בדבריו פלום אף זה שפירש שנשבע לעבור הים פדי לדור באחד מן המקומות שהזכיר אותו שיבחר ונמצא שאינו רשאי לצאת אלא פדי לעבור לארץ ישראל שבועתו בטלה (ח) ולא עוד אלא שאני אומר שאף לעבור לארץ ישראל אינו רשאי שאע"פ ששנינו הכל מעלין לארץ ישראל היינו לענגן שאם היא אינה רוצה לעלות תצא שלא בכחופה וכדאיתא בכחופות (דף קי) בפירקא בגמרא אבל פל שלא נתן לה גט פיון דמחוייב לה בשאר פסות ועונה לא כל הימנו לעקור לאו זה בידים משום יישובה של ארץ ישראל (ט) וכ"ת יתן לה גט שהרי האשה מתגרשת בעל פרוחה ונמצא שיהא מותר ללכת בכל אותן מקומות שירצה וחיילא שבועה, אף בזה אינו רשאי מפני הקנס שיש בדבר מצד המלכות כאשר אמרם.

(י) ולא עוד אלא שאנו מוחזקים שיש חרם הקהלות בדבר או תקנת רבינו גרשון ז"ל ודבר זה פשט איסורו בכל ישראל שלא ראינו ולא שמענו אשה מתגרשת בעל פרוחה אין אומרים לו לאדם לפרוץ גדרו של ראשונים פדי לקיים שבועתו (יא) שהרי אפילו איסורא דרבנן דוחה של תורה בשב ואל תעשה וכיון דלגרש אינו רשאי אף להניחה עגונה ולילך לארץ ישראל אינו רשאי ונמצא שקרוב הדבר ששבועה זו אינה צריכה היתר חכם אלא בטלה היא מאליה: וכיון דהדבר פו יכולין אנו לסמוך בהיתר שבועה זו על דברי המתירין ושלא נחוש לחומר מיעוטן של אוסרין שדבר מפורש בגמרא בפירק השולח (דף לו) דאע"ג דאמרין על דעת רבים אין לו הפרה לדבר מצוה יש לו הפרה (יב) והיתר שבועה זו לדבר מצוה הוא פדי שלא להפריד בין איש לאשתו, ואע"פ שרבינו יעקב ז"ל חידש ואמרדלאו בכל דבר מצוה יש לו הפרה אלא דוקא פי שהוא

מקרי דרדקי וכמו שדבריו ידועין ומפנרשים הם בתוספות לא סמכו על דבריו וכ"ש שאין לנו לחוש בהן לנדון זה מפני הצדדים שיש להקל בשבועה זו וכמו שפיתנו למעלה (יג) ועוד שאפשר שאין שבועה זו על דעת רבים שרבינו האי גאון ז"ל כתב דלא מקרא, על דעת רבים עד שתהא על דעת רבים וברבים וכן דעת רש"י ז"ל ורבים שלשה כדמוכח בפרק השולח (דף מו) ואני רואה מתוך השטר שאותם שנסבעו על דעתם שהיו בשעת השבועה לא היו אלא שנים דהיינו העדים.

(יד) ועוד שדברי רש"י ז"ל מוכיחין בפרק בתרא דמפות (דף כב) דאין נדר על דעת רבים כלום אלא בשנדר לקיים מצנה אבל לדבר הרשות לא ואע"פ שיש מי שחלק עליו (טו) מ"מ מודים הם שאין דעת הרבים חל בדבר איסור וזה דבר איסור הוא מן הטעמים שפיתתי למעלה.

וכי תימא בשבועה זו יש חומר אחר שאמר על דעת המקום ועל דעת המקום אין לו הפרה כדמוכח בפרק שבועות שתיים בתרא (דף פח), ליתא שכתב כתבו הראשונים ז"ל (טז) דכי אמרינן על דעת המקום אין לו הפרה דוקא בתורה ובמצוותיה אבל בדבר הרשות לא וכ"ש שאין דעתו של מקום מצטרפת בדבר שיש בו נדנד עבירה.

ולפיכך דעתי מסכמת שראוי להתיר שבועה זו: (יז) ולענין מה ששאלת אם צריך שישפיעו ראובן ולוי בהיתר שבועה זאת מפני שלהנאתם ולצוות להם נשבע. דע שר"ת ז"ל כתב דכל שנדר לחבירו מפני שקבל ממנו טובה כמשה מיתרו וצדקיה מנבוכדנצר אין מתירין לו לעולם אלא מדעתו של חבירו ומרצונו אבל כשלא קבל ממנו טובה אע"פ שלהנאתו נשבע נהי שאין מתירין לו אלא בפניו כדאיתא בפרק פותחין (דף סה) כל בפניו מתירין אותו על פרחו של חבירו ולפיכך בנדון זה אם שמעון זה לא קבל טובה מראובן ולוי כדי שבשבילה ידור נדר זה מתירין אותו בפניהם ואפילו שלא בהסכמתם (יח) אבל אם קבל טובה מהם.

ובשבילה נדר כף צריך שיעשה יכלתו בכל מאמצי פחו שיתרצו ראובן ולוי בהיתר שבועה אף אם לא ירצו להתרצות בשום פנים ראוי להתיר השבועה הנזכרת מפני הטעמים שפיתנו ולחוש לעגונה: לט פתבת גביר נשא ונעלה י"א, נמצאו הנה ספרי תורה השמיט בם: הסופר תיבות או פסוקים באמצע השיטה והגיהן וזרקו בין דף לדף ותלה נקודות או עגולות לסימן ההשמטה כמנהג הסופרים בשאר ספרים, חששנו וחשבנו פן יחשב הספר תורה כחסר ויתר ויהא פסול לקרות בו בצבור ולברך עליו כדעת מי שאוסר לקרות בצבור ולברך בספר שאינו מוגה מפני שאע"פ שהספר אין בו חסרון ויתרון שבין מה שכתוב בתוך הדף וחוז' לדף הפל כאן ונוכל לקרותו כסדר התורה גם כי לא יהיה שגור בפניו כשנראה הסימנים הנתלין ביני חזטי מכל מקום: סימנים אלו לא מילתא ניהו, ומה שכתוב בין דף לדף אין ראוי לקרותו לפי הנחת הפתוב רק בדרך אחד משלשה דרכים או שיקרא דף בפני עצמו ויקרא אחרי דף שלפניה או שיקרא אחר סוף השיטה שכנגדה בדף שלפניו אם קרוב אליה או שיקרא קודם שיטה שכנגדה בדף שלפניו גם סמוך לה ואין כאן קריאה על הסדר.

ומה שהוזכר לזרוק מקצת תיבה אפילו לכתחלה בין דף לדף הוא כשנזדמן לו בסוף השיטה ונמצא שיקרא כסדר בסוף השיטה ואפילו הכי לא התירו לכתחלה לזרוק תיבה

או רובה פדאָמרינו נזדמנה לו תיבה בת וכו' אבל מה שחסר באמצע שיטה ונזרק ונכתב בין דף לדף הוי פמי שאינו ונמצא במקומו חסר ושללא במקומו יתר והוי בכלל חסר בו או יתר בו שהוא בנדאי פסול, ותולין שהוזכר בגמרא דהיינו סוכרים שיכתב במקומו על השיטה דוקא בין שיטה לשיטה דהיינו ביני חיטי לא שיזרקנו שלא במקומו בגליון שבין דף לדף.

ויש בינינו מי שדעתו לומר אחר שבין מה שנכתב בתוך הדף וחוזן לדף התורה שלימה אין פאן חסר ויתר ואע"פ שלא נכתב במקומו פן הדין במה שנכתב בגליון שבין דף לדף עם סימן העשוי כנהוג בשאר ספרים הואיל ויקראנו הקורא במקומו אפי' תינזק לא חכם ולא טפוש: תשובה דבר זה לא נמצא בגמרא בבבלי וירושלמי ואף לא בתוספתא שלא הזכירו חכמים בהנהגתן של טעויות אלא שלש דרכים (א) גרר ותלייה ומחק וכתבניא בפ' הקומץ רבה (דף ל) הטועה בשם גורר את מה שכתב ותולה את מה שגרר וכותב את השם במקום הגרר דברי רבי יהודה רבי יוסי אומר אף תולין את השם רבי יצחק אומר אף מוחק וכותב פלומר מוחק בעודו חי.

(ב) ואין ספק שתולים שהוזכר בגמרא היינו בין השיטין וכדתניא במסכת סופרים טעה את כל השם יתלנו בין השיטין, אבל לזרוק בין הדפים תיבות או פסוקים שהשמיט הסופר באמצע השיטה לא הוזכר בגמרא וכינון שלא הוזכר נראה לכאורה שאין להכשירו ומן הטעם שכתבת שפשהוא תולה אותו בין השיטין הוא נכתב במקומו וכשהוא זורקו בין דף לדף הוי שלא במקומו וסימנא לאו מילתא הוא.

אלא מיהו נראה לי להלכה מתוך דברי הראשונים ז"ל שהוא פשר (ג) דגרסינו בירושלמי בפירק קמא דמגלה תולין בספרים ואין תולין לא בתפילין ולא במזוזות. וכתוב בספר התרומה דטעמא דמילתא מדתניא במכילתא בסוף פרשת בא אל פרעה גבי פרשיות דתפילין כותבין אותן פסדרן ואם כתבן שלא פסדרן הרי אלו יגזזו אלו דבריו ז"ל.

משמע דסבירא ליה שהתלייה הנכתבת באמצע שיטה שלא במקומו הוא נכתב לפי שהקריאה פדרפה היא לקרות אחר שיטה ראשונה התלייה שבין שיטה לשיטה ואחר כך שיטה שנייה ונמצא שנכתב שלא פסדרו לפי שמה שכתוב בראש שיטה שנייה הוא מוקדם לתלייה שהיא ההשמטה שבאמצע השיטה, ולפיכך בתפילין שהוזכר פסול שלא פסדרן אין תולין אבל בספר תורה שלא הוזכר תולין, זהו הנראה מדבריו ז"ל: (ד) ומעתה ספר תורה שהשמיט בה הסופר תיבות או פסוקים באמצע השיטה והגיה וזרקו בין דף לדף פשר שאע"פ שהגיה זו שלא במקומו היא אף תלייה שבין שיטה לשיטה היא שלא במקומה ואפילו הכי פשר אף פאן נמי ראוי שיהא פשר שאין הכשרו של ספר תורה תלוי באותן סימניו אלא אע"פ שכתבו שלא פסדרן פשר (ה) ואותן סימניו אינן אלא להישייר הקורא.

זהו מה שנראה לי לפי דברי הראשונים ז"ל ומה שאני רואה אותו מוכרח לפי דבריהם אלא שאין שיטתו נכונה בעיני (ו) דהיא דירושלמי כך היא בפ"ק דמגילה על מתניתין דתנו ה"תם אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבין אלא אשורית ושם בגמרא אמרו על דרך קושיא תולין בספרים ואין תולין בתפילין ומזוזות פלומר היאך אמרו במשנתנו שאין בין ספרים ומזוזות אלא

שְׁהִסְפָּרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לְשׁוֹן הָרִי חֵילוּק אַחַר יֵשׁ בְּיַדְהֶם שְׁהָרִי תוֹלִין בְּסִפְרִים וְאִין תוֹלִין בְּתַפְּלִין וּמְזוּזוֹת וְאִמְרִינֵן שֶׁם עַל דְּרָף תִּירוּץ סִפְרִים שְׁכַתְּבֶם בְּתַפְּלִין וּמְזוּזוֹת אִין תוֹלִין בְּהֶם תַּפְּלִין וּמְזוּזוֹת שְׁכַתְּבֶם כְּסִפְרִים תוֹלִין בְּהֶם, כְּלוּמַר הָאִי דְלֹא קִתְּנִי בְּמַתְּנִיתִין אִין בֵּין לְעֵנִין תְּלִינָה לְפִי שְׁמָה שְׁתוֹלִין בְּסִפְרִים וְאִין תוֹלִין בְּתַפְּלִין וּמְזוּזוֹת אִינוּ מְחֻנְמֵר תַּפְּלִין וּמְזוּזוֹת וְלֹא מְקוּלָן שֶׁל סִפְרִים אֲלֵא מִפְּנֵי דְרָף פְּתִיבְתוּן אֲמָרוּ כֵּן שְׁלִפֵי שְׁהִסְפָּרִים פְּתִיבְתֶם גְּסָה וְיֵשׁ רִינַח הֶרְבֵּה בֵּין שִׁטָּה לְשִׁטָּה תוֹלִין אֲבָל תַּפְּלִין וּמְזוּזוֹת מִתּוֹף שְׁפִתִיבְתֶם דְּקָה אִין תוֹלִין וּלְפִיכָף סִפְרִים שְׁכַתְּבֶן בְּתַפְּלִין וּמְזוּזוֹת אִין תוֹלִין בְּהֶן תַּפְּלִין וּמְזוּזוֹת שְׁכַתְּבֶם כְּסִפְרִים תוֹלִין בְּהֶם וּלְפִיכָף לֹא נִשְׁנָה בְּמִשְׁנַתְּנֵי בָּאִין בֵּין.

זֶה מָה שְׁנִרְאָה לִי בְּפִירוּשׁ הִירוּשְׁלָמִי: (ח) וּמַעֲתָה יֵשׁ לְדוֹן בְּדָבָר בְּהַפָּךְ שְׁכִינֵן שְׁאָף הַתְּלִינָה כְּשֶׁרָה בְּתַפְּלִין וּמְזוּזוֹת אֲלֵא שְׁמִפְנֵי דְרָף פְּתִיבְתוּן הוּא שְׁאֲמָרוּ אִין תוֹלִין ש"מ דְּתְלִינָה כְּסִדְרֵן מִקְרִי דְאִי לֹא הָכִי מִן הַדִּין הֵיטָה פְּסוּלָה מְדַתְּנִיא כְּתָבָן שְׁלֹא כְּסִדְרֵן הָרִי אִלוּ יִגְזָזוּ וְכִינֵן שְׁנַתְּבַרר שְׁהַתְּלִינָה כְּתוּבָה כְּסִדְרָה מִיִּקְרִיא אִין לְלַמּוֹד מְמָנָה לְהַשְׁמִטָּה הַנְּזַרְקָת בֵּין הַדְּפִין שְׁנִכְתַּב: שְׁלֹא בְּמִקוּמָה שְׁאִילוּ מִפְּנֵי אוֹתָן סִימְנִין הַדְּבָר בְּרוּר שְׁאִינֵם לְמַעֲלִין וְלֹא מוֹרִיד (ט) וּלְפִיכָף לְהַכְשִׁיר לְקִרוֹת בְּאוֹתוֹ סִפְרֵי תוֹרָה אֲלֵא א"כ יַעֲיֵדוּ אֲנָשִׁים שְׁרָאוּי לְסַמְוֵן בְּהֶן שְׁנִהְגוּ לְקִרוֹת בְּהֶן ע"פ גְּדוּלִים וְאִז נִסְמוּף עַל מָה שְׁנִרְאָה לִי מְדַבְּרֵי הָרֵאשׁוּנִים ז"ל וְעַל הַמְּנִהָג.

אֲבָל זְכוּרֵי שְׁכֻשְׁהֵייתִי תִינּוֹק קָנָה א"א ז"ל סִפְרֵי תוֹרָה שְׁהִנָּה כְּתוּב עַל דְּרָף זֶה עוֹדְנוּ אִתִּי וְלֹא הַכְשִׁיר אֲדוּנֵי מוֹרֵי ז"ל לְקִרוֹת בּו: מִרְשִׁיל"יִיִּאֵה. מִכְּתָבָם מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁקָנָה יֵין מִן הַנְּכָרִי כְּדָרָף שְׁנוֹהֲגִין לְקִנּוֹת פֹּה הֵהִין בְּסוֹף מָה וּלְמֻדְדוֹ אַחַר שְׁיִגְמֵר בְּשׁוּלוֹ בְּגִיגִית וְנִתְּן עַל זֶה דִּינ"יִיר אִרִי"אֵב שְׁיִקְנִים הַמְּקַח וְלֹא יוֹכֵל אֶחָד מֵהֶם לְחַזּוֹר כְּדָרָף כֹּל הָאֶרֶץ בְּמִקְחָהּ וּבְמִמְכָּרָהּ וְזֶה הַקּוּנָה טָהֵר הֵינֵן וְדָרְכוֹ בְּכַשְׁרוֹת וְהַנִּיחוֹ בְּרִשׁוֹת הַנְּכָרִי בְּגִיגִית שְׁהִיטָה בְּבֵית אַחַר בְּחֻצְרוֹ בְּלִמֵּי פְתוּחַ לְרִשׁוֹת הֶרְבִּים עַד שְׁיִגְמֵר וְחֻתְּמֵם בְּרִזּוֹת הַגִּיגִית בְּכַבֵּד נִקְשֶׁר וְעַל הַקְּשֶׁר חוֹתְּמֵם שְׁעֵנָה עִם אוֹתִיּוֹת מְפוֹתְחוֹת לְמַעַן לֹא יוֹכֵל אִישׁ לְהַמְשִׁיף הֵינֵן דְּרָף הַבְּרִזָּא גַם סָגַר דְּלֵת הַבֵּית אֲשֶׁר הַגִּיגִית בְּתוֹכוֹ בְּמִפְתָּח וּשְׁנֵי חוֹתְמוֹת שְׁעֵנָה עִם אוֹתִיּוֹת מְפוֹתְחוֹת הַנִּיחַ הָאֶחָד בְּמִקוּם הַנְּקֵב שְׁנִכְנַס בּוֹ הַמְּפִתָּח וְהַשְּׁנֵי בְּפִתִּיל אֲבָר בֵּין טְבַעוֹת הַמְּנַעוּל וּבְמַנְעוּל כְּדָרָף לֹא יוֹכֵל לְהַפְתִּיחַ וְעַל קֶשֶׁר הַפְּתִיל הַנִּיחַ הַחוֹתְּמֵם הַשְּׁנֵי וּבַעֲת שְׁנִגְמֵר הֵינֵן הַנּוֹפְרוּ כֹּל הַחוֹתְמוֹת וְנִמְצְאוּ כְּמוֹ שְׁהוֹנְחוּ לְפִי רֵאוֹת הַקּוּנָה לֹא הַפִּיר בְּהֶם שׁוּם זִיוִף וְהִבִּיאֻ הֵינֵן וְנִמְדַד כְּמִנְהֵגוֹ וְהוּבָא בֵּית יִשְׂרָאֵל הַקּוּנָה וְאִז פָּרַע דְּמֵי הֵינֵן אֲמָנֵם הַחֻרְצָנִים וְהַזְּגִים וְהֵינֵן הִינְצָא מֵהֶם דְּרָף נְגִישָׁה כְּמִנְהֵג מִמְּקוּמָנוּ לְנִגְוֵשׁ אוֹתָם נִשְׂאָר לְמוֹכֵר כִּי כֵּן הִתְנוּ בַּעֲת הַמְּכִירָה וְשׁוּב הִנָּה מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שְׁקָנָה וְנִזְהָר בְּכָמוֹ זֶה הָעֵנִין בְּעֻצְמוֹ רַק שְׁלֹא סָגַר הַדְּלֵת כִּי אִם בְּמִפְתָּח וְחוֹתְּמֵם אֶחָד שֶׁל שְׁעֵנָה עִם אוֹתִיּוֹת מְפוֹתְחוֹת עַל מְקוּם הַמְּפִתָּח גַּם אַחַר שְׁנִמְדַד וְהוּבָא אֵל בֵּיתוֹ זְקָפוֹ בְּמִלְוָה כִּי כָּף הִנָּה הַתְּנָאִי בַּשַּׁעַת הַ קָנָן וְהַגִּיעוּ לְיָדֵי עַל שְׁנֵי הַמַּעֲשִׂים הַנְּזַפְרִים קוֹנְטְרָסִי הָאוֹסְרִין וְהַמְּתִירִים וְגַם קִצְתַת תְּשׁוּבוֹת מִחֻכְמֵי פְרוּבִינְצ"א וְאִם בְּאִתִּי לְהָאֶרֶץ וְלְכַתּוּב בְּכָל דְּבָר וְדָבָר מִמָּה שְׁבָא בְּדַבְּרֵי הָאוֹסְרִים וְהַמְּתִירִים וּבְדַבְּרֵי הַחֻכְמִים הַמְּשִׁיבִים יֵאָרָף הָעֵנִין וּלְפִיכָף אֲנִי כּוֹתֵב דְּעִמִּי בְּקוּצָר עַל שְׁנֵי הַמַּעֲשִׂים הַנְּזַפְרִים שְׁאִין שׁוֹנִין וְאִין מְפָרְשִׁין לְחֻכְמִים כְּכֶם: וְהוּא שְׁרָאִיתִי רֹב דְּבָרֵי הָאוֹסְרִים הוֹלְכִים וְסוֹבְבִים לוֹמַר שְׁזֶה הֵינֵן יֵינוּ שֶׁל נְכָרִי הוּא לְפִי שְׁהַקְנָן הָעֻשׂוֹי עָלָיו אִינוּ מוֹעִיל כִּינֵן שְׁלֹא נַעֲשֶׂה בּוֹ אֶחָד מְדַרְכֵי הַהַקְנָאָה וְאָף עַל פִּי שְׁהַקְנָן

מועיל משום דינא דמלכותא אינו ענין בזה כמו שארכו הטענות בזה הקונטרס על זה וכינון שהוא יינו של נכרי צריף בו שומר פדתנו בסוף פרק רבי ישמעאל (דף סא).

זו היא טענת האוסרים ואם שהרבו בזה טענות וראיות כפי דעתם וסברתם: וכן ראיתי רוב המתירים סוכבים על הפך השורש הזה והוא שדעתם לומר שזה היינו של ישראל הוא לפי שהקנין העשוי בו מועיל מצד דינא דמלכותא ולפיכך אינו ענין למה ששנינו בסוף פרק ר' ישמעאל (דף סא) בהמטהר יינו של נכרי דצריף שומר דאחר שהקנין מועיל יינו של ישר אל הוא שהרי קנאו והוא שלו לענין יוקרא וזולא וכן אם החמיץ היינו וקרה לו שום שנוי יקחנו הישראל על פרחו אחר שקנאו גם אם ירצה הישראל למכרו לאחר בעודו בגיגית שלא ברשות הנכרי הרשות ביזו ומעשים בכל יום והנכרי לא יוכל לחזור רק יכופנו הישראל להוציא מרשותו בעל פרחו בדין התצר ***(ר"ל בית שופטי המדינה)*** וקלל בדינו דדינא דמלכותא דינא.

מאלו הטענות לדעתם בשם ישראל יכונה ונקרא יינו של ישראל ודינו פדין יו של ישראל המןפקד ביד נכרי, אלו דברי המתירים עם שהאריכו שא לאמת דעתם: זה כלל דברי האוסרים והמתירים אלא שהמתירים נסתייעו עוד לומר שגם אם יהיה יינו של נכרי אפשר להתירו בשני חותמות כדברי רבינו יעקב ז"ל והאוסרים אומרים שאין ראוי להורות פן למעשה אלא כדברי הגאונים הראשונים.

וכן ראיתי דברי המשיבים סוכבים ג"כ על השורש הראשון לומר שזה נקרא יינו של ישראל לפי שהקנין מועיל מצד דינא דמלכותא דינא: ואני איני מכניס עצמי להכריע בזה כלל לפי שאני אומר פבוד שתי הפתות במקומו מנח ופבוד החכמים המשיבים לא זו הדרך ולא זו העיר אלא כל שיש לו לנכרי שייכות ביין שהוא בביתו אפילו הוא של ישראל לגמרי וברשותו לענין הפסד ויוקרא וזולא ושהוא יכול למכרו והוא שלו לכל דבר אפילו הכי כל שיש לו שייכות ביין שמנח בביתו של נכרי שנמצא שיש לו שייכות בבית ובנין אסור עד שיושיב שומר: וראיה לדבר מדאמרינו בסוף פ' רבי ישמעאל (דף ס) עלה דמתניתין דתנו (א) נכרי שנמצא עומד בצד הבור וכו' אמר שמואל והוא שיש לו מלנה על אותו היין אמר רב אשי אף אנו נמי תנינא המטהר יינו של נכרי ונתנו ברשותו והלה כותב לו התקבלתי מעות ממך מעות מותר אבל רצה ישראל להוציא ואין מניחו עד שנמתן לו מעותיו זה היה מעשה בבית שאן ואסרו חכמים טעמא דאין מניחו הא מניחו ש"ד ש"מ מלנה על אותו היין בעינין ש"מ.

נהרי פירושא דרב אשי מסייע ליה לשמואל דאמר דמלנה על אותו יין בעינין ממתניתין דתנו דאם כתב לו התקבלתי מעות ממך מותר אע"פ שיש לו מלנה עליו מדמי היינו שפיון שהוא מניחו להוציא אין מלנהו על אותו יין בפרט ומש"ה שרי.

וכי תימא מאי סייעתא לשמואל ממתניתין דהא במתניתין לא נמצא עומד בצד הבור ומשום הכי איפא למימר דכינון שאין מלנהו על אותו היין מותר אבל כשנמצא עומד בצד הבור לעולם אימא לך דכינון שיש לו מלנה על ישראל אע"פ שאין לו מלנה על אותו היין אסור.

ליתא דמתניתין נהי דלא נמצא עומד בצד היין פיון שברשותו הוא הרי הוא פאילו נמצא עומד שם שהרי יש לו שייכות בבית דמאי דבעינא במתניתין דיש לו מלוג עליו שיהא עומד בצד הבור היינו לפי שהיין הוא ברשותו של ישראל ובביתו ואין לו שייכות בבית ולפיכך כל שלא נמצא עומד בצד הבור אפילו יש לו מלוג על אותו יין הנה ליה שייכות בפיון ולא בבית דשרי אבל נמצא עומד שם פיון שיש לו שייכות בבית שהרי שם נמצא ושייכות בפיון ג"כ שהרי יש לו מלוג עליו אסור ומשום הכי מסייע ליה ממתני' דאם איתא שכל שיש לו מלוג על הישראל אע"פ שאין לו מלוג על אותו היין שייכות בפיון מיקרי ומשום הכי נמצא עומד בצד הבור אסור שהרי יש לו שייכות בבית ובין הא דאמרין במתניתין כל שהוא יכול להוציא אע"פ שיש לו מלוג עליו מותר אמאי מותר הא איפא שייכות בבית דהיין ברשות הנכרי ובביתו ושייכות בפיון שיש לו מלוג על הישראל ומדאמרין דמותר אלמא מלוג שאינה על אותו יין אינה גורמת לנכרי שייכות בפיון הילכך כל שהיין בביתו של ישראל אפילו נמצא הנכרי בצד הבור פיון שאין מלוגו על אותו היין מותר דהנה ליה פאילו אין מלוג עליו כלל דשרי.

זהו פירוש סוגיא זו על הנכון. (ב) ולמד לו ממנה דמטהר יינו של נכרי ברשותו אע"פ שהישראל קנאו קנין גמור כל שיש לו לנכרי שייכות בפיון אע"פ שאינו נמצא עומד בצד הבור אסור שאע"פ שקנאו ישראל לגמרי לענין יוקרא וזולא אפילו הכי פיון שיש לו לנכרי שייכות בו עדיף מיינו של ישראל שיש לנכרי מלוג עליו וכל שיש לו שייכות בו והוא ברשותו של נכרי הרי יש לנכרי שייכות בבית ובין ומשום הכי בעינן שומר: הרי נתבאר דבמאי דבעינן שומר במטהר יינו של נכרי ברשותו כל שיש לנכרי שייכות בו ודומיא דיש לו מלוג עליו אע"פ שקנאו ישראל מן הדין פיון שיש לו לנכרי שייכות בעינן שומר שהרי יש לו לנכרי שייכות בבית ובין.

וכן הדבר ברור שכל שאין לנכרי שייכות בו אע"פ שהישראל לא קנאו מן הדין שרי דהא תנו דאם כתב לו התקבלתי ממך מעות מותר ולר' יוחנן דאמר דבר תורה מעות קונות וק"ל פנותיה בישראל הוא דמעות קונות הא ישראל מנכרי אי נמי נכרי מישראל אע"פ שנתן מעות לא קנה עד שימשנה כדמוכח סוגיא בפ"ב דבכורות (דף יג) וכינון שפן לר' יוחנן דמטהר יינו של נכרי ברשותו אע"פ שכתב לו התקבלתי ממך מעות ונתן לו כל מעותיו לגמרי לא קנה ישראל היין קנין גמור ואפילו הכי שרינן ליה אלמא כל שאין לנכרי שייכות בפיון אע"פ שהישראל לא קנאו לגמרי שרי: וכינון שנתבאר דכל שיש לנכרי שייכות בפיון אע"פ שהיין הוא של ישראל לגמרי בעינן שומר וכל שאין לנכרי שייכות בפיון אע"פ שלא קנאו ישראל לגמרי מן הדין לא בעינן שומר וחקרא שרי, איני מכניס עצמי להודיע אם הקנין שנעשה על הדרך שקדם מועיל מן הדין שיקנה אותו הישראל או אינו מועיל אלא הכל תלוי אם יש ליין זה שייכות לנכרי בו ואם פן הוא בעינן שומר שהרי יש לו שייכות בבית ובין או אם אין נכרי שייכות בו שרי.

(ג) ונראה לי שאין לה שייכות גדול מזה ומלוג על אותו יין מיקרי. שהדבר נראה ומוכרע הוא מן השכל שכל המקבל סימן על סחורתו שאתם קוראים דיני"ר ארי"ב בודאי אינו מניח לאותו שנתן סימן שיוציא סחורתו מתוך ביתו אלא א"כ יפרע לו מעותיו או יבטיחנו בהם, ואע"פ שהרבה פעמים הסותרים מניחים להוליה סחורתם לביתו של

אותו שנתן להם סימן זהו פְּשֵׁהֶם מְחֻזְקִים בוֹ שֶׁהוּא אָמִיד וְשִׁפְרַע לָהֶם מֵה שֶׁפֶסֶק בְּעֵין יָפָה הָא אֵילוּ מִסְתַּפְקִים בוֹ שֶׁמָּא יוֹלִיף סְחוּרְתָם וַיְבָרַח וְדַאי לָאו שׁוֹפְטָנִי גִינְהוּ שְׁיַיְחִחוּ נְכִסְיָהוּ עַל קָרְן הַצָּבִי, וְכִי דִנְאָר דְּהִהוּא מְתָא נְמִי אִם יִרְאָה בְּעֵינָיו דְּגַבְרָא דְּיָהִיב סִימְנָא עֲרוּקָאֵי אִיהוּ בְּנֻדָּי שְׁלֵא יְכוּף הַמוֹכֵר שְׁיִמְסֹר סְחוּרְתוֹ לְקוֹנָה וַיִּלֵּף לוֹ בְּפַחֵי נֶפֶשׁ, וְלֹא עוֹד אֲלֵא אֲפִילוּ לְאַחַר שֶׁהַקוֹנָה הוֹלִיף סְחוּרְתוֹ בְּבֵיתוֹ אִם לֹא יִפְרַע לְמוֹכֵר מֵה שֶׁפֶסֶקוֹ לוֹ הַדְּיַיְנִין כּוּפִין לְהַחְזִיר הַסְּחוּרָה לְבַעֲלָיָהּ כְּאֵילוּ הִיא אַפּוֹתִיקֵי מְפֹרָשׁ לְמוֹכֵר.

וְכָל כִּי הָאֵי גִוְוָנָא אֵינִי רוֹאָה מְלֻנָּה עַל אוֹתוֹ הֵינֵן גְּדוּלָּה מְזוֹ וְכָל שֶׁהֵינֵן בְּבֵיתוֹ שְׁל נְכָרֵי הָרִי יֵשׁ לוֹ שְׁיִיכּוֹת בְּבֵית וּבְעֵינֵן שׁוֹמֵר: (ד) וְעוֹד שְׁפִינֵן שְׁנַשְׂאָר לְמוֹכֵר חֶלֶק בְּמָה שְׁבִתוֹף הַגִּיגִית דְּהֵינֵנו הֵינֵן הִינְצָא דְרָף נְגִישָׁה, וְהַסְרְצָנִים וְהַזָּגִים הָרִי יֵשׁ לוֹ שְׁיִיכּוֹת מֵה שְׁבִתוֹף הַגִּיגִית וְכַמְלֻנָּה עַל אוֹתוֹ יֵין דְּמִי.

דְּנֻדָּי כָּל שְׁיֵשׁ לוֹ מְלֻנָּה עַל אוֹתוֹ הֵינֵן אֲפִילוּ יֵין שְׁבָדוֹת שְׁנָה אֲלָף זוּז וּמְלֻנָּה שְׁיֵשׁ לוֹ עֲלֵיו אֵינּוּ אֲלֵא חֲמֻשִׁים מְלֻנָּה עַל אוֹתוֹ יֵין מְיֻקְרֵי וְאָסוּר דְּמ"מ שְׁיִיכּוֹת יֵשׁ לוֹ בוֹ וְהָכָא נְמִי הוּא הַדִּין הוּא הַטַּעַם: מַעֲתָה בְּשָׁנֵי טַעְמִים הִלְלוּ דֵינּוּ כְּמַטְהַר יֵינוּ שְׁל נְכָרֵי בְּרִשׁוֹתוֹ וְלֹא כְּתִב לוֹ הַתְּקַבְּלָתִי דְּבְעֵינֵן שׁוֹמֵר.

וְאֵע"פ שֶׁר"ת ז"ל כְּתִב (ה) דְּשָׁנֵי חוֹתְמוֹת כְּשׁוֹמֵר דְּמִי אֵין דַּעֲתָנוּ לְהוֹרוֹת כֵּן הִלְכָה לְמַעֲשֵׂה לְפִי שְׁלֵא הִסְכִּימוּ לְאוֹתָהּ סְבָרָא הַגְּאוּנִים הִרְאִשׁוּנִים וְאָף הַגְּדוּלִים הָאֲחֻרוּנִים ז"ל. וְכֵן חוֹתְמוֹת הִלְלוּ שְׁל שְׁעֵנָה אֵינִי רוֹאָה שְׁיָהוּ יוֹמֵר מוֹעִילִים מְחוֹתְמוֹת אַחֲרִים שְׁאֵין לָנוּ לְחֻלּוֹק בֵּין חוֹתֵם לְחוֹתֵם וְעוֹד שְׁהִזְיוֹף אֲפָשֵׁר בָּהֶם וְקָרוֹב כְּמוֹ בְּחוֹתְמוֹת אַחֲרִים.

וּלְפִיכֹף דַּעֲתִי מִסְכַּמַּת בְּשָׁנֵי מַעֲשִׂים הִלְלוּ לְאַסוּר אֵת הֵינֵן בְּשִׁתְיָהּ. אֲבָל בְּהִנְאָה מְפִנֵי שְׁהַתוֹרָה חֲסָה עַל מְמוֹנָם שְׁל יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְסַמְוֵף עַל דְּבָרֵי ר"ת ז"ל דְּחוֹתֵם בְּתוֹף חוֹתֵם כְּשׁוֹמֵר דְּמִי וְעַל דְּבָרֵי הָאוּמְרִים דְּשִׁתִּי אוֹתִיּוֹת כְּשָׁנֵי חוֹתְמוֹת דְּמִי וְעַל דְּבָרֵי הָרַאב"ד ז"ל שֶׁהוּא מִיָּקֵל בְּסַפֵּק מְגַע לְהַתִּירוֹ בְּהִנְאָה כָּל שְׁלֵא הִפְקִידוֹ אֲצֵל הַנְּכָרֵי לְשִׁמְרוֹ כְּשִׁישׁ עֲלֵיו .

, שׁוֹם חוֹתֵם (כְּדַתְנֵן אֲצֵל נְכָרֵי כְּפִירוֹתֵיו): מֵא שְׁאֵלֶת רְאוּבֵן שְׁלֹנָה מִשְׁמַעוֹן וְהַתְּנוּ שְׁיַעֲלָה הַמְּנָה דְּבָר יְדוּע לְחֻדָּשׁ וּלְבַטְחוֹן הַמְּנָה וְהַעֲלִי עֲשֵׂה רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן שְׁטֵר מְכָר מַעֲסָק עוֹלָה קָרוֹב לְמֵאֲתִים עַל יְדֵי סוֹפֵר עֲרָבִי בְּלֵא קִנְיָן וּבְלֵא אֲגָב וְגַם שָׁם בְּיָדוֹ לְאַחֲרִיּוֹת הַמְּכָר מִשְׁכּוֹנוֹת שְׁוִים קָרוֹב לְסוֹף הַהִלְוָאָה וְאַחֲרֵי עֲבוּר שְׁנָה אוֹ שְׁנָתִים הִבִּיא שְׁמַעוֹן לְרְאוּבֵן לְעֲשׂוֹת הַחֲשָׁבוֹן וְעוֹלָה לְפִי חֲשָׁבוֹן הַעֲלִי קָרוֹב לְמֵאֲתִים וְרְאוּבֵן טוֹעֵן שְׁלֵא יִפְרַע לְשִׁמְעוֹן כִּי אִם קָרָן הַהִלְוָאָה וְכִרְאוֹת שְׁמַעוֹן אֵת דְּבָרֵי רְאוּבֵן טַעֵן שֶׁהִפְלֵ מְכָר לוֹ רְאוּבֵן.

וְנִתְבָּרַר הָאֲמַת שְׁכָף הִנֵּה הַמַּעֲשֵׂה שְׁשִׁמְעוֹן הִלְוָה לְרְאוּבֵן מְנָה לְעִלּוֹי ח' פְּשׁוּטִין לְלִיטְרָא בְּכָל חֻדָּשׁ עַד תְּשֻׁלוּם שְׁנָה תְּמִימָה וּלְעֲרָבוֹן הַהִלְוָאָה הַקְּנָה רְאוּבֵן לְשִׁמְעוֹן עַל יְד סוֹפֵר עֲרָבִי אֵי זֶה סוֹף שְׁל עֲסָקוּלְאֲחִרִיּוֹת הַדְּבָר שֵׁם רְאוּבֵן בְּיָד שְׁמַעוֹן בְּגָדִים הַנְּקָרָאִים כָּף וְכָף.

למדנו רבינו אם עלוי זה רבית קצוצה מצד תנאי העלוי ומצד האחריות ואם על הב"ד לכוף את שמעון שיחזיר לראובן שטר שיש בו רבית ואם יזיק לשטר הנזכר באשר אין לו קנן ולא אגב, ואם יש ברורי עבירות באותה העיר במה יקנסו את שמעון המלנה המחזיק ברשעתו ומשתמש במשכונות הלנה.

ודין מלנה מעותיו ברבית והכל בכתב עלינו תשכיל ובאורו נראה אור: תשובה (א) אם נתברר שמעון הלנה לראובן מנה לעלוי ח' פשוטין ללטרטא לחדש כמו שכתבת ולערכון ההלנאה הקנה לו אותו עסק ומסר משכונות בידו הרי זו רבית קצוצה ואין מכירת העסק ולא מכירת המשכונות מוציאתו מידי רבית של תורה שפיון שפך התנה עמו מוכר דאי מתרמו ליה זוזי דליהדר ליה העסק והמשכונות סמכא דעתיה ולא גמר ומקנה ואינה אלא הלנאה.

דגרסינו בפרק איזהו נשך (דף סז) הריא אתמא דאמרה ליה לההוא גברא זיל זבין לי ארעא מקריבי אזל זבו לה אמר ליה אי מתרמו לי זוזי מהדרת לה ניהלי אמר ליה אנת ונוולא אחי אמר דבה בר בר הונא פל אנת ונוולא אחי סמכא דעתיה ולא גמר ומקנה ארעא הדרא פירי מאי רבית קצוצה הוי וינצא בדיינים או דלמא פאבק רבית ואינה יוצאה בדיינים ואסיקנא דרבית קצוצה היא דאמר רב פפא עבד רבינא עובדא וחסויב ואפיק פירי דלא פרבה ב"ר הונא אלמא פל היכא דמתני לוקח עם המוכר דאי הוי ליה זוזי להדר זביניה לא אמרין דזבינא הוי עד הריא שעתא דפריק ליה וכי פריק ליה לוקח הוא דקא זבין למוכר דאי אמרין הכי אמאי חשיב ואפיק פירי אלא ש"מ דכל כה"ג לאו זבינא ניהו אלא הלנאה וכ"ש בנדון שלפנינו שעיקרו הלנאה הנה פינו שאילו הנה לנה פורע מעותיו לאתרי הנה מלנה מחזיר לו שטרי העסק והמשכונות הרי זו הלנאה גמורה וכל העלוי אינו אלא רבית קצוצה ויוצאה בדיינים ולענין מה ששאלת אם על הב"ד לקנס המלנה שלא יגבה אף את הקרן (ב) דע שאין על הב"ד לקנס אותו בכך דקי"ל פרבנו דאמרי בפרק איזהו נשך (דף עב) גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית ודלא פרבי מאיר דאמר התם שטר שיש בו רבית קונסין אותו ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרבית ולפיכך שורת הדין הוא שפופין את שמעון שיחזיר לראובן שטרי העסק והמשכונות עד סוף ההלנאה ועל ענין מה שאמרת אם יש בעיר ברורי העבירות במה יקנסו את שמעון (ג) בזה אין המדה שנה אלא דכל שעה ושעה ובכל מקום ומקום הכל לפי מה שעניניהם רואות לפי מה שהמקום פרוץ ולפי מה שהשעה צריכה.

שכל שפיוצא בזה מוטל עליהם לקהות שיניהם ולסמות עיניהם של מלוי ברבית כדי לעשות משמרת למשמרתה של תורה: מב פתבת הגביר י"א מעשה הנה באשה אחת שהיה לה בעל בעיר אישבילי"א והוא הבעל נולד מאיורקא ודר שם כמה שנים ונשא האשה הזאת פה פירפנייאן ועמד הנה שנים שלש ואחר הלך לו לאישבילי"א והנה הוא היום שם בקביעות דירה עם אשה אחרת אשר לקח לו שם זה עשר שנים ושכר לו בית דירה ועומד שם כשאר בני העיר ועתה שלח גט לאשתו אשר לו הנה פירפנייאן על יד שליח הולכה מעיד על הגט כי בפניו נכתב ונחתם פראוי: וזהו טופס הגט: בכך

וכך בשבת וכו' למגן שאנו מונין כאן באישבילי"א מה מתא איך אנה פלוגי המכונה דוראן דממתא מאיורקא בר פלוגי המכונה אשטרוק דמילאב וכו'.

הנה בגט זה לא סיים המקומות בנהרות לכן נסתפקנו אם לא נכתב שם הנהרות בעירו ועירה אם יש חשש פסול בקד אחר אשר מצאנו בהוא גיטא דכתיב בשוירא מתא דעל רכיש נהרא, או נאמר ד דלא חיישינן לשני שוירי אם לא בגט שנאבד ושהשיירות מצויות: ועוד נסתפקנו אם לא נכתב בגט שם עירו ושם עירה אם נפסל בקד ממאי דאמרינן שינה שם עירו, שאילו בנדון שלפנינו אם נאמר דמאי דכתב אנה פלוגי דממתא מאיורקא הוא שם היחס לא שם עירו, פאשר יעשו רבים מבני אדם שיתייחסו בשטרותיהם לאי זה מקום ועוד שהעידו רבים שנה האיש גם כשהנה דר הנה היו קורין אותו דוראן דמאיורקאה.

ואם מה שכתבו העדים למגן שאנו מונין באישבילי"א יעלה על שם עירו, ואם אין זה נקרא שם עירו היאך יכתב שם עירו אם דוקא כהיא דאתמר אנה אנדרונילאי דמן נהרדעא ולא באות השמוש, אחר שמהג בני אדם להתייחס באות השמוש לעירות שלא היו שם כמו פלוגי ברצילוני או גירונדי.

וגם בנדון שלפנינו איך ריעותא אחרניא שבכתובה שהוציאה זאת האשה להחזירה כשחשבה לקבל גיטא כתוב שם האיש הנה כמו שכתוב בגט אף שם אביו בכתובה כתוב ב"ר אליעזר ובגט כתוב ב"ר בניבנישתי וכל שום וחיניכא דאית לי ולאבהתי: תשובה (א) אע"פ שלא נכתבו שם הנהרות בעירו ועירה איני רואה שיהא בו חשש פסול מחמת כך שאם נחוש לשני שוירי כשלא הונכרו הנהרות אף כשהונכרו לא יצאנו מידי ספק שהרי אנו רואים בגט ההוא דהנה כתיב ביה בשוירי מתא דעל רכיש נהרא דשקלינא וטרניא אי חיישינן לשני שוירי פלומר שני שוירי דיתבן על רכיש נהרא אלמא אין הזכרת הנהרות מוציאנו מידי זה הספק והאי דכתיב בהוא גיטא דעל רכיש נהרא אפשר שהיו שם שני שוירי ולא היה הבדל ביניהם אלא בנהרות ואפ"ה שקלינן וטרנינן אי חיישינן לשני שוירי ואסקינן דלא חיישינן אלא א"כ שיירות מצויות והחזקו או בחדא מינייהו כפי מחלקותן של ראשונים בזה הילכך בנדון שלפנינו אין כתיבת הנהרות מעכבת ואע"פ שמקצת הראשונים ז"ל הזכירו בטופסי גיטין שלהן לשבחא דמלתא תקנו כך מפני קצת מקומות שונים בשמותיהם והנהרות מבדילין אותן אבל בשאר מקומות שאין דועין בקד אם לא כתב לא עכב: (ב) אבל רואה אני פסול גמור בגט זה מפני שכתוב בו פלוגי דממתא מאיורקא וזה היה שם עירו אישבילי"א נמצא ששינה שם עירו.

ומה שדחתם לפרש אמאי דכתיב דממתא מאיורקא היא שם היחוס לא שם עירו פאשר תתייחסו רבים אל מקום אחד, זה אינו מורה הלשון כלל כי המתייחסים אל מקום דוע כותבין בחתימותיהן ובשטרותיהן פלוגי דמאיורקא או כשזכירין ראשונה שם קדשם כותבין אחרי כן פלוגי המכונה פלוגי דמאיורקא ואינם כותבין פלוגי דממתא מאיורקא כי לשון ממתא מורה שאינו נכתב על שם היחוס אלא על שם עירו.

ואע"פ שנוכל לומר שהמכונן אחד בין שיכתוב דממתא בין שיכתוב פלוני דמיורקא ושגם בשכתב דממתא הוא על דרך היחוס לא על דרך שם עירו כיון שהורגלו ההדיוטות לכתוב בלא ממתא על דרך היחוס ובממתא על דרך שם עירו.

בכגון זה צריה לדרוש שם הדיוט, וכיון שפן נמצא שנה שינה שם עירו ואפילו נדחוק ונאמר שלא נכתב אלא על דרך היחוס נמצא שאין שם עירו בגט זה (ג) ושם עירו ושם עירה בכלל הדברים המעפבים בגט וכן כתב הראב"ד ו"ל בפרק גט פשוט זה לשונו ומה שאומרים שאין שם עירו ושם עירה מעפבים בגט אא"כ שינה שם פדקתני במתניתין שינה שמו ושמה טועה הוא דא"כ ליחוש דילמא איפא יוסף בן שמעון הכא ואיפא אחרינא במתא אחריתי ואי כתיב האיך גיטא הכא סתם דילמא ממטי ליה לההוא גיטא לאנתתיה דהאיך אלא ש"מ שם עירו ושם עירה מעפבים ע"כ: ואע"פ שהרמב"ן ו"ל כתב בזה סברות בפרק המביא תניין והכריע בהו איפא, על דברי הראב"ד ו"ל סומכין להאמיר ולדבריו הסכים הרשב"א ו"ל בתשובה, נמצא שאם נפרש לשון הגט שכתוב בו דממתא מאיורקא על דרך היחוס הרי אין פאן שם עירו ופסול.

ואם הוא על דרך שם עירו הרי שינה שמו ופסול. אלא שיש בכאן מקום עיון אחר שאפשר לפרש בזה שכתב דממתא מאיורקא כיון לומר על מקום לידתו שהיה במאיורקא כמו שבה בשלשון השאלה וכיון שפן אפשר שהיא מסלק הספק שהרשב"א ו"ל כתב בתשובה (ד) שמי שנולד במקום אחד ודר במקום אחר שאם הוא כתב גט במקום שנולד די שיכתוב במקום פלוני שנולדתי בו אע"פ שלא כתב מקום עיקר דירתו.

ולמדה הרב ו"ל מההיא דאמרינן בתוספתא גבי מי שהיו לו שני שמות דקאמרינן אם היה במקום אחד וכתב לשם אחד מהם פשר וסבור הרב ו"ל ששני מקומות הרי הן כשני שמות וכיון שפדיעבד שם אחד מספיק אף שם עיר אחת מספיק וכיון שפן שם עיר שנולד בו מספיק לשם עירו, אלו דבריו ו"ל: ואינו מתבררין אצלי כלל (ה) לפי שאין השמות דומין למקומות כלל, לפי שמי שיש לו שני שמות כל אחד מהם הוא שמו ואין אחד מהם נעקר בהנחת חבירו, אבל מי שיוצא ממקום למקום כיון שנשתתה שם עד שהוא כאנשי העיר אין אותה עיר ראשונה עירו לשום דבר בעולם.

ועוד שעיקר מה שאנו מצריכים שם עירו הוא מפני חשש שני יוסף בן שמעון ובשם עירו אנו יוצאין מידי ספק זה שפן הסתם אם יש שני יוסף בן שמעון בעיר זו היינו בקיאיין בהו ואין מגרשין נשותיהו אלא זה בפני זה.

ואם אין אנו יודעים אותם אין חוששין להו שפך שמות שוין שהו היום בעיר אחת קול יש להם ובהכי רהטא סוגיא בפ' גט פשוט (דף קסז). וכל זה אם נפרש שם עירו שם עיר שהוא עיקר דירתו היום לפי שנה מפורסם לעדים, אבל אם נאמר שמקום הלידה מספיק.

חזר חשש התלמוד למקומו נחוש דילמא אזיל וממטי לאנתתיה דהאיך שהרי כל התינוקות שנולדו בכאן והלכו להם זה שנים רבות אין להם קול ואין העדים יודעים אותן ונחוש דילמא נולד בכאן אחר ששמו פשם זה המגרש וממטי ליה לאנתתיה, ולפיכך אין דברי הרשב"א ו"ל מחנורין אצלי כלל בזה.

ומ"מ אפי' לדבריו גט זה פסול שהוא ו"ל לא אמרה אלא במגרש באותו מקום שנולד בו לפי שנראה שסבור הרב ו"ל שהוא עיקר עירו באותו מקום. ועוד שזה שנכתב דממתא אין פירושו על מקום לידתו שפשהסופרים כותבין מלה זו מתפוננים בה על עיקר מקום דירתו ונהיה ליה שינה ופסול שהרי עיקר דירתו של זה באישבילי"א הוא.

ועוד (ו) דאיפא הקא ריעותא אחריןא וכמו שפכתבת שנמצא בכתובה ב"ר אליעזר ובגט פתב ב"ר בנבנישתי נמצא שאפשר ששינה שמו בגט. סוף דבר דעתי מסכמת הלכה למעשה שלא התגרש בגט זה ואם נתגרשה לא תנשא: מג מעשה בגוני בן נפתלי שהיה פורש מעבר לים וכדי שלא תתעגן אשתו לבקשת אביו הניח גט לאשתו ועשה נפתלי אביו שליח להולכה לתת לה גט ואמר לו בדברי השליחות הולך ונכי גט זה לאשתי עכסה בת פלב וקבל עליו בחרם ונשבע על דעת רבים שלא לבטל הגט והשליחות וגם פסל כל עדים שיעידו שביטלו בפניהם שלא יאמנו בדבר זה וגם ביטל כל מודעא שימסור כנגד הגט והשליחות כאשר יראה מטופס השטרות אשר עשה מזה אשר הו ביד זה, ועל ידי שליחות זה נתן השליח הגט לאשת בנו כתקון חכמים.

ואחר כן לסוף ימים בא הבחור מעבר לים ויואיל לפסול הגט והשליחות ויקרא ערעור על גט הנתון ושטר השליחות הנעשה והוציא קול על זה עד שהביאוהו ברורי העבירות לפניהם ושאלוהו על הדבר ומדוע הוא עושה ככה והוא סדר טענותיו בפניהם והרבה אמרו.

ונהו העולה מפלל דבריו: תחלה טען ואמר כי הגט והשליחות הנעשה היה לאילוי אביו ועם היותו כי היה במעמד העדים והסופר כשנעשה הגט והשליחות ולא מיחה בדבר לכבוד אביו ומוראו אבל מ"מ לא הסכים בדבר ולא הוציא מפיו שהיה מצוה להם לעשות זה ורוצה בדבר והעדים היו יכולין להפיר בו שלא היה חפץ בדבר ושהיה קשה בעיניו ואם היו עושים כאשר היה ראוי להם לא היו מקבלין שליחות זה ולא היו עושים מזה שטר עד אשר היה כמעט מחזיקם בעדים שקרים ואם מוחזקים הם בכשרים והם סופרי העיר גם אמר שביטלו על חוף הים בלכתו.

ונשאל למה היה צריך לבטל אם לא עשהו והשיב כי אעפ"כ היה ירא פן עשו העדים זה: עוד נשאל בפני מי היה בטול זה והשיב כי בפני רבים כמו חמשים או מאה עדים אינו נזכר מי היה שם גם אמר שעשה בטול זה בפני אביו ושחילה פניו שישמור שלא יתן הגט שאינו חפץ בדבר ואח"כ באותו מעמד חזר לומר שלא היה בפני אביו הרי שהוחזקו שקרו בזה, אחר כן אמר שביטלו בפני משוון דאישטבילי"א ור' שלמה דקאנדיא"ה בתוך הספינה אבל לא עשו לו מזה שטר גם שבטלו באליכסנדריא"ה ובשיפר"י ובאיים רבים אשר עבר בהם, שאלנו לו בפני מי ועל כלם השיב אינו נזכר מי הם אבל שינתן לו זמן יחזור אחר כל המודעות והבטולין הללו כי יצטרף בזה זמן מה.

גם הראה עתה הנה שטר בטול אחד חתום לפני עדים אבל לא היה מקוים ובעוד שהיו מעיינים בו ובחתימת העדים והיו אומרים שהחתימות מזויפות ושנכתבו מיד אחד הוא לקח השטר מידם כמעט כמראה עצמו פעוס וקרעו בפניהם כמדומה שזה היה תחבולה ממנו שזייף השטר והראהו לעדים למען יתחזק ויתפשט הקול שבטל הדבר, ועל זה

הפליג אמריו אין ידים להם וכל מה שהיו הברורים חוקרים ודורשים אותו פן היה מרבה בדברי הבאי וזלתי שהיה מחזיק בדבריו על פי הענינים הנזכרים.

למדנו רבינו אם יש בדבריו ממש ואם יש לחוש בהם ליתן לו זמן לברר דבריו או נחוש שלא לעגנה אחר שנראה שאין בדבריו ממש. על הפל יעמוד רבינו ויאיר נתיבנו בזה כי ממנו תצא תורה: תשובה (א) עמדת על עניני ערעור שערער הבעל על שליחות הגט וראיתי שערער ואמר שביטל שליחות הגט במקומות רבים אף לא הוכיח דבריו בעדים ולא בשטר ובכניצא בזה.

הדבר ברור שאין לחוש בדבריו וערעורו בטל מדאמרין בפ' חזקת הבתים (דף מ) אמרי נהרדעי כל מודעא דלא פתיב בה אנו ידעין באונסיה דפלגיא לאו מודעא היא ופרכי' מודעא דמאן אילימא דגיטא ודמתנתא גלוני מילתא בעלמא הוא פלומר אנו סהדי דנדאי קושטא קאמר שאם לא פן מי מקריחו לגרש ולמסור מודעא אי לא ניקח ליה לגרש לא יגרש אלא נדאי קושטא קאמר אלמא משום דגלוני מילתא בעלמא הוא ואנו סהדי דאניס משום דמה לו לשקר הא לאו הכי לא מהימנינן ליה והא נדאי לאחר נתינת הגט ליפא למימר גלוני מילתא בעלמא הוא שיהי אין הדבר בידו וכיון שפן הדבר ברור שאין לו נאמנות על מודעתו ולא על בטוליו כל היכא דלא ידעין בהו: ועוד ראיה מדאמרין בירושלמי במס' גיטין (רפ"א) ואש לומר שפא חתמו בעדים פסולים שאמר ר' אבון אינו עשוי לקלקלה בידי שמים בב"ד הוא חשוד לקלקלה שמתוך שהוא יודע שאם פא וערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים פשרים.

ואי אית ושלאחר נתינת הגט הבעל יכול לערער פלום ושיצטרף ליתן לו זמן לברר. דבריו היכי קאמרי שמתוך שהוא יודע שאם פא וערער ערעורו בטל אף הוא מחתימו בעדים פשרים אדרבה מתוך שהוא יודע שאם פא וערער ב"ד חוששין לערעורו ומחמיצין הדבר הוא מחתימו בעדים פסולים אלא ש"מ שלאחר נתינת הגט אין חוששין לערעור הבעל פלל: ועוד ראיה מדתנן בפרק השולח (דף לב) ואם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטל ואמרין עליה בגמרא פשיטא ומתריצין לא צריכא דקא מהדר עליה מעיקרא לבטולי מהו דתימא תיגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה קמ"ל וכתב הרשב"א ו"ל בפרק המביא תניין נדאי משמע דבעל קא מערער ואמר דבטליה פלומר דבטליה לשליחותו של שליח שלא בפניו דאי לא מאי קאמר תיגלי מילתא למפרע דבטולי בטליה דהא איהו אמר דלא בטליה והיכי אמרין אנו דתיגלי מילתא דבטליה אלא נדאי בשערער עסקינן ואפ"ה לא חיישינן ומנסבינן לה נהרי זו ראיה מן הנדון שלפנינו ממש ואע"פ שהוא ו"ל הקשה פיון דקא מהדר עליה מעיקרא לבטוליה למה אינו נאמן אחר פך פשאומר שביטל השליחות שלא בפניו פיון דאיפא רגלים לדבר (ב) דכל היכא דאיפא רגלים לדבר חיישינן כדחיישינן בכמה דוכתי בגיטין וליחוש שפא פייס כל היכא דאיפא רגלים לדבר, פכר תירץ הוא ו"ל דהכא אין פאן ידים מוכיחות שדעתו לבטלו דאיפא למימר פיון דרהיט בתריה דשליח חזקה לא בטליה דא"כ תרתי למה ליה לבטוליה דלאו באפיה דשליחי נהדר למיהדר בתריה ולבטוליה וכיון שפן ליפא רגלים לדבר: ומ"מ הרי אנו רואין דכל היכא דליפא רגלים לדבר אע"ג דאמר בעל אפי' שליחות אין משגיחין בדבריו פלל דכי חיישינן שפא פייס כדאיתא בפ' מי שאחזו (דף עו) ובדוכתי

טובא בגיטין ה"מ היכא דאיכא רגלים לדבר פגון באומר כל זמן שאעבנך מפנגד פניך שלשים יום וכן באומר אם לא באתי מפאן ועד שנים עשר חדש וכן נמי היכא דאמר ליה לשליח לא תיתבין ניהלה עד תלתין יומין שפכל פיוצא בזה הדבר מוכיח שלא גמר בדעתו לגרש ומשום הכי חוששין שפא פייס אבל היכא דליכא ידים מוכיחות ככולהו גיטין הפאים ממדינת הים לא חיישין: וכן פתבו גדולי המפרשים ז"ל במקומות רבים, ולא תימא כי לא חיישין אלא היכא דאיכא רגלים לדבר הני מילי בסתמא אבל הכא דאתי בעל ומערער אפילו ליכא רגלים לדבר משגחינו ביה, דליתא דכי חיישין היכא דאיכא רגלים משום דילמא אתי בעל מערער הוא דחיישין וכן פתב רש"י ז"ל בפירק מי שאחזו (שם) וז"ל שפא פייס פשהיה בא אצלה פייס קטטה שפיניהם ונתניחד עמה ולאחר זמן אתי בעל ומערער ואמר פייסתי עד פאן.

(ג) ומניה דהיכא דליכא רגלים ואפילו אתי בעל ומערער לא משגחינו ביה והכא ליכא רגלים אדברה חזקה שלא מעל בחרם ובשבועה ולא בטל וכי אמר הכי לא משגחינו ביה (ד) ולא כל הימנו לשוויי נפשיה רשע פדברי מורנו הרב הפהן הגדול נר"ו: וכמדונה לי שזה אינו צריך לא שאלה ולא תשובה שהדבר ברור שלאחר נתינת הגט אין בדבריו של בעל כלום אלא א"כ יברר אותם בעדים דהא מפיו שנתגרשה הרי היא בחזקת פנויה ואין דבר שבערונה פחות משנים (ה) ואפילו זמן אין נותנין לו לברר דבריו ואפילו יצא קול בעיר דאיכא סהדי במדינת הים שיודעין אמתת הדבר וכדאמרין בפירק קמא דקדושין ודף יב) אמרי ליה רבנו לרב חסדא אמאי האיכא סהדי דההוא יומא שנה פרוטה השתא מיהא ליתנהו קמן לאו היינו דר' חנינא דאמר עדיה בצד אסתו ותאסר ולפיכך הדבר ברור לכל יודעי דת נדין שאשה זו מותרת להנשא ובכיוצא בזה ראוי לכל גבורי פח מחזיקי הבדק לרדות במקל ורצועה להדיח הרעה בראש כל ר עושה רשעה ולחוש על בנות ישראל שלא תהיינה פהפקר נאם המדבר וכו': וזה אשר פתבתי לכבוד הרב הגדול ר' פרץ הפהן נר"ו ולנכבדי ברצילונא"ה על דבר הגט הנזכר: הגה השבתי בקונטרס תשובת מורנו הרב נר"ו דעתי בנדון שלפניכם באשר הוא שם ורצוני לומר שהבעל לא בירר דבריו לא בעדים ולא בשטר שביטל השליחות ובכיוצא בזה אין לפקפק כלל שאין לחוש לדברי הבעל ולתת לו זמן לפי שורת הדין ולא רצייתי לשאת ולתת בתשובתי בדבר אחר כלל גם פתבתי אל הבעל מרורות כאשר תראו בכתבי פי גם הוא פתב אלי תפתחוהו ותראוהו ושלחוהו אליו אם יראה בעיניכם אף לפני פבודכם אומר מה שמיראני ומבהלני והוא שזה האיש קל ברגליו ועובר ארחות ימים וירא אני מאד פן ילך ויביא שטר מהבטול הן שיהיה בדרך אמת או בשקר פי בעונות הדבר הזה מצוי דשכיחי פריצי ורמאי אף פי באיים הרחוקים קצוצי פאה ואם ח"ו יעשה פן דעת תלמידכם נוטה (ו) שתהא אסורה לבעלה ותצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה וכל מה שפתב מורנו נר"ו בתשובתו בהפך מזה פמדונה לי שאינו אלא דרך מה שאמרו בפירק שור שנגח ד' וה' (דף מב) משל לציד השולה דגים משפח זוטרי שקיל משפח רברבי שקיל.

פי מה שפתב מורנו בראשונה וז"ל שאפילו יביא ראיה שביטלו בב"ד (ז) אין בדבריו ממש ואין בטולו בטול שהרי ביטל כל מודעי שמסר ושעתיד למסור וא"כ ביטל כל הבטולין שיעשה פנגד השליחות וכיון שפשעת נתינת הגט לשליח בטלה בטלים פדרך.

כל שאר מודעי שנעשו שבטלין בבטול מודעי אע"פ שמסר מודעות פנגד הבטולין ובטול המודעות כלם בטלות והיינו בטול מודעי דמודעי דכתבינו וכמו כן פשמבטל לעתיד כל מודעין או בטול שיימסור פנגד הגט והמבטל כל בטול שייבטל בטול המודעא ובטול הגט הרי שולם בטלים והגט קיים ע"כ.

ואני ידעתי שפה קדוש לא אמר דבר זה אני פנושא ונותן ולחסום פיהם של פועלי און פי בנדאי אין הבטול הקודם מועיל לבע"ה הבטולין הבאים לאחר מכאן דכיון דקי"ל אתי דבור' ומבטל דבור הדבור האחרון הוא העיקר ובטיל כל הדבורים הקודמים אליו.

ומה שכתב דכיון דמהני בטול אחרון למוסר מודעא על הבטולין הכא נמי מהני בטול ראשון לכל הבטולין שעושה לאחר מכאן וכו"א בטליו והגט קיים אדרבה משם יש ללמוד דאי איתא דאדם יכול לבטל כל מה שיאמר לאחר מכאן שוב אין לו תקנה בשום בטול וכיון שאנו סומכין על הבטול האחרון לבטל כל המודעות והבטולין שעושה בתחלה לפי שאנו אומרים שזה הבטול האחרון מבטל כל מה שאמר בתחלה אע"פ שפבר מסר מודעין עליו ובטל אותו כ"ש שיש לנו להחמיר ולומר שבטול שליחות האחרון מבטל כל הדברים הראשונים: ועוד שאיני מוצא בשום מקום בשום ענין בעולם (ח) שיכול אדם לבטל בענין שלא: יוכל אח"כ לבטל שליחותו, שזה הבטול שעושה מתחלה אין לו לא ידים ולא רגלים ואינו דומה לבטול המודעות כלל לפי שהמודעות ומודעי מודעות כלם עניינם בטענת אונס וזה שאינו מתרצה שגם אם נגרש או מבטל מודעא לא יעשה כן מלבו ולפיכך פשמבטל אחר פן מודעתו הרי הוא כמעיד על עצמו שנסתלק האונס לגמרי ושהוא מתרצה בדבר אבל היא אפשר שיוכל אדם לסלק פחו מחמת שום בטול שיעשה עכשיו שלא יוכל אח"כ לבטל שליחותו זה איני מוצא לו מקום ולא ענין.

והיינו דאמר רב יהודה לסהדי דגיטא דסתניה דר' רמייה בירא דאשקליה בעל פרחיה דליתבו קירא באונדניהו כדי שלא ישמעו הבטול ואם איתא יבטל כל בטול שיעשה ולא היו צריכים לאותובי מידי באונדניהו ומה שכתב מורנו שהיה מתירא פן יחזור בו תוף כדי דבור דאמרינו תוף כדי דבור פדבור דמי, תמהני וכי רב' יהודה שהיה מעשהו שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתנומו ושיבטל כל מודעא שבכל הביטין המעושין צריה פן פדמוכח בפרק משקלי עלי (דף כא:) וכי לא היה יכול לעמוד על גביו עד שיעבור שיעור כדי דבור כדי שלא יהא צריה למימר לעדים אחר פן לאותובי קירא באונדניהו: ועוד לפי דברי מורנו שאין התשש רק שלא יבטל תוף כדי דבור ההיא קירא אימת משוו לה אי מקדמי אינו שומעין גמר דבריו אי מאחרי שמא יחזור בו וא"כ אין ענין לאותה קירא אלא לאחר גמר דבריו ולצמצם בתוף כדי דבור ואם הדין פן שהיא יכול לבטל כל הבטולין שיעשה לאחר מכאן היה יותר נקל לרב יהודה לעמוד על גביו עד לאחר כדי דבור כדי להנצל מפל זה הטורח והצמצום: ועוד שקרוב אני לומר דאם איתא דלאחר כדי דבור אין בטולו מועיל אף תוף כדי דבור אינו יכול לבטל דהא אסיקנא בפ' בתרא דנדרים (דף פז) והלקתא תוף כדי דבור פדבור דמי חוץ ממגדף ועובד ע"ז ומקדש ומגרש ואע"פ שרבינו שמואל פירש בפ' יש נוחלין (דף קסא) מקדש לחומרא שאם קדש את האשה וסתר בתוף כדי דבור בו מקודשת ואינה מקודשת אין לשון הגמ' מוכיח פן.

ואף דברי הראשונים אינם פן שהרי הרמב"ם ז"ל פתב פרק ששי מהלכות אישות המקדש את האשה וחסר בה הוא או היא אע"פ שחזרו בתוה פדי דבור אין חזרתם פלום ונהרי היא מקודשת אלמא בין לקולא בין לתנא אקרא אמרו דתוה פדי דבור דקדושין וגירושין לאו פדבור דמי אלא ודאי אין שום תקנה בעולם שלא יוכל הבעל לבטל לאחר מיפן שליח להולכה שלו ולפיכה כתבו הראשונים ז"ל להשביעו בכה פמו שפתוב בספר התרומה ולא מצאו תקנה אחרת בדבר: (ט) וכן מה שנעשה בגט זה עוד שפסל פל עד שיעיד שום דבר שיהיה פנגד הגט ועל דרך הרשב"א ז"ל אינו מספיק דהרשב"א ז"ל לא בא להקל אלא להוסיף על דברי הראשונים וכל דברי אינם אלא פדי לבטל מודעות שפסר פבר פמו שפתוב בחדושו בפרק השולח שהראשונים היה מספיק להם שיאמרו לו העדים אמור בפנינו שכל דברים שפסרת שגורמים פשייתקיימו אותן הדברים לבטל זה הגט שיהו בטלין והוא אומר הן והרשב"א ז"ל פקפק בזה ואמר להוציא מכל ספק שייבטל פל מודעא ושפסול פל עד שיעיד שפסר מודעא בפניו והביא ראיה מהא דאמרין בפרק מי שאחזו (דף עו) גבי הרי זה גיטה פל זמן שאעבור מפנגד פניו שלשים יום ואקשינו וליחוש שפא פייס אמר רבה בר רב הונא הכי אמר רב מרי בשם רב באומר נאמנת עלי שלא פייסתי, וזו הראיה אפטר היא למי שגורס בה פל זמן שהרי אם פייס הגט פסול הוא ובאומר נאמנת עלי מכשרין ליה אלמא פיון דהימנתו לא פייס ולא מבטל גיטא אע"ג דבידו הוא פיון דלא אמר על מנת ולא מעכשיו הכא נמי פיון דפסלינהו לסהדי ודאי מבטל ברצון נפשו מודעות ומודעי מודעות שפסר אכל למי שגורס בה על מנת והיא גירסת הגאונים ז"ל יש לי לדון הרבה אחר ראיה זו דהתם הרי מגרשה בגט פטר ואי בעי לגרשה מעכשיו הרשות בידו וכיון דקא מתני פל זמן שאעבור ונאמנת עלי הרי הוא מגרשה מעכשיו על מנת שתאמר שעבר מפנגד פניה שלשים יום ושתהא היא נאמנת לומר לא פייס ולא בא ואפילו אתו סהדי ומסהדי דפייס או בא דמהימנינו להו טפי מינה אפילו הכי גיטה גט דהכי אתנניה איהו ובדידיה קאי למשדי האי תנאה דבעי בגיטא הילכך פל זמן שהיא אומרת לא בא או פייס הרי היא מגורשת אף על גב דידעינו דמשקרא דדמי האי תנאה למאן דמתני על מנת שתלכי או על מנת שלא תלכי או שירדו גשמים, וזה מה שנראה לי לדון על ראית הרשב"א ז"ל ונדעתי שלא הודו לו פל סייעתו ואף חכמי הדור שלפנינו לא סמכו עליו וכ"ש שאין לנו לסמוך בזה לבטול הנעשה אחר הפסול: (י) ואשר כתב עוד רבינו שיש טעם אחר בגט זה שאינו יכול לבטלו שכתב בפטר השליחות זכה בגט זה לאשתי והוליקהו לה ואם זכות הוא הרי אינו יכול לחזור ולבטל שפבר זכתה בו ואע"פ שנאמר שלא נתגרשה עד דמטי גיטא לידה מפל מקום יועיל לגבי שלא יוכל לחזור פדאמרין גבי עבד דזכות הוא דאם רצה לחזור האדון לא יחזור נהי דעד דמטא גיטא לידה לא משתחרר לדעת רש"י ז"ל.

ואע"ג דאיבעיא לן בשילהי פרק האשה שלום (דף קיח) המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו ואסיקנא דאפילו הכי חוב הוא לה דטב למיתב טן דו התם היינו טעמא דהיא אינה רוצה בגט וכדאמרין טעמא דטב למיתב מפלל דהיא אינה רוצה אבל היכא דהפל יודעים דלא תרצה לדור עמו וטוב לה המנות ממנו בנדאי שהיא זכות לה וזכין לה שלא בפניה.

וכן יש לנו לומר לומר בנדון זה דאנו יודעין שהאשה שאלה גט כמה פעמים ולבקשתה נעשה גט זה שפיסוהו קרוביה בשבילה שיתן לה גט ולבקשתה שאלוהו ואנו רואים שמתשבתו לנפות מצוי לנפות לה שליח כשיאמר הבעל זכי בגט זה ע"כ דברי מורנו.

וגם זה לפי דעתי נכתב על הדרך שכתבתי כבר דכיון דאסקינו בגמרא דאפי' במקום קטטה חוב הוא לה סתמא קאמרינו ואפי' תובעת להתגרש והכי איתא בהדיא בירושלמי בפרק התקבל דגרסינו התם בכל אתר אתמר התקבל פזכה והכא אתמר התקבל פהולך שמה הוא שזכנו לאדם שלא בפניו ואין חבין לו אלא בפניו.

התיב ר' שמאי הגע עצמך שהיתה צונחת להתגרש אני אומר שמה חזרה בה. וכן כתב בחידושי הרשב"א מפני ששאלו אותה מן ר' אבהו או שהיתה קטטה בינו לבינה ותובעת להתגרש אין חוששין לה כלל אלא חולצת או מתבמת.

וגם אני ידעתי כי מורנו הרב אמת ותורתו אמת ולפי שהאשה באשר היא שם מותרת לינשא עשה סניפין לדבריו לצורך שעה שאין ספק שעכשיו היא מותרת לינשא, אף מאשר ירא אנכי ממה שכתבתי בתחלה אגלה אונכם וידעתם את אשר תעשו עוד אחת היא אמרתי אעמידכם עליה והוא שהבעל בכתבו אשר שלח אלי אמר זה לשונש הוא שלח כתבו כאביו להזהירו שלא יתן הגט והנה בלשון הכתב שלא תהא לצמיתות ושנה הכתב ראה אנקראשק"ש שלמה שלא נתן רשות שינתן הגט עד כאן לשונו, וכמדומה לפי דברי כתבו שרצה לומר שנה הכתב נראה לזכור קודם נתינת הגט וא"כ הוא יש לחוש גט זה (יא) דנדאי בטול שליחות מתוך הכתב מהני דאע"ג דאמרינו בפרק מי שאחזו (דף עא) קולו לאפוקי מדרב פהנא אמר רב דאמר חרש שיכול לדבר מתוך הכתב פותבין ונותנין גט לאשתו, כבר כתבו בתוספות דלא ממעטינו אלא חרש שיכול לדבר מתוך הכתב משום דהתם חרש לאו בר דעת הוא לפיכך אע"פ שפותר בכתב ידו לא חשבינו ליה בר דעת לסמוך על כתיבתו אבל פקח ששלח בכתב ידו ממדינת הים לכתוב וליתן גט: לאשתו ועדים חתומים על כתב ידו דלאו מזוניף הוא פותבין ונותנין ולא בעיניו עד שישמעו קולו דהא מפל מקום קולו לאו דוקא דהא איכא הרפנת ראש.

וכיון דגט פותבים ע"פ כתבו כ"ש דבטול ע"פ כתבו מהני, ואע"ג דבתוספתא משמע דאפי' בפקח אין פותבין ע"י כתבו מ"מ יש לחוש להחמיר וכיון שכן זה הלשון שבא בכתבו ש"ל תהא לצמיתות לא ידעתי במה הנה נקשר פי קרוב הדבר לפרשו ולומר דה"ק שאם תהא אשתו מגורשת שלא תהא מגורשת לעולם והנה ליה כהיום אי את אשתי ולמחר את אשתי דאע"ג דאמרינו בפרק המגרש (דף פג) כיון דפסקא פסקא הא אמרינו התם בתר הכי אתקין רב בגיטין ומיזא דגון ולעלם לאפוקי וכו' מדבעא מיניה רבא מרב נחמן וכו' ונחלקו בה המפרשים שהרמב"ם ז"ל כתב שאינה מגורשת כלל ויש מי שכתב שחולצת ולא מתבמת: מד היתה עלי מצותה אלו פנו נר"ו להעמידה על דעתי בדין הפעוטות גדולים מבין תשע שנים ופקחין במתנתם במטלטלין בנכסים מועטים ומרובים ובקרקעות ובמטלטלין שיצאו מקרקעות עד כאן לשונך מורנו.

והנני פותב כמצננה ועושה: הפעוטות מתנתן מתנה במטלטלין כדגרסינו בהדיא בפ' הגיזקין (דף נט) בעי אביי ה מתנתן מאי אמר רב יימר אין מתנתו מתנה מר בר רב אשי אמר מתנתו מתנה ואסיקנא התם בהדיא מתנתו מתנה אחד מתנת פריא ואחד מתנת

שכיב מרע אַחַד מִתְּנָה מְרוּבָה וְאֶחָד מִתְּנָה מוּעָטָה, מִיֵּהוּ דְדוֹקָא הֵיכָא דְלִיכָא אַפּוֹטְרוּפּוֹס אָבֵל הֵיכָא דְאִיכָא אַפּוֹטְרוּפּוֹס אִין מִתְּנָתוֹן מִתְּנָה מְדַגְרְסִינּוּן בְּסוּף פְּרָק מְצִיאַת הָאִשָּׁה (דף ע) תְּנּוּן הֵתָם הַפְּעוּטוֹת מְקַחְן מְקַח וּמְמַכְרָן מְמַכֵּר בְּמַטְלִטְלִין אָמַר רַבְרָם (א) לֹא שָׁנוּ אֲלֵא שְׂאִין שָׁם אַפּוֹטְרוּפּוֹס אָבֵל יֵשׁ שָׁם אַפּוֹטְרוּפּוֹס אִין מְקַחְן מְקַח וְאִין מְמַכְרָן מְמַכֵּר, הֵכָא גְמִי, אִין מִתְּנָתוֹן מִתְּנָה שְׂאִין לְחִלּוֹק וְלוֹמַר (ב) דִּיפָּה בְּזָה כַּח מִתְּנָה מִכַּח מְכָר כְּשֵׁם שְׂיָפָה לְדַעַת רַבִּינוּ הָאִי ז"ל לְעַנְנּוּן מִהֵנָּה מְרוּבָה דְאִסִּיקָנָא בְּהִדְיָא דְמִתְּנָתוֹ מִתְּנָה וְאַפִּי' מְרוּבָה וְאִילוּ בְּמְכָר סוֹבֵר הֲגָאוֹן ז"ל דְכִינּוּ דְאִמְרִינּוּ בְּגִמְרָא דְטַעֲמָא דְמְמַכְרוּ מְמַכֵּר מִשּׁוּם כְּדִי חִיּוּ דוֹקָא בְּכַדִּי חִיּוּ אָבֵל יוֹתֵר מְכַדִּי חִיּוּ לֹא דְלִיכָא לְמִימַר הֵכִי אִפִּי' לְדַעַת הֲגָאוֹן אֲלֵא אַע"פ שְׂיָפָה כַּח מְסַנָּה מִכַּח מְכָר בְּזָה לְדַעַתוֹ לֹא יָפָה לְעַנְנּוּן שְׂתַּהֲא מִתְּנָתוֹ קִיּוּמַת בְּמַקּוֹם אַפּוֹטְרוּפּוֹס דְהֵתָם אִיכָא טַעֲמָא לְאַפְלוּגִי בִּינְיִיהוּ אָבֵל הֵכָא לֹא וְעוֹד דְהָא מוֹכַחַא הֵתָם בְּסוּף פְּרָק מְצִיאַת הָאִשָּׁה הָאִי דְאִמְרִינּוּ דְבִישׁ שָׁם אַפּוֹטְרוּפּוֹס אִין מְקַחְן מְקַח וְאִין מְמַכְרָן מְמַכֵּר מִמִּתְּנִיתִין דְתַנּוּן אָבֵל בְּקַטְנָה אִין מְעַשְׂיָה בְלוּם וּמִשְׁמַע וְדָאִי דְאִרְיִישָׁא דְמִתְּנִיתִין (פְּתוּבוֹת דף סט) דְתַנּוּן הַמְּשַׁלֵּישׁ מְעוֹת לְבַתּוֹ וְהִיא אוֹמְרַת נְאֻמְן עָלֵי בַעֲלֵי וְהָא הֵתָם מִתְּנִיתִין הִיא בְּאַפּוֹטְרוּפּוֹס וְאַפִּי' הֵכִי מְסַקִּינּוּ דְבְּקַטְנָה בְּמַקּוֹם הָאִפּוֹטְרוּפּוֹס אִין מְעַשְׂיָה כְלוּם וְכֵן כְּתַב הַרְמְב"ם ז"ל פְּרָק כ"ט מִהֵלְכוֹת מְקַח וּמְמַכֵּר: (ג) זְהוּ דִין הַפְּעוּטוֹת בְּמַטְלִטְלִין שְׂכָל שְׂאִין לְהֵם אַפּוֹטְרוּטוֹס מִתְּנָתוֹן קִיּוּמַת אִפִּי' בְּנִכְסִים מְרוּבִין וּמְמַכְרָן מְמַכֵּר ג"כ בְּמַטְלִטְלִין בְּכַדִּי חִיּוּ דוֹקָא לְדַעַת הֲגָאוֹן ז"ל אָבֵל גְּדוּלֵי הָאִתְרוּנִים סוֹבְרִים דַּע"ג דְמִשּׁוּם כְּדִי חִיּוּ נִתְקַן לֹא פְּלִיגִי רַבְּנּוּן וְאַפִּילוּ בְּנִכְסִים מְרוּבִים מְמַכְרוּ מְמַכֵּר וְאִין לִי לְהֵאָרִיף שְׂלֵא בְּזָה צְנוּיִתִי לְהֵשִׁיב, וּבְמַקּוֹם אַפּוֹטְרוּפּוֹס אִין מְעַשְׂיָה כְלוּם לֹא שְׂנָא מְכָר וְלֹא שְׂנָא מִתְּנָה: (ד) וְלְעַנְנּוּן קַרְקְעוֹת אִין מְעַשְׂיָה כְּהֵן כְלוּם וְאַפִּילוּ אִין לְהֵם אַפּוֹטְרוּפּוֹס דְמֵאִי דְאִמְרִינּוּ בְּפִרְקֵי מִי שְׁמַת (דף קנ"ה) אִמְרִינּוּ אָמַר מִתְּנָתוֹ מִתְּנָה אַע"ג דְלַעִיל מִינְהָ אִיתְּנֵי בְּפַעוּטוֹת אִמְרִינּוּ לֹא אַפְּעוּטוֹת קָאִי אֲלֵא בְּתִינוּךְ בֵּן י"ג שְׁנָה וְיוֹם אֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדַע בְּטִיב מִשָּׂא וּמִתְּנּוּן יְנוּקָא קָרִי לִיהּ.

הֵילְכָהּ הַדְרִינּוּ לְמֵאִי דַּאֲתַמַּר בְּפִרְקוֹ דְהִנְיֻקִין (דף נט) דְדוֹקָא בְּמַטְלִטְלִין אָבֵל קַרְקְעוֹת לֹא, וְאַע"פ שְׁמַצְאִתִּי בְּסַפֵּר הָעֵיטוֹר בְּאוֹת מְכִירַת קַרְקְעוֹת בְּלִשׁוֹן הִזָּה (ה) וְהִנְי מִלִּי בְּנִכְסֵי דְאַבוּהָ אָבֵל בְּנִכְסֵי דִידֵיהָ וּמְקַרְקְעֵי דִידֵיהָ אִפִּי' מִבְּנֵן שֵׁשׁ כְּשֵׁם שְׁמַקְחוּ מְקַח כְּדִי מְמַכְרוּ מְמַכֵּר ע"כ, אִינּוּן דְבָרִים שְׁל עֵינְקֵר לְסַמּוּךְ עָלֵיהֶם אוֹ אֶפְשָׁר שְׁטַעוֹת הוּא בְּסַפְרִים הֵילְכָהּ בְּקַרְקְעוֹת אִין מְעַשְׂיָה פְּעוּטוֹת כְלוּם:.

וּמָה שְׂכַתְב גְּבִירֵנוּ בְּלִשׁוֹן הִזָּה בְּנִכְסִים מוּעָטִים וּמְרוּבִים לֹא יִדְעָתִי עַל מָה הִיָּתָה הַפְּנוּנָה אִם לְעַנְנּוּן מִתְּנָה מְרוּבָה וּמִתְּנָה מוּעָטָה כְּפַר נִתְבָּאָר מִמָּה שְׂכַתְבִּיתִי לְמַעֲלָה וְאִם לְעַנְנּוּן דִּין נִכְסִים מְרוּבִים וְנִכְסִים מוּעָטִים הָאִמּוֹר בְּרִישׁ פְּרָק מִי שְׁמַת וְהִנְיַח בְּנוֹת וּבָנִים (דף קלט) דְאִיכָא פְּלוּגְתָא בֵּין נִכְסִים מְרוּבִים לְנִכְסִים מוּעָטִים אִם עַל זֶה הִיָּתָה הַפְּנוּנָה וְלְעַנְנּוּן מֵאִי דְאִמְרִינּוּ הֵתָם (ו) יְתוּמִים שְׂקָדְמוּ וּמְכָרוּ בְּנִכְסִים מוּעָטִים מָה שְׂמַכְרוּ מְכָרוּ אִם נְאֻמַּר שְׂיָהָא הַדִּין כְּדִי אִם קָדְמוּ וּמְכָרוּ בְּמַטְלִטְלִין בְּעוֹדוֹן פְּעוּטוֹת: לֹא שְׂמַעְנוּ בְּזָה חִלּוּק כְּלָל אֲלֵא מִשְׁמַע דְכִי הֵיכִי דְאִמְרִינּוּ יְתוּמִים שְׂקָדְמוּ וּמְכָרוּ בְּנִכְסִים מוּעָטִים מָה שְׂמַכְרוּ מְכָרוּ ה"נ פְּעוּטוֹת שְׂמַכְרוּ בְּמַטְלִטְלִין מָה שְׂמַכְרוּ מְכָרוּ וְאַפִּי' לְבַתֵּר: תַּקְנֵתָא דְגָאוּנִים ז"ל דְהִתְקִינוּ שְׂהַבְנוֹת גְּזוּנוֹת מִן הַמַּטְלִטְלִין דְלֹא שְׁנִי, מִיֵּהוּ קְרוּב אֲנִי לּוֹמַר (ז) שְׂהַפְּעוּטוֹת שְׂקָדְמוּ וּמְכָרוּ בְּנִכְסִין מוּעָטִין בְּמַקּוֹם בְּנוֹת לֹא הִפְסִידוּ הַבְּנוֹת מְזוּנוֹתֵיהֶם דְכִינּוּן

שְׁהַפְעוּטוֹת מִן הַדִּין אֵין מַעֲשִׂיהֶם כָּלוּם אֲלֵא דַתְקוּן לֵהוּ רַבָּנָן מִשׁוּם כְּדִי חַיִּיהוּ בְּכַגּוּן הָאֵל שְׁיַעֲשׂוּ שְׁלֵא כַהוּגָן לֵא תַקוּן לֵהוּ רַבָּנָן דְּהָא דְאֶמְרִינָן בְּמַסְכַּת סוּטָה בַּפ' הֵיזֵה נוֹטֵל (דף כ"א) אֵיזֵהוּ רְשַׁע עָרוּם זֶה הַמַּשִּׂיא עֲצָה לַמְּכֹר בְּנִכְסִים מוּעָטִים וְכוּ', וְזוֹ סִבְרָא קְרוּבָה אֵל הַדַּעַת וְכוּ"ש שֶׁהוּא דָּבָר בְּרוּר לַדַּעַת רַב הַאֵי גֵאוֹן וְכוּ"ל שְׁאֶמַר דְּכִינֵן דְּלֵא תַקִּינוּ רַבָּנָן לֵהוּ אֲלֵא מִשׁוּם כְּדִי חַיִּי דוֹקָא בְּכַדִּי חַיִּי בְּלַחוּד וְאֵינּוּ סוּבְר' וְכוּ"ל דְּלֵא פְּלוּג רַבָּנָן וְכַדְבְּרֵי הָאֶחָרוּנִים.

וְכִינֵן שְׁפִן הַדְּבָר בְּרוּר לַדַּעַתוֹ דְּבָכִי הָא וְדָאֵי לֵא תַקוּן בְּהוּ: רַבָּנָן שְׁאֵין לַעֲשׂוֹת תַקְנָה לְכַדִּי חַיִּי שְׁיַעֲשֶׂה שְׁלֵא כַהוּגָן וְשִׁיְהִיו הַבְּנוֹת מִתּוֹת בְּרַעַב וְאֶפְּלוּ לְפִי דְבָרֵי הָאֶחָרוּנִים דַּעֲתִי נוֹטָה כּוּ: (ח) וּמָה שֶׁכָּתַב עוֹד גְּבִירָנוּ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וּבְמַטְלָטְלִים שְׁיַצְאוּ מִקְרָקְעוֹת ע"כ.

אֲנִי לֹא בָּאתִי לִידֵי חוּמְרָא זֹאת שְׁלֵא רְאִיתִי וְלֹא שְׁמַעְתִּי מַעוֹלָם חִילוּק בְּמַטְלָטְלִין אִם יַצְאוּ הַקְרָקְעוֹת אִם לֹא כָּל שְׁהֶם עַכְשָׁיו מַטְלָטְלִין גְּמוּרִים וְלֹא יַדַּעְתִּי בְּמָה הֵיזֵה בְּזֵה הַפּוּנוּהָ מָה נִשְׁאַלְתִּי רְאוּבֵן בָּא מֵאֵי מֵאִיורָק"א וְהֵיזֵה מְבִיא בְּסַחֲרָה בְּשֹׁר מְלִיחַ מְטָלָאִים שְׁנוֹהֲגִים הַיִּשְׂרָאֵלִים אֲשֶׁר שָׁם לְמִלְחָה אֹתָם וְלַעֲשׂוֹת מֵהֶם סַחֲרָה וְהֵם טָלָאִים קְטַנִּים דְּכִי הַבְּשָׂר וְהַשֶּׁן מְנַרְאִין כְּכֹן שְׁמוֹנֵת יָמִים אוֹ יוֹתֵר מְעַט וְהַעֲיָדוּ כַּמָּה? הַיְהוּדִים מְשִׁם שְׁדָרְדָּה הַיְהוּדִים אֲשֶׁר שָׁם לְמִלְחָה אֹתָם וְלַעֲשׂוֹת מֵהֶם סַחֲרָה וְקוּנִים הַטָּלָאִים הַקְטַנִּים שְׁהֶם כְּכֹן חֲדָשׁ אוֹ פְּחוֹת מִיכֵן בְּעַד הָעוֹרוֹת כִּי בְּדַמֵּי הָעוֹרוֹת הֵם מְרוּיָחִים וּמוֹכְרִין אוֹתָן יוֹתֵר מִכְּדִי דְמֵי הַטָּלָאִים וְאֶעֱפ"כ שׁוֹחֲטִין אוֹתָם וּמוֹלְחִין אוֹתָן וּמוֹכְרִין דְּמֵי בְּשָׂר בְּזוֹל וְהַנּוֹצְרִים הַמְשַׁתְּפָרִים בְּדַמֵּי הָעוֹרוֹת דְּרַפְּם לְקַנּוֹת הָעוֹרוֹת מִן הַיְהוּדִים וְאִם בְּרַחוּק זְמַן יַדְמֵן שְׁיַקְנוּ הַטָּלָאִים חַיִּים יִנְחָרוּ אוֹתָם וְיִשְׁלִיכוּ הַבְּשָׂר לְכֻלָּבִים וְיִשְׁאַרוּ לָהֶם הָעוֹרוֹת לְבַד כִּי לֹא יֵאָכְלוּ בְּשָׂר כְּזֵה לֹא תַפְּל וְלֹא מְלִיחַ.

וְהֵיוּ בְּאוֹתָהּ סַחֲרָה כְּמוֹ חַמְשִׁים רְבִיעִים מֵהַטָּלָאִים הַנּוֹצְרִים מְלוּיָחִים וּבְתוֹכָם כְּמוֹ שְׁבַעָה יָרֵכִים מְלוּיָחוֹת מֵהַטָּלָאִים הַנּוֹצְרִים וְהַבְּשָׂר הַזֶּה בְּיַחַד הַנֵּיחַ הַיְהוּדִי בְּקוּנִפִּי"ס וְתַפְּר פְּסוּיִין עֲלֵיהֶם בְּחוּט וְעֲלֵיהֶן קֶשֶׁר חֲבַלְוֹעַל קֶשֶׁר הַחֲבָל שָׁם שְׁעוּהָ וְחַתֵּם עֲלֶיהָ בְּחוֹתְמוֹ הָעֲשׂוּי בְּדָפוּס וּבִין כְּרִיכַת חֲבָל לְכְרִיכַת חֲבָל הֵיזֵה מְקוּם פְּנוּי שְׁאֵם יַנְעַל הַתַּפְּרָה מִכְּפּוּי הַקּוּפִינִ"ש שְׁיֻכַּל לְהַכְנִיס וְלַהוֹצִיא מִן הַבְּשָׂר חוּצָה וְהֵיזֵה מְבִיא אוֹתָן בְּסַפִּינָה וְלֹא הֵיזֵה בָּא יְהוּדִי אַחַר אֹנְלָתוֹ וְהוּא אוֹמֵר שְׁיֻדַּע בְּנֻדָּאֵי שְׁלֵא הֵיזֵה אַחַר בְּאוֹתָהּ סַפִּינָה זוּלַתִּי אוֹתוֹ הַבְּשָׂר מְלִיחַ כְּשֶׁר שְׁהֵיזֵה מְבִיא וְנִתְעַכֵּב בְּסַפִּינָה יָמִים רַבִּים, וְכַרְאוּתוֹ כִּי יְמֵי הַפֶּסַח קָרְבוּ וְלֹא יָכֻלָה הַסַּפִּינָה לְבֹא אֶל מְקוּם חֲפְצוֹ אֲדָּה בְּאֵה אֶל מְקוּם אַחַר הַנְּקָרָא פְּלַמוֹ"ש יַצְא הַיְהוּדִי מְשִׁם וְהַנֵּיחַ סַחֲרָתוֹ בְּיַד הַסַּפִּינִים וּבָא לוֹ מְגָדֵל קוּפְלִיבֵר"י עַד עֲבוּר הַפֶּסַח, וְאַחַר עֲבוּר הַפֶּסַח הִגִּיעוּ הַסַּפִּינִים לְמְקוּם קוּפְלִיבֵר"י וְהַבִּיאוּ אֶל הַיְהוּדִי סַחֲרָתוֹ וּמִצְאָה הַקּוּפִינִ"ש תַּפּוּרִים כְּאֲשֶׁר הַנֵּיחַם וְהַחֲבָל עִם חוֹתְמוֹ כְּאֲשֶׁר עֲשָׂאוֹ וְהַעֲיָדוּ כַּמָּה? הַיְהוּדִים שְׁאֵין מְנַהֵג הַנְּכָרִים מֵמֵאִיורָק"ה וּמְנוּרָק"א לְמִלְחָה בְּשָׂר כְּזֵה, וְגַם בְּאֶרֶץ הַזֹּאת מִפְּלַמוֹ"ש וְעַד קוּפְלִיבֵר"י וְגַם לֹא בְּכָל מְקוּם אֲשֶׁם שְׁמַעְנוּ שְׁמַעְמָה לְפִי הַנְּשַׁמְעָה אֵין דְּרָדָּה הַנְּכָרִי לְמִלְחָה בְּשָׂר כְּזֵה וְאִם יְמוּתוֹ לָהֶם אוֹ יִנְחָרוּ טָלָאִים דְּקִים קְטַנִּים כְּאֵלוֹ יִשְׁלִיכוּ הַבְּשָׂר לְכֻלָּבִים וְיִקְחוּ לָהֶם הָעוֹרוֹת וְגַם לֹא נִמְצָא לְעוֹלָם שׁוּם סוּחַר נְכָרִי מִן הַהוֹלְכִים בְּאֵי הֵימִם

הרחוקים יביא לעולם בשר פנה ולא נמצא ביד נכרי לעולם בשר טלאים מלוחים פאלו לפי הנשמע אחר החקירה מיהודים ונכרים העוברים ושבים ושטים בעולם בים וביבשה.

ויש שם מתירים מהטענות שבאו בשאלה ואחרים חוששים שמה מקום אחר דנהיגי ארמאי למלוח פגון בארץ קאשטיליא"א שמולחים בשר הגדניים קטנים קרואים קפרונ"ש באה לספינה בשר מליח והחליפו בזו או שמה במקום אשר נחה הספינה מצאו בשר מליח דומה לזה והחליפוהו בזה.

והמתירים אומרים שאותן קפרונ"ש שמולחין בארץ קאשטיליא"א אינן דומים לאלו שאותן שמנים מאד ויפים לא דקי בשר ושמן פאלו: תשובה (א) נראה לי שאפילו היו אותם שבאר קאשטיליא"א דומים לאלו פינן שהחזק פאן שבאו טלאים מלוחים מותרים ממיורק"א ואין דרך הנכרים למלוח אותן בכל הארצות האלו ולא נשמע מעולם שבאו טלאים מלוחים מן קאשטיליא"א אית לן למימר שחזקתן מן הכשרים ממיורק"א הן כדתנן בפרק בתרא דכלאים (משנה ז') (ב) הבאים מחוץ הים וממדינת הים אין צריכים בדיקה מפני שחזקתן בקנבוס, אלמא אין מחזיקין איסור במקום למקום חלא פינן ששם הוחזק הקנבוס אין חוששין שמה מקום אחר באו לשם והם של פשתן אף פאן פינן שהוחזק שבאו בכאן טלאים מלוחים מותרים ולא נשמע מעולם שבאו מקום אחר חזקתן מותרין: ובפרק אין מעמידין (דף לט) נמי אמרינן מכריז ר' אבהו בקסרי (ג) קרבי דגים ועוברין נקנין מכל אדם חזקתן אין באין אלא מפלוסיא ואספמיא אלמא אף על פי שאפשר להם לבא מקום אחר אנו סומכין על הפוחזק ואף פאן לפי הנשמע והנבדק שם חזקתן של אלו שהם פשרים לפי שנודע בנדאי שבאו טלאים מלוחים מותרים ממיורקא"ה ולא נשמע מעולם שבאו שם טלאים מלוחים מקום אחר ואינם מצויין כלל בכל אותן הארצות (ד) וכבר כתבו בשם רש"י ז"ל שהיה למד מדאמרינן בפ' גיד הנשה (דף צד) חיתוכא דנכרי מידע ידיע שמומר לשלוח ירד מנוקרת לחבירו על ידי נכרי בלא חותם כלל דחיתוכא דנכרי מידע ידיע וחיתוף זה שהוא של ישראל ראיה דכשרה היא לפי שאין דרך הנכרים לחתכה פה, ואף פאן פינן שאין רגילין הנכרים למלוח בשר פנה משמע דשרי דחזקה של ישראל היא לפי שלא על גוף הדבר בעצמו אנו הולכין אחר הרוב אם הוא מותר מצד עצמו או אסור אלא אפילו על דרך התיקון הנמצא בו אנו הולכים אחר הרוב, וכדתנן במסכת מכשירין (פ"ב מ"ט) ומייתי ק בפרק גיד הנשה (דף צה) אם חי הוא הלך אחר רוב טבחים ואם מבושל הוא הלך אחר רוב אוכלי בשר אלמא אפילו רוב טבחי ישראל שחזקת בשר זה שהוא מותר אנו אוסרין אותו מחשש בשולי נכרים מפני שאנו הולכין אחר הרוב בבשולו ואף פאן יש לנו לילך אחר הרוב ואע"פ שאינו מגופוה אלא מפני מליחתו.

ולפיכך נראה לי שהבשר הזה מותר רא מו נשאלתי בענין שומרת יבם שמתה מה יעשו בעיקר פתובה ובנכסי צאן ברזל ובנכסי מלוג שנפלו לה בעודה שומרת יבם: תשובה (א) לענין פתובה ותוספת הדבר ברור שהוא לירשוי הבעל ואין לירשוייה בהן זכות כלל וזו היא ששינוי ביבמות (דף לח) ובכתובות (דף פ): פתובה בחזקת יורשי הבעל.

(ב) ולענין נכסי מלוג נמי שנפלו לה כשהיא שומרת יבם הדבר ברור שהן של יורשייה וזו היא ששינוי נכסים הנכנסים והיוצאים עמה בחזקת יורשי האב אבל (ג) לענין נכסי

צאן ברזל דהיינו נדוניא וכן נמי לענגן נכסי מלוג שפלו לה פשהיא, תחת הבעל פאלו יש מחלוקת בין הגאונים ורש"י ז"ל שהגאונים גורסים שם וב"ה אומרים נכסים בחזקתן פתובה בחזקת יורשי הבעל והם סוברין דלאו פתמי מילי גינהו אלא תני נהדר מפרש והכי קתני נכסים בחזקתן פיצד פתובה בחזקת יורשי הבעל וכו' וכתובה היא פוללת פל הפתוב בה דהיינו עיקר ותוספת ונדוניא שכל אלו פינון שהיו בחזקת הבעל פשמתה נמי הרי הן בחזקתו, ולדבריהם ז"ל הוא הדין לנכסי מלוג שפלו לה פשהיא תחתיו דבעל שהן בחזקת יורשי הבעל אבל רש"י ז"ל גורס וכתובה פנא"ו ולדבריו מתניתין מילי מילי קתני ואין בכלל פתובה דמתניתין אלא עיקר פתובה ותוספת דאמחזק לעולם בחזקת הבעל ובגדו, והכי קתני נכסים פלומר נכסי צאן ברזל בחזקתן ולא פירש בחזקת מי מפני שאינו בחזקת אחד מהן אלא בחזקת שניהם וכדאמרינו בפירק מי שמת (דף קנח) הואיל והללו פאין לירש והללו פאין לירש יחלקו ולדבריו ז"ל ה"ה לנכסי מלוג שפלו לה פשהיא תחתיו דבעל דאמרינו נמי יחלקו: (ד) ואנו בעונותינו שאין לנו להכריע פה אני דן דנכסי צאן ברזל שהאשה פאה להוציא מירשי הבעל לא פל הימנה שאין עושין מעשה להוציא פנגד הגאונים ז"ל אבל נכסי מלוג אפי' פלו לה תחת הבעל פל שהן קיימים פזה נותנים מקצתן לירשיה פדברי רש"י ז"ל פינון שאותן נכסים ממש הוחזקו למשפחת בית אביה: מז נשאלתי בענגן אשה אחת שהיתה זקוקה ליבם ובעלה היתה שמו משה דקשטרי"ש ולפי שבאו הדברים פקונטרס פמפורים ושלא פסדרו ובפרט העדים שהעידו על היתרה.

אני מסדר ולוקט מתוך קונטרס הדברים אחד לאחד. מן הנראה מעשה שהיה פה היתה. אשה זו היתה זקוקה ליבם ניהי היום נשפדכה לאחר על דעת שיחקרו היבם אם הוא חי או מת, ובאותו מעשה איש אחד היתה אומר פפומבי שהיא זקוקה ליבם והוא מומר והיה צונח על שדוכיה ואחרי כן פא זה האיש בעצמו לבית ד והעיד ששמע מפלוני זה זמן רב קרוב לד' שנים לפני הדבר שהיבם הנזכר מת, ולפי הנראה מתוך קונטרס זה העד העיד שאותו היבם היתה שמו פישאל אברהם, ואחר שנתקבל זה העדות בב"ד וקודם שפנסה לחופה נתקבל בב"ד של פירפיניין עדות יהודי אחד שאמר ששכר נכרי אחד אשר שלח לכפר גאל"ק לדעת אם היבם חי או מת ונשכר הנכרי פזה בשלשה פרחים ואמר הנכרי הנזכר ליהודי הנזכר בשם שמצא בפפר גאל"ק אנשמואל דקשטרי אחיו של משה הנזכר הנקרא פגיותו אנדור"די דשברו"ק מצאו ונתן לו פכתב שלוח מן היהודי המשפיר ואמר לשליח פי הוא אינו יכול לצאת ולבא מפני שקפצה עליו זקנה אבל הוא מזומן אם יבא לעיר גאל"ק שיעשה פרצונם וישלים חפצם ולא נמנעה האשה בעד זה ונשאת.

ואחר שנשאת נעשה מעשה ב"ד בפירפיניאין ונתקבל שם ד' עדים: הראשון העיד שהיה לבעלה של זאת האשה אח מאב שהיה שמו שמואל דקשטרי והמיר דתו ונשפנה שמו ונקרא אנדור"די דשברו"ק ועודנו בגיותו וכי זה חדש ימים שמע מפני שליח אחר נכרי ששלח למקום המומר לדעת אם המומר חי עדיין והשליח הנזכר הביא פכתב שם מהמומר וכן סיפר השליח הנכרי הנזכר למשלח לפי תומו פי המומר הנזכר זקן וכמעט פהו עיניו מראות.

והעד השני העיד שהיה לבעלה של זו אחמאב שהיה שמו שמואל והמיר בשנת הרועי"ם ואחרי כן לא ידע מה היה לו: והעד, השלישי העיד ששמע זה שנה שהאח המומר היה חי. והעד הרביעי העיד שהיה מפיר משה דקשטרי והיה יודע שהיה לו אח מאב וראה אותו אח מומר זה כ"ה שנה, ונעשה מעשה ב"ד זה בפירפיניא"ן אב קי"ז.

ונמצא שהעד הראשון שהעיד ששמע זה זמן רב שמת ושהיה שמו אברהם הוכחש מהעד הראשון והשני שנתקבלו במעשה ב"ד זה במה שאמר שהיה שמו אברהם לפי שאלו השנים העידו שהיה שמו שמואל, והוכחש במה שאמר ששמע זה זמן רב שמת מהעד הראשון ומהשלישי שהעידו ששמעו מקרוב שעודנו חי וכתבת עוד בסוף קונטרסו אגב גררא שעד אחד מעיד ששמע מפי פשרים והגונים זה שנה וחצי בפירפיניא"ן שהיבם הנזכר היה קיים, ועד אחד מעיד שנה שלם שנים שמע היותו קיים ג"כ, ואלו השני עדים לא ידעתי מקומם איה פי לא ביררת בקונטרסו באיזה מקום נתקבל העדות שלהן וג"כ לא כתבת אותם ששמעו מפי אחרים שהיה חי אם היה שאותם אחרים היו אומרים שהיה חי בברור שהיו יודעים כן או ששמעו מפי אחר וא"כ אולי אותו אחר ששמעו מפיו הוא אותו ששמע כמו כן מפי העד השלישי שהעיד בפירפיניא"ן וכל פיוצא בו הדבר ברור שאין כאן רבוי עדויות, שאם בא עד אחד והעיד ששמע מפי ראובן שהיום מת ובאו מאה ששמעו מפי שמעון שהיה חי הדבר ברור הוא דהוי כעד אומר מת ועד אומר לא מת, ומפני שלא נתברר זה כלל כן בקונטרסו וגם שבאו אלו העדים שם אגב גררא איני דן בזה כלל: עוד כתבת שאחר שנשאת מעיד איש אחד מטורף בדעתו ודבריו שמו שמואל וידי"ש שהעיד אחר שנשאת היבמה הנזכרת שאיש אחד חנה בביתו ושמו משה והיה משילשונ"ה ואגב גררת ענין אחר אמרו לו שאשה זו אינה יכולה להנשא מפני שיצא עליה קול שיש לבעלה הנזכר אח מומר ואינם יודעין אם מת אם לא ואמר האיש שהוא אלה הדברים ברוך דיין האמת איך תאמרו אם מת אם לא זמן רב יש לו שמת עוד כתבת שאנויד"ל דנרבונ"ה העיד משנשאת וכתבת תנרף עדותו בסירוגין ושלא פסדר תחלה כתבת זה תנרף עדותו שמומר א' שמו מאשטרו בירנאר"דו היה אומר שהיה לו אח אחד תחת מלכות אדוני המלך של ארגון יר"ה ושמו משה דקשטרי"ש והוא עשיר ושמע זה מפיו פעמים רבות ע"כ.

כתבת עוד שנה העיד ששמע מפי משטר"י פי"רי מומר שמאשטר"רו בירנאר"דו היה אחיו של משה דקשטרי"ש. עוד כתבת שהעיד העד הנזכר ואלה דבריו ואני וידאל דנרבונ"ה הייתי בעיר קארפינטרא"ש פשמת המומר מאישט"רו בירנאר"דו אחיו של משה דקשטרי"ש זה לו כמו ד' שנים או יותר קודם המגפה: תשובה תחלה אני דן על מה שאמר העד הראשון בתחלה חוץ לב"ד שהיתה זקוקה ד ליבם אם יש לסמוך עליו במה שהעיד בב"ד ששמע שמת זה זמן רב, מי אמרינו פיון דבעדות אשה אינו צריך שיעיד העד בב"ד הרי עדותו חוץ לב"ד כאילו העיד בב"ד וכי הכי דבעדות שנתקבל לפני ב"ד אמרינו א שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד והכי נמי בעדות זו פיון שהגיד חוץ לב"ד שוב אינו מגיד אפילו לב"ד או דילמא אפ"ה כל שלא העיד בב"ד חוזר ומגיד בב"ד אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים לפי שאין אדם מדקדק בדבריו במה שאמר חוץ לב"ד.

(א) ומסתברא דהכי קושטא דמילתא שאפילו בעדות אשה אע"פ שהגיד חוץ לב"ד חוזר ומגיד בב"ד אע"פ שמכחיש דבריו הראשונים ויש ראיה לזה מאותה ששנינו (תוספתא פ'ק ב' דכתובות) העדים שהעידו בין לטמא בין לטהר בין לרחק בין לקרב בין לאסור בין לזכות בין לחיוב אם עד שלא נחקרה עדותן בב"ד אמרו מבדין אנו הרי אלו נאמנים אם משנחקרה עדותן בב"ד אמרו מבדין היינו אין נאמנים, הרי שפלו פאן כל מיני עדויות אפי' אותן שאינן צריכים שיהו נעשין בפני ב"ד שהרי ששנינו בין לאסור בין להתיר ואפ"ה אמרינן שאע"פ שהעידו בב"ד כל שלא נחקרה עדותן עדיין יכולין לומר מבדין אנו לפי שאין העדים מעידין עד שעת גמר עדותן בב"ד, וזו ראיה שאין עליה תשובה: ועוד דכל פי האי גוונא לא מיקרי מבאיש דבריו הראשונים שאילו אמר בתחלה שלא שמע מעולם שמת ואחר כך העיד ששמע שאת כה"ג הויא הכחשה (ב) אבל זה לא אמר מתחלה אלא שהיתה זקוקה ליבם ובנדאי דלאו פולהו אינשי דינא גמירי שיהו בקיאינן שאפילו עדותו של עד מפי עד יתא מספיק להתיר אשה לינשא וכל היכא דלאו אורחיהו דאינשי למידק פי הכא יכולין הן לחזור ולהגיד וכדאמרינן בפ' גט פשוט (דף קסח) אמר אביי דאע"ג דאמור רבנן פנין שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד צורבא מרבנן לאו אורחיהו למידק: ועוד ראיה מדג'רסינן בירושלמי גבי שטרי חוב המוקדמים דג'רסינן התיב מי מודיע ר' שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן הן הן עדין ונהמר ר"ל עדים התתומים על השטר נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד תמן פשאמרו לא חתמנו ביום הכא יכולין למימר ע"ז חתמנו ע"ז לא חתמנו וכתב הר"ז הלוי א"ל בפ"ק דראש השנה (ג) ומיכן אנו למדין שכל טעות שהעדים מצויין לטעות בה נאמנין הן בעצמן ע"ז ואין בזה משום חוזר ומגיד ע"כ ובגדון שלפנינו ג"כ הדבר ברור דאיכא אינשי טובא דלא ידעי דעד מפי עד סגי בעדות אשה ולפיכך לא מיקרי עד זה חוזר ומגיד: (ד) ובנדאי לפי שמןטל על הפל פדי להוציא הדין לאמתו לא לפי שורת הדין לבד אלא לעמוד על אמיתו של דברים שלפי זה ראוי לב"ד לדרוש ולחקור העד הראשון למה אמר בתחלה שהיא זקוקה ליבם ואם נתן אמתלא לדבריו על הדרך שכתבתי פשיטא דסגי ולא עוד אלא אפילו אמר מבוזה אני הייתי שלא הייתי חושש לדברי פנין שהיה חוץ לב"ד סגי ולא מיקרי חוזר ומגיד מן הראיה שכתבתי ונמצא לפי זה שאין לפסול העד הראשון שהתיר משום פנין שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד ועכשיו אני דן אם יש לפסול אותו מפני שהעיד שהיה שמו בישראל אברהם והוכחש בזה במעשה ב"ד שנעשה בפירפנייא"ן שהעידו בו שני עדים שהיה שמו בישראל שמואל או אם יש לצו לחוש לשני אחים שהיה שם האחד שמואל ושם השני אברהם.

ומסתברא דלהכי ליכא למיחש לפי שאני רואה בדברי כל העדים שהיו מפירים בעלה של זו שהיה שמו משם דקשטרי"ש שפכלם העידו שהיה לו אח מאב ונראה מדברי פולם הבקיאים בו ומפירין אותו שלא היה כי אם אח אחד (ה) וכי תימא אפילו הכי ליכא למסמך אהך סהדא דמ"מ הא אתכחש שהעיד שהיה שמו אברהם ואלו העידו שהיה שמו שמואל אפילו הכי מסתברא לי דלא מיפסיל הך סהדא משום דקי"ל דלא בעינן בעדות נשים דרישה וחקירה דכדיני ממונות דמי וכדאיתא בסוף יבמות (דף קכב) וכיון שכן מסתברא דעדים המוכחשים בבדיקות בעדות נשים פשרין פשם שפשרין בדיני ממונות כדאמרינן בפ'ק זה בורר בסנהדרין (דף ל) עדים (ו) המכחישים זה את זה בבדיקות

בַּעֲדוֹת נָשִׁים כְּשֶׁרִין בָּשֵׁם שְׁכַשְׁרִין בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת וּמְסָקִינָן הֵתָם אֶפְיָלוּ אֶחָד אוֹמֵר מְנָה שְׁחֹר וְאֶחָד אוֹמֵר מְנָה לְבָן וְהֵכָא נָמִי פִּינָן שְׁכַל הָעֵדִים מְסָכִימִים שְׁלֵא הִיָּה לְמַנְשָׁה דְקִשְׁטֵרִי"ש זֶה אֵלֵא אַח אֶחָד אַף עַל פִּי שְׁנָה אָמַר שְׁהִיָּה שְׁמוֹ אַבְרָהָם וְאָלוּ אָמְרוּ שְׁהִיָּה שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל אֵין זֶה הִכְחָשָׁה פּוֹסְלָת.

נִמְצָא עֲכָשְׁוֹ שְׁאֵין לְפִסְוֹל הָעֵד הָרֵאשׁוֹן לֹא מִטַּעַם פִּינָן שְׁהִגִּיד שׁוֹב אֵינוֹ חוֹזֵר וּמִגִּיד וְלֹא מִטַּעַם הִכְחָשְׁתָּ שְׁמוֹ שֶׁל יָבָם: וְעֲכָשְׁוֹ אֲנִי דָן אִם יֵשׁ לְפִסְוֹל אוֹתוֹ מִפְּנֵי הָעֵדִים שְׁהִעִידוּ בְּמַעֲשֵׂה ב"ד שֶׁל פִּירְפִּינִיָּאן וְרוּאָה אֲנִי שְׁאֵינוֹ מְוַכַּחֵשׁ אֵלֵא מִהָעֵד הַשְּׁלִישִׁי שְׁהִעִיד שְׁשִׁמַּע זֶה שְׁנָה שְׁהָאֵח הַמוֹמֵר הִיָּה חֵי אֲבָל מְאַחֲרִים לֹא הִוְכַחֵשׁ שְׁהִרֵי הָעֵד הַשְּׁנִי וּרְבִיעִי לֹא הִעִידוּ כָּלֵל אִם הוּא חֵי אִם לֹא וְהָעֵד הָרֵאשׁוֹן שְׁהִעִיד שְׁשִׁמַּע שְׁעוֹדְנָו חֵי נִרְאָה שְׁכַל מַה שְׁהִעִיד אֵינוֹ אֵלֵא מִפִּי אוֹתוֹ שְׁלִיחַ נְכָרִי שְׁשִׁלַּח שָׁם לְדַעַת אִם הַמוֹמֵר הַהוּא חֵי עֲדִינָן וְהַשְּׁלִיחַ הַהוּא אָמַר אֵלָיו שְׁהַמוֹמֵר אַנְדוֹרְד"י דְשַׁבִּירִי"ק זָקֵן וְכַמְעַט פָּהוּ עֵינָיו מִרְאוֹת וְכָל כַּה"ג (ז) וְדַאי לֹא הָוִי מְסִיחַ לְפִי תְּנוּמָו שְׁלֵא נִתְכַּוְּוָן זֶה אֵלֵא לְאַמַּת שְׁהִיָּה שָׁם לְמַעַן יִתְנוּ לוֹ הַג' פְּרָחִים שְׁנִדְרוּ לוֹ בְּשִׁכְרִיּוֹת כְּמוֹ שְׁבָא בְּקוֹנְטְרָסָה: וְעוֹד שְׁכַל שְׁשִׁאָלוּ אוֹתוֹ בְּתַחֲלָה לֹא מִיְקָרִי מְסִיחַ לְפִי תְּנוּמָו בְּמַה שְׁאוּמַר אַחַר כֵּן כְּדַאֲמָרִי בַּפ' בְּתַרְא דִּיבְמוֹת (קכב) וְהָא קַאֲמָרִי לֵה אֵיָה חֲבִירָנָו וְאַצְטְרִיָּה לְשַׁנוּיֵי כִּי חֲזִיתִינָהוּ הַתְּחִילָה לְבַכּוֹת אֵלְמָא כָּל הֵיכָא שְׁמַשִּׁיב עַל מַה שְׁנִשְׁאָל לֹא מִיְקָרִי מְסִיחַ לְפִי תְּנוּמָו וּלְפִיכָה עֲדוֹתוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן אֵין לְסַמוּךְ עָלָיו, נִמְצָא שְׁלֵא הִוְכַחֵשׁ הָעֵד הָרֵאשׁוֹן שְׁהִעִיד שְׁשִׁמַּע שְׁמַת אֵלֵא מִהָעֵד הַשְּׁלִישִׁי שְׁהִעִיד בְּמַעֲשֵׂה ב"ד בְּפִירְפִּינִיָּא"ן זֶה שְׁנָה שְׁהָאֵח הַמוֹמֵר הִיָּה חֵי וּמְכַלֵּל דְּבָרִים הִלְלוּ נִמְצִינוּ לְמִדִּין הַדְּבָר בְּרוּר שְׁאֵין הָעֵד הָרֵאשׁוֹן הַמְתִיר נְפִסָל מִפְּנֵי הַמַּעֲשֵׂה ב"ד הָרֵאשׁוֹן שְׁנַעֲשֵׂה בְּפִירְפִּינִיָּא"ן קוֹדֵם שְׁנִשְׁאָת לְפִי שְׁאוֹתוֹ שְׁלִיחַ נְכָרִי לֹא מִיְקָרִי מְסִיחַ לְפִי תְּנוּמָו וְכַדְכְּתִיבְנָא וּבְנֹדַאי אֵילוּ שְׁמַעָה יְבָמָה זֶה וְיִדְעָה בְּעֲדוֹת זֶה הָעֵד הַשְּׁלִישִׁי קוֹדֵם שְׁנִשְׁאָת הִיָּה דִינָה שְׁלֵא תִנְשָׂא וְכַדְתְּנוּ (ט) עַד אוֹמֵר מַת וְעַד אוֹמֵר לֹא מַת הָרִי זֶה לֹא תִנְשָׂא אַע"פ שְׁהָעֵד הַשְּׁלִישִׁי עַד מִפִּי עַד הָוֵה אַף הָרֵאשׁוֹן ג"כ שְׁהִעִיד שְׁמַת עַד מִפִּי עַד הִיָּה וְכַשְׁנִשְׁאָת לְאַחַר מִכֵּן הִיָּה דִינָה שְׁתַּצָּא לְפִי שְׁכַל שְׁבָאוּ שְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד קוֹדֵם שְׁנִשְׁאָ אוֹ שְׁיִתְרוּהָ ב"ד לִינְשָׂא הָוֵה לִיָּה עַד אֶחָד בְּהִכְחָשָׁה וְלֹא כְּלוּם הוּא וּמַשׁוּם הִכִּי הִיָּה דִינָה שְׁתַּצָּא אֵלֵא שְׁיַצְטְרְפוּ עֲדִים אַחֲרִים בְּהִתְרָה כְּמוֹ שְׁאֵנִי עֲתִיד לְדוֹן עַל זֶה בַּעַז"ה.

(י) אֲבָל פִּינָן שְׁלֵא שְׁמַעָה בְּעֲדוֹת הָעֵד הַשְּׁלִישִׁי וְנִשְׁאָת עַל פִּי הָעֵד הָרֵאשׁוֹן מְסַתְבְּרָא לִי דְלֹא תַצָּא: וּמַה שְׁאֲמַרְתָּ דְכִי אָמְרִינָן בְּסוּף הָאֲשָׁה שְׁלוּם (יָדָה קִיז) לֹא תַצָּא מִהִתְרָה הָרֵאשׁוֹן וְנוֹקָא כְּשֶׁהִתִירוּהָ ב"ד ע"פ רֵאשׁוֹן הָא אִם לֹא הִתִירוּהָ הָרִי דִינָה כְּדִין שְׁבָאוּ שְׁנִיָּהֶם כְּאֶחָד דִּהְוָה לִיָּה עַד אֶחָד בְּהִכְחָשָׁה וְלֹא מְהִימָן וְאֲמַרְתָּ שְׁכֵן פִּירִש"י ז"ל בְּהָא דְתַנִּי עַד אוֹמֵר מַת וּבָא אֶחָד וְאָמַר לֹא מַת הָרִי זֶה לֹא תַצָּא וְאוֹמְרִים בְּגִמְרָא טַעְמָא דְנִשְׁאָת הָא לֹא נִשְׁאָת לֹא תִנְשָׂא וְהָאֵמַר עוֹלָא (יֵא) כָּל מְקוּם שְׁהָאֲמִינָה תוֹרָה עַד אֶחָד הָרִי כְּאֵן שְׁנִיָּים וְאֵין דְּבָרָיו שֶׁל אֶחָד בְּמְקוּם שְׁנִיָּים וּמְתַרְזַן הִכִּי קָאֲמַר עַד אֶחָד אוֹמֵר מַת וְהִתִירוּהָ לְהַנְשָׂא, וּבָא אֶחָד וְאָמַר לֹא מַת לֹא תַצָּא מִהִתְרָה הָרֵאשׁוֹן וּפִירִש"י ז"ל וְנוֹקָא שְׁהִתִירוּהָ קוֹדֵם שְׁיָבֵא הָעֵד הַשְּׁנִי הַמְכַחֵשׁוּ אֲבָל בְּאֵן קוֹדֵם שְׁיִתְרוּהָ מוֹדָה עוֹלָא דְלֹא סְמְכִינָן אַקְמָא דְאִפְתִּי לֹא אַחְשְׁבִינָיָה כְּבִי תְרִי וְאִתָּה סְבוּר לוֹמַר שְׁכֵן וְנִתְרָה רִש"י ז"ל שְׁאֶפְיָלוּ נִשְׁאָת קוֹדֵם שְׁיָבֵא הַשְּׁנִי פִינָן שְׁלֵא הִתִירוּהָ ב"ד תַצָּא: וְאֵנִי אֵינִי אוֹמֵר כֵּךְ דְּבַגְמָרָא לֹא מִתְמַהִינָן אֲנִשְׁאָת כָּלֵל דְּפִשְׁיטָא לָן דְּכָל הֵיכָא שְׁנִשְׁאָת אַע"פ שְׁלֵא הִתִירוּהָ ב"ד פִּינָן שְׁנַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה

על פיו של עד ראשון הרי הוא כשנים ואין דבריו של אחד במקום שנים אדרבה מתמהינן אע"פ שלא נשאת כל שהתירוה לינשא אמאי תצא ומסקינן דאין הכי נמי שאף בזו לא תצא מהיתרה הראשון ורש"י ו"ל הנצרה לבאר הא דעולא אמאי לא סגיא נמי אפילו לא נשאת ולא התירוה פלל ב"ד ופירש דכל כה"ג אפילו עולא מודה דלא סמכינן אקמא דאפתי לא אחשבוה כבי תרי אבל כל שנעשה נעשה על פיו בין שנשאת היא או שהתירוה ב"ד אין ה"ר דלא תצא וכדעולא.

ולפיכך נראה לי שפיון שלא ידעה בעדות זה השלישי קודם שנשאת אפילו לא נצטרפו ב עדים אחרים בהיתרה של זו אמרינן דלא תצא וכדעולא. וכ"ש שנצטרפו פאן, שני עדים ששמעו מיתתו האחד שמו שמואל וידיש שהעיד אחר שנשאת היבמה הנזכרת שאיש אחד חנה בביתו ושמו משה והיה משילשונא"ה ואגב גררת ענין אחר אמרו לו שאשה זו אינה יכולה לינשא מפני שיצא עליה קול שיש לבעלה הנזכר אח מומר ואינם יודעים אם מת אם לאו ואמר האיש שהוא אלה הדברים ברוך ד"ה איך תאמרו אם מת אם לאו זמן רב יש לו שמת הרי עד זה מצטרף עם אותו עד ראשון שהתירה ואע"פ ששניהם עד מפי עד אף אותו העד השלישי ג"כ עד מפי עד וקי"ל (יב) דפסולי, עדות אזלינן בתר רוב דעות בין לקולא בין לחומרא כדאימא בסוף פרק האשה שלום (שם).

ומה שכתבת על שמואל וידיש זה שהוא מטורף בדעתו איני סובר שהגיע לכלל שטות כדי שיהא נפסל עדותו שאם כן תמהני למה נתקבל: עוד ראיתי שנצטרף בעדות זה ההיתר אנוי"דאל דנרבונ"ה שהעיד שמומר אחד שמו מאישטר"י בירנאר"ד הנה אומר שהנה לו אח אחד תחת מלכות אדוני המלך יר"ה של ארגון ושמו משה דיקשטרי"ש והוא עשיר גדול ושמע זה מפיו פעמים רבות וגם העיד ששמע מפי מאישטר"ו פידר"י מומר שמאישטר"ו בירנאר"ד הנה אחיו של משה דקשטרי"ש הנזכר והעיד בלשון הנה ואני וידא"ל דנארבונ"ה הייתי בעיר קארפינטרא"ש כשמת מישטר"י בירנאר"ד אחיו של משה דקשטרי"ש הנזכר זה לו כמו ד' שנים או יותר קודם המגפה: ומה שאמרת שעדות זה אינה פלום לפי שאותו מישטר"י בירנאר"ד לא הנה נאמן לומר שהנה אחיו של משה דקשטרי"ש וכדתנן בפרק יש נוהלין (דף קלט) האומר זה אחי אינו נאמן וכן עובדא דמרי בר איסק בהמפקיד (דף לד) דאתא ליה אחא מבי מחוזאי וכו', וכתבת עוד שגם מה שהעיד ששמע מפי מישטר"י פידר"י מומר שמישטר"י בירנאר"ד הנה אחיו של משה דקשטרי"ש הנזכר שאין פאן עדות פלל מן הטעם שקדם במומר האחר שאינו בתורת עדות פלל.

אין ודאי קושטא קאמרת דלזכותו בנחלה אינו בתורת עדות אבל לענין מסל"ת שהוא פשר בעדות אשה מסתבר דסגי: ומה שכתבת עוד שאחד מעדי המעשה ב"ד שנעשה בפירפנייא"ן הכחיש עדותו כי שמו בגיותו היום דודרד"י דשבירי"ק כפר כתבתי למעלה שאין לסמוך על עד זה לפי שכל מה שהוא אומר אינו פלום שהוא מפיו של אותו שליח נכרי ושהוא לא מיקרי מסיח לפי תנמו שלא נתפנין אלא לאמת שעשה שליחותו וכיון שכן נמצאו פאן שלשה עדים מצטרפין בהיתר ואין פאן אלא עד אחד אוסר שיהא ראוי לחוש לו והוא העד השלישי הכתוב במעשה ב"ד של פירפנייא"ן וקי"ל דאפי' לקולא אזלינן בתר רוב דעות בפסולי עדות וכדאי' בס"פ האשה שלום (דף קיז).

ולפיכך לפי העדויות שנתקבלה עד כה איני רואה שנוציא על פיהם אשה זו מתחת בעלה אם העדים המתירים פשרים שלא הוחזקו בפסול דאורייתא וכתבתי זה מפני שבא בקונטרסו אגב גררא בעד אחד מן המתירין שנודעו עסקיו בפסול דאורייתא ואין צריך לומר בדרבנן, זה לשונה ולא ידעתי אם נתברר זה בב"ד אם לא (יג) כי אם לא הוחזקו אלא בפסול דרבנן פשר הוא לעדות אשה אבל אם נודע עניינו בפסול דאורייתא הדבר ברור שאין להתיר אשה על פיו.

זהו שורת הדין בנדון שלפנינו לפי דעתי. אמנם מאשר הדבר חמור מאד על הבעל מוטל שיחויש לעצמו וירבה הרבה חקירות ודרישות שכל מה שהקלו רז"ל בדברים הללו הוא על סמך שהאשה עצמה תרבה בדרישות וחקירות עד שתעמוד על אמתתם של דברים וכן המצנה הזאת על גדולי העיר לדרוש ולתור בענין פדי שיוציאוהו לאמתו: מח כתבת ראובן נשא אשה בצרפת שהוא מקום שנהגו שלא לישא שתי נשים מפני חרם ז"ל והנה הוא דר עתה בארץ קאשטיל"יה מקום שנהגו לישא שתי נשים ואמרת שמסתמא קבל עליו החרם של ר"ג כשנשא בצרפת או אפשר שקבל אותו בפירוש ואפ"ה אמרת דנהי שאע"פ שלא קבל עליו כל זמן שדר במדינה נותנים עליו חומרי המקום שדעתו לדור שם כדתנו בפרק מקום שנהגו ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין או ממקום שאין עושין למקום שעושין נותנין עליו חומרי מקום שהלך לשם וחומרי מקום שיצא משם אפ"ה עתה שהולך למדינה אחרת שאינם נוהגים זה האיסור שם נראה שאע"פ שקבל עליו חרם ר"ג ז"ל בפירוש שמוטר לישא אשה, על אשתו אם הוא יכול לזון שתיקה פדין הגמ' פדאיתא בס"פ הבא על יבמתו (ס"ה).

כי לא יאה חרם ר"ג ז"ל יותר מאיסור דאורייתא ממגרומתא דרב ושמואל דאמרין בפ"ק דחולין (י"ח) פי סליק ר' זירא אכל מגרומתא דרב ושמואל ומקשינן ור' זירא לית ליה חומרי מקום שיצא משם ומשני רב אשי אפילו מבבל לארץ ישראל ה"מ היכא דדעתו לחזור ר' זירא אין דעתו לחזור הנה.

ובאת לדון מכאן שאף ראובן זה פינן שדעתו להשתקע במקום שנוהגין היתר לישא שתי נשים שיכול לישא אחרת כמנהג המקום שדר בו. אלו דבריה.

והם אצלי דברי תימה דמתניתין דפרק מקום שנהגו אינה ענין לנדון שלפנינו, כלל דהתם מיירי במנהג שנהגו אנשי העיר מעצמן ואותן מנהגות הן נקבעין על דרך זה (א) שאדם חשוב שפוער מנהיג איסור בדבר אחד לעשות סייג לתורה ובני עירו נשמעין אליו ונוהגין איסור בדבר ובניהם אחריהם מפני שראו אבותיהם שהיו נוהגין איסור בדבר אף הן נוהגין כמותם דור אחר דור וכל מי שבא לאותה העיר ג"כ חייב לנהוג המנהג שלקדם מתקנת חכמים וכפי האי גוונא ודאי כל מי שיצא משם ואין דעתו לחזור אין נותנים עליו חומרי אותו מקום שיצא משם (ב) אבל ב"ד הגדול, שהחרים דבר אחד על כל אנשי גלילותיו עליהם ועל זרעם וקבלוהו עליהם, איני רואה מתוך אותה משנה דכל היכא שאחד מבני בניהם מאותם שהחרס היה חל עליו בעודו במקומו שנאמר שמפני שיצא ממקומו? הא מסולק החרם מעליו לפי שחרם זה אין המקום גורם אלא אקרקהפתא דגברא רמי.

ודקא אַמרתָּ שלא יֵהא חרם רבינו גרשון, ו"ל תמיר מאיסורא דאורייתא והבאתָּ ראיה ממגרומתא דרב ושמואל גם זו אינה ענין לנדון שלפנינו כלל משום דרבי זירא הנה סבירא ליה דמגרומתא דרב ושמואל שרְיָא ואעפ"כ כְּשֶׁהִיָּה בְּבָבֶל הִיָּה נוֹהֵג אִיסוּר בְּדָבָר (ג) לְפִי שְׁבָנֵי מְקוּם אֶחָד.

חייבין לנהוג כרב גלילותיהם ואפילו היכא דרבים חלוקין עליו פדאמרין במקומו של רבי אליעזר היו פורתים, עצים לעשות פתמים לעשות ברזל וכ"ש כשגדוליהם מחמירים בדבר אחד שאין לאחד מאנשי מקומם להקל בדבר ומשום הכי אע"ג דהנה סבירא ליה לר' זירא דמגרומתא דרב ושמואל שרְיָא אפילו הכי כשהיה בבבל היה נוהג בה איסור אבל כשעלה לארץ ישראל ולא היה דעתו לחזור פיון דאיהו הנה סבירא ליה דהיה מגרומתא שרְיָא הרי לו היא פארץ ישראל בהיתר גמור ומה ענין זה לחרם שהחרים ב"ד הגדול על אנשי גלילותיו וקבלוהו עליהם ועל זרעם כדי שנאמר ששינוי מקום יקרע גזר דינו זה אינה תורה: וכתבת עוד דמעשים, בכל יום שקהל אחד מסכימים בדבר אחד שלא לעשותו או לפרוע דבר ידוע ואמרו בסתם כל אדם יפרע כף וכף לצדקה לשנה עד עשר שנים ובתוך אותו זמן אחד מהם הולך לדור למקום אחר ובכה"ג המנהג פשוט שאותו שיצא משם פטור מאותה תקנה ובאת לדמות נדון שלפנינו לענין זה ואף בזה חוץ מכבודך לא צדקת דנדאי כל כה"ג פטור וטעמא דמלתא לפי (ד) שהדבר מוכיח מתוכו שלא נתחייבו אנשי אותה העיר באותה צדקה וכיוצא בה אלא כל זמן שהם דרים באותה העיר לפי שכל קהל חייב לפרנס עניים שבמקומו וכל עליו פרנסת אותן עניים שבאותו מקום וכשאחד מאנשי העיר משנה מקומו נפטר מלפרנס עניים שבמקומו וכל עליו פרנסת אותן עניים שבאותו מקום שהולך במאי דמטי ליה ולפיכך כשהצבור מחרימין או מתקנין שיתן כל אחד דבר קצוב לשנה לפרנסת עניייהו הדבר ברור שהמקום גורם וכל כהאי גוונא הויא ליה אומדנא דמוכח וקיימא לן דכל כהאי גוונא אזלינן בתר אומדנא דמוכחא בדוכתי טובא בנדריים (ה) אבל חרם זה של רבינו גרשון איני רואה בו שום הוכחה כל שיהא תלוי במקום: וכתבת עוד שאע"פ שקבל עליו חרם ר"ג בפירוש שגראין הדברים שאינו צריך היתר שהרי לא נשבע ממש אלא אני מקבל עלי חרם פלוני שלא אשא אשה אחרת ואם נתן לחרם דין נדר כמו קונם אז לא חל הגדר דאין נדריים חלין אם לא שאסר החפץ עליו פדאמרין בנדריים (דף ב) תנא נדריים דמיתסר חפצא עליה א"כ בנדון זה דלא אסר חפצא עליה אלא דאמר שלא אשא אשה פלונית שאין זה שום דבר והא אמרינן פרק ג' דשבועות (דף כ) הרי עלי שלא אוכל בפשר פיום שמת בו אבא או פיום שנהרג בו גדליה בן אחיקם כבר פירשו בתוספות דלאו דנקא זה הלשון אלא כגון שאמר קונם אכילת בפשר עלי פיום שמת בו אביו וכיון שכן בנדון זה שאסר עצמו על האשה בחרם שהוא כמו קונם לא אמר כלום.

אלו דבריה: ואני אומר דאע"ג דלמר פשיטא ליה לדידי מספקא לי לפי שגדולי המורים ו"ל חלקו על סברא זו ואמרו דכיון דחזינן סוגיי טובא דמשמע מינייהו (ו) דיש נדר בלשון שבועה ויש שבועה בלשון נדר פדאמרין איזהו איסור האמור בתורה הרי עלי שלא אוכל בפשר אלמא יש נדר בלשון שבועה דהא שלא אוכל קאמר ובפרק שבועות שתיים בתרא (דף כב) נמי משמע דיש שבועה במקום נדר דאמרין התם באומר אכילה

משתיקו עלי שבועה וְהָאֵי לִישָׁנָא לִישָׁנָא דְנָדָר הוּא וְקָאָמַר לִיה גַּבֵּי שְׁבוּעָה אֶלְמָא מְהַנֵּי.

וּלְפִיכָּה אָמְרוּ מְגֹדוּלֵי הַמְּפָרְשִׁין ו"ל דְּלִיפָּא לְשִׁבוּשֵׁי הֵנָּה סוּגִינְי וּלְמִימַר דְּלֵא בְּדָקִי בְּלִישְׁנֵייהוּ אֶלְא וְדַאי נָדָר שְׁאָמְרוּ בְּלִשׁוֹן שְׁבוּעָה וּשְׁבוּעָה שְׁאָמְרָה בְּלִשׁוֹן נָדָר מְהַנֵּי. מִיְהוּ לָאוּ מְעִיקַר נָדָר וְעִיקַר שְׁבוּעָה הוּא דְהָא אָמְרִינוּ בְּנִדְרִים דְנָדָר וּשְׁבוּעָה לֵא שׁוּוּ בְּלִישְׁנָהוּן אֶלְא מִדִּין יָדוּת הוּא דְמְהַנֵּי נָדָר דְנָדָר שְׁאָמְרוּ בְּלִשׁוֹן שְׁבוּעָה פִּינּוּן דְּלִבּוּ וּפִיּוּ שׁוּיִם לְאַסְוֶר אֶכִּילָה עַל עֲצָמוּ אַע"פּי שְׁלֵא אָמְרוּ בְּלִשׁוֹן מְדוּקְדָק יָד מִיְהָא הֵנָּה וְכֵן בְּשְׁבוּעָה שְׁאָמַר שְׁבוּעָה כְּפָר זֶה עָלֵי כִּינּוּן שְׁפִיּוּ וּלְבֹו שׁוּיִן לְאַסְוֶר אֶכִּילְתּוּ מִכְּפָר זֶה בְּשְׁבוּעָה מְהַנֵּי מִדִּין יָד וּלְפִי דַעַת זֹו אֶפְּיִלוּ, נְאָמַר דְחָרַם כְּקוֹנָם דְּמִי אַע"פּ שְׁלֵא אָמְרוּ בְּלִשׁוֹן נָדָר מְהַנֵּי.

אָבֵל מ"מ תְּמָה אֲנִי עַל עֲצָמָה, אִם כְּדַבְּרֵיהּ אֶפְּיִלוּ צְבוּר שְׁהַחְרִימוּ שְׁלֵא יַעֲשֶׂה אַחַד מֵהֶם דְּבָר פְּלוּנֵי לֵא מְהַנֵּי וְלֵא מִיָּדִי וְכֵן חָרַם ר"ג ו"ל עֲצָמוּ אִילוּ אָמְרוּ בְּלִשׁוֹן זֶה לֵא חָל כָּלֵל וּבְנִדְאֵי לִיתָא שְׁאָפְּיִלוּ כְּדַבְּרֵיהּ מ"מ הַעֲוָפֶר עָלֵיו הָרִי הוּא מְוַחְרָם וְכֵן אִם אַחַד מֵהֶם קִבֵּל עָלֵיו חָרַם וְעָבַר עָלָיו וְדַאי מִשְׁמַע דְּהֵנָּה הוּא מְוַחְרָם וַיֵּשׁ בְּאָדָם פֶּחַ לְהַחְרִים עֲצָמוּ כְּדָאָמְרִינוּ תְּלָמִיד.

חָכָם מְנַדְּהָ לַעֲצָמוּ. וְכֵן מִן דִּין דְחָרַם מִשְׁמַע דְּמִדִּין שְׁבוּעָה מְהַנֵּי מְדַתְנֵיָא בִּילְמַדְנוּ בְּשֵׁם ר' עֲקִיבָא עָלֵיהּ דְהָאֵי קָרָא דְכְּתִיב כִּי הַשְׁבוּעָה הַגְּדוּלָּה הִיְתָה לְאַשֶׁר לֵא עָלָה אֵל ה' הַמְצַפֶּה לְאֹמַר מוֹת יוֹמָת וְתִנָּיָא הֵתָם (ז) וְכִי שְׁבוּעָה הִיְתָה שֵׁם אֶלְא לְלַמְדָּה שְׁהַחְרָם הִיא הַשְׁבוּעָה וְהַשְׁבוּעָה הִיא הַחָרָם אֲנָשִׁי יָבֵשׁ גִּלְעָד לֵא עָלוּ וְנִתְחַיֵּיבוּ מִיְתָה: וְכַתְּבַת עוֹד שְׁאָפְּיִלוּ נְאָמַר שְׁהַחְרָם יֵשׁ לוֹ דִּין שְׁבוּעָה דְאָסַר עֲצָמוּ עַל חִפְצָא אַפ"ה בְּנִדּוּן זֶה לֵא אָמַר כְּלוּם כִּי אִין זֶה נִשְׁבַּע אֶלְא כְּמוֹ מִתְּפִיס בְּשְׁבוּעָה שְׁאֹמַר אֲנִי מִקְּבֵל עָלֵי חָרַם שְׁעֲשֶׂה פְלוּנֵי וְהָרִי זֶה כְּמוֹ שְׁנִשְׁבַּע עַל דְּבָר אַחַד וְשִׁמַּע חֲבִירוֹ.

וְאָמַר וְאֲנוּ כְּמוֹ זֶה דְלֵא אָמַר כְּלוּם דְהָא קו"ל כְּרָבָא שְׁחוּלְק עַל אַבְיֵי פְּרָק ג' דְשְׁבוּעוֹת (דָּף כ) וְאֹמַר דְּמִתְּפִיס בְּשְׁבוּעָה לָאוּ כְּמוֹצִיָא שְׁבוּעָה מִפִּיּוּ דְמִי וְאַע"פּ שִׁישׁ מִי שְׁפִירֵשׁ דְּדוּקָא לַעֲנִין קָרְבָן אָבֵל אִיסוּרָא מִיְהָא אִיכָּא מ"מ דַּעַת הַאֲלֶפְסִי ו"ל דְאֶפְּיִלוּ אִיסוּר לִיכָּא, אִלוּ דְבַרְיָה וְהוֹסַפְתּ בְּהֶם תְּמָה עַל תְּמָה דְמָה עֲנִין מִתְּפִיס בְּכָאן שְׁאִילוּ ר"ג ו"ל אָסַר לְאָדָם אַחַד יָדוּע וְאַחַר כֶּף בָּא רְאוּבֵן זֶה וְאָמַר הָרִינִי כְּאוֹתוֹ אָדָם בְּזָה הִיְתָ יָכוֹל לְוַמַּר דְּהֵנָּה מִתְּפִיס אָבֵל ר"ג לֵא עַל אָדָם אַחַד בְּלִבְד גִּזְרָא אֶלְא עַל כָּל הַכְּפוּפִים אִלּוּ וְרְאוּבֵן זֶה אַע"פּ שְׁהֵנָּה מִפְּלֵל כְּדִי לְחַזְק עוֹד הַדְּבָר אוּ מִפְּנֵי שְׁנֵהֲגוּ אֲנָשִׁי מְקוּמוּ בְּכֶף קִבֵּל עָלָיו אוֹתוֹ חָרַם בְּכֶרֶט וּמָה עֲנִין מִתְּפִיס בְּכָאן וְכִי תְּלָה עֲצָמוּ רְאוּבֵן זֶה בְּאָדָם אַחַד שְׁנֵאָסְרָה אִשָּׁה אַחֲרֵת עָלָיו הָא וְדַאי לֵא הִנֵּה וּלְפִיכָּה אִינִי רוּאָה בְּכָאן הִיְתָר לְחָרַם זֶה שְׁלֵא מְדַעַת הָאִשָּׁה.

(ה) אָבֵל מְדַעַת הָאִשָּׁה בְּזָה יֵשׁ לְדוּן דְאֶפְּשֶׁר מְדַעַת הָאִשָּׁה יֵשׁ לוֹ הִיְתָר וְלֵא עוֹד אֶלְא שִׁישׁ לְדוּן שְׁאָפְּיִלוּ הִיְתָר אִין צָרִיף שְׁפִינּוּן שְׁחָרַם זֶה לְתַקְנַת הָאִשָּׁה נַעֲשֶׂה וְהִיא אוֹמְרַת אִי אֶפְּשִׁי בְּתַקְנַת חֲכָמִים כְּגוֹן זֹו שׁוּמְעִין לָהּ וְאִינוּ צָרִיף הִיְתָר וְהֵנָּה לִיְהָ כְּאוֹתָהּ שְׁשִׁינּוּ בְּרִישׁ פְּרָק אַרְבַּעַת נְדָרִים (דָּף כד) קוֹנָם שְׁאִינִי נְהַנֵּה לָּהּ אִם אִי אִתָּה בָּא וְנוֹטֵל לְבִנְיָהּ כְּפֹר אַחַד שֶׁל חִטִּין וְשְׂאֵי חֲבִיּוֹת שֶׁל יֵין הָרִי זֶה יָכוֹל לְהַתִּיר נָדָרוֹ שְׁלֵא עַל פִּי חָכָם וְאֹמַר לוֹ כְּלוּם אָמַרְתְּ אֶלְא מִפְּנֵי כְּבוֹדִי זֶהוּ כְּבוֹדִי, אֶלְא שְׁאִינִי מִפְּקַפֵּק בְּזָה (ט) כִּי שְׁמָא חָרַם

זה לא לתקנת הנשים בלבד נעשה אלא אף לתקנת האנשים כדי שלא יכניסו עריכה בתוך ביתם וכל כה"ג חרם ב"ד הגדול כר"ג ו"ל אי אפשר להתירו.

ולא עוד אלא אפי לא שלתקנתהאשה בלבד נעשה אפשר שהרב ו"ל חשש שמתוך שהנשים כפופות לבעליהן אם יספיק נתינת רשות שלה או להתיר החרם מדעתה שמה יקניטנה בעלה עד שתרצה, ולפיכך איני מכניס עצמי בנדון זה אלא אני מציא הדבר לחכמים הצרפתים שהם יודעים, היאך פשטה תקנה זו במקומותם והיאך היו נוהגין בה שעל פי אותו הדרך ראו לנהוג ולהורות: מט אמר המדפיס השאלה חסרה מהספר ולפי דעתי היתה השאלה על אשה שגראה בהשתנה דבר אדום כחול אדום שקוראין הרופאים קצץ וכן פשהיתה בודקת עצמה תיכף אחר ההשתנה מצאה בעד מראה אדם כאילו נהפך השתן לדם בסופו והיה השואל מספק אם אמרינן דם הוא שבא מן המקור או נאמר שזה בא שמי רגליה האדימו מחום הכליות כדעת הרופאים והביא השואל ראיות להחמיר והשיב עליהן הגאון להתיר באשר תראה: תשובה אתתא שריא וכדי שתעמוד על בירורו של דבר ראיתי לפרש הסוגיא שבריש פרק האשה שהיא עושה צרכיה וראתה (דף נט) לפי שצרכיה באור.

תנו במתניתין (א) האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם ר' מאיר אומר אם עומדת טמאה ואם יושבת טהורה ובדאי דמשום הכי מטמא ר' מאיר בעומדת ומטהר ביושבת משום דעומדת פנין דדחיק לה עלמא עד שאינה יכולה להמתין ולישב פדרפה איכא למימר דהדור מי רגלים למקור ואייתי דם מה שאין כן ביושבת וכיין שפן מאי מתמהינן בגמרא ומ"ש עומדת דאמרינן מי רגלים הדור למקור ואייתו דם והא שפיר איכא, לאפלוגי בין עומדת ליושבת וכיין דחזינן דר' יוסי מטהר אפילו בעומדת אמאי מתמהינן אר' מאיר היכי מטהר יושבת.

ומאי מתמהינן תו ואמרינן דלמא בתר דתמו מיא אתא דם ואמאי מהדרינן ופרכינן כר' מאיר אמאי לא מחמיר טפי וניחא לן בכל מאי דמיקל כ' יוסף טפי מיניה אלא הכי פירושא דסוגיא דקים להו לרבנן שאין דרוך דם במקור לצאת עם מימי רגלים ור' מאיר גמי מודה בהכי והיינו טעמיה דר' יוסי דמטהר בכל ענגן אלא מיהו משום דר' מאיר חייש למיעוטא קאמר דאם עומדת דדחיק לה עלמא איכא למיחש דהדור מי רגלים למקור ואייתו דם ולמיעוטא כי האי חיישינן אבל יושבת דלא דחיק לה עלמא טהורה דכי ה"ב מיעוטא דלא שכיח הוא ואפילו ר' מאיר לא חייש לה כדאיתא בפ' בנות פותיים ור' יוסי מטהר בכל ענגן משום דלא חייש למיעוטא ומשום הכי ניחא ליה בדר' יוסי ולא פרכינן אליביה פלל אבל לר' מאיר הוא דמתמהינן דכיין דחייש למיעוטא ומשום הכי מטמא בעומדת ביושבת גמי פשאינה מונקת אלא שותתת הנה ליה למיחש שמתוך שהעמידה מי רגליה כל כך עד שאינה יכולה לזנק הדור מי רגלים למקור ואייתו דם והיכי פסיק ותני אם יושבת טהורה.

ומהדרינן דאי בשותתת ה"נ אלא דמתניתין במונקת וכיין שזינקה ודאי שלא העמידה מי רגליה כל כך שאילו כן לא היתה יכולה לזנק וכיין שאין דרכו של דם המקור לצאת עם מי רגלים לא חיישינן דהביא דמיעוטא דלא שכיח הוא ואפילו ר' מאיר לא חייש לה ומקשינן תו לרבי מאיר דנהי דליכא למיחש שעם זינוקה בא הדם דכל כה"ג מיעוטא

דלא שכיח הוא אכתי נחושי דדלקא בתר דתמו מיא אתא דם ומפרקינן אמר ר' אבא ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוף הספל וכו' ומתניתא הכי קתני עומדת טמאה דכיון דר' מאיר חייש, למיעוטא ובעומדת ליכא למיקם אבירורא דמילתא חיישינן אבל יושבת איכא למיקם אקושוטא דמילתא ואיכא גוונא דטהורה ונמצא שכל שקלא וטריןא זו לר"מ איתמר ולא לר' יוסי: ועם כל זה מסכים אני למה שאמרת בשם הרב ר' מאיר מרוטנבורג ז"ל דביושבת ומצא דם על שפת הספל מודה ר' יוסי דטמאה אבל לא כמו שכתב וכמו שאפרש והטעם שמזקיני לומר דמודה ר' יוסי דעל שפת הספל טמאה משום דבכוליה תלמודא אמרינן (ב) דכי שקלי וטרו אמוראי אליבא דחד תנא ומפרישי מילתיה מוכחא דכנותיה סבירא לאו וכיון שפן היכי אתרמאי הכי דשמואל ורבי אבא תרנויהו סבירא להו כר' יוסיומורו הכי ושקלי וטרו אליבא דרבי מאיר אם אין ענין לאוקמיה אליבא דר' יוסי פלל ולפיכך אני אומר דר' יוסי מודה ביושבת על שפת הספל ומזנקת לתוף הספל ונמצא דם על שפת הספל ולא בתוף הספל דטמאה משום דרגלים לדבר דבתר דתמו מיא אתא דם דאי לא בתוף הספל נמי מיבעי ליה לאשתכחי אבל נמצא בתוף הספל ועל שפת הספל בכה"ג נמי פלוגתא דר"מ ור"י דר"מ חייש למיעוטא ור"י לא חייש למיעוטא כל היכא דלא מוכחא מילתא לאיסורא מטהר לה ואם נמצא דם בתוף הספל ועל שפת הספל לא מוכחא מילתא פלל לפי שהדבר ידוע שמי רגלים המזנקים בתחלתן בסופם שותתין וכיון שפן כמו שאתה אומר דביושבת באמצע הספל ונמצא דם בתוף הספל דלר' יוסי טהורה משום דלא מוכחא מילתא דמסתמא אמרינן שדם זה עם מי רגלים בא ולא מן המקור כף יש לה לומר (ג) בנמצא דם בתוף הספל ועל שפת הספל לרבי יוסי וטהורה דליכא הכא הוכחה פלל שדם זה עם מי רגלים בא וכשם שזינקה מתחלתה כף זנק עמהם הדם וזהו הדם הנמצא בתוף הספל וכשם שמימי רגלים שותת בסופם כף שמת עמהם הדם וזהו שנמצא בשפת הספל ולרבי יוסי טהורה.

זהו דעתי בזה והרשב"א ז"ל סתם הדברים ולא פירשן: ונדון שלפנינו הרי הוא פנמצא בתוף הספל ועל שפת הספל (ד) שהרי אותו חצץ אדום נמצא עם מימי רגליה ולאחר מיפן על ידי בדיקה מחמת אותו תמצית שנשאר ממימי רגליה ואין פאן הוכחה פלל דבתר דתמו מיא אתא ולרבי יוסי טהורה ואיפסיק הלכתא בהדיא כר' יוסי ומה שכתב בשם הרב משולם ז"ל דאע"ג דפסקינן הכא בגמרא הלכה כר' יוסי לית הלכתא פנותיה מדאמרי' בפ' כל היד (דף יד) גבי בדיקה בעד שאינו בדוק לה תנא רבי מטמא ורבי יוסי מטהר אמר ר' זירא כשטמא רבי פרבי מאיר וכשטהר ר' יוסי לעצמו טהר דתנו האשה שהיא עושה צרכיה וכו' וא"כ מדתלינן פלוגתא: דר' יוסי ודרבי בפלוגתא דר' מאיר ור' יוסי (ה) וקי"ל הלכה פרבי מחבירו קי"ל דהלכתא פרבי מאיר.

ע"כ לשונו: (ו) ואני אומר עולם הפנה ראיתי שדך פוסקי הלכות בכל מקום לומר שאין לסמוך על הכללות המסורים בידינו כל מקום שדברי התלמוד מוכיחים בהיפך וכאן הוא אומר שנסמוך על הפלל שהלכה פרבי מחבירו ולדחות מה שנפסק בתלמוד בפירוש הלכה כר' יוסי אדרבה איכא מסתברא דכיון דפלוגתיהו דרבי ור' יוסי דהכא איפסיקא בהדיא הכא הלכתא כר' יוסי בההיא נמי נקטינן פנותיה וכן פסקו כל הפוסקים ז"ל: וכן מה שכתבת שכתב הרב ר' מאיר בתשובה בשם רבי חננאל דכי טהר ר' יוסי

דוקא לטהרות הוא שטהר אבל כל לבעלה מודה לרבי מאיר, אין אלו אלא דברי נביאות וא להם על מה שישמוכו ולא רבנא חננאל ז"ל חתים עלה.

ואני אומר עוד דאפילו לרבי מאיר אתתא שריא שפבר פתבתי דלמיעוטא דלא שכיח לא חנייש רבי מאיר וקא נדאי מיעוטא דמיעוטא ודלא שכיח הוא משום דכי חנייש ר' מאיר למיעוטא ה"מ פשינצא עם מימי רגלים כעין אותו הרגיל לצאת מן המקור אבל פאן שאינו יוצא אלא כמין חציץ דום שהוא מפורסם לרופאים שרגיל להנלד בפליות ובשעת נסתה היא רואה דם כשאר נשים היא נאמר דכי הדרי מי רגלים למקור מפקי דם כי האי ובשעה אחרת אינו יוצאי ממנה כעין אותו דם כלל הא נדאי מיעוטא דלא שכיח הוא כלל דאפילו רבי מאיר לא חנייש ליה.

ועוד שהרי שנינו בפ' תיננות (דף סו) (ז) ברואה דם מחמת תשמיש שבודקת עצמה בשפופרת ובתוכה מכחול ומוד על ראשו נמצא דם על ראשו בידוע שהוא מן המקור ואם לאו בידוע שהוא מן הצדדין.

ואע"פ שהראב"ד ז"ל כתב שעכשיו אין אנו בקיאים בבדיקה זו ואין סומכין עליה ועוד שאפילו בידוע שהוא מן הצדדין הרי גזרו בנות ישראל בכל דם טיפה כחודל לישב שבעה נקיים בין בא מן המקור בין בא מן הצדדין.

אעפ"כ מודה הרב ז"ל שאם בדיקה עצמה ומצאה טהור טהורה. וכן הרב אלפסי ז"ל שהביאה בהלכות נראה שדעתו לנהוג בה בזמן הזה ואע"פ שגזרו בנות ישראל על כל דם היינו לפי שאינן יודעות מאיזה מקום הדם בא אם מן המקור אם מן הצדדין אבל היכא דאתא נדאי מן הצדדין טהורה וכן דעת הרמב"ם ז"ל בהלכותיו ואשה זו כפר בדיקה על ידי נשים בקיאות על הדבר שפתבת ובדיקה טובה הוא.

ועוד שכתב שנינו שאם יש לה מפה תולה במפתה ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בהלכותיו שעכשיו אין תולין במפה שאין לה מפה גדולה ממפת בתולים ואפי' הכי חזרו ונמנו שיהא בועל בעילת מצנה ופורש: ועוד שאם אין אשה אומר פן אשה צריף לבדוק אם נשתנה דם מפתה מדם ראיתה כ כדקתני שאם היה דם מפתה משונה מדם ראיתה אינו תולה ועכשיו אין אנו בקיאים במראות הדם להפיר אם נשתנה אם לאו.

ועם כל זה נראה לי שאינו ענין לנדון שלפנינו (ח) שלא אמרה הרב ז"ל אלא בדם שהוא דומה לדם נדות כגון דם בתולים אי נמי בדם מפה אבל כגון זה שהדבר ידוע ומפורסם שאותן עצמים כמין חציץ אדום רגילין תמיד להנלד בפליות ואינן יוצאין עם דם הנדות כגון זה הדבר ברור שתולה בכאב הפליות שיש לה שאע"פ שאין אנו בקיאים במראות דמים אין הבדל זה מצד המראה אבל מצד עצמי הדברים שהם מובדלים ונחלקין וכ"ש שהרשב"א ז"ל כתב שאף עכשיו תולין בדם מפה שאם החמירו בבעל את הבתולה שעשויה מפתה להתרפאות בקרוב שלא לתלות במפתה יאמרו בזו שאשה מוציאה מבעלה.

ואי משום שאשה מצריכנו להפיר במראות דמים ליתא דאנן לא אמרינן אלא שאם היה דם מפתה משונה כגון שידוע לנו אינה תולה אבל מסתמא בשאינו ידוע לנו תולה במפתה דאי לא ליתני הכי אם יש לה מפה רואין אם דם מפתה משונה מדם ראיתה אינה תולה

ואם לאו תולה הילכך נדאי תולין בדם מכה ולפיכך דעתי מספמת בנדון שלפנינו דהך אתתא שריא: נ כתבת עיר שיש שכוונת ישראל הנקרא קא"ל ויש לו פתחים למזרח ולמערב שנקנסין מצד זה ויוצאין בצד זה ובפתחיהם יש להם דלתות ננעלות כשאר שכוונות ישראל אשר בכל עיר ועיר בגירונה וברצלוניה וכל השכוונה כולם ישראלים וכל שאר העיר אשר חוץ לשכוונה כולם נכרים ואין ישראלים דרים שם וכאו כל הישראלים הדרים בשכוונה להשתתף פראוי ואמרת שנגחלקתם בהיתר שכוונה זו שיש שמצריכים שיור בשכוונה עצמה ותולין טעמם דכין דקי"ל דעיר של רבים צריכה שיור כדאיתא בפירק פיצד מעברין (דף נט) וטעמא דשיור כדי שייכרו פי העירוב הוא שהתיר הטלטול ולפיכך אסור השיור כדי להוכיח וכמו שכתב הרב אלפסי ז"ל הילכך בעינן שיור בשכוונה עצמה דכין דדירת כותי לא שמה דירה כדאיתא בפירק הדר (דף סב) אין המבואות שהכותים דרים בהן מועילים לשיור כלל דהא דירתם כמי שאינה.

וכללו של דבר שהם נתלים בזה דסבירא להו דהיינו טעמא דבעינן שיור כדי שלא תשתפח תורת עירוב ולפיכך צריף שיהא אותו שיור במקומות ובתים שאפשר לערב בהם ולפיכך אמרו דכי אמרינן בפירק פיצד מעברין (דף נט) דבעי' של רבים דמה שחוצה לה הני שיור היינו כשמוזכרין סתם לכל בני העיר דמפלגם הוו הדרים תוך עבודה חוצה לה כדאמרינן בגדרים (דף נו) הנודר מן העיר אסור בעיבורה של עיר וא"כ כשמוזכרין את העירוב לכל בני העיר צריף שיהא שיור מפניו למה שחוצה ונהי עיבורה חוצה לה שיור ואם יערב בפירושו לכל הדרים תוך חומת העיר בלחוד צריף שישיר בפירושו תוך העיר בית ונחצר אחת.

זהו כלל דבריהם והחולקים עליהם אמרים ולא כן שאין הטעם כדי שלא תשתפח תורת עירוב אלא שלא תשתפח תורת רשות הרבים וכמו שכתב רש"י ז"ל ואף הרב אלפסי ז"ל לך נתפנון הילכך אע"פ שמבואות הנכרים לאו בני עירוב נינהו אפילו הכי מהנו לשיור שהרי הדבר ברור שתורת רשות הרבים עליהם.

זהו כלל מה שבא בספרך בנדון זה מה שבאו שם דברים אחרים שנעשו סניף לכל אחת מאלו השתי דעות: תשובה (א) הדבר ברור ופשוט דהיינו טעמא דבעינן שיור כי היכי דלא תשתפח תורת רשות הרבים ואני תמה על החולקים היאך עלה על דעתם לומר דכי היכי דלא תשתפח תורת עירוב בעינן שיור שאם פן למה לא תמהו על עצמן עיר של יחיד שנעשית של רבים למה מערבין את כולה דהא אתי לאשתכחי תורת עירוב אלא נדאי הכי תריצתא דמילתא שמתוך שעירוב מועיל לרשות היחיד ואינו מועיל לרשות הרבים עיר של יחיד ונעשית של רבים מערבין את כולה שפנין ששמו של: יחיד עלים פלו היתר הטלטול בעירוב ולא יבואו לומר שמוטר לטלטל ברשות הרבים.

אבל של רבים שנעשיתה של יחיד מתוך ששם רבים עליה והכל יודעים שאי אפשר לערב רשות הרבים אתי לאשתכחי תורת רשות הרבים לגמרי שיהו סוברין שיהא מותר לטלטל בו פנין שהם רואין שמטלטלין בעיר כזו ואי אפשר להם לתלות ההיתר בעירוב לשאין העירוב מעלה ולא מוריד ברשות הרבים כלל ומשום הכי בעינן שינה כדי שיהו צריכין לומר על פרחן שהעירוב הוא שמתיר ואין רשות הרבים מותרת מאלהה שאילו פן אפילו חוץ לעירוב יהא מותר לפיכך אין ספק ששיור מבואות הנכרים מהני:

אָבֵל אָנִי שׁוֹאֵל עוֹד אֶפְיָלוּ לְדַבְרֵיהֶם שֶׁהֵם סוֹכְרִין דְּהֵיִינוּ טַעְמָא דְּבַעֲיָנָן שְׂיִוֵר פִּי הֵיכִי דְּלֹא תִשְׁתַּפַּח תּוֹרַת עִירוֹב אֶפ"ה שְׂיִוֵר מִבּוֹאֵת הַנְּכָרִים לָמָּה לֹא יוֹעִיל שְׁהָרִי הָרוֹאִין עַל פְּרָחִין צְרִיכִין הֵן לֹמַר שְׂדֵיִוֵרִין חֲלוּקִין אוֹסְרִין זֶה עַל זֶה שְׁאֵם לֹא פֶן לָמָּה אֵינוּ מִוְתֵר לְטַלְטֵל חוּץ לְשְׁכוּנָה כְּמוֹ בְּתוֹךְ הַשְּׁכוּנָה מֵה נִפְשָׁף אִי דִירַת פּוֹתִים לֹאוּ שְׁמָה דִירָה אֵין דִירַתוֹ אוֹסְרַת וְאִי שְׁמָה דִירָה הָרִי דֵינוּ פִיִּשְׂרָאֵל וְאִי אִיתָא דְלֹא בַעֲיָנָן עִירוֹב לָמָּה לֹא יְטַלְטְלוּ בְּחוּץ כְּבַפְּנִים אֲלֵא עַל פְּרָחִין עִירוֹב הוּא דְּבַעֲיָנָן וּבְלֹא עִירוֹב לֹא נִשְׂרִי לְטַלְטוּלִי וּלְפִי סְבָרְתָם לֹא הָיָה לָהֶם לְתַלּוֹת דְּבַרְיָהֶם בְּדִירַת פּוֹתִי לֹאוּ שְׁמָה דִירָה שְׂאֵין זֶה מַעֲלָה וְלֹא מוֹרִיד וּכְמוֹ שְׁפַתְבְּתִי אֲלֵא כִּי הָיָה לָהֶם לֹמַר שְׁכּוּנָה שְׂדַלְתוּתִיהָ נִנְעָלוֹת אֵינָה צְרִיכָה עִירוֹב וּשְׁכּוּנַת הַפּוֹתִים הֵיִינוּ טַעְמָא דְּלֹא מְטַלְטְלִין בָּהּ לְפִי שְׂאֵין דְּלַתוּתִיהָ נִנְעָלוֹת וּבַעֲנָנָן זֶה יִהְיוּ עוֹלִים דְּבַרְיָהֶם לְפִי סְבָרְתָם שֶׁהֵם סְבוּרִים לֹמַר דְּכִי הֵיכִי דְלֹא תִשְׁתַּפַּח תּוֹרַת עִירוֹב הוּא דְּבַעֲיָנָן שְׂיִוֵר וְלֹא הָיָה לָהֶם לְתַלּוֹת דְּבַרְיָהֶם בְּדִירַת פּוֹתִי לֹאוּ שְׁמָה דִירָה שְׂאֵין טַעַם זֶה מַעֲלָה וְלֹא מוֹרִיד כָּלֵל.

אָבֵל כְּבָר כְּתַבְתִּי שְׂאִי אֶפְשָׁר לֹמַר דְּלִיְהוּי טַעְמָא דְּמִקְלָתָא פִּי הֵיכִי דְלֹא לִיתִי לֹא שְׁתַּכּוּחִי תּוֹרַת עִירוֹב שְׁאֵם פֶן עִיר שֶׁל יְחִיד שְׁנַעֲשִׂית שֶׁל רַבִּים לָמָּה מְעַרְבִין אֶת כְּוָלָהּ: וּמָה שְׁפַתְבְּתָ עוֹד שְׁלִדְבָרִי ר"י בַעַל הַתּוֹסְפוֹת שְׁפַתְבוּ בְּשִׁמוֹ שְׂאוֹתָן יְחִידִים הַדְרִים בְּכַפְרִים הַמְּנֻקָּפִים חוּמָה וְדַלְתוּתִיהֶם נִנְעָלוֹת בְּלִילָה מִוְתֵרִין לְטַלְטֵל בְּכָל אוֹתוֹ הַפְּרָף דְּדִירַת פּוֹתִי הָיוּ כְּדִירַת בְּהֵמָה וְאֵינוּ אִסוּר בְּשַׁבַּת מֵאַחַר שְׂאֵין שֶׁם שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים שְׂאוֹסְרִים זֶה עַל זֶה וְכַתְבְּתָ שְׁלִפִי זֶה צְרִיף לְהַתְיַיֵּשֵׁב בְּדָבָר דְּהִכָּא לִיכָא שְׂיִוֵר ע"כ דְּבַרְיָה.

וְאֵנִי תַמָּה הִיאָף עָלָה בְּדַעְתָּהּ שֶׁר"י וְאָמַר כִּי שְׁהָרִי אֵין סִפְק (ב) שְׁכָל מְקוֹם שְׂיִישׁ שֶׁם שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים שֶׁהֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה בְּלֹא עִירוֹב אֵין עִירוֹב מוֹעִיל לַעֲשׂוֹתָן כִּיִּשְׂרָאֵל יְחִידִי כְּדֵאִיתָא בְּהַדְיָא בְּרִישׁ פְּרָק הַדָּר (דף סב) וְאָמַר רַבְּנָן אֵין עִירוֹב מוֹעִיל בְּמְקוֹם נְכָרִי וְאֵין בִּטּוֹל רְשׁוֹת מוֹעֲלַת בְּמְקוֹם נְכָרִי וְכו' וּלְפִיכָף הַדְּבָר בְּרוּר דְּשְׂיִוֵר מְבוֹאוֹת הַנְּכָרִים מְהֵינִי: נֹא עוֹד כְּתַבְתָּ מַעֲשֵׂה הָיָה בְּעִיר הַזֹּאת בְּאִישׁ אֶחָד שְׁנַתְקוּטֵט עִם אִשְׁתּוֹ בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי בְּבִקְרָה וּמִתּוֹךְ כִּי נִשְׁבַּע שְׁלֹא יִהְיֶה שַׁבַּת הַבָּאָה תּוֹךְ עִיר פִּירְפִּינוּא"ן וּבְעָרְב יוֹם הַשְּׁשִׁי סְמוּךְ לְתַחֲלַת שְׁקִיעַת הַחֲמָה נִתְחַרַט עַל שְׁבוּעָתוֹ וּבָא לִישְׂאֵל עָלֶיהָ יֵשׁ מִי שְׁבָא לְהַתִּיר גְּדוֹר וְאָמַר אַחַר שְׁלֹא יוּכַל לְקַיֵּים שְׁבוּעָתוֹ אֲלֵא א"כ יֵצֵא קוֹדֵם הַשַּׁבַּת מִתּוֹךְ עִיר פִּירְפִּינוּא"ן וְעִיבוּרָה כְּדִי שְׁבַשְׁעָה שְׁיִקְדַּשׁ הַיּוֹם בְּעִיר לֹא יִהְיֶה בְּעִיר א"כ יֵשׁ לֹמַר דְּבְכָלֵל הַשְּׁבוּעָה שְׂיֵצֵא קוֹדֵם הַשַּׁבַּת וְאִיכָּא לְמִימַר דְּקוֹדֵם הַשַּׁבַּת חָלָה הַשְּׁבוּעָה וְאִנְיָ מוּכַח הוּא וְיָכוֹל חֲכָם לְהַתִּירָה בְּיוֹם הַשְּׁשִׁי קוֹדֵם הַשַּׁבַּת כ"ש אִם יִהְיֶה עָרַב כָּל כִּי שְׁלֹא יִהְיֶה שְׁהוֹת בְּיוֹם לְצֵאת מִתּוֹךְ עִיבוּרָה שֶׁל עִיר קוֹדֵם שְׂיִתְקַדַּשׁ הַיּוֹם דֹא"כ הוּא שְׁפִיר מְצִי חֲכָם לְהַתִּירָה קוֹדֵם שְׂיִקְדַּשׁ הַיּוֹם וְחַל הַגְּדָר וְחָלָה הַשְּׁבוּעָה קְרִינָא בִּיהָ וְאִפִּי לֹא חָל עַדִּין מוּטָב שְׁנַתִּיר לוֹ וְאֵל יָבֵא לִידֵי אִסוּר בַּל יַחַל כְּמוֹ שְׂאָמְרוּ הַמְּפָרְשִׁים גְּבִי הַנְּשַׁבַּע שְׁלֹא יִשְׁחַק בְּקוּבְיָא שֶׁאֵע"פ שְׂאֵין לָנוּ לְהַתִּיר גְּדוֹר מִשׁוּם דְּעַבְרָה הוּא כְּדָמוּכַח בִּירוּשְׁלַמִי גְבִי הַהוּא גְּבָרָא דְּמִשְׁתַּבַּע דְּלֹא מְרַוּחַ לְקוּבְיָוִסְטָא וְלֹא רָצָה לְהַתִּירוֹ מִפְּנֵי שְׂאֵינוּ רְשָׁאֵי חֲחָם לְהַתִּירוֹ אֵעפ"כ כְּתַבוּ שְׁאֵם בְּרוּר לָנוּ שְׁלֹא יִשְׁמֹר שְׁבוּעָתוֹ טוֹב לָנוּ לְהַתִּיר לוֹ וְלֹא יַעֲבֹר עַל שְׁבוּעָתוֹ וְאָמַר דְּהֵכִי נָמִי מוּכַח בְּגִמְרָא בְּרִישׁ פְּרָק וְאֵלוּ מִוְתֵרִין (דף טו) דְּאִמְרִינוּ וְאִי לֹא יִהְיֶה שְׂיַעוּרָא מִי שְׁבָקִינוּ לִיהָ עַד דְּעַבְרָ אִסוּר בַּל יַחַל.

ולפי שאין לראיה זו ענין כלל לנדון שלפנינו איני מאריך בה: עוד הביא ראיה ממאי דאמרינו התם קונם עיני בשנינה היום אם אישן למחר דבתנאי לא מודהר ופירשו המפרשים שיכול להתירו ביום האסור כדי שלא יבא לאיסור כל יחל, ואע"פ שעדיין לא חל הגדר משום דבתנאי לא מודהר אינש וכי, אמרינו בסוף גדרים דאין חכם מתיר אלא א"כ חל הגדר ה"מ בדבר שאין עשוי להיות נכשל בו.

זהו תנן דברי המתיר והחולק אומר שאין לחכם להתיר הגדר הזה עד שיחול ואינו חל עד שיקדש היום ויקרא שבת. ומה שאמר המתיר דבכלל השבועה הוא שיעצא מן העיר קודם השבת ואומדנא דמוכח הויה איפא למימר דכל כה"ג לא אמרינו בשבועות ונדריים אומדנא דמוכח.

ובזה האריך קצת בדברים שאינם מדוקדקים כ"כ אצלי אם מצד הלשון אם מצד הענין אבל כ"כ הוא מעלה בידו דאומדנא לא שייכי הכא הילכף אין הגדר חל כלל עד שיחול השבת: עוד כתב שמה שאמר המתיר דאע"פ שלא חל מצי מתיר בערב יום אם אין לו שיהיה ביום לצאת מן העיר קודם השבת ומוטב שיתיר לו משיבא הנודר לידי איסור כל יחל פדעת מי שמתיר להתיר שבועת הקוביא כשברור לנו שיעבור על שבועתו, אינו דומה דהתם שאני דלדעת מי שמתיר להתיר שבועת שחוק סבירא ליה דמדינא חכם מתיר אותו אלא משום גדר נגעו בה שלא יפוצו בו והגודרים עצמם ישארו בתקונן ולפיכך כשאנו רואים כשיצרו תקפו ויעבור על שבועתו טוב לו שיעבור על איסור קל והוא השחוק משיעבור על שבועה שהוא איסור חמור אבל הכא מדינא אין חכם מחיר.

עד שיחול הגדר דאם התירו אינו מותר וכל זמן דאיהו לא מצי מחיל אין אחרים מוחלין לו שלא נתנה תורה רשות לאחרים להתיר אלא בענין זה. וכתב שמה שמביא המתיר ראיה דמצי חכם להתיר קודם שיחול הגדר מההיא דאמרינו קונם עיני בשנינה היום אם אישן למחר בפלוגתא דרב יהודה ורב נחמן וכו' שפירשו המפרשים שיכול להתירו קודם.

שיבא לידי האיסור אע"פ שלא חל הגדר מטעם דבתנאי לא מודהר אינש. והשיב בזה שא"כ הוא כדבריו לרב יהודה דלא מיקרי חל הגדר עד למחר ויתירנו היום משום חששא דבתנאי לא מודהר ויבא לידי איסור כל יחל ראיה.

גדולה היא זאת אבל אין חליות הגדר למחר לא לר"י ולא לר"נ דמחר תנאה הוי ולא נדרא והיום הגדר נדר על תנאי של מחר ואם יישן היום ולמחר איגלאי מילתא למפרע דיומא הדין עבר על כל יחל אבל למחר לא עבר על כל יחל בין ער בין ישן וא"כ הגדר הזה על פרוקיה ביום זה חליותו ולא למחר שפכר עבר ולא דמי לאומר שבועה שלא אוכל כפר זה אם אוכל זה דנדאי אינו נשאל עד שיאכל אותו של תנאה דהתם שאני שלא קבע זמן לנדרו אלא למעשה דומיא דקונם שאיני נהנה לפלוני ובמי שאשאל עליו דאמרינו נשאל על הראשון ואחר כך נשאל על השני לפי שאין הגדר אל צלל עד שיחול התנאי ומאז ואילך נאסר ולא קודם לכן כדמשמע מההיא דריש פרק ואלו נדרים (דף עט) דאמרינו היכי קאמרה אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארסח למה לה הפרה לא תרסח ולא ליתסרון פירות עולם עלה אלמא לא אסרי לה פירות קודם לכן כמו שכתב שם הרשב"א ז"ל בחדושי שו"ת אבל הכא דזמן האיסור עבר קודם זמן התנאי על כן

חל הגדר קונדם דר"ל היום יהיה הגדר נדר לעולם אם אישן למחר ואם תמצא לומר
בהיה דאם ארסין שיחול הגדר מעכשיו למפרע פשייתקנים התנאי מדינא לה גם שחל
הגדר מעתה קרינא ביה ויכול חכם להתייר עכשיו שיהי בענין זה חל הגדר כל זמן
שייתקנים התנאי: תשובה תחלת כל דבר אני כותב דעתי אם חכם יכול להתיר עד שלא
חל פדי שלא יפשל הנודר בגדרו ואח"כ אחרון לנדון שלפנינו ואומר אני שצדקו דברי
החולק (א) שאין לחכם להתיר נדר שלא חל מפני חשש מכשול הנודר ולא כל הימנו
ואיני רואה בראיות המתיר בזה סמך פלל.

שמה שהביא ראיה שהתירו קצת המפרשים גפי (ב) נשבע שלא ישחוק בקוביא אע"פ
שאין לנו להתיר נדרו משום דעבירה היא וכדמוכח בירושלמי ואעפ"כ כתבו שאם ברור
לנו שלא ישמור שבועתו טוב לנו להתיר לו ולא יעבור על שבועתו.

אי מהא לא איריא ואין הנדון דומה לראיה פלל דהתם היינו טעמא לפי שאין לחכם
להתיר הגדר לדבר עבירה ומשחוק בקוביא עבירה היא ביזו ולפיכך כל שהוא ברור לנו
שלא ישמור שבועתו אין היתר זה לדבר עבירה אלא.

לדבר מצוה פדי שלא יעבור על שבועתו אבל פאן שלא נתנה תורה רשות להתיר אלא
א"כ חל הגדר מאן אמר ליה שבשביל מכשול הגדר יהיה רשאי להתירו ושאם התירו
יהא מותר.

וכן זו שהביא ראיה מדאמרינו בריש פרק ואלו מותרים ואילו יהבינו שיעורא מי שבקינן
ליה עד דעבר איסור כל יחל הדבר ברור לכל שלומד אותה הלכה שאינה ענין לנדון
שלפנינו פלל ואין להאריך בפשיטות: וכן מה שהביא ראיה מדאמרינו בהיה פסקא
בפלוגמא דרב יהודה ורב נחמן בקונם עיני בשינה היום.

אם אישן למחר דרב יהודה אמר אל יישן היום חיישינן שמא יישן למחר ומפרשינן
בגמרא דהיינו טעמא משום דבתנאה לא מזדהר איניש ואמר שפירשו המפרשים שיכול
להתירו ביום האיסור פדי שלא יבא לאיסור כל יחל ואע"פ שצדיקין לא חל הגדר משום
דבתנאה לא מזדהר איניש, אלו דבריו, וזו הסברה לא ראינוה ולא עמדנו עליה ואין
דעתנו נוחה הימנה ואי איתא דכי האי גוונא לא מיקרי חל הגדר מנין להם למפרשים
הללו לומר.

כן ואפילו הנה הדבר מפורש בגמרא צדקו דברי החולק לחלוק ולומר דכי האי גוונא חל
הגדר מיקרי כיון שיום זה של איסור הוא ולא של תנאי שהרי אם וישן היום ולמחר על
שינה של יום זה הוא עובר בכל יחל ולא על שינה של מחר אבל כיון שלא נמצא דבר
זה בגמרא אפילו להיתר זה אין דעתי מסכמת לפי שיש לו לומר שפיון שהוא יכול לישן
בהיתר ביום זה אע"פ שאם יישן למחרתו ג"כ איגלאי מילתא שעל שינה שביום זה עבר
משום כל יחל אפילו הכי עכשיו ביום זה לא מיקרי חל הגדר ובדאורייתא לקולא אין
ברירה ולפיכך לדברי מי שאומר שכל שלא הגיע זמן האיסור לא מיקרי חל הגדר וכמו
שאני עתיד לכתוב בסמוך בסוף דעתי איני רואה בהא דרב יהודה יסבור שיהא חכם
רשאי להתיר את הגדר ביום ראשון ועכשיו אני חוזר לנדון שלפנינו, ונראה לי (ג) דבכי
ה"ג חל הגדר מיקרי ורשאי חכם להתיר לפי שדעתי נוטה לדברי האומרים דכי אמרינו

דאין חכם מתיר אלא א"כ חל הגדר ה"מ בתולה נדרו באם דפלוגתיהו דר' נתן ורבנן בסוף נדרים בקונם שאיני נהנית לה אם אני עושה ע"פ רבא וע"פ אביה וכו' נמי קונם שאיני נהנה לפלוני ולמי שאשאל עליו וכל מאי דשקלינו וטרינו בענין חל הגדר בסוף נדרים כה"ג הוא דלא מיקרי חל הגדר שאין חכם מתיר אבל תולה נדרו בנמים אע"פ שעדיין לא הגיע זמן נדרו אפילו הכי חל הגדר מיקרי דנדרא מיהא השתא חגיל אלא שהוא מחוסר זמן (ד) ואע"פ שהרמב"ם ז"ל כתב בפ"ק י"א מהלכות שבועות דאפילו תולה נדרו בנמים פל שלא הגיע זמן לא מיקרי חל הגדר אין דבריו נראין דאי איתא אי אפשר דלא משתמיט תנא למנקט דאין חכם מתיר אפילו בכי האי גוונא דהוי רבותא טפי ומיהו אפי' לדברי הרמב"ם ז"ל אפשר לומר דבגדון זה חל הגדר מיקרי לפי שפיון שנשבע שלא יהא שבת הבאה תוך עיר פירפנייא"ן יש בכלל שבועתו שיצא משם קודם השבת (ה) וזה תלוי במחלוקתם של ראשונים בהא דריש פסחים (דף ד:): דאמרין התם דכולי עלמא מיהתחמין משש שעות ולמעלה אסור מנ"ל אמר אב"י תרי קראי כתיבי כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם וכתוב אף ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד לרבות ליל ארבעה עשר לביעור ופירש"י ז"ל דהכי קאמר (ו) תרי קראי כתיבי דקשו אהדדי דכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם דמשמע דכולהו שבעה לא ימצא וכיון שפן מיחויב לבעוריה מקמי הכי וכתוב אף ביום הראשון תשביתו שאור ואי ראשון דהנה שבעה קאמר קשו אהדדי דהא בצרא לה ההיא שעמא דהשבתה מהני שבעת ימים דאזוהר רחמנא דבכולהו שאור לא ימצא בבתיכם ומשום הכי מסקינן דהאי ראשון על פרחין לאו ראשון דשבעת ימים קאמר אלא ראשון שהוא קודם להו דהיינו ארבעה עשר, זהו תוך פירושו של רש"י ז"ל.

ולפי דבריו למדנו בגדון שלפנינו שזה שנשבע שלא יהא שבת הבאה בתוך עיר פירפנייא"ן מפלל שבועתו הוא מחוייב שיצא מעיר פירפנייא"ן קודם השבת שפ"ש שאתה אומר דמפלל קרא דשבעת ימים שאור לא ימצא משמע שצריך להשביתו קודם לכן הכי נמי מפלל שבועתו הוא מחוייב לצאת קודם השבת מפירפנייא"ן ולפיכך ערב שבת עם חשיכה חל הגדר מיקרי: אבל המפרשים ז"ל פירשו בענין אחר ואמרו דמיתורא פריה ולאו דקשו קראי אהדדי וכי קאמר כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא ממילא משמע דביום הראשון מחוייב לבעוריה ומשום הכי אמרינן דמיתורא דקרא משמע דהאי ראשון לאו ראשון דשבעת ימים קאמר אלא ראשון דמעיקרא זהו תוך פירושם ז"ל.

ולפי דבריהם יש לומר בגדון זה דלא מיקרי חל הגדר שפיון שהם אומרים דמעיקרא דקרא דשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם משמע שיבערנו ביום הראשון של שבעה הכי נמי אין בכלל שבועתו של זה שיצא מן העיר קודם השבת אלא בתחלת השבת ולפי זה לא מיקרי חל הגדר ולפיכך פיון שהדבר שקול ותלוי במחלוקתן של ראשונים אם הוא מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת ואי הכי מיקרי חל הגדר או אינו מחוייב לצאת עד השבת ולפ"ז קודם השבת לא מיקרי חל הגדר אע"פ שהדבר ברור שמספק יש לו לצאת מן העיר קודם השבת כדקיימא לן דבשל תורה הלך אחר המחמיר אפ"ה איכא למימר דלא מצוי חכם להפר דנהי דמחמרינו עליה דילמא קושטא דמילתא הוא דלא מחוייב ואין חכם מתיר אלא א"כ חל הגדר.

(ז) ומסתברא דהא מילתא תליא במאי דאמרין דספיקא דאורייתא לחומרא אי הוי מדאורייתא או מדרבנן שהרמב"ם ז"ל פתב דמאי דאמרין דספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן בעלמא הוא שהתמירו בספיקא והביא ראיה לדבריו מדאמרין בקדושין (דף עג) אמר רבא דבר תורה שתוקי פשר מאי טעמא רוב פשרים אצלה ומיעוט פסולין ואי דאזלי אינהו לגבה פל דפריש מרובא פריש מאי אמרת דילמא אזלא איהי לגבייהו הוי ליה קבוע וכל קבוע פמחצה על מחצה דמי התורה אמרה לא יבא ממזר בקהל ה' ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא אלמא ספק איסורא מדאורייתא לקולא ומאי דאמרין ספיקא דאורייתא לחומרא מדרבנן בעלמא הוא, אלו ולפי שיטה זו יש לדון בגדון שלפנינו שאע"פ שהוא מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת אפילו הכי פיון דמדאורייתא לא מחוייב לא מיקרי חל הגדר.

אלא שפבר הקשו על דברי הרמב"ם ז"ל מדאיבעיא לן בפ"ק דחולין (דף יא) מנא הא מילתא דאמור רבנן זיל בתר רובא ואתינן למפשטה משבירת עצם בפסח דרחמנא אמר ועצם לא תשברו בו וניחוש שפא ניקב קרום של מוח אלא דאמרין זיל בתר רובא ואי איתא מאי קא מיייתי ראיה מהא לרובא דעלמא דהא הכא אפי' לא ניזיל בתר רובא שרי דספק טריפות הוא וכל ספק טריפות רחמנא שריא אלא ודאי משמע דמאי דאמרין ספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא הוא ולא מדבריהם: וה"נ משמע מדחייב רחמנא אשם תלוי אפילו היכא דלא איתחזק איסורא למאן דאמר דלא בעינן דאכל חתיכה בין שתי חתיכות: ובפ"ק דקדושין (דף לט) הכי משמע דגרסינן התם אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן ערלה.

בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני אמר ליה ר' זירא לר' אסי והא תנן ספק ערלה בארץ ישראל אסור ובסוריא מותר אשתומם פשעה חדא אמר ליה אימר פד נאמרה הלכה ספיקא מותר ודאי אסור אלמא להתיר ספיקא אצטריכא הלכתא הא לאו הכי פנון שנדאי אסור אף ספיקא הכי אסור אלא ודאי משמע דאמרין ספיקא דאורייתא לחומרא הוא דאמרין הכי מדאורייתא ודאמרין התם בפרק עשרה יוחסין דף עג) והתורה אמרה ממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר ספק יבא בממזר בלחוד הוא דאמרין הכי ומדרשא דקראי וכדאמרין התם אבל בשאר איסורין הולכין בספיקן להחמיר מן התורה וכיון שפן בגדון זה (ח) הוא מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת שלפי מחלוקתם של ראשונים באותה סוגיא בפ"ק דפסחים הנה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא פיון שמן התורה הוא מחוייב לצאת מן העיר מחמת חיוב גדרו משמע ודאי דחל הגדר מיקרי דכל היכא דקם ליה באיסור בל יחל אחרים מוחלין לו ואע"פ שעדיין אפשר לפקפק קצת בזה אפ"ה פיון שאפילו אינו מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת הדברים מוכיחין דחל הגדר מיקרי ושללא כדברי הרמב"ם ז"ל וכמו שכתבתי למעלה וכן נמי אפילו לדברי הרמב"ם ז"ל איכא למימר דהכא חל הגדר מיקרי לפי שהוא מחוייב לצאת מן העיר קודם השבת כמו שמוכחח אותה סוגיא שבמסכת פסחים לפי דברי רש"י ז"ל ועוד שאפילו הדבר ספק הדברים מוכיחים ונראין דכיון דמדאורייתא הוא דמחוייב חל הגדר מיקרי.

לפיכך דעתי בגדון זה שיכול חכם להתיר גדר זה ערב שבת עם חשיכה. ומ"מ מה שפא בקונטרסו בלשון זה ולא דמי לאומר שבועה שלא אוכל כפר זה אם אוכל זה דנדאי

אילו נשאל עד שיאכל אותו של תנאי דהתם שאני שלא קבע זמן לנדרו אלא למעשה דומיא לקונם שאני נהנה מפלוני ולמי שאשאל עליו דאמרינו נשאל על הראשון ואחר כך נשאל על השני לפי שאין הנדר חל כלל עד שיחול התנאי ומאז ואילך נאסר ולא קודם לכן כדמשמע מההיא דריש פרק ואלו נדרים (דף עט:). דאמרינו היכי קאמר אילימא כדאמרה פירות עולם קונם עלי אם ארסח לא תרסח ולא ליתסרון פירות עולם עלה אלמא לא שרי לה פירות עולם קודם לכן כמו שכתב הרשב"א ז"ל בחדושינו על זה ע"כ לשונו.

אלמא סבירא לה דבאמר שבועה שלא אוכל כפר זה אם אוכל זה אין איסור חל עליו עד שיאכל אותו של תנאי ראשונה: וחזן מכבודך זה אינו דהא אמרינו התם בפרק שבועות שתיים בתרא (כ"ח) שתייהן במזיד כ אכליה לאיסוריה נהדר אכליה לתנאיה פלוגתא דר' יוחנן ור"ל לר' יוחנן דאמר התראת ספק שמה התראה חייב ואי איתא כדקאמרת ולהיה דריש פרק נערה המאורסה מדמית לה אפילו לר' יוחנן דאמר התראת ספק שמה התראה היכי מחייב ולפיכך כדי שלא יתקשה לה דבר זה ראיתי לכתוב אליה מה שכתבתי בחדושי בסוף אותה הלכה של פירות לאחר שבירתי שם דברי רש"י ז"ל לפי עניות דעתי יפה יפה שהם סתומים שם דר.

הרבה וצריכים פירוש לפירושו ובסוף דברי פתבתי שם בלשון הזה: ומ"מ בעיקר הלכה זו קשה לי אכל איסור ראשון ואפילו בשתייהן במזיד למה הוא חייב דהא משמע דכל מי שאומר הריני אוסר על עצמי דבר פלוני אם אעשה כן דאין האיסור מתחיל אלא אחר שיעשה אותו דבר אבל קודם לכן לאין איסור חל עליו כלל ואפילו נתקיים התנאי אח"כ וראייה מדאמרינו בריש פרק בתרא דנדרים (דף עט) דגרסינו התם (ט) היכי קאמרה אילימא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארסח למה לה הפרה לא תרסח ולא ליתסרון פירות עולם עלה והקשה שם הרשב"א ז"ל מ"מ הרי היא אסורה באכילת פירות מעתה וכדבר יהודה דאמר בריש פ"ב דנדרים (דף יד) (י) אל יישן היום שמה יישן למחר דבתנאיה לא מזדהר הכי נמי לא תאכל היום שמה תרסח למחר ונמצאת עוברת באכילת הפירות למפרע ותירץ דליתא דכל האומר קונם פירות עלי אם אעשה כן אינו אוסר על עצמו פירות אלא מזמן שיעבנר על תנאו ואילך אלו דבריו ז"ל והכי נמי משמע לי דרף זה מדאמרינו בגיטין בפ' מי שאחזו (דף עו) הרי זה גיטיך אם לא באתי מכאן עד י"ב חדש ומת בתוך שנים עשב חדש אינו גט אלמא כל מי שחולק עצמו בהם אין משמעותו שיחול הדבר אלא לאחר שיתקיים התנאי דאם לא פן הנה ליה במעכשיו אם לא באתי וכו' ומת בתוך י"ב חדש הרי זה גט וכיון שכן זה שנשבע שלא אוכל זה אם אוכל זה אינו במשמע שיהא אסור בו אלא א"כ יאכל התנאי ראשון אבל אכל איסור ראשון ואח"כ התנאי ואפילו שתייהן במזיד לא עשה איסור כלל כדאמרינו בההיא דנדרים דהיכא דאמרה קונם פירות עולם עלי אם ארסח ואכלה פירות ואח"כ רחצה לא עשתה איסור ודנח הוא לומר דהכא באומר בפירוש שבועה שלא אוכל זה מעכשיו שא"כ הנה לו לרבא לומר סתם שאין דרפן של אמוראי לסתום אלא לפרש (יא) ונראה לי דכי אמרינו הכי ה"מ בדבר הנמשך קודם התנאי ואחר התנאי כגון ההיא דנדרים דאמרינו דלא פונוה לאסור אלא פירות שתאכל לאחר שתרחץ לפי שאפילו הנה דעתה שתהא מותרת בפירות קודם הרחיצה מ"מ יש מקום לנדרה לחול שתהא אסורה בפירות לאחר שתרחץ אבל

זה שלא נשבע אלא על דבר אחד אם תאמר שלא נאסרה אלא אחר שיתקיים התנאי נמצא שיהיה אפשר שיתקיים תנאו ולא יחול נדרו כלל דהיינו באכל איסור ראשון הילכה אמדינו ליה לדעתו שפוננתו היתה שכל זמן שיתקיים תנאו ואפילו בסוף שיחול נדרו וגם גט נמי מפני שכל מי.

שמגרש בקושי מגרש אמדינו ליה לדעתיה דלא רצה שיחול הגט עד שיתקיים ע"כ: נב עוד פתב (א) מזהל שפול בבית הפנסת ובירך על הכוס בפה"ג ואשר קדש וכו' והטעמים לתינוק הנזמול בן שמונת ימים אם צריך שיטעום המזהל או תינוק שהגיע לחינוך כדי שלא תהא ברכה לבטלה או נאמר שטעימת התינוק הגמול פוטרתו כדאמרין בעלמא לטעימיה לינוקא ולא מפלגי בין קטן שהגיע לחינוך לקטן בן יומו ויכול אדם לברך ברפת הנהניו על הקטנים כדאמרין פורס אדם לבניו ולבני ביתו הקטנים וכו' וכי תימא דהתם דוקא בקטנים שהגיעו לחינוך פדמסיים עלה בפרייתא כדי לחנכו במצות וכיון שכן פשיטא לן שאינו רשאי לברך המוציא ולא בפה"ג בשביל תינוק בן שמונת ימים אלא א"כ אוכל ושותה עמהו אפילו הכי איפא למימר דהכא שאני שהיא ברפת המצנה שעשה ר"ל המילה והיא ברפת אשר קדש שכן בטעימת התינוק הנזמול סגי דכיון שפורס בשביל התינוק שנתחייב לחינוך כ"ש בשביל זה שהגיע לחיוב מצנה זו ועליה נתקנה ברפת אשר קדש על היין שנוכל לברך על הכוס בטעימתו בלבד: ועוד שנראה לכאורה מלשון רש"י ז"ל בפרק בכל מערבין (דף מ) גבי ההיא דליטעימיה לינוקא שאם יברך ולא יטעום, לא הוא ולא אחר שאין בה איסור ברכת, לבטלה אלא גנאי הוא לכוס של ברכה שלא יטעמוהו וא"כ סגי לן בטעימת כל דהו מאן דהו אפילו תינוק בן ח' ימים.

אלא א"כ נאמר שאין דעת רש"י ז"ל במה שהזכיר גנאי בלחוד רק בשלא יטעום המברך שהכוס בידו לשותות לאלתר ובטעימת זולתו הוא הגנאי אבל אם יברכו ולא יטעום שום אדם בברכה זו עבירה היא בידו וצריך ליזהר עליה שיטעום הוא או אחר שהגיע לחינוך שיוכל לברך ברפת הנהניו עליו.

וכי תימא הרי מביאין כוס שבירכו בבית הפנסת ליולדת וא"כ לא הויא ברכה לבטלה ואין עבירה ביד המברך אדרבה הוסיף על חטאתו פשע שגרם ליולדת מעילה שנהנית בלא ברכה שאין הברכה הנעשית בבית אחר רחוק ממנה מבוי או מבואות ולא שמעה מועילה פלום בשתייה וא"כ למה תועיל שתייתה בלא ברכה למברך: (ב) תשובה לא ידעתי מה זו שאלה שהדבר ברור דכי אמרינן בפרק בכל מערבין ליתביה לינוקא דוקא בשגיע לחינוך ובלשון הגהה כתב הרשב"א ז"ל לשם דדוקא בשגיע לחינוך הא קודם שהגיע לחינוך אסור דאין אדם מברך לבטלה וכיון שהוא מברך ואין שותה ממנו אלא תינוק שלא הגיע לחינוך כמו שלא שותה ממנו אדם דמי ע"כ ודברי רש"י ז"ל בפרק בכל מערבין פה הם דכי אמרינן המברך צריך שיטעום דמשמע המברך עצמו והיינו טעמא משום דגנאי הוא לכוס של ברכה שלא ינהה אדם ממנו לאלתר.

אלא כשלא שותה אדם ממנו כלל הדבר ברור שאינו גנאי בלבד אלא איסור גמור דהא קי"ל דמברך ברכה שאינה צריכה עובר משום לא תשא. ואין לספק ולומר דתינוק זה פינו שהגיע לחיוב מצנה זו הרי הוא פקטן שהגיע לחינוך שהרי הדבר ברור שאין החיוב מצד התינוק באותו קטן אלא אפנה או בי דינא הוא דמחייבי למימחליה.

וכן מה שמביאין פוס שבירכו בבית הפנסת לילדת הדבר ברור שאין הפרכה מועילה לילדת כלל ודברים הללו כל כה פשוטים שאין צריה לשאת ולתת בהם ולפיקה צריה להטעים פוס של ברכה לקטן שהגיע לחינוך: נג פתבת (א) מעשה בא לידי בראובן שהיה אפוטרופוס מיתומה אחת ומתעסק בנכסיה ועודה ברשותו השביעה ואסרה איסור על נפשה על דעת רבים מכל קדושין שתקבל בלעדי רצונו פנהוג ובגמילת חסד שלו בכל תוקף ואחר זמן רב נזדמן לה בן זוג הראוי לה במאד מאד ונתקיימו התנאים ואחר הדברים האלה הודיעני האפוטרופוס בכתבו תוקף האיסור וצויתי לשלוח אליו ציר נשפר וחליתי פניו גם במקתב להתירה יען ראיתי היתומה עגונה ועגומה גם הודעתיו שאם לא ירצה להתירה שאתירנה אני פאומה ששנינו לא נתפוננה זו אלא לשאינו הגון לה, ע"כ דבריה.

ובקשת שאעמידה על דעתי: תשובה (ב) זו שפתבת לא נתפוננה זו אלא לשאינו הגון לה נראה שפוננת לאומה שאמרו בסוף מרובה (דף פ') מעשה באשה אחת שהיה בנה מיצר לה וקפצה ונשבעה כל מי שיבא עלי איני מחזירתו וקפצו עליה בני אדם שאינם מהוגנים וכשבא הדבר לפני חכמים אמרו לא נתפוננה זו אלא להגון לה.

ונראה שפאת לדמות, דכי היכי דהתם אמרינו שלא נתפוננה אלא להגון לה הכא נמי אמרינו שלא נתפוננה אלא לשאינו הגון לה ואין הנדון דומה לראייה דהתם להנאותה נשבעה ועל דעת עצמה נשבעה ולפיקה אנו אומדין דעתה בכך אבל הכא שלהנאותו של אפוטרופוס שלה נשבעה שהרי כתוב בשטר איסורה ושבועתה שעשתה הדבר בגמילת חסד שלו איני רואה שיהא כח בית דין יפה להתירה שלא מדעתו שהרי, תלתה עצמה בו שלא מתקדש לשום אדם שלא מדעתו: נד עוד שאלת להודיעה דעתי בשומרת יכם שמתה מה דין נכסי צאן ברזל שלה וגם לדעת הרשב"א ז"ל שסובר שהכל ליכם מה דין השויר: תשובה (א) אכתוב לה מה שהשיבותי, פבר בענין שומרת יכם שמתה לענין עיקר כתובה ותוספת הדבר ברור וכו' וכמו שפתבתי למעלה בסימן מ"ו.

ולענין השויר שפתבת בתשובתה שאפילו לסברת האומרים שכל נכסי צאן ברזל ליכם אפילו הכי אין היכם יכול לערער על השויר ונתת טעם לדבריה שעיקר מנהג השויר הוא תחת גזונותה ליורשיה אם אין לה ולד של קיימא ולזה כתב הרשב"א ז"ל שלעולם גובה בסתם שלישי הגדוניה נמצא לפי זה שאפילו לסברת האומרים שכל נכסי צאן ברזל שלה ליכם חייב הוא להחזיר השויר ואע"פ שלא נכתב דהרי הוא כמו שנקתב דסברת הרשב"א ז"ל דבפרק המקבל בהיה דהלל הנה דורש לשון הדיוט ולפיקה פתבת שדין השויר פדין הקבורה שפשם שקבורתה תחת פתובתה מתקנת חכמים ולפיקה כל מי שיורש את פתובתה קוברתה אף השויר לדין כל מי שיורש גזונותה פורע השויר.

ע"כ דבריה: ואני איני מסכים לדעתה בזה לפי שהקבורה תקנת חכמים היא ולא מדין תנאי ממון שקבל הבעל על עצמו ולפיקה (ב) כל מי שיורש פתובתה קוברתה אבל דין השויר אינו מתקנת חכמים אלא תנאי ממון הוא שקבל על עצמו ואין לה להוסיף.

על תנאו כלל ונהרי הוא לא התנה אלא שאם תמות אשתו בחייו וזו שכתב הרשב"א ז"ל שלעולם גובה בסתם שלישי הגדוניה לא מן זה הטעם הוא אלא לפי שהוא סובר (ג) שכל דבר שנהגו בני אדם לכתבו אע"פ שלא נכתב כמו שנקתב דמי והוכיח מדאמרינו בפרק

המקבל (דף קד) דכולהו תנאי דהתם היו דורשים לשון הדיוט והיגיו לומר שכל מה שהורגלו ההדיוטות לכתבו אע"פ שלא נכתב כמי שנוכתב דמי ואפילו לסברתו ו"ל אין לנו אלא כפי מה שהורגלו ההדיוטות לכתוב ודבר ברור שתנאי השויר אינו אלא אם תמות אשתו בחייו אבל בחיי יבם אין לנו: נה הגיעתני שאלתה יקירנו שנית וראיתיה נושא ונותן באשה שאמרו בפרק פותחין (דף סה) המודר הנאה מתבירו אין מתירין לו אלא בפניו אם נאמר דבפניו אפילו בעל פרחו או נאמר דדוקא מדעתו אבל בעל פרתו לא.

וג"כ ראיתיה נושא ונותן אם התירוהו בדיעבד אם הוא מותר אם לא וכל מה שאמרת בזה יפה אמרת ושש אנכי על אמרתה. האמנם אין נדון זה שלפנינו תלוי בזה כלל ולכן איני מכניס עצמי עכשיו להכריע במחלוקתן של ראשונים אם התירוהו בדיעבד אם הוא מותר אם לא ולא ראיתי ג"כ לאחד מן הראשונים שהכריע בזה כלל ולא אאריף ג"כ אי בפניו אפילו בעל פרחו או דוקא מדעתו לפי שאין נדון שלפנינו תלוי בזה כלל אבל עיקר, חומר ענין זה הוא מפני מה שכתבת אלי, בשאלתה הראשונה בלשון הזה, שהייתימה ההיא אסרה איסר על נפשה על דעת רבים מכל קדושין שתקבל שלא ברצון האפוטרופא בגמילות חסד שלו בכל תוקף.

ויכבר ידעת מאי דמסקינן בפ' השולח (דף לו). דנדר שהנדר על דעת רבים אין לו הפרה: ולפיכך השיבותיה בתשובתי הראשונה דכיון דליכא לדמויי האי נדון לההיא דמרוכה (דף פ) שאיני מוצא מקום להתייר דאע"ג דאמרינן התם בפרק השולח דאפי' נדר שהנדר על דעת רבים לדבר מצוה יש לו הפרה וקידושי אשה צד מצוה יש בה וכמו: ששמעת מפי וראיה לדבר מההיא דאמרינן בר"פ האיניש מקדש (דף מא) מצוה בה יותר מבשלושה אפילו הכי מצוה גמורה ליכא פיון דאתתא לא מיפקדא אפריה ורביה (א) ועוד שכתב ידעת מה שאמר ר"ת ו"ל דאע"ג דאמרינן לדבר מצוה יש לו הפרה לא בכל מצוה אמרו כן אלא כי ההוא מקרי דרדקי שהנדר מעיקרא טעות הנה ועל דעתם הודר ועל דעתם הותר אבל במצוה אחריתי לא (ב) ויתומה זו שנודרה איסור זה בגמילות חסד, שלו הרי תלתה עצמה בדעתו להנאתו ולתועלתו ולא להנאתה שזה הוא ענין מי שהוא גמול חסד מתבירו וכיון שכן היא שנייה הכא היתר כי היכי דשייך בההוא מקרי דרדקי ואע"פ שקרוב הדבר בעיני שיתומה זו לא דקדקה בכל זה ואפשר שהיתה סבורה שיהא איסור זה לתועלתה בלבד כדי שלא תתפתה אחר מי שאינו רוצה בתועלתה אעפ"כ אין לדון אלא כפי הלשון הכתוב בשטר וכמו שבא בשאלתה.

ויכבר כתב הרשב"א ו"ל בתשובתי בפירוש בנדר כזה שהנדר על דעת רבים שאין לו התרה דלא לדבר מצוה מיקרי פיון דאתתא לא מיפקדא. ולפיכך איני מוצא מקום להיתר זה עם היות שהנדר קשה בעיני.

וג"כ הייתי נושא ונותן אם אפשר שתתקדש בשטר פיון דלא מתהניא ביה וכדתניא (קדושין דף ט) כתב על הנזיר או על החרס אע"פ שאין בו שנה פרוטה בתה מקודשת לי בתה מאורסת לי בתה לי לאנתו מקודשת ותניא נמי גבי גט כתבו על איסורי הנאה פשר וקי"ל דמקשינן הנה ליציאה וכיון שכן הוא אפשר לדון ג"כ בשטרקדושין שאם כתבו על איסורי הנאה שיהא כשר וזה הצד היותר קרוב למצוא בו פתח בענין זה אבל

מה אעשה והרשפ"א ו"ל כתב בתשובה בענין אשה שנדרה נדר כזה שאם נתקדשה בשטר שאינה מקודשת וסמך דבריו על הירושלמי ואע"פ שאפשר לדון אחר דבריו ו"ל אחר שהוא ו"ל כתב שאפילו נתקדשה אינה מקודשת מאן גבר ומאן גבר דרב חיליה לומר שתתקדש לכתחלה: ולפיכך איני רואה היתר באיסור זה ע"פ מה שפא בשאלתה: האמנם היקרים האלה נושאי כתבה הביאו לפני אנמרדכי הפהן קא"ל ואמר שהוא הנה אחד מן העדים באיסור הנזכר עם אנמומיט אשר דר היום שם (ג) וכן העיד בפני שהיתומה היא אסרה על עצמה כל קדושין שתקבל אם לא ברצון האפוטרופא או ברצון אחיה נשטרו"ק קברי"ט או ברצון אשה אחת קרובתה ולפי עדותו כיון שאחיה מסכים בדבר אין חשש בענין גם אמר שמאותו איסור לא נעשה שטר כלל.

לכן חקרו ודרשו עם היתומה ההיא אם עשתה איסור אחר. פי אין אותו איסור אשר העידו בו עדים הללו מסכים עם איסור הפתוב, בשטר גם תחקרו עם אותו העד הדר בעירכם הענין היא הנה.

ומאשר נראה בעיני שעל דרך זה תמצאו פתח ומקום לעשות מעשיכם לא ראיתי לכתוב אל האפוטרופא: נו כתבת הגביר י"א שנסתפקת בענין הלואה הנכרי ברבית ועלו בידך בזה דעות רופפות מפני שראית להרמב"ם ו"ל שמנה לנכרי תשיף מצות עשה אתה חושש בעצמה שלא לעקר מצנה אחת מן התורה ומצד אחר לבך נוקפה שהרי שלמה צונה מרבה הוננו בנשיף ותרבית וכו' ואמרינו בפרק איזהו נשף (דף ע) אמר רב נחמן אמר רב הונא לא נצרכה אפי' רבית דנכרי איתיביה לוויין מהן ומלוין אותו ברבית אמר רב חיי בריה דרב הונא בכדי חיי רבינא אמר בתלמיד חכם עסקינן וכו'.

ע"כ תורה דבריה: תשובה תחלה אפרש לה שמי שרוצה להמנע מן הרבית אין לו לחוש מפני חשש שלא יעקר מצות עשה מן התורה וכדברי הרמב"ם ו"ל שהרי אף הוא ו"ל מודה שאע"פ שדין תורה כן הוא פבר אסרו חכמים שישא ישראל מלנה את הנכרי ברבית אלא בכדי חיי אלא א"כ הוא תלמיד חכם וכדמוכחא ההיא סוגיא בפרק איזהו נשף שפך כתב הוא בעצמו ו"ל בפ"ה מהלכות מלנה ולנה ואל תתמה היא חכמים רשאין לבטל מצנה אחת מן התורה דהא קי"ל ביבמות בפרק האשה (דף צ) דב"ד (ב) מתנין לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה ולפיכך הרוצה להמנע מלהלוות ברבית אין לו לחוש מחשש איסור מפני דעתו של הרמב"ם ו"ל וכ"ש (ג) שפבר נחלקו עליו גדולי הדורות לפי שהוא ו"ל הוציא זה מדתניא בספרי לנכרי תשיף זו מצות עשה והוא ו"ל הבין אותם ברייתא בפשטה שיהא מצות עשה להלוות את הנכרי ברבית והם אומרים לא פי אלא פי קאמר הרי זו מצות עשה היינו לאו הבא מפלל עשה כלומר לנכרי אתה רשאי להשיף אבל לישראל אי אתה רשאי להשיף ולא הבא מפלל עשה ודכונתה אמרינו התם כל צפור טהורה תאכלו זו מצות עשה ואין הכוונה לומר שתהא מצנה לאכול צפור טהורה אלא לומר שהוא לאו הבא מפלל עשה צפור טהורה תאכלו אבל טמאה לא תאכלו.

אבל מ"מ צריף לברר בו היא נהגו עכשיו הדורות היתר בזה דהא לפום מסקנא דסוגיא דפרק איזהו נשף (דף ע) לא שרי אלא בסד מתרי גונוני או לתלמיד חכם במה שהוא רוצה או לאינש אחרניא בכדי חיי בלבד ועכשיו היא עשו עצמם כל אדם תלמידי

חכמים: נזו ולענגן אם מותר לטחון פאחת החטים המבוקעות עם אותן שאינם מבוקעות
אם יש לחוש לזה מפני שאין מבטלין איסור לכתחלה או אם נקל בזה לפי שמה שאמרו
שאינן מבטלין איסור לכתחלה אינו אלא מדברבנו בעלמא (א) הוי יודע שהראב"ד ז"ל
סובר דהא דאמרינן אין מבטלין איסור לכתחלה.

מדאורייתא הוא וגמר לה מדאמרינן בפרק גיד הנשיה (דף צח) דזרוע בשלה חידוש הוא
פלומר מה שהתורת תורה לבשלו פאחת ולהתיר איסורו וכדאיתא התם ומ"מ אפילו
לדבריו במבטלו בעודו היתר לא שמענו שיהא אסור כל שנתבטל בזמן היתרו.

אבל יש בכאן שני ספיקות. האחד שנוכל לומר שאין היתר מתבטל בהיתר משום דבפרק
בתרא דע"ז (דף עג) מוכח דהיתרא לגו איסורא לא בטיל וטעמא דמילתא לפי שאין
ההיתר עשוי להתבטל והכא נמי בזמן היתרו יש לדון ולומר שאינו מתבטל מתי מתבטל
לאחר איסורו ונמצא זה מבטל איסור לכתחלה והספק השני דלמא פי אמרינן לפני זמנו
בששים ה"מ לאוכלו קודם הפסח משש שעות ולמעלה אבל לאוכלו תוך הפסח הוא חוזר
וניעור ושני ספיקות אלו מתבררות מדתנן בפרק בתרא דכלאים (משנה א') צמר גמלים
וצמר רחלים שטרפו זה בזה אם רוב מן הגמלים מותר ואם רוב מן הרחלים אסור ומותר
דקאמר היינו לערב עמהן צמר ופשתים ומהא שמעינן שהיתר בהיתר מתבטל וש"מ פיון
שנתבטל שוב אינו חוזר וניעור: ולפיכך נראה לי להלכה שפיון שאין באותו חטים
המבוקעות אחד מששים שמותר לטחון הפל קודם הפסח ולאכול בפסח אבל למעשה לא
מלאני לפי להקל בכך אלא בררו אותן והסירו אותן המבוקעות מהן והשאר מותר,
ולענגן חטין שבבתיכם נראה שמותר לטחנו קודם הפסח ולשהותן בפסח אבל לא לאכלן
ולמכרן לנגרים נמי שרי שלא אסרו פן אלא בדבר שאין איסורו מוכיח מתוכו אבל
בכגון זה שרשומן ניפר ונתפרסם בעירכם מסתברא דשרי: נח החכם הנכבד נר"ו
פכתת עתה מקרוב עבר אדם אחד ואירס מינקת חבירו.

שנתארמלה ונתנה האשה ההיא הולד ההוא למניקה ובשבועה ונתחזק והביא המאוס
ההוא שהרשב"א ז"ל השיב בתשובה שמקצת רבותיו מתירין פעין דבי ריש גלותא ויש
מקילין בדבריו ואחרים אומרים שנראה שדעת האלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל דלא ילפינן
מינה שהרי השמיטה ושפן כתב הרא"ש ז"ל וכן בתוספות דכיון דחזינו דר' מאיר אסר
קטנה אטו גדולה באיסור הבחנה הכא נמי גזרו נתנה בנה למניקה דלא הדר אטו הדרא
והא דשריא דבי ריש גלותא משום דידוע לכל דלא הדרא אבל בעלמא אתי לאיחלופי:
ועוד חזקו זה הדעת משום דחמיר איסור מינקת מאיסור הבחנה דבפ' החולץ (דף מג)
עלה דהיא דאמימר דשרא וכו' מהדר תלמודא ההיא לגבי מניקה איתמר אלמא דחמירא
מינה והילכך בההיא דלא חמירא לא גזרו במניקה דחמירא גזרו בכל אפילו עקרה
ואילונית כ"ש בהא, ע"כ תנרף דבריה: תשובה (א) דברי האוסרים עיקר ואינם צריכים
לחזק דעתם מפל שפן דבהדיא פרכינו בפרק אע"פ (דף ס:) מההיא דהיתה רדופה ללכת
לבית אביה וכו' או שהיתה עקרה וההיא דנתנה בנה למניקה אלמא פי היכי דגזרו בהא
גזרו בהא, והרב אלפסי ז"ל והרמב"ם ז"ל שהשמיטו ההיא דריש גלותא אין ספק
שדעתם הוא שאין ללמוד ממנה וכמה מעשים באו לידי בדבר זה ואסרתי ובפרט אחר
הדבר הראשון באחד מן המיוחדים שבקהל גירונ"ה ואע"פ שהיה הדבר קשה הרבה

לא הספיקה דעתי להתיר בשום פנים אע"פ שהיו רוצים לעשות בענין כמה מיני חיזוקים וכל מי שמבקש עילה להקל בזה אינו אלא פורץ גדרן של חכמים ולפיכך בנדון זה אם אין פאן אלא אירוסין בלבד כמו שגוראה מכתבכם ראוי להפרישו ממנה אבל אין כופין אותו לגרש שאע"פ שיש מי שסובר פו פיון שבגמרא פרק החולץ (דף מג) לא שנינו אלא ואם נשא יוציא אין לנו אלא בנושא אבל במאמר לא.

ונהו דעת הרמב"ם ז"ל וראוי לסמוך עליו אבל אם נשאה כופין אותו לגרש. וכתבתי זה מפני שאע"פ שבכתבך לא הוזכר אלא לשון אירוסין מצד אחר באתני זאת השאלה בעצמה וכתוב בה פלשון הזה לקח לו עשרה אנשים וקדשה בפניהם ולקחה לו לאשה, ולא ידעתי אם בא זה הלשון בדקדוק לפי שבאותה שאלה עצמה הוזכר אחר כך לשון אירוסין ואע"כ אמרתי להשיב על כל דבר ודבר, נט שאלת הרי שהיתה שנה זו בשעת הקציר שנת גשמים ולפיכך חששנו לחטים של שנה זו ובדקנום ונמצאו בהם חטים מבוקעות עד שהוציאו ציץ הנקרא גריל"י וחששנו אחר החטים של אשתקד ומצאנו בהם מהחטים המבוקעות הנזכרות אף לא נמצאו בהם כל כך כמו שנמצאו בחטים של שנה זו ולכך נסתפקנו בענין זה לפי שיש לדון ולומר שמא בחטים של כל שנה ושנה ימצא בענין זה אם יבדקו אחריהם והבקוע הזה אינו אלא מחמת לחות היוצא מן השבלים בעודו בגדיש וא"כ הווי, להו מי פירות שאין מחמיצין ויש לספק ג"כ שמא הבקוע מחמת מים הוא וגם בחטים של אשתקד נפל מים בעת הקציר ולפיכך נתבקעו וא"כ יש פאן בית מיחוש שמא בכל החטים נפל מים ואפילו אותן שאינן מבוקעות אילו היה אדם מניחם על פי חבית היו מתבקעות וא"כ לדברי הפוסקים פמר עוקבא דאמר בפרק כל שעה (דף מ') דלא תימא נתבקעו ממש אלא כל שאילו מניחן ע"פ חבית והם מתבקעות מאליהן: תשובה החטים המבוקעות איני רואה בהם צד היתר מפמה פנים, ראשונה שלתלות ולהקל שהבקוע ההוא יהיה מחמת לחות היוצא מה שבלים בעודו בגדיש והווי להו מי פירות ואין מחמיצין רחוק הוא בעיני לפי ששאלתי למי שבקיאין בדבר אם מצא פו לעולם ואמרו לא.

ועוד שאפילו הדבר פו החטים הים יהיו אסורות לדעת רש"י ז"ל והרבה מן המפרשים שהם סוברים (ב) דנהי דמי פירות אין מחמיצין נוקשה מיהא הני והכי דניק לישנא דאמרינן אין חייבין על חמוצם פרת אלקא פרת הוא דליכא אבל איסורא מיהא איכא והכי מוכחא במנחות.

(ג) ועוד דאפילו למאן דאמר דמי פירות אין מחמיצין פלל ה"מ בלא מים אבל כל שנתערב בו מים מחמיץ מיד, וכל זה גלוי וידוע אליכם וכיון שכן אפילו נאמר שהחטים הללו מחמת ליחופן התחילו לתפוח פשיתערב בהם מים בשעת לישא יחמיצו מיד שאיני מוצא חילוק בשום מקום בין נתערב מים ומי פירות פאחת או שנפלו מי פירות תחלה עד שתפחו החטים או העיסה מחמת ואח"כ נתערב בהם מים שאע"פ שאפשר לחלק בדבר פיון שלא נזכר החילוק בשום מקום אין להקל בו ולפיכך אותן חטים המבוקעות אסורות: (ד) ולענין שאר החטים שאין מבוקעות נראה בעיני דמותרות ולא מטעם ספק ספיקא לפי שאיני מחשיב לספק לומר שמא מחמת לחות עצמן נתבקעו וכמו שנתבהל ועוד שהיינו צריכים לחוש ולדון בדברי רבינו יצחק ז"ל שאומר דלא מיקרי ספק ספיקא

אֵלָא פְּשֵׁה־סְפִיקוֹת בְּאוֹת מִכַּח שְׁנֵי תַעְרוּבוֹת אַבְל מַה שְּׁמִזְקִינֵי לְהַתִּירָם הוּא שְׁהַדְבָּר מְצוּי שְׁבַעַת גְּשָׁמִים עֲלִיוֹנוֹת הַגְּדִישׁ וְתַחֲתִיתוֹ מִתַּחֲמִץ וּמִתְבַּקֵּעַ וְאִין הַמַּיִם נוֹגְעִים בְּאִמְצָעֵיתוֹ כָּלֵל וְכָל כַּה"ג לֹא תִלְיֵנוּ רִיעוּתָא בְּאִמְצָעֵית הַגְּדִישׁ וּלְפִיכָּהּ אִין רְאוּי לְהַחֲזִיק בּוֹ אִסוּר וּכ"ש שְׁנִמְצָא לְכַהֵן צָדֵק כָּלְשׁוֹן הַזֶּה חֲטִים שְׁנִגְע בָּהֶם מִיָּם אִם אִינָם לַחוֹת וְלֹא נִשְׁתַּנָּה מְרֵאִיהֶם וְהֵן קָשׁוֹת מְוָתֵר לְאֶכּוֹל בְּפֶסַח וְאִין חוֹשְׁשִׁים לְסַפֵּק אִסוּר דְּאִסוּרָא לֹא מִחֲזִקִּינוּ.

וּכ"ש שְׁיֵישׁ מִי שְׁאוּמֵר דְּבַחֲטִים שֶׁל מִצָּה נִתְבַּקְעוּ מִמֶּשׁ בְּעֵינָן אַע"פ שְׁאִינֵי מִסְכִּים לְזֶה דְּאִדְרַבָּה בְּפֶרֶק בְּתָרָא דַע"ז (דָּף סה): מוֹכַח דְּחִטֵּי אֲגַב צִירִיָּהּ בְּמִבְּוֹקְעוֹת דְּמִיָּין וּמ"מ מְכַל אֵלוֹ הַטְּעָנוֹת שְׁפַתְבִּתֵּי שְׁאִין מְבּוֹקְעוֹת מְוָתֵרוֹת: (ה) וְלַעֲנִין אִם מְוָתֵר לְטַחֲוֹן כְּאַחַת הַחֲטִים הַמְּבּוֹקְעוֹת עִם שְׁאִינֵן מְבּוֹקְעוֹת אִם יֵשׁ לַחוֹשׁ לְזֶה (ו) מְפָנֵי שְׁאִין מְבַטְלִין אִסוּר לְכַתְּחִילָה אוֹ, נִקַּל בְּזֶה מְפָנֵי שְׁמַה־שְׁאֲמָרוֹ אִין מְבַטְלִין אִסוּר לְכַתְּחִילָה אִינוּ אֵלָא מְדַרְבְּנֵן בְּעֵלְמָא הַנִּי יוֹדֵעַ שְׁהֲרָאָב"ד ו"ל סוֹבֵר דְּהָא דְּאִמְרִינוּ אִין מְבַטְלִין אִסוּר לְכַתְּחִילָה מְדַאֲוִרִיתָא הִיא וְגַמֵּר לָהּ מְדַאֲמְרִינוּ בְּפֶרֶק גִּיד הַנְּשָׂה (דָּף צח) דְּנִרְוֵעַ בְּשִׁלְהּ חִידוּשׁ הוּא כְּלוּמֵר מַה שְׁהַתִּירָה תוֹרָה לְבַשְׁלוֹ כְּאַחַת וְלְהַתִּיר אִסוּרוֹ וְכַדְאִיתָא הֵתָם.

וּמ"מ אֲפִילוּ לְדַבְּרֵי בְּמִבְּטָלָה בְּעוֹדָה הֵיתֵר לֹא שְׁמַעְנוּ שְׁיֵהָא אִסוּר כָּל שְׁנִתְבַּטַּל בְּזִמְן הֵיתֵרוֹ. אַבְל יֵשׁ בְּכָאן שְׁנֵי סְפִיקוֹת: הָאֶחָד שְׁנוּכַל לֹמֵר שְׁאִין הֵיתֵר מִתְבַּטַּל בְּהֵיתֵר מִשׁוּם דְּבְּפֶרֶק בְּתָרָא דַע"ז וְדָף עג) מוֹכַח דְּהֵיתֵרָא לְגוֹ אִסוּרָא לֹא בְּטִיל וְטַעֲמָא דְּמִילְתָא לְפִי שְׁאִין הֵיתֵר עֲשׂוּי לְהַתְבַּטַּל וְהָכָא נָמִי בְּזִמְן הֵיתֵרָן יֵשׁ לְדוֹן וְלֹמֵר שְׁאִינוּ מִתְבַּטַּל מְתִי יִתְבַטַּל לְאַחַר אִסוּרוֹ וְנִמְצָא זֶה מְבַטַּל אִסוּר לְכַתְּחִילָה.

וְהַסְפֵּק הַשְּׁנַיִ דְּדִילְמָא כִּי אִמְרִינוּ דְּלִפְנֵי זְמַנּוֹ בְּשִׁשִּׁים ה"מ לְאֶכּוֹל קוֹדֵם הַפֶּסַח מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וּמַעֲלָה אַבְל לְאֶכּוֹל בְּתוֹךְ הַפֶּסַח אִיכָּא לְמִימַר שְׁאֵע"פ שְׁנִתְבַּטַּל קוֹדֵם הַפֶּסַח בְּתוֹךְ הַפֶּסַח הוּא חוֹזֵר וְנִיַּעוֹר.

וּשְׁנֵי סְפִיקוֹת הֵלְלוּ מִתְבַּרְרִים מִדְּתַנּוּ בְּפֶרֶק בְּתָרָא דְּכִלְאִים (ז) צְמַר גְּמִלִים וְצְמַר רַחֲלִים שְׁטַרְפֵּן זֶה אִם רֹב מִן הַגְּמִלִים מְוָתֵר וְאִם רֹב מִרַחֲלִים אִסוּר מְחַצְּהָ עַל מְחַצְּהָ אִסוּר וְכֵן הַפְּשָׁתָן וְהַקְּנָבוּס שְׁטַרְפֵּן זֶה בְּזֶה אִסוּר וְכו' כְּלוּמֵר אִסוּר וּמְוָתֵר לְעַרְבַּ עֲמָהֵן צְמַר וּפְשָׁתִים.

וּמַהָּא שְׁמַעִינוּ שְׁהֵיתֵר בְּהֵיתֵר מִתְבַּטַּל וּש"מ כִּינּוּן שְׁנִתְבַּטַּל שׁוּב אִינוּ חוֹזֵר וְנִיַּעוֹר לְפִיכָּהּ נִרְאָה לִי לְהַלְכָה שְׁכִינּוּן שְׁאִין בְּאוֹתָן חֲטִים הַמְּבּוֹקְעוֹת אַחַד מִשִּׁשִּׁים מְוָתֵר לְטַחֲוֹן הַכֹּל קוֹדֵם אַרְבַּעָה עֶשֶׂר וְלְאֶכּוֹל אַבְל לְמַעֲשָׂה לֹא מְלֹאֲנֵי לְבִי לְהַקַּל בְּכָּהּ אֵלָא בְּרָרוּ אוֹתָן וְהִסִּירוּ מֵהֶן הַמְּבּוֹקְעוֹת וְהִשְׁאָר מְוָתֵר.

(ח) וְלַעֲנִין חֲטִים שְׁבַבְתִּיהֶם נִרְאָה שְׁמוֹתֵר לְטַחֲוֹן קוֹדֵם הַפֶּסַח אַבְל לֹא לְאֶכּוֹל. וְלְמַכְרָם לְנִכְרֵי נְמִי שְׁרֵי שְׁלֹא אִסְרוּ כֵּן אֵלָא בְּדַבָּר שְׁאִין אִסוּרוֹ מוֹכִיחַ מִתּוֹכוֹ אַבְל כְּגוֹן זֶה שְׁרֵי־שׁוּמָן נִיכָר וְנִתְפָּרֵס בְּעִירְכָם מִסְתַּבְּרָא דְּשָׁרִי: ** (עִי' לַעֲיִל סִימָן נ"ז תְּמַצָּא כְּזֶה): ** ס שְׁאֵלְתָּ יְבֻמָּה שְׁנִפְלָה לְפָנֵי יְבָם קָטָן וְתוֹבַעַת מְזוֹנוֹת וְאֵבִי בַעֲלָהּ הַמַּת אוּמֵר לָהּ שְׁהוּא רוֹצָה לְזוֹן אוֹתָהּ בְּבִיתוֹ וְהִיא אוּמֵרָת לֹא כִי אֵלָא תֵּן לִי מְזוֹנוֹת בְּבֵית אַבָּא וְעַל זֶה הוֹצִיאָה עַל יְדֵי הַחֲצֵר הַמְּטַלְטְלִים שְׁנִמְצָאוּ בְּבֵית בַּעֲלָהּ כְּדִי שְׁתּוֹזֵן וְתַתְּפָרְגֵס מֵהֶם

ובקששת ממני שאעמידך על דעתי אם עשתה זאת כדין וכשורה או אם ראוי למחות בידה: תשובה אין ספק שראוי למחות בידם שאבי המת נוהג עמה כשורה ולפנים משורת הדין דהא קי"ל בפרק החולץ (דף מב) דנפלה לפני יבם קטן אין לה מזונות מ"ט משמיא קנסוה ולפיכך די לה במה שאבי המת מתחסד עמה לזון אותה בביתו ואם היא משתדלת להוציא מטלטלין מבית ובעלה כדי שתהא נזונית בביתה ראוי למחות בידה: סא שאלת הגביר י"א יבמה שאינה רוצה לחלוץ ולא להתניבם מהו דינה ש (א) תשובה ש דכותבין אגרת מרד על שומרת יבם הילכך הרי זו דינה כדין המורד שמכריזין עליה ארבע שבתות ואח"כ אם לא רצתה להתניבם הפסידה כתובתה אלא שמשהין אותה שנים עשר חדש דאי בעיא למיהדר תהדר ולאחר זמן זה אע"פ שהפסידה כתובתה (ב) נראין הדברים שכופין אותה בנדוי ובכפיות אחרות עד שתרצה לחלוץ או להתניבם לפי שהיבם מענכב מלישא אשה מתמתה כדאמרין בפרק אע"פ (דף סד) כמה דאגידה ביה לא יתבו ליה אחריתי וכך נראין דברי הרמב"ם ז"ל: סב גביר נשא י"א ראובן הוא מפורסם בכל המקומות בערי אפיא אשר ישב בהם פי הוא איש רע חוטא בחמורות וכ"ש בקלות ועובר עבירות בפרהסיא ונתן עיניו בלאה ונרא פי לא יוכל לפתותה וילך לשור מושל ונדר אליושחזד והשר לחמדת השחזד נשא פניו והכריח העניה היתומה להתקדש ולהנשא לו עד פי גבר האונס וההכרח שבשעת הקדושין הנה מחזיק ביד הנערה שתקבל הקדושין מיז הכליעל הנזכר והיא צועקת במר נפשה הושיעה הושיעה אדוני ולא הועיל לה.

והאיש הכליעל הנה הנה יושב בעיר אחת פי שם ביתו וקדש היתומה הנזכרת בעיר אחרת סמוכה לעירו כמו שתי פרסאות ומיום הקדושין הנזכרים ואילך לא קבע דירתו במקום ידוע אלא הולך נע ונד גולה מעיר לעיר והוא יושבת מענדה עד היום הנה בעירה והקהל אשר היא דרה ביניהם אחר הקדושין שנה אחת ויותר הספיקו ביניהם ועשו תקנה שיתנהגו בכל דיניהם וענייני משפטיהם על פי ספרי הרמב"ם ז"ל בכל מה שכתוב בספרו בין בהיתר בין באיסור בין בדיני ממונות בין בענייני קדושין וכתובה וגישין.

והכליעל הנזכר אחר שקידש היתומה הנזכרת פזר ואבד כל אשר ליתומה הנזכרת והניח אותה ערומה וצרויה באלמנות חיות וילך בשרירות לבו הרע ויבא בכפר אחד ונתן עיניו באשה בעולת בעל וזנה עמה ויוציאה מתחת יד בעלה באונס נכרים ופרוצים והיא היום ברשותו מחזיק ברשעתו והכליעל הנזכר תפוס היום ביד המושל בעיר על דבר מה.

ולאה אשתו שראתה פי כלתה אליו הרעה מאת האדון צעקה לפניו ותבך ותתחנן לו להוציאה מרשותו מטעם שאומרת מאיס עלי ומושל העיר כמתודה וכאשם על האונס שאנסה מתחלה עתה חפץ להוציאה מתחת יד הנבל הנזכר אם ימצא פתח ומקום להוציאה בדיני ישראל וראובן הכליעל אינו רוצה לגרשה ומשיב (א) פי טענתה שטוענת מאיס עלי שהיא סברת יחיד ושאר הגאונים והפוסקים לא פסקו כן.

ולאה משיבה על זה שפדאי הוא הרמב"ם ז"ל לסמוך עליו באדם רשע כגון זה בעל מעשים רעים ומגונה בכל מדותיו כל שכן שאחר שבעיר שהיא יושבת בה עשו תקנה להתנהג על פי הרמב"ם ז"ל אין לזוז ממה שכתב.

וראובן הנזכר משיב שהוא אינו דר בעיר הנזכרת ושאינו נכלל בתקנותיהם ואין פח לבני אותה העיר לכופו להתנהג על פי תקנותם כל שכן שהתקנה הנזכרת נעשית אחר שנתקדשה לו.

ולא משיבה שהואיל והיא דרה במקום שהוא על דעת מנהגו ותקנות אותה העיר שעשו ושעשו נשאה מתחלה וכיון שהוא אינו יושב במקום קבוע והיא יושבת בעיר שלה הרי הוא נחשב פאנשי אותה העיר בכל תקנותיהם ובקשת ממני גביר נשא י"א שאעמידה על דעתי אם יוכלו אנשי המקום לכופו לתת גט ע"פ תקנתם הואיל ותולין עצמן באילן גדול ועוד כי זה השוטה עשה שלא פהוגן שאין משיאין את האשה אלא לדעתה והוא לקחה באונס ובהכרח ומן הדין הוא אשר גמולו ישוב בראשו: תשובה (ב) אם נתקדשה באונס כמו שפכתה הדבר ברור שאין קדושי קדושין וכדגרסינן בפרק ח"ה (דף מח) אמר אממר תלוייה וקדיש קדושיה רב אבי אמר אשה נדאי לאו קדושיה קדושין הוא עשה שלא פהוגן לפיכך עשו בו שלא פהוגן אמר ליה רבינא לרב אשי תינח דקדוש ככספא קדיש בביאה מאי איכא למימר אמר ליה שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות.

ולפיכך אם נתקדשה באונס כמו שפכתה אין ספק שאין קדושיה קדושין אבל אם נתקדשה ברצון שנקוף את בעלה לגרש מפני שהיא אומרת מאיס עלי וכדעת הרמב"ם ז"ל בכינצא בזה מיראי הוראה אני לפי שראובן הנזכר בשעה שקדש לא היה מאנשי אותה העיר (ג) והרשות היה בידו להוציא את אשתו מעיר לעיר כינצא בה ולפיכך אין פח ביד אנשי אותה העיר לכופו להתנהג בתקנותיהם סג עוד שאלת ראובן גירש את לאה אשתו והגט שהוא היה פסול או שנמסרה עליו מודעא ונתבטל הגט והיו סבורין העולם שהגט שהוא היה פשר.

ובתוה ג' חדשים סמוך לנתינת הגט הנזכר נתקדשה לשמעון ואחר שנתקדשה לשמעון יצא קול בעיר שהגט שהוא היה פסול או מצד מסירת המודעא או מצד פסול אחר וראובן בעלה אמר שאין קדושין של שמעון קדושין מפני שהגט שהוא אינו גטמהטעמים שפכתתי ואינה צריכה גט משמעון לפי שאין קדושין תופסין באשת איש וב"ד העיר מסופקים אם תצא מזה ומזה אחר שנתקדשה לשני ואולי בא עליה אחר הקדושין אע"פ שאין לבו גס בה אם חוששין לזה ותהיה אסורה לראובן: תשובה אם נודע בבירור שהגט היה בטל אינה צריכה גט משני פדתנן בפ' האשה רבה (דף צב) אמרו לה מת בעליך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו ואמרין עלה בגמרא דכיון דלא עבדא איסורא לא קנסיה רבנן והכא ליכא למיחש שמא בא עליה דהא אפילו לב"ה דאמרי הן הן עדי ייחוד הן עדי ביאה מודו בנתגרושה מה האירוסין דלא אמרינן הן הן עדי ייחוד הן עדי ביאה וכל שכן היכא דליכא עדי ייחוד כלל ולפיכך אם הדבר ברור שהגט בטל אינה צריכה גט משני ומותרת לראשון אבל אתם צריכים לדקדק בדבר זה הרבה שיש מודעות שהם פסולות מן הספק ולא מן הנדאי וכל כינצא בזה צריכה גט משניהם ואסורה לראשון: סד שאלתני אחי י"א מי שיש לו שטר חוב על חבירו אם יכול להקנותו לאחר בשום ענין שלא יוכל המוכר לחזור ולמחול אותו.

ולפי שפכר עמדת על מה שפכתו הראשונים ז"ל בזה איני מאריך עמה אבל אכתוב דעתי (א) הוי יודע שדעתי נוטה לדברי ר"י בעל התוספות ז"ל דבמעמד שלשתן אינו יכול

לחזור ולמחול אותו וכמו שפתי בחדושי בסוף שנים אוחזין ומה שחלק עליו הרמב"ן ז"ל לא נדחק בכך אלא כדי לתת טעם להשמטה של הרב אלפסי ז"ל כמו שתראה בחדושיו בפ' האיש מקדש ומה שהביא סעד לדבריו מדאמרין בפ"ק דקדושים (נ"ח ח) קדשה במשכון מקודשת ואוקימנא התם במשכון דאחרים וההיא דאמר אינה מקודשת בשום ענין לא שנינא לה אלא במשכון דידה אינה מכרעת דדילמא קמ"ל דבמשכון אפילו שלא במעמד שלשתן (ב) ועוד דמעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתו של לנה כמו שאכתוב בסמוך בס"ד ואילו במשכון מהני אפילו בעל פרחיה ולפיכך אני נוטה לדברי ר"י ז"ל.

(ג) וכל שכן בשטרות שלנו שאנו רגילין לכתוב שעבוד לנה למלנה ולבאי פחו שאני סובר פדברי הראב"ד ז"ל מההיא דאמימר בסוף פ"ק דגיטין (נ"ח יד) שאם כתב לו הלנה בפירוש אינו יכול למחול: ואע"פ שהרמב"ן ז"ל הקשה עליו דאי איתא לא משפחת לה לאמימר בשום חוב בעולם שיהא יכול למחול דהא אממר נעשה כאומר קאמר ולכל העולם אתה יכול לומר פן ואי הני קשיא דשמואל אדשמואל דאיהו הוא דאמר הקא משמיה דכל במעמד שלשתן קנה ואיהו גופיה אמר דחזר ומחלו מחול זו היא קושיותו ז"ל וכמו שכתב בחדושים ואינה קושיא אצלי דע"כ פי קאמר אממר נעשה כאומר לו משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך לאו פלגא הוא לכל מאן דאתי מחמתיה דהא נדאי מעמד שלשתן לא מהני אלא מדעתיה דלנה ואע"פ שיש מסתברין לומר דאפילו על פרחיה מדאמרין בכרך מי שמת (נ"ח קמט) גבי איסור גיורא אי במעמד שלשתן אי שלח לי לא אתינא מפלל דאי אתא מהני ליה בעל פרחיה אינה ראיה של פלום וכבר דחוה בשתי ידים דלאו משום שיקנה בעל פרחיה אי אזיל אלא דנהנה אמר ליה החזר לי פקדוני אי לא בעי לאודוי ועוד דנהנה פסיפא ליה מילתא אלא עיקרו של דבר דבמעמד שלשתן לא קני אלא מדעתו של לנה: וראיה לדבר מדקאמר רב אחי התם בפ"ק דגיטין (נ"ח יד) דטעמא דמעמד שלשתן דקנה משום דבההיא הנאה דקא משתניא ליה מלנה ישנה למלנה חדשה גמר ומשעבד נפשיה ובנדאי דהוא טעמא לא שייך אלא מדעתו דלנה אבל בע"כ לא.

ואע"ג דהוא טעמא לא קאי במסקנא אפ"ה רב אחי הנה קים ליה בגוונא דמעמד שלשתן טפי מינן ואמימר ורב אחי בטעמא פליגי ולא בדינא הילכף על פרחיה פי קאמר אממר נעשה כאומר לו משתעבדנא לך ולכל מאן דאתי מחמתך ה"ק לדידי ולכל מי שתהא ממחה אותו אצלי מדעתי דאי אפילו בע"כ קאמר הווי פליגי אממר ורב אחי בדינא ולא בטעמא בלחוד ואין זה משמע הסוגיא פלל אלא נדאי משמע דכל מאן דאתי מחמתך מדעתי קאמר ולישנא קמא נקט תלמודא משום דאמסקנא לא קאי וכיון שדחינו קושיותו של הרמב"ן ז"ל ונדבר ברור וסברא מכרעת אנו סומכים על דברי הראב"ד ז"ל שפבר הספימו גדולי האחרונים ז"ל בדבר: סה פתבת ראובן הדר בפירפנייא"ן עם אשתו ובניו והלך לו הוא לבדו בעיר מאורק"א ושם התנה עם הקהל להיות שליח צבור להם בשטר ועדים ונשבע שבועה חמורה וקבל על עצמו בפני הזקנים שיהא מוחרם ומגודה אם לא יקיים תנאו והתחיל במלאכתו והתפלל להם חדש או חדשים והתירו לו פסת יד והעניקוהו בממון ואח"כ בקש מהם שיניחוהו לצאת משם להביא אשתו ובניו עמו שם

וישבע להם שנית שבוועה חמורה על דעת רבים וקבל על עצמו שיהא מגודה ומותרם לכל ישראל אם.

זו מן ברצלונ"ה ללכת לשום מקום בעולם עד שתבא אשתו אל ברצלונ"ה ומשם יבוא למאירורק"ה וכך יצא ממאירורק"ה ובא לברצלונ"ה ומברצלונ"ה בא הנה פירפיניא"ן לביתו ולא שת לבו לשבועותיו וחרמיו: ועתה שאול שאלו בני קהל פירפיניא"ן להרחיק ולהרים מכשול אם יחוייבו להבדל ולהתרחק מראובן זה פדין מגודה ומותרם אם לא.

וכתבת גבירנו י"א שגפלה: מחלוקה בזה בין החכמים אשר שם. שמהם אומרים שצריך להתרחק ממנו פדין כל מגודה ומותרם שהחרימוהו ב"ד על דבר שנתחייב להחרימו אחר שקבל על עצמו פן אם יעשו פה ועבר ועשה והביא ראיה ממה שאמרו ו"ל פרק אלו הן הגולין (דף יאי) אמר רב יהודה אמר רב נדוי על תנאי אפילו מעצמו צריך הפרה דכתיב יחי ראובן ואל ימות וכו' כדאיתא התם אלמא נדוי שקבל אדם על עצמו אם לא יעשה או אם יעשה פה ועבר הוי נדוי נדוי גמור.

ודינו כמגודה לכל אדם. ויש חולק ואומר דכל קבלת חרם ונדוי קודם מעשה הן על דבר מצוה הן על דבר הרשות הן קבלת יחיד הן קבלת צבור אינו אלא כעין שבוועה שהם מחוייבים לקבל אותו דבר דומיא דאלה דצדקיהו דכתיב וביאהו באלה וקרו ליה שבוועה וכן בשאול כדאיתא בשבועות אלמא אלה דקודם מעשה אינו אלא שבוועה אבל לא שיהיה העובר כמגודה להתרחק ממנו דלא עדיפא קללת צבור בחרם וארור מארור שאמר משה ע"ה מפי הגבורה על אשר לא יקים את דברי התורה ולא עלה על דעת שמי שיעבור על אחת מכל המצוות שיהא מחוייב להתנהג עמו פדין מותרם אלא שהוא מצוה לנדותו וכן דרף רז"ל כשיאמרו על מי שיעשה פה יהא בנדוי שאם עשה אין דינו כמגודה רק כמחוייב נדוי כאמרים (קדושין דף פח) הקורא לתבירו עבד יהא בנדוי ואמרו עד היכן גלגול שבוועה דאמר ליה עבד אמה ומקשינן האי שמותי, משמתינן לנה אלמא יהא בנדוי דקאמרי היינו חייב נדוי אבל לא שיהא לו דין מגודה עד שינדוהו אחרי עברו לפי שאין דין נדוי ראוי לחול קודם מעשה וכן ב"ד כאשר יראו להחרים סתם על מי שישטעון שקר מחייבים הנתבע שיקבל בשמתא סתם אם לא יודה: חייבו פמו שפא בספרי הראשונים היחשב שמי שימצא שקר בדבריו אחרי כן שיהא דינו כמגודה אחרי כן להתרחק ממנו זה לא שמענו ולא הוגד לנו: וחזק עוד דבריו ממה שכתב הרשב"א בתשובה שהמנהג הוא בהנהגת קהלות פירפיניא"ן שמחרימים על הפסים וכל שאר תקונים ויש שעוברים פמה פעמים ואין נוהגים על העובר פדין מגודה ומותרם.

וכתב הוא ו"ל בתשובתו שפיון שנהגו פן אנו תופסים ההנהגה כהלכה מכל זה דן החולק לומר דנדוי קודם מעשה אינו אלא כעין שבוועה בל לא שהעובר יהא כמותרם. וכתב עוד דאע"ג דבצבור היכא שהתנו ביניהם וקללו בגזירתם שיהיה דין העובר כמגודה שאז יחוייב בנדאי להתנהג עמו ולהבדל ממנו פדין מגודה זהו מדין קבלתם לפי שפך קבלו וגזרו על עצמם ואין להם להחל דברם ואעפ"כ נראה שפני צבור אחר שלא קבלו עליהם פכה שאין להם להתנהג עם העובר הזה פדין מגודה וא"כ הוא איפא למימר גבי יחיד שאפילו קבל על עצמו בפירוש שאם יעשה פה יהא דינו כמגודה ומותרם לכל ישראל ועבר ועשה שאינו פן לגבי דין דלאו כל כמיניה לאסור עלן ד' אמות דיליה ושאר

דברים מדין קבלתו ולפיכך בנדון זה אין עלינו להתנהג עם ראובן זה פדין מנודה שלא קבלו דבר עלינו והוא בעצמו פן ומעשה דיהודה נמי הכי הנה שהוא קבל על עצמו לעמוד בנדוי ולפיכך אע"פ שהיה קודם מעשה הנה מחייב לנהוג במה שקבל אבל לחייב אחרים מצד קבלתו אין לנו.

אלו דברי החולק: ואע"פ שיצדעתי שאינה צריה לדעתי ומה ידעתי ולא תדע להשלים רצונה אכתוב לה מה ששנאה בעיני. דעתי גם אני פדברי החולק הזה אבל לא בכל דבריו לפי שאיני מחלק בנדוי קודם מעשה לאחר מעשה (א) דודאי פשם שיש רשות לצבור או לב"ד לנדות אחר מעשה פה יש להם רשות לנדות קודם מעשה דמאי שנא והא אמרינו בפרק אלו מגלחין (דף טז) ומנא לן דמפקרינו נכסי דכתיב וכל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו וכי היכי דמפקרינו נכסי קודם מעשה אם ועבור על גזירתם ולא עוד אלא שמחייבים אותו מיתה כמו שראינו שהמית יהושע לעכו, ושאול שאמר מנת יומת יהונתן כ"ש שהו יכולין לגזור עליו נדוי וזו נדאי אינה מדין קבלה שהיא יתחייב מיתה עליה (ב) אלא פה הוא דינו של חרם שהחרים מלך ישראל או סנהדרין במעמד רוב ישראל שהעונף עליו מתחייב מיתה וכיון שקונסין אותו מיתה כל שפן שרשאין לנדותו קודם מעשה ולא מדין קבלה ואף ב"ד ואנשי העיר כיון שהם רשאין להחרים נדאי שהחרם חל עליו קודם מעשה ולא מדין קבלה אלא שהחרם שלהם חל על כל שחייבים לילך בתקנתם ודברי הרמב"ן ז"ל מפורשין פן במשפט החרם שחבר.

וכל מה שהביא החולק ראיה לדבריו מצדקתה ושאול ומקבלת התורה בארור מהנהגת הקהלות שאין נוהגין פדין מוחרם עם מי שעובר על החרם וכן חרם סתם שמחייבים ב"ד קודם ומעשה נראה לי שיש לי לכל אלו דעת אחרת משום דמסקינן בסוף שבועת העדות דף לו) באלה שאין עמה שבועה ושבועה שאין עמה אלה כאלה שיש עמה שבועה וכיון שפן המקלל עצמו אם יעשה דבר פלוני הרי הוא מחייב שלא לעשותו ולפיכך כל שהזכיר לשון ארור או לשון חרם ונדוי קודם מעשה יש לספק בו ולומר שלא נתפנון בו לחרם ונדוי אלא לאסור אותו דבר על עצמו ולפיכך אע"פ שקבלו כל התורה באבוב אין נוהגים פדין מוחרם עם מי שעובר עבירה אחת לפי שלא נתקבלו אלא לקבלה והיינו דאמרינו החרם בפרק שבועת העדות (דף לו) ארור בו נדוי בו קללה בו שבועה פלומר שמבארים אותו בכל ענין וענין כפי מה שמוכחת פוננת הענין: ולפיכך דעתי פדברי החולק בזה שקדם (ג) שחרם שמטילין צבור קודם מעשה אינו א אלא לאסור אותו דבר אבל לא שיהיו חייבים לנהוג עמו פדין מוחרם (ה) לפי ושפיון שבקצת חרמות הן רגילין לפירוש שכל העונף יהא דינו פדין מוסרם ומנודה הא משמע דכל שלא פירשו פן אין דעתם אלא לאסור אותו דבר ולא להטיל חרם ונדוי אע"פ שהו רשאין בכך ונהרי זו פאותה ששנינו סתם נדרים להחמיר ופירושו להקל פלומר שאע"פ שפן הסתם הנה ראויה להחמיר ולנהוג עם העונף פדין מוחרם וכמו שנסתפק בזה הרשב"א ז"ל בתשובתו אעפ"כ כיון שלא נהגו לנהוג עמו, פדין מוחרם ולא עוד שבמקצת חרמים שלהם הם מפרשים שכל העונף יהא מוחרם ומנודה הרי הם כמפרשים שכל שלא פירשו פן אין מתפוננים אלא לאסור אותו דבר הא אם פירשו חל נדוי שלהם ולא מדין קבלה שהרי אפילו על אותם שלא קבלו עליהם הוא חל (ה) הילכך בנדון זה כיון שדברי ראובן זה

מוכיחים שלא לאסור על עצמו הדבר אמר פן שהרי פירש ואמר שיהא מותרם ומגודה לכל ישראל וקי"ל שאדם יכול לנדות עצמו פדמוכחא ההיא דיהודה ואמרין נמי בנדחים תלמיד חכם מגדה לעצמו נדויו נדוי.

וכי תימא דלאו פל פמיניה לאסור עלינו ארבע אמות דידיה ושאר דברים בשביל קבלתו, ליתא (ו) דכי אמרינו מגודה לתלמיד מגודה לרב מגודה לעיר אחרת מגודה לעירו דוקא בתלמיד שגדה לכבודו אבל במילי דשמאי מגודה לכל ישראל פדמסקינו התם בפרק אלו מגלחין (דף טז) דאין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה'.

נהרי ראובן זה למילי דשמאי נדה עצמו פלומר שאם יעבור על שבועתו שיהא מגודה וכיון שעבר נדויו נדוי: ומה שפכתת עוד אם מתירין אותו שלא ברשות נאמני קהל מאיורק"א שלזכותם ולהנאתם ובפניהם ובפני זקניהם קבל פן או דילמא דכיון שהחכם הזה לא היה רק קנס שקנס על עצמו וכבר עבר מצו למישרי ליה.

מסתברא דמתירין אותו מהא דגרסינו בפרק השולח (דף לה) וליחוש דילמא אזלא לגבי חכם ושרי לה והקשו שם והיכי איפא למיחש ל להכי והא קי"ל (ז) המגדר הנאה מחבירו בפניו אין מתירין לו אלא בפניו והיכי שרי ליה חכם ותירצו שלא אמרו אלא המגדר הנאה מחבירו או שנשבע להנאתו פגון שבועת צדקיהו לנבוכדנצר ונדרו של משה ליתרו דאמר ל הקב"ה במדין נדרת לך והתר נדרך במדין אבל פאן שנאסרו כל פירות שבועונם עליה אין פאן הנאת יתומים באיסורם ולא צרכם שפינו שנשבעה נשבעה ואפילו בזה להחזיר ממון להם איסורא במקומו עומד לפיכך מתירין לה אפילו שלא בפניהם ע"כ.

נהרי נדון זה פיוצא בו וכ"ש שראיתי בטוקס כתב ששלח אניוסף חפים דמאיורק"א לנשא אנבונפו"ש אלפכ"ש שהאצילים נאמני הקהל מסכימים בכל אשר יסכים הוא בענייני ראובן הנזכר: ולענין אם צריך שיעמוד בברצלוני"ה וינהוג שם איסור פיימים שנהג היתר מסתברא דלא צריך (ח) לפי שפינו שנשבע שלא יזוז מברצלוני"ה בשעה שזו משם (ט) בלבד הוא שעבר שהרי לא נשבע שיעמוד שם אלא שלא יזוז משם אבל מ"ע יש לספק ולומר שלא להתיר נדויו עד שיינהוג נדוי שלשים יום פינון שהקל בו ועבר עליו אלא א"כ יראה למתירים שהיה שוגג בזה ולא היה סבור שיהא חייב לנהוג פדיו מגודה וא"כ אפילו אם יקבל עליו נדוי ראוי להתירו לאלתר.

ובעיקר שבועת תנאו ג"כ נראה שאפשר להתירו אחר ש קהל מאיורק"א חפצים בו וכ"ש שהרשו הנשא אנבונפו"ש על ענינו ולפיכך ש לא להתירו מדעת הנשא הנזכר: סו פכתת מקנה שהוא נובע שהוא מענין ולא נמדד אבל הוחזק להיות בו מ' סאה וטבלו נשים בתוכו ולמחרת נמדד ונמצא מלא פשיעור מכוןן אם עלתה להם טבילה פי יש אחד מרבני הארץ שאמר לאשה שטבלה בתוכו שהיה מחשיב אותה לנדה אם לא תחזור ותטבול ורוח מבינתה יענה אם עלתה לה טבילה ואינה צריכה לחזור ולטבול: תשובה פפי מה שהונחה השאלה הדבר פשוט שאינה צריכה לחזור ולטבול דמאי אמרת העמד, טמא על חזקתו אדרבה (א) העמד מקנה על חזקתו פינון דלא אתילידא ביה ריעותא דאדרבה נמצא שלם ודבר זה פשוט ומפורש בריש נדה ובשאר מקומות בתלמוד עד שהוא כל כך פשוט שאין ראוי להאריך בו.

אָבֵל אַנִּי נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בְּטַעֲנוֹת הָאוֹסֵר וְכָתוּב בָּהֶם שְׂאוֹתוֹ מִקְּנוֹה פְּעָמִים שְׂמִימִיו עוֹלִין פְּעָמִים שְׂמִימִיו מִתְּמַעֲטִין וּלְפִיכָּךְ יֵשׁ לָנוּ לֹמֵר שֶׁהִיָּה חֶסֶר בְּשַׁעַת הַטְּבִילָה וְאַח"כּ עֹלָה לְפִי שֶׁהִיא בְּחֻזְקַת טוֹמְאָה עַד שְׂיִנְדַּע לָךְ בְּמָה נִטְהַרָה.

וְכַתֵּב ג"כ וְאִין לֹמֵר דְּלָא בְּעִינֵן מ' סָאָה רַק גּוֹפּוֹ עוֹלָה בָּהֶם מֵאַחַר שֶׁהוּא נוֹבֵעַ כְּדַתְנִיא הֶתֶם מֵעֵינֵן הַמְּטַהֵר בְּכָל שֶׁהוּא דְהֶתֶם דְּנֻקָּא מִחֻטִּים וְצִנּוּרוֹת אָבֵל לְאַדָּם בְּעִינֵן מ' סָאָה כְּדַתְנִיא בְּפָרְק חוֹמֵר בְּקוֹדֶשׁ (דָּף כב) אָמַר רַבָּא מִקְּנוֹה שְׂחֻלְקוֹ בְּסֵל וְגִרְגוּתֵי הַטּוֹבֵל שָׁם לֹא עֲלֵתָה לוֹ טְבִילָה דְהָא אַרְעָא חִלְחוּלִי מִחֻלְקָלָא א"כ אֵינְרִי בְּמִקְּנוֹה נוֹבֵעַ אִפִּי הֵכִי אָמַר דְּעַד דְּאִכְפָּא מ' סָאָה וְאַתָּה אָמַרְתָּ שְׂיֵשׁ לְדַחוֹת אוֹתָהּ רְאִיָּה: וְאַנִּי אֵינִי מְכַנִּיס עֲצָמֵי אִי בְּעִינֵן לְאַדָּם מ' סָאָה אוֹ לֹא לְפִי שֶׁדְּבַר זֶה כְּבָר נִחְלְקוֹ בּוֹ הֲרֵא שׁוֹנִים (ב) וְאֵע"פ שֶׁהַדְּבָרִים נִרְאִין דְּאִפִּילוֹ לְאַדָּם לֹא בְּעִינֵן מ' סָאָה בְּטוֹבֵל בְּמַעֲיָן אֲלֵא שֶׁיְהִיָּה כָּל גּוֹפּוֹ עוֹלָה בּוֹ הַגְּדוֹל לְפִי גְּדוּלוֹ וְהַקְּטָן לְפִי קְטָנוֹ אֵע"פ כ"כ בְּאִיסוּר פֶּרֶת רְאוּי לְחוּשׁ לְדַבְּרֵי הַמְּחַמְרִים וְלַהֲצַרִּיף מ' סָאָה לְאַדָּם אֵע"פ שֶׁהוּא טוֹבֵל בְּמַעֲיָן.

וּלְפִיכָּךְ אַנִּי מְסַתְּפֵק בְּמָה שֶׁכַּתֵּב (ג) שְׂאוֹתוֹ מִקְּנוֹה מִימִיו פְּעָמִים עוֹלִין פְּעָמִים מִתְּמַעֲטִין וְלֹא יִדְעָתִי אִם הוּא רוֹצֵה לֹמֵר שֶׁהוּא מְוַחֲזֵק לְהִיּוֹת מִימִיו מִתְּמַעֲטִין וְלַעֲמֹד עַל פְּחוֹת מִמ' סָאָה וְאִם הוּא מְוַחֲזֵק בְּכָךְ קְרוֹב הַדְּבָר שֶׁאִין לְסַמּוֹךְ עַל חֻזְקוֹ הֲרֵא שׁוֹנֵה אִף עַל פִּי שֶׁעַכְשָׁיו ג"כ נִמְצָא שְׁלֵם וְצָרִיכָה לְחַזֵּר וְלְטַבּוֹל: וְמִנָּא אֲמִינָא לֵה מְדַאֲמְרִינוּן ב'פ' עֲשָׂרָה יוֹחֲסִין בְּקִדּוּשֵׁין (דָּף עט) (ד) אִינְתֵּמַר קִדְשָׁה אֲבִיָּה בְּדָרָךְ וְקִדְשָׁה הִיא עֲצָמָה בְּעִיר נְהָרִי הִיא בּוֹגְרֵת רַב אָמַר הָרִי הִיא בּוֹגְרֵת לְפָנֵינוּ וְשִׂמּוּאֵל אָמַר חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשֵׁי שְׂנִיָּהֶם וְכו' וְאַמְרִינוּן עֲלֵה נִימָא כְּתַנָּאי מִי מוֹצִיא מִיָּד מִי הוּא מוֹצִיא מִיָּדֵיהוֹן בְּלֹא רְאִיָּה וְהֵם אִין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ בְּלֹא רְאִיָּה דְבָרֵי ר' יַעֲקֹב, ר' נִתָּן אוֹמֵר אִם בְּרִיא הוּא עֲלִיו לְהִבִּיא רְאִיָּה שֶׁשְׂכִיב מֵרַע הָיָה וְאִם שְׂכִיב מֵרַע הוּא עֲלִיָּהוֹן לְהִבִּיא רְאִיָּה שֶׁפְּרִיא הָיָה נִימָא דב' דְּאָמַר כר' נִתָּן וְשִׂמּוּאֵל דְּאָמַר כר' יַעֲקֹב אָמַר לָךְ רַב אֲנָא דְּאֲמִינָא אֲפִילוֹ לר' יַעֲקֹב עַד כְּאֵן לֹא קְאָמַר ר' יַעֲקֹב הֶתֶם דְּאִכְפָּא לְמִימַר הַעֲמַד מְמוֹן עַל חֻזְקוֹ אָבֵל הֵכָא מִי אִכְפָּא לְמִימַר הַעֲמַד הַגּוֹף עַל חֻזְקוֹ וְקוֹי"ל כר' יַעֲקֹב וְטַעֲמָא דְּמִילְתָּא מְשׁוּם (ה) דְּכִינוּן דְּאִכְפָּא לְמִימַר הַעֲמַד מְמוֹן עַל חֻזְקוֹ לֹא אֲמִרִינוּן הַעֲמַד אָדָּם בְּחֻזְקוֹ בְּרִיא כְּמוֹ שֶׁהִיָּה מִתְּחִילָה וְאֵע"פ שֶׁעַכְשָׁיו ג"כ הוּא בְּרִיא לְפִי שְׂאוֹתָהּ חֻזְקָה עֲשׂוּיָה לְהַשְׁתַּנּוֹת שֶׁהָרִי חֻלְקֵי מְצוּי וּלְפִיכָּךְ אֵע"פ שֶׁעַכְשָׁיו ג"כ נִמְצָא בְּרִיא אִין אוֹתָהּ חֻזְקָה מְבִטְלַת חֻזְקַת מְמוֹן וְהֵכָא נָמִי אִם מִקְּנוֹה אֵה מְוַחֲזֵק לְהִיּוֹת מִימִיו מִתְּמַעֲטִין וְלַעֲמֹד עַל פְּחוֹת מִמ' סָאָה אִין חֻזְקוֹ הֲרֵא שׁוֹנֵה שֶׁהוֹחֲזֵק שֶׁיְהִיָּה בּוֹ מ' סָאָה מוֹצִיאָה הַטְּמֵא מִחֻזְקוֹ דְּאִכְפָּא לְמִימַר הַעֲמַד טְמֵא עַל חֻזְקוֹ וְאִימַר לֹא טְבֵל.

וְאִין לֹמֵר דְּלֹא יִלְפִינוּ לְהָא מִילְתָּא אִיסוּרָא מְמוֹנָא דְהָא תַּלְמוּדָא קָא מְדַמֵּי לְהוּ וְאָמַר לִימָא כְּתַנָּאי וְלֹא דְחִי לֵה מְשׁוּם טַעֲמָא דְהָא אִיסוּרָא וְהָא מְמוֹנָא אֲלֵא מְשׁוּם דְהֶתֶם אִיכָּא לְמִימַר הַעֲמַד מְמוֹן עַל חֻזְקוֹ וְהֵכָא מִי אִכְפָּא לְמִימַר הַעֲמַד הַגּוֹף עַל חֻזְקוֹ אֲלֵמָא אִי אִיכָּא לְמִימַר הֵכִי לְהֵהוּא מְדַמִּינוּן לֵה וְהֵכָא הָא אִיכָּא לְמִימַר הַעֲמַד הַגּוֹף הַטְּמֵא עַל חֻזְקוֹ וְאִימַר לֹא סְבֵל וּלְפִיכָּךְ אִם הוּא הוֹחֲזֵק לְהִיּוֹת מִימִיו מִתְּמַעֲטִים וְלַעֲמֹד עַל פְּחוֹת מִמ' סָאָה צָרִיכָה לְחַזֵּר וְלְטַבּוֹל כָּל זְמַן שְׁלֹא יִדְעָה בְּנֻדְאֵי שְׂבִשְׂעָה שֶׁטְּבִילָא הָיָה מ' סָאָה בּוֹ אָבֵל אִם לֹא הוֹחֲזֵק לְהִיּוֹת מִימִיו מִתְּמַעֲטִין כָּל כָּף שֶׁיַּעֲמְדוּ עַל פְּחוֹת מִמ' סָאָה אֵע"פ

שפּעמִים מימיו עולין פּעמִים מתמעטין אין צריכה לחזור ולטבול דהא איכא למימר אוקמיה אחזקתיה שהחזוק שהיו בו מ' סאה והא לא אתילידא ריעותא קלל.

ואע"פ שפּעמִים מימיו עולין פּעמִים מתמעטין מה בכך. ומ"מ פּשר הדבר לעיין קודם הטבילה אם יש בו מ' סאה אם לאו (ו) דאין סומכין על החזקות בדבר שהוא אפּשר להתברר מדאמרין בפ"ק דפסחים (דף ד') בעו מיניה מרב נחמן בר יצחק המשפיר בית לחבירו בארבעה עשר חזקותו בדוק או אין חזקותו בדוק למאי נ"מ דליתיה להאריז ולשילוי לאטרותי להאי מאי וכו' אלמא דכל היכא דאיתיה קמן שייילינן ליה: ומה שפּתב עוד האוסר כי פּשנמדד אותו מקנה ברום מימיו לא נמצאו רק עשר אצבעות ב' טפחים נחצי ואי אפּשר שבל גופה עולה בהן אלא א"כ פּניה וגופה כבושות בקרקע ואיכא משום חציצה דבעינן שיהא המים בינה ובין הקרקעית דתני הסם חומר בקודש מבתרומה שפּטבילין כלי בתוך כלי לתרומה אבל לא לקודש ומפרש בגמרא טעמא מפני שברו של כלי חוצץ ומאי דאחגי בתרומה היינו דוקא בתרומה דרבנן.

ואתה השבת בזה (ו) שאפילו פּניה כבושין בקרקע אין פּאן חציצה דהא קו"ל שהמים מקדימים וכו' כמו שבא בכתבך. כל מה שפּתבת בזה יפה כתבת והספמת להלכה.

ועוד דהיא מעלה בעלמא היא בקודש אבל לתרומה מהני אפילו לתרומה דאורייתא ומה שפּתב דמאי דמהני בתרומה דוקא בתרומה דרבנן ליתא: ומה שפּתב עוד מדאמרין התם אשה לא תטבול אלא פּדרך גדילתה תניא נמי הכי האיש נראה פּעוּדָר וכו' לאפוקי שלא תהא כבושה בקרקע ע"כ והאי ליתא קלל דלא איתמר הכי אלא לאפוקי (ח) שלא תקפל עצמה קצתה על קצתה דומיא דאתמר עלה דהיא פּתחה עיניה ביותר או עצמה עיניה ביותר אבל אם היא מתפשטת לגמרי אין לחוש קלל: ומה שפּתב עוד וגם שיערו חכמים אמה על אמה ברום שלש אמות משום דעובדי דסתם אדם ביינוני הרי הוא כמו אמה ובפחות מששה טפחים רום אינה יכולה לטבול פּראוי.

והא ליתא שהרי כשהיא משפּכת עצמה ומתפשטת המים עולין עליה. פּללו של דבר שאינה צריכה לחזור ולטבול אלא א"כ החזוק אותו מקנה שיהו מימיו מתמעטין ולעמוד על פחות ממ' סאה שבכיוצא בזה אני אומר שצריכה לחזור ולטבול: סז גביר נעלה נכבד וחקם י"א פּתב שאלותיה הגיעוני על יד יהודי אחד מעירנו ולא הודיעני שהיה בכאן איש מצפה תשובתי ולכן נתעצלתי מהשיב עד אמצא איש עתי יוליך תשובתי ואחרי ימים בא לפני נכרי אחד והודיעני כי הוא הביא הפתב וכי הוא נחפז לקלל.

ולזה אני משיב על השאלות בקצרה. ראשונה אמרת פּך הנה מעשה שנשחטה נכרי אחד והוא נכנס מחמת שטותו בכל בית ובית שהוא מוצא פּתוח ומחפש בבתים ונכנס בחצר אחת של יהודי והנה, בחצר בית קטן פּתוח לחצר ובתים אחרים ובבית הקטן היתה חבית קטנה מלאה יין וראתה אשה אחת הנכרי בחצר ומיד שיצא הנכרי אמרה האשה היהודית שפּא נכנס ונגע זה השוטה ביינו ונכנסה למקום שהיתה חבית היין ומצאה שהיין הנה יוצא דרך נקב החבית שהקנה והברזא תחובין שם שהים יוצא דרך קנה ונקב החבית יוצא שלישי היין ויותר ועכשיו יש מחלוקות על זה היין בין ראוּבן ושמעון אם הוא מותר בשתייה.

והמתיר בשתיקה הביא ראיה מההיא דג'רסינן במס' ע"ז בפרק השוכר את הפועל (דף עא) שהוא ישראל ונכרי דהוה יתבי וקא שתו חמרא שמע ישראל קל צלוניי בבי כנישתא קא נפיק אמר רב חמרא שרי מימר אמר השתא מדכר ליה לחמריה וקדר אתי: ועוד מההיא רבייתא דאשתכח ביני דני דהנה נקיטא אןפיא בידה אמר רבא חמרא שרי אימר מגבה דחביתא שקלתה ואע"ג דליכא השתא אןפיא על גבה אימא אתרמוי אתרמי לה ואומר כי מכל זה יש ראיה הואיל ולא ראו השוטה בבית שהיה בו הינו אלא בתצר כי הינו מותר.

ועוד אומר כי אפילו ראוהו שזה השוטה נגע בינו שהינו מותר בשתיקה מאחר שאינו בן דעת. ושמעון דוחה כל זה ואומר שהינו אסור בשתיקה ואין ראיה מההוא ד'ישראל ונכרי כי לשם הוא הטעם כמו שאמרו בגמרא שמתנירא הנכרי שמא יזפור ישראל מינו ויראהו נוגע בינו אבל הכא אינו מתנירא משום אדם ומההיא דרבייתא דאשתכח וכו' אין ראיה כי התם אין שור שחוט לפניו אבל הכא שור שחוט לפניו ואנו רואים הינו שיצא ועוד שזה השוטה אינו מתנירא משום אדם ואין אומרים על זה נתפס כגנב שאפילו בפני הבעלים היה עושה.

אבל יש ראיה לאסור מההיא דאמרין במסכת ע"ז (דף ע) בולשת שונכנסה לעיר וכו' לפיכך אסור בשתיקה דלא גרע מקטן בן יומו שהוא אסור הינו בשתיקה לדברי מי שפוסק כרב דאמר תינוק בן עושה יין נסו וכו' כמו שפא בכתבא: תשובה (א) חמרא שרי.

וראיה ברורה לדבר עובדא דההיא רבייתא אבל לא מטעמו של מתיר לפי שגראה שהוא בא לדמות דכי היכי דהתם תלינו: דאימא מגבה דחביתא שקלתה הכא נמי תלינו אימר לא נכנס ולדבריו יפה אומר החולק דאדרבה דמי לבולשת דכי היכי דהתם מחמרינו וחישינו שמא נכנסו מפני שדרכו.

בכף אף פאן הנה ראוי לחוש פינן שזה דרכו מחמת שטותו שונכנס בכל בית ובית שהוא שמוצא פתוח ומחפש בבתים ואין לומר בזה שהיה מתנירא שמא והא נתפס כגנב ולפיכך הנה ראוי לחוש לדברי הפוסקים (ב) דתינוק ב"י עושה יין נסו.

אבל מה שאני סומך עליו להתיר הינו הנה ואפילו בשתיקה הינו טעמא (ג) משום דכל שאינו יודע בטיב נסו תולין בכל מה שאפשר ואומרים שלא נגע שפך כתב רש"י ז"ל בההיא עובדא דרבייתא ודוקא רבייתא שאינה יודעת בטיב נסו דלא מסרה נפשה למגע אבל גדולה מפי חזינו אןפיא לא תלינו לקולא ע"כ אלמא בכל מי שאינו יודע בטיב נסו תולין בכל מה שאפשר והכא נמי שוטה זה אינו יודע בטיב נסו לפיכך אפילו ראינו שונכנס בבית יש לחלות ולומר שמא זרק פלום בשטותו בקנה ומתוך כך נתנדנד ויצא הינו דהא הוא עובדא מוכח שבכל כי פיצא בזה תולין בכל מה שאפשר: סח עוד כתבת ועוד הנה מעשה בכאן שנערה אחת היתה משרתת בבית נכד אהד ובא שמעון בנו ושכב עמה ונתעברה ממנו ואחר כן שם לה בית וכלים והיה יוצא ונכנס בביתה פאדם הנכנס בבית פילגשו וילדה ממנו בן והיניקתו קרוב לעשרים חדש ובכל זה הזמן היה יוצא ונכנס שמעון בביתה פאדם הנכנס בבית פילגשו אחר זה הזמן נתפייסה להנשא לאחר ויש מחלוקת בדבר בין ראובן ויהודה אם צריכה להמתין אם לאו, שראובן אומר אינה צריכה להמתין ג' חדשים שיש לה דין מזהה ואנוסה או מפותה והלכה כר' יוסי דאמר

דאין צריכות להמתין ויהודה אומר שצריכה להמתין ג' חדשים מאחר שהיתה פילגשו, כי מה שאומר ר' יוסי דאנוסה ומפונה ומזנה אינה צריכה להמתין הטעם הוא כמו שאומר בגמ' בפ' ארבעה אחים (דף לה) על ההיא ברייתא דתניא אנוסה ומפונה צריכות להמתין וכו' אומר רבא מאי טעמא דר' יוסי אשה מזנה מתהפכת ופילגש זאת אין לומר מתהפכת מאחר שהיתה פילגשו והיה לה משמעון בן והיא רוצה להתעבר ממנו א"כ למה תתהפך ועל פן צריכה להמתין.

והראיה כי מאחר שאין בה טעם מתהפכת שצריכה להמתין ג' חדשים מההיא דכתב רב אלפסי בפרק ארבעה אחים כמו שבא בכתבד: תשובה צדקו דברי יהודה שצריכה להמתין ג' חדשים דכיון שהיתה מוחזקת בפילגשו לא מקריא אשה מזנה שהרי הפילגש המיוסדת לאיש אחד אינה נקראת מזנה שהרי מותרת היא והאבות היו נוהגים בה כמו שאמרו בפרק פהו גדול (דף כא) מאי נשים ופילגשים אמר רב יהודה נשים בכתובה וקדושין ופילגשים בלא כתובה וקדושין ואע"פ שיש שם גירסא אחרת זאת היא ברוב הנוסחאות ומעתה פנין שהיא עומדת עמו בהיתר מגדלת את בנו ונוהג בה מנהג פלגש לא מקריא מזנה כי היכי דלימא מתהפכת וכדברי ראובן: כט עוד כתבת ועוד יש פאן מחלוקת על ענין הביצים אם יכולין לבשלן לכתחלה בקדירה של נכרי אם לאו שראובן אומר שמוותר לבשלן לכתחלה בקדירתו של נכרי כי סתם קדירות אינם בני יומם ושמעון אומר שאסור לבשלן לכתחלה בקדירה של נכרי וכן כתב בספר מצות הגדול במצנות לא תעשה (בסימן קמח) אע"פ שלא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא ואסרו חכמים ו"ל קדירה שאינה בת יומא בד"א לכתחלה אבל בדיעבד אפילו בישראל בה מותר דהא גויתן טעם לפגם מותר הנה התבאר איסור לבשל בה לכתחלה: תשובה (א) הדבר פשוט כדברי שמעון שאוסר לכתחלה לבשל שום דבר בכלי שאינו בן יומו דהא אמרו בסוף ע"ז (דף עה) וכלם פשנשתמש בהן עד שלא הגעיל ועד שלא ליבן תני חזא אסור ותני אידך מותר הא פמאן דאמר גויתן טעם לפגם אסור הא פמאן דאמר גויתן טעם לפגם מותר והא ברישא דברייתא דכולן פשנשתמש בהן וכו' קתני דהלוקח פלי תשמיש מן הנכרים את שדרכו להגעיל יגעיל ואת שדרכו ללבן באור ילבן באור וכדאיתא התם, אלמא אפילו למאן דאמר גויתן טעם לפגם מותר דוקא בדיעבד הוא דשרי אבל לכתחלה לא ועוד ראיה מדאמרין בפרק כל הבשר (דף קיא) ההוא פינכא דהנה בי ר' אמי וכו' ואימלח ביה בשרא ותבריה ואי איתא שמוותר לבשל לכתחלה בכלי אסור שאינו בן יומו למה ליה למתבריה לשהייה עד למחר אלא ודאי לכתחלה אסור וזה ברור וכן הדבר פשוט (ב) שאין להקל יותר בביצים מפני שקליפתן עליהם דהא אמרין בפרק גיד הנשה (דף צח) דביצת אפרוח ששלקה עם ביצים טהורות אסורות.

ונה פשוט ולא היה צריך לכתבו: ע שאלת הרי שהנכרים גויתנים לתוך עבוד של עורות חומץ בשעה שצובעים אותו צבע שחור וחומץ שלהם אסור בהנאה, המנעלים הנעשים מאותם עורות אם מותר להשתמש בהם אם לאו, אם נאמר שאע"פ שהחומץ כבר נתיבש והלך לאבוד בשעה שמשמש מן המנעלים הרי הצבע הנעשה בסיוע החומץ במקומו עומד ולא בטל כההיא דתנו (ערלה פ"ג) בגד שאצבעו בקליפות ערלה הרי זה ידלק ולפיכך אסור להשתמש במנעלים.

או אם נאמר שמה שאנו אומרים פן דוקא פלשהדבר הצובע עיקר הדבר הוא הענין האסור בהנאה שאז הצבע הנמשך ממנה כבר הוא בעינו ואינו מתבטל וכבר הוא נהנה ממראהו אבל הכא לא מן השם הוא זה לפי שהחומץ אינו עיקר הדבר הצובע אלא שהוא מכין העור לקבל צבע העפצים ושאר הדברים המשחירים שמהם נמשך הצבע הנזכר ואפילו אם נאמר שהוא מסייע העפצים ושאר הדברים הנכנסים המשחירים בצבע אפילו הכי מאחר שעיקר השחרות אינו נמשך ממנו לפי שהוא לבדו בלעדיהם לא היה משחיר והו בלעדיו היו משחירין ואפ"ל אם נאמר שהוא מסייע קצת ומתקן צבעם הרי פחו מתבטל בכת שאר דברים הצובעים ומותר.

ואם מטעם זה או מאי זה טעם אחר נתפשט המנהג להתיר: תשובה (א) ראוי לברר ראשונה אי חזותא בכה"ג מילתא הוא או לאו מילתא הוא כלל, ואם תמצא לומר דמילתא הוא צריך לברר אם הוא פאילו נתערב שם גופו של איסור שאין להתיר הצבע שנעשה בדבר המותר ובדבר האסור מטעם זה וזה גורם וכמו שיתבאר לפנינו, או שנאמר שאינו פאילו גוף האיסור מעורב בו אלא גרמא בעלמא היא ולפיכך בגד שקלט צבעו בסמנין של איסור ושל היתר יש לדון ולהתירו מטעם זה וזה גורם.

ותחלה יש לדון ולומר בחזותא דצבעא בנדון שלפנינו דלאו מילתא היא מדגרסינן בפרק הגזול קמא בב"ק (דף קא) איבעיא להו יש שבח סמנים על גבי הצמר או אין וכו' ומוקמינן בעיין (ב) כגון דגזול צמר וסמנים דחד וצבעיה ליה הוא צמר בהנה סמנים וקא מהדר ליה ההוא צמר יש שבח סמנים על גבי צמר וקא מהדר סמנים או דילמא אין שבח סמנים על גבי צמר וצמר מהדר ליה סמנים לא מהדר ליה ולא איפשיטא בעיין וכיון דלא איפשיטא לענין סתם יינן שאינו אלא מדרבנן נקטינן לקולא דאין שבח סמנים על גבי דבר הצבוע דחזותא לאו מילתא היא ולא מיתסר.

ולא מצית אמרת דהאי דינא לא שייך אלא בגזול ונגזל דממונא הוא אבל באיסורי הנאה הנאה אסר רחמנא והא קא מתהני. דליתא דהא אמרינן התם ת"ש בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק ש"מ חזותא מילתא היא ודחינן (ג) אמר רבא הא הנאה הנראית לעינים אסרה תורה כדמניא ערלים לא יאכל אין לי אלא איסור אכילה מנין שלא ינהג בו (ד) ולא יצבע בו ולא ידליק בו את הנר ת"ל וערלתם ערלתו את פריו ערלים לרבות את פלו.

אלמא טעמא דגלי קרא דהא צביעה והדלקת הנר מקראי אתי ולא בכלל הנאה נינהו כדמוכח בפרק האיש מקדש (דף נו) או מעיקר גמרא או מפירושו של ראשונים דאמרי התם וצריכא דאי אשמעינן לא יהנה משום דאית ליה הנאה אבל לא יצבע דלית ליה הנאה אימא לא צריכא וכו', וברייטא נמי הכי מוכחא דקתני וערלתם ערלתו את פריו ערלים לרבות את פולן אלמא אי אמרינן חזותא לאו מילתא היא לענין גזול ונגזל לענין ערלה נמי אמרינן הכי אם לא דלי קרא ולפיכך יש לדון ולומר דלגבי ע"ז דלא גלי נקטינן באיסורי שהם מדרבנן דחזותא לאו מילתא היא וכי תימא אדרבה פיון דגלי קרא כחד מאיסורי הנאה דהיינו ערלה דחזותא מילתא היא הוא הדין לכל איסורי הנאה.

ליתא דהא מיייתינן בההיא סוגיא בתר הכי למפשט דחזותא מילתא היא ת"ש, בגד שצבעו בקליפי שביעית ידלק ואצטריכא לדחויי שאני התם דאמר קרא תהנה בהנייתה תהא ואי

איִתָּא דְכִינּוּ דְגַלִּי קָרָא בְּחַד מְאִיסוּרֵי הַנָּאָה דְחֻזוּתָא מִלְתָּא הִיא הוּא הַדִּין לְכוּלְהוּ מְאִי קָא מְיִיתִי ת"ש מְבַגְדֵי שְׂצָבְעוּ בְקַלְיָפִי שְׂבִיעִית וְאִמְאִי אִיִּצְטְרִיקָא לְדַחוּיִי שְׂאֲנִי הָתֵם דְאָמַר קָרָא תְהִיָּה לִימָא לִיהַ דְכִינּוּ דְגַלִּי רְחֻמְנָא גְבִי עָרְלָה דְחֻזוּתָא מִלְתָּא הִיא הוּא הַדִּין לְכָל אִיסוּרֵי הַנָּאָה אֲבָל לְגַבִּי גּוּזַל וְנַגְזַל חֻזוּתָא לָאו מִלְתָּא הִיא.

אַלָּא עַל פְּרַחְיָה סְבִירָא לִיהַ לְתַלְמוּדָא דְאִי בְּגוּזַל וְנַגְזַל חֻזוּתָא לָאו מִלְתָּא הִיא בְּאִיסוּרֵי הַנָּאָה נְמִי לָאו מִלְתָּא הִיא אֲלָא הִיא גְבִי קָרָא דְחִידוּשׁ הוּא וְהִיא דְלָא גְבִי לָא גְבִי.

הִילְכָף מְאֵחַר שְׂבִימֵי הָרְאִישׁוֹנִים ו"ל בְּעֵינָא דְבָעוּ לְגַבִּי גּוּזַל וְנַגְזַל לָא אִיִּפְשִׁיטָא נְקֻטִינּוּ מִינְהַ לְקוּלָּא בְּאִיסוּרֵי ע"ז שֶׁל דְבָרֵיהֶם פִּינּוּ דְלָא גְבִי קָרָא בְּאִיסוּרֵי דְחֻזוּתָא מִלְתָּא הִיא: אֲלָא שְׂאֲנִי מְסַתְּפָק עַל דְבָרֵי הָאֲחֻרוֹנִים ו"ל שְׂאֲמְרוּ דְבְעֵינּוּ אִיִּפְשִׁיטָא מְדַגְרְסִינּוּ בְּתַר כִּי רְבָא רְמִי תָנּוּ בְּגַד שְׂצָבְעוּ בְקַלְיָפִי עָרְלָה יְדֻלְק אֲלֵמָא חֻזוּתָא מִלְתָּא הִיא וְרְמִינְהִי רְבִיעִית דָּם שְׂנַבְלָעָה בְּבִית הַבֵּית טָמְא וְאֲמַרִי לָהּ הַבֵּית טְהוֹר וְלָא פְּלִיגִי הָא בְּכָלִים דְמַעֲיָקְרָא וְהָא בְּכָלִים דְאֵתוּ לְבַסּוּף נְבָלָעָה בְּכֻסּוֹת אִם מְתַכְפָּסַת הַכֻּסּוֹת וְיוֹצֵא מִמְנָה רְבִיעִית דָּם טָמְא וְאִם לָאו טְהוֹר וּמְשַׁנֵּינּוּ אָמַר רַב פְּהֵנָא מְקַוְלֵי רְבִיעִיּוֹת שְׂנִי כָּאֵן בְּדָם תְּבוּסָה דְרַבְנָן וּבְנֻדָּאֵי רְבָא דְפָרִיף הִיא סְבִירָא לִיהַ דְבְּגַד שְׂצָבְעוּ בְקַלְיָפִי עָרְלָה יְדֻלְק לָאו מְדַרְשָׁא דְעֵרְלִים אֲתִי דְאִי הִיא מְאִי פִּירְכָּא אֲלָא וְדָאִי סְבִירָא לִיהַ דְחֻזוּתָא מְדִינָא מִלְתָּא הִיא וְאִיִּפְשִׁיטָא בְּעֵינּוּ וְכִינּוּ שְׂכּוֹן יֵשׁ לְאֲסוּר בְּנֻדוֹן שְׂלַפְנֵינוּ שְׂמָא תְּאֵמַר בְּנֻדוֹן דִּינּוּ יֵשׁ לּוֹ צַד הִיא לְפִי שְׂאִין הַחוּמָץ בְּלֵבָד גּוֹרֵם לְצַבְעָה שְׂיָהָא אֲלָא הָעַפְצִים וּשְׂאֵר הַדְּבָרִים הַמְשַׁחֲרִים גּוֹרְמִים ג"כ דְהִנֵּה לִיהַ זֶה וְזֶה גּוֹרֵם וְשָׂרִי.

לִיתָא דְנֻדָּאֵי כִי שְׂרִינּוּ (ה) זֶה וְזֶה גּוֹרֵם הִינּוּ כְּשִׂאִין שְׂם גּוּפּוֹ שֶׁל אִיסוּר שְׂאִין הָאִיסוּר אֲלָא גּוֹרֵם בְּלֵבָד אֲבָל כָּל שְׂנַתְעָרַב שְׂם גּוּפּוֹ אִי אִפְשָׁר לְהַתִּירוֹ מְטַעַם זֶה וְזֶה גּוֹרֵם, שְׂהָרִי שְׂנִינּוּ אֵלּוּ אִיסוּרִים וְאוּסְרִים בְּכָל שְׂהוֹן וְאִין תְּעַרְבוּתָם מִתְּרַם מְטַעַם זֶה וְזֶה גּוֹרֵם וְלֹא הַתִּירוֹ זֶה וְזֶה גּוֹרֵם אֲלָא כְּגוֹן תַּנּוּר שְׂהַסִּיקוּהוּ בְקַלְיָפִי עָרְלָה שְׂאִין גּוּף הָאִיסוּר בְּפִת וְזוֹרְעִים תְּחַתֵּיהָ יְרַקוֹת שְׂאִין גּוּף הָאִיסוּר בִּירְקוֹת, וּשְׂאוֹר שֶׁל חוּלִין וְשֶׁל תְּרוּמָה נְמִי אַע"פ שְׂגוּף הַשְּׂאוֹר בְּעִיסָה גּוּפּוֹ שֶׁל אִיסוּר' כְּבָר נִתְבַּטַּל בְּמַאֲתִים שְׂאִין כָּאֵן אֲלָא הַחֻמוּץ הִבָּא בְּגֵרְמָתוֹ שֶׁל אִיסוּר.

אֲבָל לְהַתִּיר תְּעַרְבוּת גּוּף כָּל שְׂלֵא נִתְבַּטַּל מְטַעַם זֶה וְזֶה גּוֹרֵם ח"ו וְהִיא אִי אֲמַרִינּוּ חֻזוּתָא מִלְתָּא הִיא הָרִי הוּא כְּאִילוּ גּוּף הָאִיסוּר שְׂם: שְׂמָא תְּאֵמַר לָא כִי אֲלָא נְהִי שְׂחֻזוּתָא מִלְתָּא הִיא אִין גּוּף הָאִיסוּר שְׂם אֲלָא חֻזוּתָא הִיא שְׂבָאָה בְּגֵרְמָתוֹ שֶׁל אִישׁוּר וְכָל שְׂבָא ע"י שְׂנֵי גּוֹרְמִים שְׂרִיא לִיתָא דְאִי הִיא מְאִי פִּירְיָה הִיא מְדָם הַנְּבָלָע בְּכֻסּוֹת אִמְאִי לָא מְטַמָּא בְּאֵהֶל הָא אַע"ג דְחֻזוּתָא מִלְתָּא הִיא אִין שְׂם רְבִיעִית דָּם מְמַשׁ שְׂתַטְמָא (ו) אֲלָא וְדָאִי אִי אֲמַרִינּוּ מִלְתָּא הִיא כְּגוּף הָאִיסוּר חֻשְׁבִּינּוּ לָהּ וְאִין לְהַתִּירָהּ בְּשְׂנֵי גּוֹרְמִים וְכִינּוּ דְרַבָּא סְבִירָא לִיהַ הִיא דְהֵתֵם רְבָא גְרָסִינּוּ וְכִמוֹ שְׂפַתְבָּ הַרְשָׁב"א ו"ל בְּחִידוּשֵׁי אֵית לָן לְמַנְקֻט הִיא וְאִינִי רֹאָה דְרַבָּא לְדַחוּת זֶה אֲלָא שְׂנַאֲמַר דְרַבָּא דְרַמִּי הִבִּיא הַבְּרִיאָתָא לָאו מְשׁוּם דְסְבִירָא לִיהַ דְחֻזוּתָא מִלְתָּא הִיא אֲלָא אֲדַרְבָּא בְּעֵי לְאוּכּוּחֵי דְתָנּוּ בְּגַד שְׂצָבְעוּ בְקַלְיָפִי עָרְלָה יְדֻלְק לָאו מְשׁוּם חֻזוּתָא מִלְתָּא הִיא אֲלָא מְשׁוּם דְגַלִּי רְחֻמְנָא עֵרְלִים.

ובהכי אתי שפיר טפי אי גרסינו הכי ולעיל מינה בסמוך בתרנוניהו רבה או רבא שלא
כדברי הרשב"א ז"ל דוק ותשפח וכל זה דוחק. אלא שפמצאתי סעד לדברי הראשונים
ז"ל לקיימן שאמרו.

דבעינן לא איפשיטא ממקום אחר דגרסינו בפרק האשה שהיא עושה צרכיה (ס"ב) תנן
התם תרסין שבלעו משקין טמאין וכו' אמר ריש לקיש לא שנו אלא משקין קלין וכו' ור'
יוחנן אמר אחד משקין חמורין ואחד משקין קלין והתם אותביה ר' יוחנן לריש לקיש
מהא דרביעית דם שנבלע בכסות אם מתפכסת ויוצאה ממנה רביעית דם טמאה ואם לאו
טהורה ודחינו לה אליבא דריש לקיש בדם תבוסה דרבנן אלמא ר' יוחנן ברביעית דם
מן המת ממש מוקי לה ועל פרחין סבירא ליה לר' יוחנן דחזותא לאו מילתא היא וכיון
דקי"ל כר' יוחנן לגבי ריש לקיש משמע דנקטינו לה הכי וכו' כחבה הרמב"ם ז"ל בהלכות
טומאת מת דרביעית דם מן המת ממש וזה יותר מכריע למנקט מבעינן דחזותא לאו
מילתא היא דהיא דרבא אפשר לדחותה כמו שפכתתי: פללו של דבר הראשונים ז"ל
לא רצו להכריע כלל ואמרו דבעינן לא איפשיטא.

אלא שעדיין לא נתבררו יפה דברי הרמב"ם ז"ל שפכתה להיא דרביעית דם בדם המת
ממש ובפרק ד' מהלכות גזילה כתב בעינן דשבח סמנים פאילו לא איפשיטא ואף שם
כחבה בעינן זה תמוה מאד.

וכבר השיג עליו הראב"ד ז"ל ובעיקר פסקו תמוה בעיני אלא שדעתו רחבה מדעתנו.
בין שתאמר דבעינן איפשיטא מסוגיא דפ' האשה שהיא עושה צרכיה דמאי דדחינו לה
בדם תבוסה דחיה בעלמא היא לאוקומה כר"ל או שתאמר דבעינן לא איפשיטא כדברי
הראשונים ז"ל לענין איסורי הנאה של דבריהם איכא למנקט לקולא דחזותא לאו מילתא
היא אלא באותן איסורי הנאה בלבד דגלי בהו קרא דהיינו ערלה ושביעית אבל בע"ז
דלא גלי לא גלי.

(ח) אלא שיש להחמיר עוד ולומר דכיון דאמרינו התם בפרק הגזול (דף קא) גבי שביעית
שאני התם דאמר קרא תהיה בהנייתה תהא דאע"ג דהאי תהיה מצטרף לן נמי לומר
שאנינה יוצאה לחולין כדאיתא בפ' האיש מקדש ובשאר דוכתי ואפילו הכי דרשי ביה
נמי הא, בע"ז נמי פיון דכתיב בה ויהי חרם פמוהו אע"ג דמצטרף לן לכל שאתה מהנה
ממנו הרי הוא פמוהו דרשינן ביה נמי הא, ואע"פ שאין הדברים מראים כן אפשר
שנדחוק עצמנו בזה כדי שלא להקל יותר באיסור הנאה של ע"ז מערלה ושביעית.

(ט) ואעפ"כ פיון דנקטינו מבעינן לענין איסורי הנאה של דבריהם דחזותא לאו מילתא
היא אפילו תאמר (י) שהחמיר הכתוב בע"ז מבערלה ושביעית אפילו הכי אין גוף
האיסור שם פיון דחזותא לאו מילתא היא אלא גרמת הנאה הוא שאסור הכתוב וכל
שהנאה באה על ידי שני גורמים כגון שלפנינו יש להתירו מטעם זה וזה גורם: שמא
תאמר לא כי משום דבפ' כל שעה (כ"ו) אמרינו דיש שבח עצים בפת והיינו לומר ש
שפיון ששבח העצים נזכר בו אין להתירו מטעם זה וזה גורם אלמא כל כה"ג פאילו גוף
האיסור נתערב בו חשבינו ליה ומסתברא ודאי דכי הכי דאמרינו דיש שבח עצים בפת
הכי נמי יש שבח סימנים בבגד שהדעת נוהגת כן ועוד למדתי זה מדגרסינו בירושלמי

דמסכת ערלה אמר ר' אבא בר ממל הניית ערלה בטלה ברוכב מתניתין פליג ועל אבא בר ממל תבשיל שבשלו בקליפי ערלה ידלק פתח לה קדירה בקדירות.

נ"ל דמסיפא הוא דפרכינן עליה דר' אבא בר ממל דקתני סיפא דההיא בפרק ג' דערלה נתערב באחרים יעלו באחד ומאתים ופתח לה קדירה בקדירות, פלומר דנתערב באחרים אקדירה קאי וטעמא משום דיש שבח עצים בקדירה פדמסקינן בפ' כל שעה (כ"ו) כוסות וצלוחיות אסירי משום דיש שבח עצים בפת ומדפרכיה מההיא ולא פרכיה מדתנא לעיל מינה דהנה שיקף שפיר טפי דר' אבא גבי צבע אמרה למילתיה פדאימא התם דוק ותשפח משמע ודאי דלא מצי למפרכה מההיא דההיא משום דיש שבח סמנים בבגד ולא מיקרי דד הניית ערלה בלחוד וכדמשני ליה תפתח קדירה בקדירות: וכינן שהדברים נראין דאפילו תמצא לומר דחזותא לאו מילתא היא אפילו הכי באיסוריהנאה שהנייתה שלהן אוסרת אמרינן דיש שבח סמנין בבגד יש להחמיר ולומר דכל כה"ג פאילו נתערב שם גוף האיסור הוא שאין להתירו מטעם זה וזה גורם ליתא (יא) דכי אמרינן יש שבח עצים בפת היינו לומר דכינן ששבח עצים ניפר בפת שפא על ידי גורם איסור לבדו אין להתיר הפת מטעם זה וזה גורם דגורם של איסור ניפר וגורם של היתר אינו ניפר אבל פאן שאיסור והיתר נצטרפו לאותו שבח סמנים שניפר בעור מסתברא דשרי דהא תלמוד ערוף שפשם ששבח עצים בפת כף שבח שאור בעיסה דטפי חשיב טעמא מחזותא דבחזותא שקלינן וטרינן אי מילתא היא אי לאו מילתא היא (יב) וטעמא ודאי מילתא היא נאפילו הכי אמרינן בשאור של חולין ותרומה שנפלו לתוך העיסה ולא בזה כדי לחמץ ולא בזה כדי לחמץ ונצטרפו וחמצו דלמאן דאמר זה וזה גורם מותר שרי אלמא כל שאין ממז של איסור שם בשאור שנתבטל אלא שנושאר טעמו אע"פ ששבחו ניפר בעיסה כינן שאותו שבח פא עליה משני גורמים שרי והכי נמי דכונתה.

ועוד מצאתי שם בירושלמי בפרק ג' דערלה בלשון הזה גבי צבע של איסור שנתערב בשל היתר מאי פדין אם יש בו כדי לצבוע את רואה ההיתר כמי שאינו והאיסור יש בו כדי לאסור אם אין בו כדי לצבוע את רואה ההיתר כמי שאינו והאיסור אין בו כדי לאסור ע"כ.

אלא שלא נתברר אסמנין ש בסמנין או אמי צבעים כמי צבעים בלחוד: מפל אלו הטעמים יש להתיר גזון שלפנינו ולא שהייתי מתיר אותו בתחלה שמתוך שאנו מדמין בדברים עמוקים פאלה לא נעשה מעשה אלא שפדאין הם הדברים לסמוך עליהם במה שפשט מנהגו להתיר שפבר אמרו בירושלמי הלכה שהיא רופפת בינה צא וראה היא הצבור נוהגים ונהוג פן.

ובגמרא דילן נמי אמרינן נמי בפרק הקומץ רבה (דף לב) א"ל אבני לרב יוסף ואת לא תסברא דכי אמר רב ארינח והא רב אית תליה מנהגא והאידינא נהוג עלמא בסתומות וכו': עא שאלתכם האצילים הגיעתני על דבר יהודי אחד שהיה שמו מיימון מלאקי שהיה בספינה שנטרפה זה כמה שנים ומעולם לא נראה איש מפל האנשים אשר הלכו בספינה והיא פי אם מפי אנשים סוחרים עברו דרך שם זמן מועט אחרי הרעש ההוא והפירו חלקי הספינה מוטלים בים ומגינים רשומים בחותם רב החובל ודנוה לשבורה והאנשים היו רדים בה לנטבעים ועתה מקרוב פא נכרי אחד ואמר מסל"ת פי הוא היה מפיר מיימון

מלאקי והפירו על שפת הים מת והפירו בפרצוף פניו עם חוטמו וגם סימן שהנה בראשו: וסימן אחר מובהק הנה בזרועו ושאלוהו כמה ימים יש מזמן הטביעה עד זמן שראוהו והשיב כמו ששה שבועות, עוד נשאל אם ידע הזמן שהוא הגיע בשפה אמר שדבר זה שאל לצופה המגדל שהיה סמוך למקום ההוא ואמר לו כמו ששה ימים.

ואתם נסתפקתם בנדון זה מהטעמים שכתבתם בשאלתכם ואני מסדר לפניכם הדברים שראוי לשאת ולתת בהן על סדרן ובתוך דברי אבאר מה שנסתפקתם. ראשונה צריך לבאר אי בעינו בנדון זה שיאמר העד דמת וקברתיו, כבר ידעתם שדעת הרב אלפסי והרמב"ם ו"ל (א) דעד אחד במלחמה ובמים דבעינו מת וקברתיו ואבאר לכם טעמו.

הוא ו"ל סובר דכיון דבעיני דאיבעיא לן בפ' האשה השלום (דף קטו) בעד אחד במלחמה לא איפשיטא אלא מההוא עובדא דדגלת דבפרק האשה בתרא (דף קכא) דמשמע התם בהדיא דבמים עד אחד נאמן ומים כמלחמה דמי כדאי' בפרק האשה שלום (דף קטו) הילכך כיון דלא איפשיטא אלא מההיא סובר הרב ו"ל דדוקא כי ההוא עובדא דליפא למימר דאמר בידמי דהא אסקינו אגישרא דשביסתנא וכדאימת התם ודכונתה נמי בעד אחד במלחמה דוקא באומר מת וקברתיו וכן הוא דעת הרמב"ם ו"ל בפ' אחרון מהלכות גירושין דסבירא להו דכי היכי דבאשה עצמה חיישינן דילמא אמרה בידמי כל היכא דאיפא למיחש כדאימת בפרק האשה שלום (דף קיד) ה"נ בעד אחד ועובדא דכרקום נמי מוכח דבעד אחד במלחמה בעינו וקברתיו דאמרינן התם שמת וקברתיו וכבר ידעתם (ב) שיש חולקים עליהם וסוברים דעד אחד במלחמה, דעד לימא בידמי אלא משום דמספקא לן אי טעמא דעד אחד משום דהיא דייקא ומינסבא אבל בידמי לא חיישינן דלאו משום הכי מספקא לן הילכך כיון דחזינו בעובדא דדגלת דעד אחד מהימן אלמא טעמא דעד אחד לאו משום דהיא גופה דייקא דהא במים לא דייקא דהא מים כמלחמה דמי אלא ע"כ טעמא דעד אחד משום דמהימן הוא וכיון דמהימן אפילו כי.

לא אמר קברתיו סגי דלא חיישינן דאמר בידמי זהו טעמן של א בעלי סברא זו ובנדאי שדברים נכונים הם וקרובים אל הדעת: אבל מאחר שהרב אלפסי ו"ל והרמב"ם ו"ל הסכימו דכל במלחמה ודכונתה חיישינן אפי' לעד אחר בידמי מי יקל את ראשו להקל באיסור אשת איש כנגדם הילכך נדאי לענין מעשה בעינו שיאמר מת וקברתיו.

ואעפ"כ בנדון זה קרוב: הדבר לומר שדברי נכרי זה הרי הם מועילים כאילו אמר מת וקברתיו (ג) דנדאי לא בעינו. דלימא דוקא) קברתיו אלא כל שהוא אומר דברים שאין לתלותן שיאמר אותן בידמי בההוא סגי דהא בעובדא דדגלת לא אמר קברתיו ואפ"ה אסובה לדביתהו דבמת בלחוד הוא דחיישינן דאמר בידמי אבל נכרי זה שאמר שראה אותו מת על שפת הים וששאל לצופה המגדל כמה יש שהגיע ליבשה ואמר לו כמו ששה ימים כל כה"ג נדאי לא משמע דאיפא למיחש דאמר בידמי: (ד) ומה שנסתפקתם דדילמא כי אמר מהימן עד אחד היכא דאמר דטבע נדאי כגון דשהה עליה כדי שתצא נפשו דכיון דבכי האי גוונא אם נשאת לא תצא כי אתא נכרי מסל"ת שראהו מת סתם שרינו לה אפילו לכתחלה אבל הכא שלא העיד מעולם דטבע ולא שראו הספינה שאבדה בכי האי גוונא נותנים עליו חומרי חיים וכדאימת לכתחילה כיון דבכה"ג היא לא דייקא וסדא נמי עביד לאסהודי בידמי זהו מה שחששתם ואין בו מקום לחוש חוץ מכוונתכם

דָּהָא בְּעַד אֶחָד בְּמִלְחָמָה לִיכָא לְמִימַר הָכִי וְכַמוּ שְׁכַתְבַתְּם וְהָרִי הֶרְמַב"ן פָּשַׁט לְבַעֲיִין דְּעַד אֶחָד בְּמִלְחָמָה מִדְּאֲמַרִּין בְּפָרְק הָאִשָּׁה.

בְּתָרָא (דָּף קכב) בְּהֵוּא נְכָרִי דְאָמַר חָבֵל עַל שְׂשִׁים בְּנֵי אָדָם שְׁהִי מְהֵלְכִים לְכַרְקוּם) בְּיֵתֵר וּמְתוּ וְקִבְרֵתִים דְשַׁעַת מְלַחְמָה וְחוּרְבֵן הֵיִתָּהּ וּמֵת סָתָם בְּמִלְחָמָה מִשְׁמַע וְכ"ש בְּשְׂשִׁים בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד דְּנִדְאִי בְּמִלְחָמָה מִשְׁמַע וְאִפ"ה הִתִּירוּ נְשׁוּתֵיהֶן וּבָהָא נִדְאִי אִין לְבָא עָלֵיו מִן הַטַּעַם שְׁכַתְבַתְּם: וְלִפְיָךְ קָרוּב הַדְּבָהּ שְׂסִפִּיק עֲדוּת נְכָרִי זֶה פְּאִילוּ אָמַר מֵת וּקְבֵרְתֵיו אֲלָא שְׂאִין לְהִתִּיר הָאִשָּׁה מִן הַחֲשׂוֹת שְׂאֲסֹדֵר לְפָנִיכֶם.

חָדָא מִדְּאֲמַרִּי בַּגְמ' בַּפ' הָאִשָּׁה בְּתָרָא (דָּף מִשְׁמַע בְּהִדְיָא דְדוּקָא פִּי חֲזִיּוּהוּ בְשַׁעֲתִּיהָ הָא לָאו הָכִי חֲזִיּוּשֵׁינֵן. וּמָה שְׂאֲמַרְתֶּם כִּי הֶרְמַב"ם ז"ל פָּתַב וְאִם שָׂהָה בִּיבְשָׁה אַחַר שְׁהוּשְׁלָף מִן הַיָּם כ"ד שְׁעוֹת (ו) דְעוּ שְׂגוּסְחָא מְשׁוּבְשָׁת נְזַדְמָנָה לְכֶם וְכָף הִיא גְנוּסְחָתוּ הָאֲמִיתִית אַחַר שְׁהוּשְׁלָף מִן הַיָּם שְׁעוֹת.

וְכ"ד שְׂשִׁישׁ שְׁם בְּסַפְרָכֶם טַעוֹת סוּפֵר הוּא וְלִפְיָךְ פָּתַב הָרַב ז"ל שְׁעוֹת דְכִיּוֹן דְאֲמַרִּין בַּגְמָרָא וְה"מ דְכִי אֲסִיקוּהוּ חֲזִיּוּהוּ בְשַׁעֲתִּיהָ דְקָדַק הָרַב ז"ל דְדוּקָא כְּשִׂרְאוּהוּ בְּאוּתָהּ שְׁעָה בְּעֲצָמָה אֲבָל כָּל שְׂשָׁהָה שְׁם עַד שְׁעָה שְׁנַיִתָּה דְהֵינּוּ שְׁעוֹת חֲזִיּוּשֵׁינֵן וְלֹא שְׂרִינֵן לָהּ.

וּמָה שְׂתַמְהֵתֶם עַל מָה שְׁכַתְבַתְּ וְנִתְפַח דְמִשְׁמַע דְדוּקָא נִתְפַח וּבַגְמָרָא לֹא מִשְׁמַע הָכִי יָפָה דְקָדַקְתֶּם וּכְבָר הַקָּשָׁה עָלֵיו הֶרְשָׁב"א ז"ל מְזַה בְּחִדוּשֵׁיו. וְאִפְשָׁר שְׁהָרַב ז"ל תְּפַס לֹו הַלְשׁוֹן הָאֲמוּר בַּגְמָרָא דְאֲמַרִּין אֲבָל אֲשַׁתְּהִי מִתְפַּח תְּפַח כְּלוּמַר דְנִדְאִי תְּפַח וְאִף לְזֶה פִּינּוּן הֶרְמַב"ם ז"ל לֹוּמַר דְכִיּוֹן שְׂשָׁהָה שְׁעוֹת וְדִאי נִתְפַח וְלִפְיָךְ בְּנִדּוּן זֶה פִּינּוּן שְׂשָׁהָה הָעַד לֹא הֵעִיד דְחֲזַנְיָה בְשַׁעֲתִּיהָ אִין לְהִתִּיר אִשָּׁה זֹו שְׂאֵע"פ שְׂגוּחְלָקוּ קָצַת מְפָרְשִׁים בְּהָא דְתַנּוּ (ג) וְאִין מְעִידִים אֲלָא עַד שְׁלִשָּׁה יָמִים בְּסַתְמָא מְאִי דִינְיָה שְׂבַתוּסְפּוֹת פָּתְבוּ כְּלִשׁוֹן הֵזָה וְיָכוּל לְאָמַת דְהִיכָא דִאיִן יְדוּעַ מְתִי גְהָרַג אִיף לְתַלּוּתוֹ אֲלָא בְּתוּף ג' יָמִים מְסַתְבָּרָא לִי שְׂאִין עַנְגֵן לְנִדּוּן זֶה דְה"מ לְשַׁעוֹר ג' יָמִים דְמְסַתְמָא אִי לְאַחַר ג' יָמִים הֵזָה גִּיכָר לְעִין וְיֹוֹתֵר קָרוּב לְתַלּוּתוֹ בְּתוּף ג' מְלֵאכֵר ג' אֲבָל בְּנִפְל לֹו לִיָּם שְׂאִין שְׂיַעוּרוֹ אֲלָא שְׁעָה אַחַת בְּלַבַּד מִן הַסַּתְּם אִין לְתַלּוּת וְלֹוּמַר שְׂתוּף אוּתָהּ שְׁעָה שְׂנַפְלַט רְאֵהוּ שְׂיֹוֹתֵר מְצוּי שְׂשָׁהָה יֹוֹתֵר מְשַׁעָה אַחַת וְעוּד שְׂבַתוּסְפּוֹת לֹא אָמְרוּ הַדְּבָר אֲלָא בְּאִפְשָׁר וּכְבָר סָפַק עָלֵיהֶם הֶרְשָׁב"א ז"ל וְעוּד שְׂאִפְלוּ נְקַל וְלֹוּמַר דְתַלִּי לְקוּלָא וְאִימַר בְשַׁעֲתִּיהָ חֲזִיּוּהָ עַדִּיִן אִין לְהִתִּיר אִשָּׁה זֹו שְׁהָרִי נְכָרִי זֶה אָמַר שְׂצוּפָה הַמְגַדֵּל הַגִּיד לֹו כִּי כְּמוֹ שְׂשָׁה יָמִים עָבְרוּ שְׂפַלְטוּם הַיָּמִים: וּמָה שְׂנַסְפַקְתֶּם לֹוּמַר שְׂאוּלִי אִין לְחוּשׁ לְדַבְרֵי הַצּוּפָה הֵזָה דְכוּתִי אִינּוּ בֵּן עֲדוּת כָּלָל לֹא לְאַסּוּר וְלֹא לְהִתִּיר וְאִפְלוּ בַּמְסַל"ת אֲלָא בְּאוּתָם שְׂמָנוּ חֲכָמִים לְבַד כְּדִאיִתָּא בְּפָרְק הַגּוּזַל (דָּף יד) אִין כּוּתִי מְסִיחַ לְפִי תְּנָמוּ כְּשֵׁר אֲלָא לְעַדוּת אִשָּׁה בְּלַבַּד וְכו' אִלוּ דְבַרְיָכֶם וְאִין בְּזֶה מְקוּם לְסַפַּק כָּלָל דְלֹא מִיבְעֵיָא הָכָא דִאיִן כּוּתִי זֶה מְכַחִישׁוּ לְצוּפָה הַמְגַדֵּל אֲלָא אִפְלוּ הֵזָה מְכַחִישׁוּ וְאוּמַר שְׂלֵאלְתֵר פְּלִטוּ הַיָּם אַפְתִּי לֹא תִנְשָׂא דְהֵנָּה לִיָּה כְּאוּתָהּ שְׂשַׁנְיֵנוּ אִשָּׁה אוּמַרְתָּ מֵת וְאִשָּׁה אוּמַרְתָּ לֹא מֵת הָרִי זֹו לֹא תִנְשָׂא.

וְלִפְיָךְ כְּשַׁחְזוּרְתִּי עַל כָּל צְדָדֵי אִשָּׁה זֹו עַדִּיִן לֹא מְצָאִיתִי לָהּ צַד הֵיִתֵר: עַב פְּתַבְתָּ הָעִיר הַזֹּאת כְּנֹלָה מְנוּקְפַת חוּמָה גְבוּהָה דְלֵתִים וּבְרִיחַ וְנִלְתוּמֵיהָ נִנְעָלוֹת בְּלִילָה בְּעַת מְלַחְמָה וְעַת שְׁלוֹם וְחֲרִיץ עֲמוּק כְּמוֹ חֲמֵשׁ אַמּוֹת בְּרוּחַב אַרְבַּע חוּלְקַת חֲצִי הָעִיר מְרֵאִשָּׁה לְסוּפָה.

אָמָנָם הַכֹּל תוֹף הַהִיקָרָף וְעוֹבְרִים בְּגִשְׁרִים שֶׁל עֵץ מְחֻצֵי הָעִיר לְחֻצְיָהּ וְרוֹב הַמְּבֹאוֹת מְקוֹנְרִים אָמָנָם מְבוֹי שְׂבוּ דָרִים הִיְהוּדִים כְּלוּ אֵינוּ מְקוֹנְרָה אֶף רֵאשׁוֹ הָאֶחָד כְּלָה עַד לְחוֹמָה בְּדָרָף עָקוּם וְרֵאשׁוֹ הָאֶחָד כְּלָה לְחֵרִיץ בְּדָרָף עָקוּם ג"כ וְעִירְבוּ הַמְּבוֹי בְּלַחֵי וְקוֹרָה וְהִנְיָחוּ מְקַצְתָּם בְּלֹא שְׂתוּף חוּץ לְקוֹרָה וְחוּץ לְלַחֵי גַם שְׁנֵי מְבֹאוֹת קִטְנִים פְּתוּחִים לְמְבוֹי זֶה הַנִּזְכָּר וּבְאוֹתָם כְּמוֹ ד' בָּתִּים וְשִׁתְּפוּ בָהֶם עִם הַמְּבוֹי הַגָּדוֹל וְעָשׂוּ לְכָל אֶחָד לַחֵי וְקוֹרָה וְעוֹד נִפְתַּח בֵּית אֶחָד מִצַּד אַחֵר שֶׁל מְבוֹי תְּקַרְהוּ וּמַעֲזִיבָה וְכִתְלוּ נִפְרָץ וּפְתוּחַ לְמְבוֹי כְּמוֹ חֲמֵשׁ אַמּוֹת אוֹ שֵׁשׁ וְכוּתֵל צְפוּנֵי וְדְרוּמֵי קִינִימִים וְרוֹבוּ שֶׁל מַעְרָב וּבְפִרְצָתוֹ עוֹבְרִים רַבִּים דָּרָף קַפְנִדְרֵיָא וּג"כ הוּא קָרוֹב לְחוֹמָה וּמְטִילִים סִפֵּק עַל חוֹשֶׁשׁ הַמְּבוֹי הַזֶּה מִצַּד הַכְּשִׁירוֹ וּמִצַּד פְּרֻצָתוֹ: תְּשׁוּבָה (א) לֹא יָפָה עֲשִׂיתֶם כְּשֶׁהַכְּשִׁירְתֶּם אֶת הַמְּבוֹי בְּלַחֵי וְקוֹרָה בְּלִבְד שְׂאֵף עַל פִּי שְׁעִירְכֶם דִּין רְשׁוֹת הִיְחָיד עֲלֶיהָ כִּינּוּ שְׂיֵשׁ לָהּ חוֹמָה וְדִלְתוֹתֶיהָ נִנְעָלוֹת בְּלִילָה אַעפ"כ כִּינּוּ שְׂלֵא הַנְּכָשֵׁר כָּל הַמְּבוֹי נִמְצָא מְשֻׁנֵי רֵאשֵׁי פְתוּחַ לְמָקוֹם הָאֶסוּר לוֹ וְהִנֵּה לִיָּה כֶּהֵיָא דְאֶמְרִינוּ בַּפ"ק דְּעִירוּבִין (דָּף ז') דְּמְבוֹי הַמְּפֹנְלֵשׁ שְׂיֵשׁ בְּקַעֲהָ מִפְּאָן וּבְקַעֲהָ מִפְּאָן עוֹשִׂין צוּרַת פְּתַח מִפְּאָן וְלַחֵי וְקוֹרָה מִפְּאָן וּלְפִיכָף לְהַכְשִׁיר הַמְּבוֹי הַגָּדוֹל גַּם כִּי לֹא הָיוּ פְתוּחִים לוֹ אוֹתָם שְׁנֵי מְבֹאוֹת קִטְנִים שְׂאֶמְרַת (ב) הִנֵּה צָרִיף לְעֲשׂוֹת צוּרַת פְּתַח לְרֵאשׁוֹ הָאֶחָד וְלַחֵי אוֹ קוֹרָה מְרֵאשׁוֹ הַשְּׁנֵי וְעָכְשָׁיו שְׁפְתוּחִים לְתוֹכוֹ שְׁנֵי מְבֹאוֹת קִטְנִים צָרִיף עוֹד תִּקּוֹן לְהַכְשִׁיר אֶת שְׁנֵי מְבֹאוֹת גַּם הַמְּבוֹי הַגָּדוֹל מִחֻמְתָּם וְהוּא שְׂצָרִיף שְׂתַעֲשׂוּ בְּרֵאשׁ כָּל אֶחָד מִן הַמְּבֹאוֹת הַקִּטְנִים בְּאוֹתוֹ רֵאשׁ שְׂאֵינוּ פְתוּחַ לְמְבוֹי הַגָּדוֹל צוּרַת פְּתַח מִשׁוֹם דְּקִי"ל כְּרַב דְּאֶמְרַת דְּמְבוֹי עָקוּם תוֹרְתוֹ כְּמִפְּנֹלֵשׁ.

(ג) וְאֵעפ"פ שְׂרַש"י ז"ל מְחַמֵּיר וְאוֹמֵר: שְׂמְבוֹי עָקוּם צָרִיף צוּרַת פְּתַח בְּעַקְמִימוֹתוֹ וְלַחֵי וְקוֹרָה לְכָל אֶחָד מְשֻׁנֵי רֵאשֵׁי כְּבָר. חָלְקוּ עֲלָיו בְּתוֹסְפוֹת וְהֵעֵלוּ שְׂאֵין דְּכָרִיו מִתְּחוֹנְוִרִים וּלְפִיכָף כָּל שְׂיֵשׁ צוּרַת פְּתַח בְּרֵאשׁ הַמְּבוֹי הַגָּדוֹל וְלַחֵי אוֹ קוֹרָה בְּרֵאשׁוֹ הָאֶחָד וְצוּרַת פְּתַח ג"כ בְּרֵאשׁ כָּל אֶחָד מִן הַמְּבֹאוֹת הַקִּטְנִים אוֹתוֹ רֵאשׁ שְׂלֶהֶם שְׂאֵין פְתוּחַ לְמְבוֹי הַגָּדוֹל דִּי כְּכָף: (ד) וְלַעֲנִין אוֹתָהּ פִּרְצָה שְׂאֶמְרַת אִם יֵשׁ בְּתַחְתֶּיהָ גְדוּדֵי דְהֵינּוּ שְׂפָה שְׂהִיָּא מַעֲפָכַת אֶתְהַרְבִּים מְלַעֲבוֹר לְהִדְיָא אֵינָה צָרִיכָה תִּקּוֹן כָּלֵל דְּהָא קִי"ל כְּרַב חֲנִינֵן דְּאֶמְרַת דְּמְבוֹי שְׂנִפְרָץ מִצַּדוֹ בְּעָשׂוֹר.

כָּל שְׂיֵשׁ לְפִרְצָה גְדוּדֵי דְהֵינּוּ כְּעִין שְׂפָה שְׂמַעֲפָכַת אֶת הַרְבִּים מְלַעֲבוֹר וְאִם אֵין שֵׁם גְדוּדֵי כָּלֵל הָרִי נַעֲשִׂית פִּרְצָה זֹו כְּמְבוֹי עָקוּם וּלְפִיכָף צָרִיכָה פִּרְצָה זֹו צוּרַת פְּתַח בְּרֵאשׁ הָאֶחָד שְׂאֵינוּ פְתוּחַ לְמְבוֹי אִם רְצוֹנְכֶם לְתַמְן גַּם מְקוֹם הַבָּתִּים שְׂנִפְלוּ אוֹ בְּרֵאשׁ הַסְּמוּף לְמְבוֹי הַגָּדוֹל אִם אֵינְכֶם רוֹצִים לְתַמְן מְקוֹם הַבָּתִּים.

(ה) וְצוּרַת פְּתַח שְׂאֶמְרַתִּי הוּא שְׂתַעֲשׂוּ כְּעִין שְׁנֵי לַחֲיִים אֶחָד מִפְּאָן וְאֶחָד וּמִפְּאָן גּוֹבָה כָּל אֶחָד עֲשִׂרָה טְפָחִים אוֹ יוֹתֵר וְעַל גְּבִיָּהֶם תְּשִׁימוּ קִנָּה וְאַפִּילוּ קִנָּה גְבוּהָ מֵהֶם הַרְבֵּה כִּינּוּ שְׂגוּבָה הַלְחִיִּים עֲשִׂרָה: הָרִי זֹו צוּרַת פְּתַח דְּהָא קִי"ל דְּצוּרַת פְּתַח אֶפְילוּ קִנָּה מִפְּאָן וְקִנָּה מִפְּאָן וְקִנָּה עַל גְּבִיָּהֶן וְאֵין צָרִיכִים לְגִנּוּעַ ע"כ דְּכָרִיף.

וְזֶהוּ דַעֲתִי שְׂכָל מַה שְׂפָסְקַת בְּזֶה יָפָה דַּנְתָּ וְיָפָה פְּסָקַת אַבְל מִתוֹף שְׂעִירִיבִין עַלִּי דְּכָרִיף וְכִי אֲשָׂא וְאֵתֵן עִמָּךְ בְּהַלְכָה אֲזַכְּרָה יָמִים מִקְדָּם בְּהִיוֹתֵנוּ יַחַד בְּבֵית הַמְּדַרְשׁ אֶאֱרִיף לְיֵשָׂא וְלִיתֵן עִמָּךְ עַל כָּל דְּכָר וְדְכָר: עַג וְאֶגִּידָךְ (א) רֵאשׁוֹנָה שְׂמָה שְׂפָתְבוּ בְּתוֹסְפוֹת בְּשֵׁם ר"י ז"ל שְׂאֵם אָדָם נוֹתֵן מַעוֹת לְחֻבְרָיו לְמַחְצִית שְׂכָר וְאֶמְרַת לוֹ עַל מְנַת שְׂלֵא תִלְוָה אֶלָּא עַל

משכונות פסוף וזקב ותשמרם בקרקע ואם תשנה יהיו ברשותה להתחייב עליהם בכל דבר אם פחתו פחתו לה, שאין זה רבית דכיון דאם לא שנה לא יהיו כלם ברשותו להתחייב עליהם אין פאן רבית דהא הכא אם שינה מדעתו אמרינן אם פחתו פחתו לו ואפילו הכי אם הותרו הותרו לאמצע וליפא רבית פיון דאם לא הנה משנה מדעתו לא הנה כל הפחת ברשותו אלא השכר וההפסד לאמצע פדיון עסקא דהנה פלגא מלוה ופלגא פקדון.

אלו דבריו ז"ל: (ב) וזו הראיה אני רואה אותה מכרעת לפי פירוש המפרשים ז"ל דפחתו דקתני בכריתא בתרייתא אינו פפחתו דבריתא קמייתא דפחתו דבריתא קמייתא פיון דלאוקמתא דר' יוחנן מתוקמא כר' מאיר וקני להו בשנוי א"כ אפילו פחתו באונס פחתו לו דברשותיה אתגיסו ופחתו דבריתא בתרייתא דאוקמנא כר' יהודה דלא קני להו בהאי שנוי הני ליה האי שנוי פשוט דצבע דאם פחתו באונס לא פחתו לו ואין מטילין עליו אלא דידו על התחונה וכן הדין לאוקמתא דר' אלעזר דמוקי להו תרנונייהו כר' מאיר דאילו לאכילה הני שנוי גמור וקני להו אכל לסחורה לא הני שנוי גמור ולא מפסיד אלא שידו על התחונה ומעתה לפי זה אין פאן ראיה למי שמקבל עליו אחריות כל הקרן שיהא מותר לתת מן הריוח למפקיד כלום אלא שהוא ז"ל נקט בריתא בפשטא דאם פחתו פחתו לו לגמרי דמשום טעמא דלתקוני שדרתיך ולא לעוותי חייב לגמרי באחריות הקרן ולפי זה יפה דן: (ג) ועם כל זה מה שאמרת יש לנו לומר דמסתמא שינה דכיון דהאי יזיף ברבית וקבל עליו ה האחריות יש לנו לומר שדעתו לשנות מתנאי ההלואה ולא שביק היתרא ואכל איסורא כדאמרינן בבבולין (נף ד) גבי ישאל מומר וכו'.

בזה אני משיב לה (ד) דאדרבה, אילו הנה דעתו לשנות או ששינה עביד איסורא דמדאורייתא אסור לו לשנות ולעבור מדעת הבעל הבית ומפקיד פבר התנה עם הנפקד דאין לשנות ור"י ז"ל לא אמר שיהא רשאי לשטת שלא מדעת בעל הבית שהרי הדין שלו ז"ל אפילו באומר מפקיד לנפקד דאם תשנה יהו ברשותה להתחייב עליהם בכל דבר הוא שאין בו משום רבית אף על פי שהשנוי ההוא נעשה מדעתו של בעל הבית פיון דאם לא הנה משנה מדעתו לא הנה הפחת ברשותו ומעתה אין לה לומר וללמוד מדבריו שיהא רשאי לשנות ולפיכך אין לנו לומר ששינה כדי שיהא הרבית מותר אדרבה השנוי הוא אסור מדאורייתא ורבית כזה אינו אלא מדבריהם ואדרבה יש לנו לומר שלא שינה ולא עבר על דעתו של בעה"ב ונמצא משתפר שהרבית שלו ואין פאן איסור, שמא תאמר מ"מ בספק ההלואה עבר אלאו דשימה הרי הדבר ברור (ה) שאין הלנה עובר משום לא תשימון עליו נשף כדאמרינן בסוף איזהו נשף (נף עא) מלנה עובר בכלן לנה עובר משום לא תשיף ולאחיה לא תשיף ולפני עור לא תתן מכשול.

הרי פאן מפורש שאין הלוי עובר משום לא תשימון עליו נשף וכן פתבו התוס' בפירוש בריש איזהו נשף (נף סב) גבי ההיא דתנא התם ר' נחמיה ור' אליעזר בן יעקב פוטרם את המלנה ואת הערב מפני שיש בהם קום ונעשה.

ורשב"ם ז"ל בדקדוק גמור פתב בפ' המוכר פירות (נף צד) עלה דההיא דאמרינן דמשעת פתיבה עבר ליה בשימה דאמלנה קאי ולא אלוה שאין הלנה עובר בלא תשימון עליו

נִשְׁפָּה. אָבֵל מ"מ יֵשׁ לָהּ לומר דְּלוֹנָה ג"כ עֶבֶד אִיסוּרָא בְּשַׁעַת הַלְוָאָה דְקָא עֶבֶר אֶלְפָּנֵי עוֹר
לֹא תַתֵּן מְכַשׁוּל כְּמוֹ שֶׁהַמְלִינָה עוֹבֵר מִשׁוּם לֹא תְשִׁימוּן עָלָיו נִשְׁפָּה כְּמוֹ דְאָמְרִינָן בְּסוּף פָּרָק
אֵינְהוּ נִשְׁפָּה (דף עב) דְּלוֹנָה שֶׁהָ עוֹבֵר מִשׁוּם לְפָנֵי עוֹר לֹא תַתֵּן מְכַשׁוּל: וְעַם כָּל זֶה אֵינִי
רוֹאֶה שׁוּם מְנוּס לומר שֶׁלֹּא עָבְרוּ מְלִינָה וְלוֹנָה בְּשַׁעַת הַהַלְוָאָה כִּינּוּן שֶׁהִתְנוּ לְהַשְׁבִּיחַם
וּלְהַלְוֹתָם עַל מִשְׁכּוֹנוֹת כֶּסֶף וְזָהָב, שְׁאֵפִילוּ תֹאמַר שֶׁדַּעַתוֹ שֶׁל לֹנָה הִיָּה לְשָׁנוֹת מ"מ כִּינּוּן
שְׂאִין זֶה מְפֹרֵשׁ בְּשִׁטָּר כָּבֵר עָשׂוּ שִׁימָה מְדַרְבָּנָן.

וְאֵין לומר שֶׁדַּעַת מְלִינָה וְלוֹנָה הִיָּה לְשָׁנוֹת דַּא"כ הָיוּ מְפֹרֵשִׁין כֶּף בְּשִׁטָּר שְׁעַם כָּל זֶה הִיָּה
הַרְיוּחַ מוֹתֵר לְדַבְרֵי ר"י וְכְמוֹ שֶׁכְּתַבְתִּי. וְעוֹד שְׁפִינּוּן שֶׁלֹּא פִּירְשׁוּ כָּבֵר עָשׂוּ שִׁימָה
מְדַרְבְּרִיהֶם.

מֵעַתָּה הַדְּבָר בְּרוּר שֶׁהֵם הִתְנוּ עַל רַבֵּית דְּרַבְּנָן וְנִמְצָא לְפִי זֶה שֶׁהִנְפָּקֵד מִתְחַיֵּיב בְּקֶרֶן וְלֹא
בְּרִינּוּחַ, אָבֵל עֲדִינּוּן אֶכְתּוּב אֵלֶיךָ צַד הַיְתֵר בְּרִינּוּחַ עַל צַד מִיְחֻד אַחַר שְׁאֲגִמֹר לִישׂא וְלִיתֵן
עַל כָּל דְּבָרֶיךָ: עוֹד כְּתַבְתָּ וְהָאֵמַת שֶׁקִּבְלוּ הַסֵּף מִיַּד נְכָרֵי אַחַד בְּגַלְל רְאוּבֵן עַד וְלֹא רְאִיתִי
בְּזֶה צַד הַיְתֵר, כָּל שֶׁכְּתַבְתָּ בְּזֶה יָפָה אִמְרַתְּ.

עוֹד כְּתַבְתָּ וְהִנֵּה הוֹרוּ לוֹ שֶׁהוּא נִשְׁבַּע לְבַטֵּל אֶת הַמְצָנָה וְלֹא יִפְרַע לֹא אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת
הַרְבֵּית וְאֵתָה חֲלֻקַּת עֲלֵיהֶם לומר שֶׁגוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן (ז) מִשׁוּם דְּקו"ל כְּרַבְּנָן דְאָמְרֵי גוֹבָה
אֶת הַקֶּרֶן וְאֵינוֹ גוֹבָה אֶת הַרְבֵּית ע"כ.

אֵין סֵפֶק שֶׁיָּפָה דִּנְתָּ. אָבֵל לְעַנְיָן מַה שְׁפָא בְּתוּף דְּבָרֶיךָ בְּלִשׁוֹן הַזֶּה וַא"כ בְּגִדוֹן שֶׁלְפָנֵינוּ
שֶׁהַכֵּל בִּיחַד דִּין הוּא שֶׁלֹּא יִגָּבֶה כְּלוּם דִּהְיוּ כְּמוֹ שִׁטָּר מוֹקֵדִים, ע"כ.

בְּזֶה אֵינִי מִבִּין דְּבָרֶיךָ שֶׁהֵיִאֵךְ הוּא כָּאֵן הַכֵּל בִּיחַד נִהְיָא הַמָּאָה וְחַמֵּשׁ פְּרָחִים מְקָרֵן הַפְּקֻדוֹן
מְבוֹרְרִים הֵם וְלִיכָּא לְמַגְזֵר הֵכָא שְׁמָא יִגָּבֶה מְזָמֵן רֵאשׁוֹן. (ח) וְלֹא עוֹד אֵלָא אֶפִּילוּ כָּלֵל
הַקֶּרֶן וְהַרְבֵּית בְּסוּף אַחַד וְאֵינוֹ נִזְכָּר וְנִיכָּר שֶׁיִּהְיֶה שֵׁם רַבֵּית כָּלֵל אֵיכָּא מֵאַן דְאָמַר דְּגוֹבָה
אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא גְזָרִינָן שְׁמָא יִגָּבֶה הַרְבֵּית כְּדָאמְרִינָן שְׁמָא יִגָּבֶה מְזָמֵן רֵאשׁוֹן גַּבֵּי שִׁטְרֵי
חוֹב הַמְּוֹקֵדִים דְּלֹא דְמִי דִּהְתֵּם אֵי גַבֵּי מְזָמֵן רֵאשׁוֹן הָרִי הַכֵּל אִסוּר שִׁטְרָךְ מִן הַלְקוּחוֹת
שֶׁלֹּא כְּדִין כָּל הַמְמוֹן אָבֵל כָּאֵן (ט) אֶפִּילוּ יִגָּבֶה אֶת הַרְבֵּית כְּקֶרֶן שֶׁבְּשִׁטָּר לֹא עֶבֶד אִיסוּרָא
בְּקֶרֶן וְלֹא קִנְסִינּוּ הַיְתֵרָא מִשׁוּם אִיסוּרָא: וְכֵן מַה שֶׁכְּתַבְתָּ שֶׁחַיִּיב לְקַיֵּים שְׁבוּעָתוֹ וּלְפָרְעָה
הַקֶּרֶן, יָפָה אִמְרַתְּ.

אָבֵל מַה שֶׁרְאִיתִיךָ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן לומר שֶׁחָלָה שְׁבוּעָה בְּכוֹלֵל לְעֵבֹר עַל הַמְצָנָה וּמִטַּעַם זֶה
בְּאֵת לומר דְּכֵינּוּן שֶׁכָּלֵל הַקֶּרֶן וְהַרְבֵּית יַחַד חָלָה שְׁבוּעָתוֹ אֶפִּילוּ עַל הַרְבֵּית. אִם לְעַנְיָן
חַיִּיב קֶרֶן שְׁבוּעָה נִתְכַּוְּנָתָּ אֵינוֹ עֲנִין לְגִדוֹן שֶׁלְפָנֵינוּ, וְאִם לְעַנְיָן שֶׁיִּהְיֶה חַיִּיב לְעֵבֹר עַל
הָאִיסוּר כְּדִי לְקַיֵּים שְׁבוּעָתוֹ כִּינּוּן שֶׁנִּשְׁבַּע לְכוֹלֵל, זֹו לֹא אִמְרָה אָדָם מְעוֹלָם ח"ו (י)
שֶׁהַנִּשְׁבַּע לְאַכּוֹל נְבִילוֹת הָאִסוּרוֹת לוֹ וְאִם אִם כָּלֵל בְּהַיְתֵר שֶׁיִּהְיֶה חַיִּיב כְּדִי לְקַיֵּים
שְׁבוּעָתוֹ לְאַכְלָם וְאִם כָּאֵן ע"פ שֶׁהַרְבֵּית מְדַבְּרִיהֶם אֵין מְחַיִּיבִים אוֹתוֹ לְפָרְעוֹ שֶׁהַחֲכָמִים
(יא) הִעֲמִידוּ דְבָרֵיהֶם בְּמָקוֹם תּוֹרָה בְּשֵׁב וְאֵל תַּעֲשֶׂה:.

שׁ וְכֵן מַה שֶׁאִמְרַתְּ דְּלִיכָּא לְמִימַר דְּכֵינּוּן דִּהְוֵתֵךְ מְקַצְתוֹ הַוֵּתֵר כְּלוּ כְּדָאמְרִינָן בַּפ' ד' גְּזָרִים
(דף כח) גַּבֵּי רְאָה אוֹכְלִים תְּאֵנִים וְכו' וּב"ה אוֹמְרִים אֵלוּ וְאֵלוּ מוֹתְרִים מִשׁוּם דְּלֹא שְׁנִיךָ
לְמִימַר הֵכִי אֵלָא הֵיכָא שְׂאֵינוֹ יוֹדַע בְּשַׁעַת הַגְּזֵר שְׂאֵבִיו בִּינֵיהֶם שֶׁהוּא הַהַיְתֵר וְכו' יָפָה

אמרת ואני מוסיף על דבריה דלא אמרנו אלא במשנה דבריו הראשונים אבל במעמיד לא, וכבר כתבתי בפרישתי לנדרים שם בפ' ארבעה נדרים ולא אאריה עמה בזה יען הגדת לי זה ימים פי אתה היא: פתבתי אליה כל מה שפתבתי כמניח שיש פאן רבית מדרבנן אבל אני מסופק בזה ממה שפא הלשון בשאלה סתם.

שפך היתה השאלה ראובן הלנה לשמעון ולצלעתו על פי שטר הודאה עד סף מאה וחמש פרחים להשביחם ולהלוותם על משכונות פסף ונהב ולא פירשת אם הנפקד משתפר למחצה לשליש ולרביע או אינו משתפר בהם כלל.

ואם משתפר בהם הנפקד הדבר ברור שהוא רבית דרבנן. ועל זה כתבתי כל מה שפתבתי כמניח שיהיה פן.

(יב) אבל אם כל הרינח לבעל הפקדון אע"פ שכל אחריות הקרן על הנפקד הורו חכמים שהוא מותר דכה"ג לא מיקריא הלואה אלא שליחותיה קעביד דכיון שכל ההנאה על המפקיד לא דמיא להלואה כלל אלא הוי כשלוחו וכשומר (יג) דתנו בזה מתנה שומר חנם להיות כשומר שוכר וכשואל כלומר לקבל עליו כל אחריות הקרן ולהתחייב באונסים וכיון דמשום האי טעמא אתו עלה נראה (יד) שאפילו פורע המפקיד לנפקד שוכר טרחו ועמלו כיון שאינו משתפר בגוף הפקדון שרי דאין פאן הלואה כלל אלא הרי הוא כשומר שוכר שמתנה להיות כשואל.

ואף על פי שהרשב"א ז"ל החמיר בזה וכתב דמתניתין דקתני אין מקבלים צאן ברזל נראה דאסור דנדאי ההיא מתניתין בכה"ג דשקול מינה מחצה נפקד לנפשיה מרישא שמת מינה דקתני אין שמין עגלין וסייחין למחצה והשתא למחצית הפסד אסור למאן דמקבל עלויה כל הפסד מיבעיא אלא הא אשמעינן דאע"ג דלא שקיל מיניה בהדיה אסור.

ע"כ דבריו (טו) ולא ישרו בעיניהם מפני שאמרו היכן מצינו הלואה דלית בה הנאה כלל דלנה וכל הנאה דמלנה ובעל הממון הא נדאי לאו הלואה היא אלא דמתניתין משום סיפא איצטריה לאשמעינן אבל מקבלים צאן ברזל מנכרי ודברי חכמי לונגיל מחנורין וקרוב אני לעשות מעשה כדבריהם כיון שאין זה אלא רבית דרבנן.

וכ"ש שנראה שהרשב"א ז"ל חזר בו שהרי כתב בפירושו אין מקבלים וכו' כגון שמקבל מאה צאן במאה סלע והפירות למחצה אפילו יתן לו שוכרו ועמלו ומזונו אסור מפני שנתחייב בכל הדמים שנתן וכשנוטל בעל הבהמות רינח מהן נראה פרבית ואין זה דומה לשומות עגלין וסייחין שאמרו פי שם שניהם קבלו על עצמן אחריות הקרן ואין שם אסור אלא בעמלו ומזונו וזו אין צריף לומר זו קתני.

נראה מדבריו דמתני' מיירי בשהמקבל קבלה שיטול ממנה מחצית הרינח ואז נאסר אחריותו מפני שבעל הבהמה הוא קרוב לשוכר ורחוק מהפסד שזה נעשה לנה עליה מפני שנהנה מן המחצה ולפיכך אסור אבל אם כל הרינח לבעליה זה מותר.

עוד כתבת ששאלת אם מותר לגבותו באיזה ב"ד שירצה ראובן וכתבת שנראה לך שהוא מותר, דליכא הכא משום מתנה על מה שכתוב בתורה דתנאו בטל משום דמי

יאמר דהאי עיקר ודמאי ליה לההיא (טז) דאמרין בפרק המגרש בגיטין (דף פד) לא תיכול ולא תתגרש אינן עוברין על דברי תורה פלל.

אבל פאן אם לא יפרע חובו והמפקיד מביאו בערפאות שלקהם נמצא עובר על לפניהם ולא לפני פותים ובנדאי שלמה שפראה מפשט הסוגיא שבסוף המגרש בגיטין (דף פח) נראה כדבריה (יז) שאם קבלו עליהן בעלי הדין לדון לפני פותים שרי שהרי השוו לפני הקדיוטות אלפני פותים ולכאורה נראה דכי היכי דהתם בשקבלו עליהן שרי בערפאות שלקהם נמי נימא הכי דליהוי פנאמן עלי אבא, אבל אין הדבר פן מפני מה שמזכיר במדרשות ובלשון הזה כתב הרשב"ם ז"ל בפירוש התורה בספר ואלה המשפטים ואע"פ שהזכירו חכמים: שתי הכתות האלה פאחת יש הפרש ביניהם שאם רצו שני בעלי הדין לבא לפני הקדיוט שבין ישראל מותר הוא ובדקבלו עלוניהו דינו דין אבל לפני הכותים אסורים וליפא ענין שידון להם בדיניהם לעולם ואפילו היו דיניהם פדיננו באותו ענין ע"כ לשונו.

ומה שפכתה שעל פרחנו אנו צריכים לחלק פן דאי לא תימא הכי הא דאמרין בהגוזל (דף קיג) מכריז רבא וכו' האי בר ישראל דידע סהדותא וכו' לא הבנתי דבריה דהתם לכותי הוא דמסהיד ישראל חברה והפתי תובע את ישראל בערפאות שלו ואע"ג דישאל קא מסהיד אינו עובר משום כל תשים דאשימה אזהר רחמנא והא אינו משים לפניהם, ש וזה פשוט: עד עוד שאלת ראובן נשבע לקדש לאה כל זמן שתבקשנו פלונית לקדשה מפאן ועד פסח ואסר עליו הנאת כל תשמיש מאשה אחרת שיקדש וזלמה ולכל פעם שיהיה נשאל על האיסור שיחול תיכף האיסור ואחר כך על ידי בעלי לשון הרע נשבע שלא יקדשנה ואמר עוד אני מקבל בנדוי שלא אקדשנה.

ובקשת לעמוד עשרה על דעתה אם יש ממש בשבועה שנייה ובקבלת הנדוי: תשובה חוששני לשבועה שנייה לפי שפראה שהיא חלה לבטל את שבועה ראשונה בכלל שהרי מפח שבועה ראשונה אינו מושבע לקדשה אלא כל זמן שיבקשנו אותו פלוני ולא עוד אלא שאפילו לבקשת פלוני אינו מושבע לקדשה אלא מפאן ועד פסח ונמצא שבועה שנייה חלה בהיתר מן הפסח ואילך קודם הפסח ג"כ חלה עליו שלא יקדשנה כל זמן שלא יבוקש מאותו פלוני, ומתוך שהיא חלה באותו זמן שאינו מבוקש לקדשה חלה נמי פשהוא מושבע לקדש דהיינו פשיבוקש אותו פלוני דהוה ליה (א) פנשבע שלא יאכל מצה שאסור לאכול מצה אף בלילי הפסח, אלא שאיני תוקע עצמי בזה מפני שפראה שהשבועה הראשונה היתה להנאת חברו שהרי אמר כל זמן שיבקשנו פלוני וג"כ נראה שזאת השבועה היתה על (ב) תנאי שדוכין שהיו בינו לבינה ולא כל הימנו להפקיע זכות אחרים (ג) ולפיכך יהא נשאל על שבועה שנייה ויתירו לו נדויו ויקיים שבועה ראשונה: עה גביר נעלה י"א שאלת ראובן הנה שכיב מרע בארץ צרפת וצוה לביתו בכתב המדינה ובתוך דבריו שאל לאחד מן העומדים לפניו כמה חבורות יש בפירפנייא"ן ויען אליו ארבעה המה.

אמנם לא פירש יותר ולא הזכיר שמותם ואז אמר ראובן המצוה הנני עוזב לד' חבורות שבפירפנייא"ן סך פלוני יתחלק בדרך שנה והנה בעיר חמש חבורות רשומות ואלו הן תלמוד תורה וחולים ומאור וצדקה וקברים וכל אלו החבורות יש עליהם להוציא מעות

זולת מנוי הקברים, אמנם זה המצנה עמד בפירפניי"א"ן כמו שנה זה עברו עשר שנים ואז לא היה בפירפניי"א"ן קנפה של צדקה וזה המצנה היה ממנוי הקברים ויהי פי ארכו לו הימים בארץ צרפת נסע ונלך לגור בפירפניי"א"ן ויהי היום בתוך חליו שאל ואמר מי הם הברורים ממנוי הקברים והשיבוהו פלוני ופלוני אז אמר ראובן המצנה בטוב מוסרם וכבדונני אחר ההעדר פי עוב להם דבר מה בצונאָתו, ואחרי מותו העיד בדברים עד אחד לבדו רק שהוא קרוב אך לאשת המת אך היה ונתרחק והמנהג היה בפירפניי"א"ן פשוט על כל העולה לקרוא בתורה וידור נדר לכבוד ה' סתם לארבע חבורות יפרע לאלו הארבעה, ר"ל תלמוד תורה וחולים ומאור וצדקה ונחבורת הקברים לחלק יצתה ובתוך הארבע לא נהגו למנותה, אמנם יש כמו ג' שנים בקרוב שאחד מיחידי הקהל בפירפניי"א"ן והיה ממנוי הקברים וכשצונה לביתו עשה הנחה לאותה חבורה, ע"כ דבריה: תשובה (א) המצנה האומר אני מניח כף לד' חבורות והיו בעיר חמש כל שאין אנו רואין הכרעה בין אותן החבורות הנה ליה כהיה דאמרינו בפ' הפותב (דף פה) שהוא דאמר נכסי לטוביה וכו' (ב) שניהם קרובים שניהם שכנים שניהם תלמידי חכמים שודא דדייני.

ואף פאן אילו אמר הריני מניח כף לחבורת מצנה והיו שם הרבה חבורות ואין הכרעה מבוארת ביניהם דנין אותה בשודא דדייני ע"פ הפירושים שנתפרשו בענין שודא, אבל פאן רואה אני הכרעה לחברת מנוי הקברים לפי שהוא היה מאותה החבורה ונמא בתוספתא (ג) האומר תנו מאתים וזו לבית הפנסת ונתנו לבית הפנסת הרגיל בו ואם היו שנים ורגיל בשניהם ונתנו לשניהם.

(ד) ואף פאן פיון שהיה רגיל בחבורת הקברים נראה שאי אפשר להוציא חבורת אותן הקברים מכלל אותן חבורות ונמצאת אותה חבורה זוכה ברביע ההנחה: ואע"פ שכתבת בשאלה לשון זה וכל אלו החבורות יש להם להוציא מעות זולת מנוי הקברים, ע"כ נראה שהפנונה היא שאין עליהם להוציא מעות תמיד אבל לפעמים הם מוציאים מעות שאם לא פן אותה המצנה מקהל פירפניי"א"ן שעשה הנחה להם לאיזה דבר ישמשו מעות הנחתו, אלא נדאי נראה שלפעמים הם מוציאים מעות אע"פ שאין הענין תדיר כל כף פהוצאת יתר החבורות, וכ"ש שאפילו לא היתה הכרעה לחבורת הקברים ויהיה דינה עם שאר החבורות בשודא דדייני נראה שראוי להכניסה לזו בתוך השודא שהרי העיד עד אחד שהמצנה אמר פי עוב להם דבר מה בצונאָתו וזה העד (ה) אע"פ שהיה קרוב למצנה פשר הוא לדבר זה שאין פאן נגיעת עדות אם תנתן ההנחה לחבורה אחת או לאחרת והוי ליה כהיה דאמרינו בריש חזקת הפתים (דף כט) מי לא עסקינו דנקיטי אגר ביתא וקיימי ואמרי למאן ניתביה.

ואע"פ שאין עד אחד קם לממון אעפ"כ הדברים מראין שהדבר אמת. ולפיכך יש לזכות חבורת הקברים כדן השודא אפילו לא היה רגיל בה וכ"ש שפיון שהיה רגיל בה זכתה, מאותה תוספתא שכתבתי, (ו) ואף על פי שעכשיו פשט המנהג בפירפניי"א"ן שהנודר סתם לד' חבורות יפרע לאלו הד' ר"ל ת"ת וחולים ומאור וצדקה, הרי ראובן בעת שצונה לא היה בפירפניי"א"ן ולא היה יודע במנהג זה שפכר בא בתוך השאלה שפשהיה דר בפירפניי"א"ן לא היה בפירפניי"א"ן קנפה של צדקה ולפיכך אין לומר שעל דעתם צונה,

וּלְפִי זֶה נִרְאָה שְׁחִבּוּרַת הַקְּבָרִים זֹכָה בְּרַבֵּעַ הַהֲנָחָה וְנִשְׁאַרוּ בְּסִפְקַת ת"ת וְחֹלִים וְצָדֵקָה, שֶׁאֵע"פ שְׁאֲפָשֶׁר לְדוֹן וּלְהוֹצִיא הַצָּדֵקָה מִכְּלָלָן (ז) מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הֵיטָה אוֹתָהּ חִבּוּרָה בְּפִרְפִּינֵי־א"ן בְּעֵת שֶׁהָיָה דָר שֵׁם וְקָרוֹב הַדְּבָר לֹמֵר דְּמִיקָרֵי רְגִיל בְּאַחֲרוֹת וְלֹא בָּהּ, וְעוֹד (ח) דִּתְנֶן סֵתֵם תְּרוּמָה בִּיהוּדָה אֲסוּרָה וּבְגִלְלִי מִן־תִּרְתָּ שְׁאִין אֲנֹשִׁי גְלִיל מִפִּירִים אֵת תְּרוּמַת הַלְשָׁפָה וּבְנֹדָאֵי מִפִּירִים הָיוּ בָּהּ אֲלֵא מִתּוֹךְ שֶׁהָיוּ רְחוּקִים מִירוּשָׁלַיִם פְּשָׁהֵיו אוֹמְרִים תְּרוּמָה סֵתֵם לֹא הָיָה דַעְתָּם לְתְרוּמַת הַלְשָׁפָה: וְזֶה הָיָה אֲפָשֶׁר לְדַמּוּתָם אֵילּוּ לֹא הָיָה זְמַן רַב שֶׁיִּצְאָ רְאוּבֵן מִפִּרְפִּינֵי־א"ן וְשִׁבְאוֹתוֹ זְמַן לֹא הָיָה חִבּוּרַת צָדֵקָה בְּפִרְפִּינֵי־א"ן אֲבָל בְּנִדּוֹן זֶה שֶׁעָבְרוּ עֲשָׂר שָׁנִים שֶׁלֹּא הָיָה בְּפִרְפִּינֵי־א"ן אֵין רְאוּי לְקָרוֹתוֹ רְגִיל בְּאוֹתָן חִבּוּרוֹת שֶׁהָיוּ בְּעֵיר כְּשֶׁדָּר שֵׁם כִּי כָּבֵר הָיָה לוֹ לְחָשׁוֹב כִּי אֲפָשֶׁר שְׁנִתְחַדְּשָׁה שֵׁם חִבּוּרָה אוֹ חִבּוּרוֹת.

וְעוֹד כִּי מִי יוֹדֵעַ אִם הָיָה זְכוּר מְאוֹתָן ד' חִבּוּרוֹת שֶׁהָיוּ שֵׁם בְּזִמְנּוֹ. וּלְפִיכֹף אֵינִי רוֹאֶה הַכְרָעָה מִבְּנוֹאֲרַת בֵּין אוֹתָן ד' חִבּוּרוֹת אֲלֵא חֲזַר דִּינָן לְשׁוּדָא דְדִינֵינִי וְהוּא שֶׁיִּרְאוּ הַתְּלַמִּידֵי חֲכָמִים שֶׁבְּעֵיר אֵיזוֹ אַחַת מֵאַרְבַּע חִבּוּרוֹת הָיוּ יֵשׁ לְדוֹן בָּהּ שֶׁלֹּא הָיָה דַעַת הַמְצָנָה קָרוֹב אֵלֶיהָ אוֹ שֶׁאֵינָה צָרִיכָה כ"כ מְעוֹת וְכִיּוֹצֵא בְּדְבָרִים הַלְלוּ וְאוֹתָהּ חִבּוּרָה יוֹצֵאָה מִכְּלָל הַאַרְבַּע חִבּוּרוֹת.

וְאֵין לֹמֵר שֶׁיֵּשׁ תִּקְנָה בְּדְבָר שֶׁבְּנֵי הָעֵיר יִחְלְקוּ הַמְּעוֹת לְאוֹתָן חִבּוּרוֹת כְּמוֹ שֶׁיִּרְצוּ כְּדִי לְצֵאת מִכָּל סִפְקַת מִדְּאָמְרֵינוּ (ט) וְרִשָּׁאִים בְּנֵי הָעֵיר לַעֲשׂוֹת קְנוּפָה תְּמַחֲוֵי שְׁזָה לֹא נֶאֱמַר אֲלֵא בְּדְבָר הַנִּמְסָר לְבְנֵי הָעֵיר (י) אֲבָל בְּפֹסֶק צָדֵקָה וּמִמְנָה בָּהּ גִּזְבָּרִים פְּרֻטִיִּים לֹא.

וּלְפִיכֹף לֹא מְצֵאתִי בְּזֶה דְרָף אַחֲרֵת, וְאֵין לְחַלֵּק וְלֹמֵר דֶּהֱכָא לֹא שֶׁיִּיָּךְ לְמִימַר שׁוּדָא דְכִי אֲמַרְיֵנוּ הֵכִי ה"מ הֵיכָא שֶׁהַמְצָנָה לֹא הָיָה דַעַתוֹ אֲלֵא עַל אֶחָד כִּי הֵיכָא דְנִכְסֵי לְטוֹבִיָּה (יא) אֲבָל כָּאֵן הָרִי נִרְאָה מְאוֹתוֹ הַעַד הָאֶחָד שֶׁעֲמַד לְפָנָיו בְּעֵת צְנוּאָתוֹ שֶׁדַעַתוֹ הָיָה לַעֲשׂוֹת הַנְּחָה לְכָל חִבּוּרוֹת פִּרְפִּינֵי־א"ן שֶׁהָרִי שָׁאֵל כְּמָה הֵם וּלְפִיכֹף לֹא שֶׁיִּיכָא בְּכָאֵן שׁוּדָא מְשׁוּם (יב) דְּנֹדָאֵי אֵילּוּ הָיוּ שְׁנֵי עֲדִים מְעִידִים בְּזֶה הָיָה נוֹפֵל זֶה הַסִּפְקַת אֲבָל כָּאֵן אֵין אֲלֵא עַד אֶחָד (יג) שֶׁאֵינּוּ קָם לְמִמּוֹן וַיֵּשׁ לָנוּ לִילָף אַחַר לְשׁוֹן הַצְּנוּאָה שֶׁהוּא עֲשָׂה הַהֲנָחָה לְאַרְבַּע־חִבּוּרוֹת וְשֶׁיִּיכָא בְּכָאֵן שׁוּדָא וְכִמוֹ שֶׁפְּתַבְתִּי.

וּמ"מ אִם הַמְּנַהֵג בְּעֵיר שֶׁהִקְהֵל מִשְׁנֵים הַחִבּוּרוֹת אִם פְּוֹלָם אִם מְקַצְתָּם וְהֵם רְגִילִין בְּזֶה חֲזַר הַדִּין לְמָה שֶׁשְׁנִינּוּ רִשָּׁאִין בְּנֵי הָעֵיר וְכו' וַיְהִי הַדְּרָף הַיּוֹתֵר טוֹב זֶה מוֹצִיא מִכָּל סִפְקַת שֶׁקְהֵל פִּרְפִּינֵי־א"ן יִחְלְקוּ הַהֲנָחָה בְּכָל הַחִבּוּרוֹת חֲלֵק כְּחֲלֵק:.

יּוֹשְׁבֵי עַל מַדִּין הַשּׁוֹכְנֵי בְּאֵהָלִים נִטַע הַשֵּׁם לְתוֹרָה וּלְתַעֲוֹדָה לְהוֹרוֹת אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעַבּוּר יִשְׁמְרוּ חֻקֵּי וְתוֹרוֹתָיו יִנְצְרוּ. רִאשׁוֹנָה אֲנִי מִתְנַצֵּל לְפָנֶי כְּבוֹדְכֶם כְּאֲשֶׁר הִשְׁבַּתִּי עַל מָה שֶׁנִּשְׁאַלְתִּי מֵאֵת הַנְּעִלָה מְאִישֻׁטְרֵי מִשָּׁה מְאִיר כִּי לֹא יִדַעְתִּי (יד) שֶׁאַתֶּם פְּסַקְתֶּם הַדִּין כְּאֲשֶׁר הוֹדַעְתוּנִי עִתָּה שֶׁאֵילּוּ יִדַעְתִּי הֵייתִי מְשִׁיב אֵלָיו שֶׁכָּבֵר הוֹרוּ זְקֵנִים מְנוֹמְחִים וּמְוָבְהָקִים וְהַטּוֹעֵן אַחַר מַעֲשֵׂה ב"ד שֶׁלָּהֶם לֹא אָמַר וְלֹא פָּלוּם, אֲבָל הַנִּכְבָּד הַנִּזְכָּר בָּא אֵלַי בְּשִׁמְכֶם וְהִגִּיד לִי כִּי אַתֶּם רוֹצִים לַעֲמוֹד עַל דַעַתִּי בְּזֶה, וְעַל כֵּן הִשְׁבַּתִּי עַל (טו) הַהֲנָחָה שֶׁנִּשְׁאַלְתִּי בְּזֶה, וְהוּא שֶׁהוֹנַח בְּשִׁאֲלָה שְׁזָה הַמְצָנָה הָיָה מִמְּנוּי הַקְּבָרִים וּלְפִיכֹף דְּמִיתִיו לְנוֹדֵר לִב"ה כְּמוֹ שֶׁבָּא בְּתִשְׁבּוּכָתִי.

ולחלוק ולומר דהתם שאני לפי שמצותיהם שוות אבל הכא יתרון מצוה טפי מרגילות וכמו שפא בכתבם אינו נראה כלל דמצות צדקה לא עדיפא ממצנות קבורה (טז) אדרבה מצות קבורה עדיפא טפי מינה שהרי גדולה מצנות גמילות חסדים מן הצדקה כמו שאמרו ז"ל שזה בגופו וזה בממונו וקבורה שהיא מפלל גמילות חסדים יש לה יתרון על גמילות חסדים הפולל דהא אמרינו בפרק ואלו מציאות (דף ל:) בה זו קבורה ופרקינן היינו גמילות חסדים ומפרקינן לא נצרכה אלא לזמן ואינה לפי כבודו הרי שנתנו יתרון לקבורה על שאר גמילות חסדים אע"פ שהוא גדול מצדקה דזמן ואינה לפי כבודו אע"פ שאינו חייב בגמילות חסדים חייב בקבורה.

ועוד דסתמא שנו בתוספתא ינתן לאותה בית הפנסת שהוא רגיל בה דכינן דפסקו הדין כה בסתם משמע שאין לנו לעיין אם מצוה אחת מבתי, כנסת גדולה מחברתה אם בענין זרוז התפלה או שהיתה צריכה ממון יותר שלעולם דעתו של אדם קרובה אצל פנסת שרגיל בה וכו' לכל מה שרגיל בו.

ועוד שאע"פ שחבורת הצדקה צריכה ממון יותר כמו כן נודריה מרובין וחבורת הקברים נודריה מועטים ולפיכך אם המצוה הנה קבר איני רואה שאוכל להוציא חבורת הקברים מפלל החבורות.

ומה שפא בכתבכם דנדאי המצוה הנה יודע מנהג פירפנייא"ן דהא חזינו גבי מחאה דאמרינו חברך חברא אית ליה, חוץ מכבודכם איני רואה לו ענין כלל דמחאה דמהניא אינו מטעם שגדון ונאמר בנדאי שמע המחזיק ונהיה ליה לאזדהורי בשטרין שאפילו העידו בפנינו עדי המחאה שהם לא הגידו לשום אדם מחאתו ואין חזקתו של מחזיק פלום והינו טעמא משום דטעמא של חזקה הוא שכל שלא מיחה בעל הקרקע הדבר מוכיח שמכרו או נתנו וכיון שאין ריעות בטענת המחזיק משום דטפי לא מזדהר בשטרין אנו מעמידין הקרקע בחזקתו ולפיכך כל שמיחה בעל הקרקע אע"פ שאנו יודעין ושללא בא (יז) באזני המחזיק מחאתו מחאה ואין זה ענין לגדון שלנו כלל.

וכן מה שאמרתם שאין לסמוך על עדות הנעלה גיסו מאישטרי משה מפני מה שפכת הרב אלפסי ז"ל בפרק זה בורר דמי שצוה בעת מיתתו בפני קרוב לו ורחוק מפניו עדותו פסולה איני רואה זה חוץ מכבודכם לפי שאפילו לדעת הרב ז"ל עדות זה אינו נוגע לקרובו שהרי כבר נתברר על פי עדים אחרים שהוא חייב לתת סך ממון ידוע לד' חבורות ואם ינתן לחבורה אחת או לאחרת אין פאן נגיעת עדות כלל ונהיה ליה פהיאי דפרק חזקת הבתים מי לא עסקינן דנקיטי אגר ביתא וקיימי ואמרינו למאן נתיבניה וזה נראה ברור מלבד א מה שיש לדון על דברי הרב ז"ל: ומ"מ כבר כתבתי שאין זה מקריע לענין הדין הגמור לפי שאין עד אחד קם לממון אלא שהוא מראה פנים שהאמת הוא כה שדעתו הנה לחבורת הקברים (יח) וזה עוזר לענין השווא פאילו היתה חבורת הקברים נופלת בשווא ולפיכך דעתי על הצד שהונחה השאלה לפני שאין להוציא חבורת הקברים מפלל החבורות אבל עתה בכתבכם ראיתי שנסתמה ענין הנחת הגדון לפי שפמה שנסאלתי בו בתחלה הנה מונח שהמצוה הנה קברן ואתם פתבתם שיש הוכחה גמורה שלא הנה קברן שבשעת יציאתו לקבורה לא התנהגו עמו כמנהג קברן, פי מנהג העיר לכל קברן שמת קרוב או רחוק שנושאים אותו הקברנים לבד לאט לאט והם חפויי ראש

פְּנִיָּהֶם בְּטֻמּוֹן כְּמִתְאַבְּלִים עַל חֲבֵרָם וְאוֹמְרִים עָלָיו צְדִיק הַדִּין בְּמִקּוֹמוֹת יְדוּעִים בְּדֶרֶךְ הַקֶּבֶר, לָכֵן שׁוֹאֲלִים עַל מִי שְׁמַת וְאִינוּ נִיכָר אֲלֵיהֶם אִם הוּא קִבְּרָן וְדֶרֶךְ הַקְּרוֹבִים הַחֲפָצִים בְּכַבּוּדוֹ לְהוֹדִיעַ פְּדֵי שְׂעֵעֶשׂוּ לוֹ הַכְּבוֹד כַּנְּהוּג וְלָזֶה לֹא רָאִינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ שְׁהִיָּה אִישׁ פּוֹצֵה פֶּה וּמִצְפָּצֵף לומר קִבְּרָן הוּא אֵע"פ שְׁהִתְנַהֲגוּ עִמּוֹ כְּשֶׁאָר בְּנֵי אָדָם שְׁאִינֶם קִבְּרִים ע"כ לְשׁוֹנְכֶם.

וּא"כ הוּא יֵשׁ כָּאֵן הוֹכְחָה גְּמוּרָה שְׁאִינוּ קִבְּרָן כִּי הֵיא דְאֶמְרִינָן בַּפ"ב דְּכִתְוִנְבוֹת (דף יז): אֲלֻמְנָה מֵאִי דְלִית לָהּ: פִּיֶסְנִי פְּלוֹמֵר שְׁפָל שְׁלֵא נִהְגוּ עִמָּה כְּמִנְהַג הַבְּתוּלוֹת הַדְּבָר מוֹכִיחַ שְׁלֵא הִיָּתָה בְּתוּלָה.

וְעוֹד עֲשִׂיתֶם חִזּוּק לְדַבְּרֵיכֶם שֶׁהוֹגֵד לָכֶם מֵאֲנָשִׁי אֲמָנָה שְׁשָׁמְעוּ מִפִּי אִישׁ אֶחָד מִקְּהֵל פִּירְפִּינִיָּא"ן שְׁהִיָּה שְׁמָה נִדְרָשׁ בְּעַת צְנוּנָא הַמְצָנָה וְשָׂאל מִמֶּנּוּ כַּמָּה חֲבוּרוֹת יֵשׁ בְּפִירְפִּינִיָּא"ן וְהִשִּׁיב לוֹ אַרְבַּע חֲבוּרוֹת צְדָקָה וּמְאוּר וְתַלְמוּד תּוֹרָה וְחוּלִים וְשָׁזָה הַנְּשָׂאֵל כְּשֶׁהִבִּיאֻהוּ לְפָנֵיהֶם גְּמָגָם.

וְגַם שֶׁהוֹגֵד לָכֶם כִּי אַחַר הָעֵדָר הַמְצָנָה בָּא מֵאִשְׁטְרֵי מִשָּׁה לְפָנֵי בְּרוּרֵי הַצְּדָקָה לְהַתְּפֹשֵׁר עִמָּהֶם. וְעַל זֹאת הַהִנָּחָה יָפָה דְנָתַם וְחִזְקָה עָלֵיכֶם שְׁאִין יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵיכֶם אֶלָּא דְבָר מְתוּקָן, אֲבָל מ"מ צָרִיף לְהַתִּישֵׁב בְּמָה שְׁכַתְּבֵי אֵלֵי עִתָּה שְׁנִית הַנְּעֵלָה מֵאִשְׁטְרֵי מִשָּׁה שֶׁהַמְצָנָה מְסַר נְכָסָיו בְּיַד הַקְּרוֹב לְאַשְׁתֵּי הַמַּת וְכָל נְכָסָיו הָיוּ מְעוֹת וּבְעֵינָן.

וּבְאֻמוֹנַת הַשְּׁלִישׁ הַזֶּה הַדְּבָר תְּלוּי. לומר לְכָל מִקְּבֵלֵי הָעֲזוּבוֹנוֹת אֲשֶׁר הִיָּה הַסֵּף יוֹתֵר מִחֲמַשׁ מֵאוֹת חֲפָשִׁים לְכוּ וְקוֹשְׁשׁוּ לָכֶם תָּבֵן כִּי לֹא יִסְפִּיקוּ הַנְּכָסִים לְכַרְוַע גְּדוּנְנִית אֲשֶׁתּוֹ ע"כ לְשׁוֹנוֹ.

וּא"כ הוּא פִּינּוֹן שְׁפִידוֹ נֶאֱמַן לומר קִבְּרָן הִיָּה וְעָלָה בְּדַעְתּוֹ שֶׁלְחֲבוּרַת הַקְּבָרִים נָדַר, רְאִיתִי בְּכַתְּבֶכֶם כְּלִשׁוֹן הַזֶּה וְאִין לְהַאֲמִינוּ מֵהֵיא דְזֶה הַפְּלָל אַב. כָּל שְׁפִידוֹ שָׁזָה אִין בְּיָדוֹ ע"כ.

וְאַתֶּם הַיּוֹדְעִים מֵאִיָּה צַד אִין בְּיָדוֹ שֵׁן גְּבִיר נְעֵלָה הַגִּיעוּנֵי קוֹנְטְרִיסֵי הַחֲכָמִים הַנְּשָׂאִים אֲשֶׁר שֵׁם קוֹנְטְרִסוֹ בְּעֵינָן הַשְּׂאֵלָה שְׁשָׂאֵלְתָּ מִמֶּנִּי בְּהִיּוֹתִי פֶּה בְּדַבֵּר הַחֲבוּרוֹת וְאִנִּי בְּמִקּוּמֵי אִנִּי עוֹמֵד עַל הַצַּד שְׁשָׂאֵלְתֵנִי בּוֹ וְהוּא שְׁעֲשִׂית הַנְּחָה שֶׁהַמְצָנָה הִיָּה קִבְּרָן וְעַל זֶה הַצַּד כְּדַעְתִּי אִזּוֹ דַּעְתִּי עִתָּה אֲבָל הֵם הוֹדִיעוּנֵי שְׁלֵא הִיָּה קִבְּרָן וְנָתַנוּ לָזֶה הוֹכְחָה גְּמוּרָה כְּמוֹ שְׁתַּרְאָה בְּכַתְּבֵי שְׁכַתְּבֵי לָהֶם, וְעַל זֶה הַצַּד אִין סִפְקָ שְׁיָפָה דְנוּ וְחִזְקָה עָלֵיהֶם שְׁדַבֵּר ה' בְּפִיָּהֶם אֲמַת.

אֲמָנָם עִם כָּל זֶה (יט) אִם הַדְּבָר בְּיַד הַשְּׁלִישׁ הוּא נֶאֱמַן אֲבָל הֵם כְּתָבוּ לִי שְׁאִינוּ בְּיָדוֹ וְמָה יֵשׁ לִי עוֹד בְּדַבֵּר זֶה וְהָרִי הַמְּשִׁיב אִינוּ יָכוֹל לְהִשִּׁיב אֶלָּא עַל צַד הַנְּחָת הַשְּׂאֵלָה, וְאִנִּי יְדַעְתִּי הַחֲכָמִים הַנְּשָׂאִים הֵהֱם גְּדוּלִים בְּחֻקָּה וּבִירְאָת חֲטָא, (כ) וְהִשִּׁיב יוֹדַע כִּי לוֹ יְדַעְתִּי שְׁיָצֵא פֶסֶק דִּין מִלְּפָנֵיהֶם עַל הַגְּדוּן לֹא הַשְּׁכַתִּי כִּי מִי אֲנֹכִי שְׁאָבָא אַחַר פֶּסֶק דִּינָם אֲבָל גְּבִיר נְעֵלָה יְדַעְתָּ שְׁבָאֵת אֵלֵי בְּשִׁמְךָ לְכַתּוֹב דַּעְתִּי וְלְכַבּוֹדֵם וְלְכַבּוֹדֵךְ כְּתַבְתִּי כְּמִנְחָה עַל מָה שְׁכַתְּבֵי: עוֹ כְּתַבְתָּ לָאָה נִשְׂאֵת לְרְאוּבֵן זֶה עֲשָׂרִים שָׁנָה אוֹ יוֹתֵר וְקִיָּים לָהּ בְּשִׁטְרָה כְּתוּבָה מְנָה מְדַרְבְּנָן וְהוֹסִיף לָהּ מְדִילָהָ חֲמָשִׁים זְהוּבִים שְׁל זָהָב וְהוֹדָה שְׁהַכְּנִיסָה לוֹ בְּגוּוּנְיָא מָאָה זְהוּבִים שְׁל זָהָב בְּאַחֲרִיּוֹת פֶּל נְכָסֵי וּבְקִנְיָן גְּמוּר וְלָאָה הַפְּקִידָה שְׁטַר כְּתוּבָתָה בְּיַד רְחֵל קְרוּבָתָה וְעַכְשָׁיו מֵת רְאוּבֵן בְּעָלָה בְּלִכְתּוֹ דְרָף וְלִינִיצָא"ה וְהִנֵּה תְּבַעָה

לאה הנזכרת שטר כתובה מרחל שהפקידה אותו בידה ורחל החזירה אותו לה קרוע וחתוה בראש נוסח שטר כתובה שנהוג לכתוב בכתובות ביום פלוני בכחוקה לבריאת עולם למנון שאנו מונין פאן במתא פלונית דעל נהר פלוני מותבה איה פלוני חתנו בר ר' פלוני אמר לפלונית פלמא בת ר' פלוני הוי לי לאנתו פדת משה וישראל ואנא אפלח ואוקיר ואזין ואפרנס יתיכי פהלקת גוברין יהודאין דפלחין ומוקרין וזני ומפרנסין נשיהון בקושטא ויהיבנא ליכי.

ע"כ חסר מנוסח הנהוג בשטר הפתובה וזה הקרע החסר אינו נמצא כלל אבל פתוב בשטר בכתובה וצביאת אורו דא וכו' וצבי חתן דגן ואוסיה לה מדיליה נ' זהובים של זהב וכו' ודא נדוניא דהנעלת ליה מאה זהובים של זהב וכו' וקבלם עליו ועל יורשיו אחריו ועל כל נכסיו שקנה ושיקנה וכתוב בסוף וקנינא מדוד חתן דנא לאורו דא אתתיה על כל מה דכתוב ומפורש לעיל קנין שלם מעכשיו וחתום בה דוד החתן בן אברהם שמריאל צנה לחתום וחתמו שם שני עדים פשרים שנמצא קיום לחתימתם.

עכשיו יש אומרים ששטר כתובה זו אינה שנה פלום לגבות בה מנכסי בעלה לפי שהוא שטר קרוע ואמרין בפרק גט פשוט נקרע פסול נתקרע פשר ונמצא תשובה לרא"ש ז"ל שפתוב דוקא כשאין יכולין לעמוד על הקרע אם הוא בספין או ממילא אבל אם ניכר שנעשה בספין ולא נעשה ממילא כמו שדדף שטר ליקרע בכפלו אע"פ שאינו שתי וערב פסול וכתב בעל התרומה דא דכשר בשאינו קרוע קרע ב"ד דוקא כשהוא מעורה קצתו אל קצתו אבל אם נקרע ממש לשנים גרע טפי מקרע ב"ד ופסול ע"כ.

ולפי זה פוסלין שטר כתובה הנזכר: ויש חולקין עליהן ואמרין שהוא פשר לגבות בו מדאמרין התם בפרק גט פשוט היכי דמי קרע של ב"ד אמר רב יהודה אמר רב מקום העדים ומקום הזמן ומקום התנאי ומדלא קאמר או משמע דכלהו בעי ואביי דקאמר שתי וערב לפי דברי הרמב"ם ז"ל דפליג אדבר יהודה דלא מיפסיל אלא בשתי וערב כמו שכתב בפרק כ"ג מהלכות מלוה ולוה.

ורבינו יהונתן כתב נקרע פסול נקרע על ידי אדם בכוננה דהיינו קרע של ב"ד שקרעו מקום העדים ומקום הזמן ומקום התנאי והיינו שם המלוה והלוה ע"כ: הילכף הכא לא נקרע פי אם הזמן לבד דשם האיש והאשה הרי הם כתובים למטה וקנינא מדוד חתן דגן לאורו דא אינתתיה וכל שאר חזוק השטר והשעבוד והקנין וסוף הכתובה והתוספת והנדוניא ונתימת העדים ושצוה לחתום ואין חסר פי אם הזמן לבד הזמן אינו מועיל פי אם לגבות ממשעבדי אבל מבני חרי בלא זמן מגבא גבי ושטר זה אינו נכנס בגדר שטר שנקרע הואיל ולא נקרע פי אם הזמן לבד ואע"פ שצוהתה מקום הזמן אינו נפסל בכף ואפילו בגיטין שתקנו בהם חכמים זמן אמרו בפ"ב דגיטין (דף יז): גזייה לזמן ויהביה ניהליה מאי ופירש רבינו חננאל ז"ל דאי גזייה פשר הוא וכן כתב הרמב"ם ז"ל דגזייה לזמן פשר ומשיאין אותה בגט זה לכתחלה וק"ו הדבר ומה במקום שתקנו חכמים לכתוב זמן אי גזייה פשר במקום שלא תקנו אלא שהמלוים או נושים בכתבתן נוהגים לכתוב זמן כדי לטרון משעבדי כ"ש בודאי דלא מפסיד בגזיית הזמן לבד ומה שכתבו הרא"ש ז"ל ובעל התרומה ז"ל אפשר שלא פתבו אלא שנקרע במקום כל התנאי אבל לא בזמן לבד.

ויש מי שחושש שמא שום תנאי היה כתוב בראש השטר במה שנקרע ואינו נמצא וזאת אינה חששא דהא בעינו שיתחזר מעניינו של שטר בשיטה אחרונה ואם היה שום תנאי כתוב בראש השטר היה נזכר לבסוף.

ע"כ דבריה: תשובה דעת הרמב"ם ז"ל פה הוא דאבני פליג אדרב יהודה ולפיכך פסק כאבני דהוא בתרא ולפי זה שטר שנמצא קרוע (א) אינו נפסל אלא א"כ הוא קרוע שתי וערב אבל דעת הרב אלפסי ז"ל אינו נראה כן שפתכו לדרב יהודה ולדאבני בהלכות אלקא משמע ליה דלא פליגי (ב) וכן נמצא לרבינו האי גאון ז"ל בתשובה וזהו טופסה.

ושאלתם שטר שנקרע דלא בקרע ב"ד ונמצא קרוע ואשר הוא בינו אומר כי העכברים קרעוהו והנתבע אומר לא נקרע אלא מפני שפרעתי דיןא מאי. הכי חזינו דמילתא פסיקתא היא דאמרי רבנו נקרע פסול נתקרע פשר ובנדאי תפסינו לחומרא דבין פרב יהודה בין כאבני אם נמצא פה או פה פסול ואם יש בקריעות שתי וערב אע"פ שאינו מכוונין חיישינו ולא מגבינו ביה אבל אם נקרע לצד אחר שלא במקומו מן המקומות שאמר רב יהודה ואף אינו נקרע שתי וערב וראיה שנפרע ליכא לא חיישינו ומגבינו ביה ואם אפשר שהיה קרע ב"ד והוסיף על קריעתו והבדיל כדי לערער בדבר חוששין ואין מגבין בו כלום ע"כ.

הנה שהוא ז"ל סובר דאבני לא פליג אדרב יהודה ובכל גוונא מינייהו מפסיל: וכן לשונו שכתב אבל אם נתקרע לצד אחר שלא במקומו מן המקומות שאמר רב יהודה נוטה דלרב יהודה כל שלא נקרע או במקום עדים או במקום זמן או במקום תנרף פסול ואפשר שדקדק פן מדאמר מקום עדים ומקום זמן ומקום תנרף ולא אמר מקום עדים וזמן ותנרף ועוד דאי איתא דבעינו שיהא נקרע בכל המקומות הללו לא היה צריך לומר מקום הזמן ומקום התנרף שהרי הזמן בכלל התנרף הוא כדמוכח בפרק פל הגט אלא ודאי לכך פרטו לומר שכל שנקרע באחד ממקומות הללו פסול ומעתה מי יגבה ממון הפך מתשובת רבינו האי גאון ז"ל וכ"ש שיש לחוש ג"כ לתשובת הרא"ש ז"ל ונראה שדקדק פן מלשון נתקרע דמשמע מעצמו אלא דקא בעי תלמודא איזה קרע מוכיח שנעשה בכוננה וקא מפרש רב יהודה מקום עדים וכו' לפי שכל שהוא חוץ למקומות הללו הדבר מוכיח שלא נעשה כדי לפסלו שאם היה פה במקום עיקרו של שטר דהיינו באחד ממקומות הללו היו עושים פה שפך נהגו וכל שאינו פן הדבר מוכיח שנתקרע מעצמו ואע"פ שכשהוא במקומות הללו עדיין אפשר שנתקרע מעצמו כל היכא דאיכא לספוקי מספיקא לא מגבינו ביה ואבני נמי דאמר שתי וערב היינו ג"כ לתת סימן להפיר אם נעשה הקרע מאליו אם לאו ולפיכך אומר הרא"ש ז"ל (ג) שכל קרע מוכיח בבירור שלא נעשה מאליו אע"פ שאינו באותן המקומות ולא שתי וערב פסול לפי שהתנא לא הכשיר אלא בשיש הוכחה שנעשה מאליו זהו סברתו ז"ל ובנדאי שאינה מכרעת כל פה שהרי אפשר לומר שנתקרע כולל כל שהקרע מוכיח שלא נעשה כדי לפסול את השטר ובין שנעשה מאליו או על ידי אדם שלא בכוננה לפסלו נתקרע מקרי ואע"פ שאינה מכרעת ראוי לחוש אליה.

ומה שאמרת שאפשר שלא כתבו אלא כשנקרע כל התנ"ך אבל לא בזמן לבד (ד) איני רואה לו ענין כלל דנדאי אפילו במקום שאינו פוסל כתב פן שאילו בפוסל מאי אנריא כשהדבר מוכיח שנעשה בכונה הרי אפילו סתמו פוסל.

וכן מה שדמית זה לגזייה אין ענין כלל דנדאי אילו היה יודע שנחתה הזמן ממנו שלא בסבת פרעון או דבר שהוא פוסל את השטר אינו נפסל אבל פשיצא קרוע במקום הזמן יש לחוש בו שמחמת פרעון או מחילה נקרע ונפסל.

לפיכך איני רואה שיהא ראוי לגבות בשטר זה אבל מה שפכתה דיש שפסלוהו מחמת חשש תנאי נאחרים דחו זה לפי שצריף לחזור מעניינו של שטר בשיטה אחרונה ואם היה שום תנאי בראש היה נזכר לבסוף ע"כ.

אם היה ראוי לחוש לתנאי זאת הדחייה אינה כלום (ה) לפי שלא אמרו צריף לחזור מעניינו נו של שטר בשיטה אחרונה אלא (ו) לפי שאין למדין משיטה אחרונה אבל לא לומר שיחזור בשיטה אחרונה התנאי שהוא בראש השטר שזה דבר בטל הוא אבל נדאי בכיוצא בזה כיון שאינו מקום שכותבין בו תנאי (ז) אין לחוש בו לתנאי מדאמרין בתוספתא בפרק בתרא דבבא בתרא שטר שיש בו מחק או תלוי מגופו של שטר פסול שלא מגופו כשר כלומר שאם יש מחק במקום שאינו גופו של שטר אלא במקום מאותן מקומות שכותבין לשופרא דשטר (ח) כשר ואין חוששין שמה תנאי היה בו לפי שאינו מקומו ומפאן אתה למד לכיוצא בזה: עז עוד כתבת מעשה ביבמה אחת שהלכה יבמה להתיירה לעיר ביניא"ש ממלכות קאשטיליא והביאה גט חליצה כתוב וחתום שנחלצה כמצינה והלכה אלא שהיה כתוב בו כף ביום פלוני נחדש פלוני בשנת ה' אלפים ומאה וארבע לבריאת עולם והיה חסר בו מנין שלשים וגם חולקים בזה יש אומרים שגט זה פסול שהוא מוקדם מל' שנה והרי הוא כשטרי חוב המוקדמים שהם פסולים ויש אומרים שזה הגט כשר ומעשה ב"ד קיים הוא דנדאי מוכחא מילתא דשכחת הסופר היה שדלג מנין הל' שהרי בנדאי כל בני העיר יודעים שבעלה היה בחיים היום שבע שנים וא"כ היאך נחלצה בשנת מאה וארבע אלא נדאי שכחת סופר היה ועוד שגט חליצה אינו עושה עיקר ההיתר שהחליצה היא המתרת לשוק ואינו אלא לעדות בעלמא שנעשה המעשה.

וכן כתב הרמב"ם ז"ל שהוא מנהג והילכך הזמן בגט חליצה אינו מעלה ומוריד דאפי' בגיטין שתקנו זמן דוקא משום בת אחותו או משום פירות אבל הכא ליכא למיחש שמה יחפה וגם משום פירות נמי ליכא שהרי אין היבם זוכה בפירות שלה עד שייבם אותה וכמו שפסק הרמב"ם ז"ל ובנדאי די לומר סופו היה לחלוץ וקרוב לזה כתבו בתוספות בשם ר"י ז' בפרק קמא דע"ז.

[שאל תשובה נראין הדברים שהיא מותרת לינשא דמאי דתנו שטרי חוב המוקדמים פסולין (א) לא שהן פסולין לגמרי שלא נאמין במה שכתוב בהן אלא לומר שאין עושין בהם מעשה שטר לטרון מן המשועבדים אבל מבני חרי מגבין בהם וכן פירש רש"י ז"ל בפרק איזהו נשך (דף עב) ובגמרא נמי התם הכי מוכח דאמרין אלא הא דאמר ר' יוחנן גזירה שמה יגבה מזמן ראשון נמא לא ניתנו ליכתב נדאי דמשום טעמא דלא ניתנו ליכתב לא פסלינו ליה אלא דלא גבי ממשועבדי אבל מבני חרי גבי דומיא דעובדא דפרדיסא דהתם דפשיטא לן דכמלנה על פה דמי:..

וכי תימא היכי גבי מבני חרי ונהרי העדים פסולין הם שהקדימו הזמן כבר תירצו המפרשים ו"ל דמשפחת לה (ב) בדבר שהם עשויין לטעות בו ומעתה כיון שאנו מאמינין במה שכתוב בשטר כל שהעדים טעו בדבר שהם עשויין לטעות הרי בנדון זה (ג) נתברר לנו שהחליצה נעשית פהוגן וראוי שישא אותה ואין לנו (ד) לפסול מעשה ב"ד זה כמו שאנו פוסלין גט (ה) מוקדם אע"ג דהקא נמי איכא למיחש שאמא יחפה עליה במלקות דיבמה לשוק דלאו הוא דלוקין עליו ולפירות נמי איכא למיחש שאע"פ שהרמב"ם ו"ל פתב שאין ליבם פירות אפילו נכסי צאן ברזל (ו) לא נתפוננו דבריו שפיון שאם מיה יורש מתציתן מיהא למה לא יאכל פירות מתציתן ונמצא שיש לחוש לפירות כמו שיש לחוש בגט מוקדם ואעפ"כ אינו דומה לגט שפבר כתבתי שפסול גט מוקדם אינו אלא שאין עושין בו מעשה שטר אכל מ"מ נאמין בכל מה שכתוב בו ובגט כיון שאינה מתגרשת אלא בו וזה אין עליו תורת גט ושטר נמצא שלא נתגרשה כלל אכל פאן החליצה התירפה וכיון שאנו מאמינין בה כדמוכחא הריה דשטרי חוב המוקדמים שגובין בהן מבני חרי נמצאת אשה זו מותרת: אלא שצריך לדקדק בזה מדתנו בפרק בתרא דשביעית (ז) דפרוזבול המאוקר פסול ואמאי נהי שנתכתב זמנו שלא פראוי נאמין בו שנמסר חוב זה פבר ולא יהא משמט, לאו קושיא היא שאילו היה הפרוזבול מעיד שנמסרו השטרות לב"ד אין הכי נמי ח אכל הפרוזבול אין עניינו כה שפגון זה לא הוצרך כלל לתקן דמוסר שטרותיו ב"ד מדאורייתא הוא (ט) ותקנתו של הלל היתה במסירת מילי בלבד ובכהאי גוונא משמע ששטר הפרוזבול עצמו הוא שמפקיע הממון ולא ישיבת הב"ד שישבו על כה וכהי מוכח מהאי דאמרנו בפרק השולח א לו) למה לי למתני עדים ולמה לי למתני דיני (י) הא קמ"ל דלא שניא דכתיב בלשון עדים ונחתימי דיניים ולא שניא בלשון דיניים ונחתימי עדים אלא שטר הפרוזבול הוא שעושה המעשה שאם לא היינו צריכין אלא לעדות בלבד שנמסרו הדברים לב"ד פשיטא דמהני ולפיכך פתב הר"ם על הא דאמר התם רבנן דבי רב אשי מסרו מילי להדדי בלשון הנה (יא) תלמידי חכמים שהלוו זה אתזה ומסרו דברים לתלמידיהם ואמר מוסר אני לכם שכל חוב שיש לי אצל פלוני שאגבנו כל זמן שארצה אינו צריך לכתוב פרוזבול, מפני שהן יודעין (יב) שהשטת פספסם בזמן הנה מדברייהם ובדברים בלבד היא נדחית ע"כ: הרי דבריו מוכיחים שתקנתו של הלל בכתיבת פרוזבול היתה ולפיכך פרוזבול המאוקר פסול לפי שהשטר הוא שעושה מעשה ואין בו דין שטר אכל פאן החליצה היא המתרת זהו מה שפראה בעיני בנדון זה.

ומכל מקום אם הדבר ינדמן שיתקן המעשה ב"ד קודם שתנשא הנה מה טוב ואם לאו אין ראוי לעגנה בשביל זה: